

มโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม
THE VIEWS TOWARDS RELIGION OF DAVID HUME

นางสาวพิมพ์พนิต พิจิตเพ็ญ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

มโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม

นางสาวพิมพ์พนิต พิจิตเพ็ญ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Views Towards Religion of David Hume

Miss Pimpanit Pijidpen

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Philosophy)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E.2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “มโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม” นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(ดร.พิสิฐ โคตรสุโพธิ์)

ประธานกรรมการ

(พระมหาดนัยพัชร คมกীরปโย, ดร.)

กรรมการ

(พระวิสิทธิ์ จิตวิสิทธิ์, ดร.)

กรรมการ

(พระครูสุนทรสังฆพินิต, ดร.)

กรรมการ

(ผศ.ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระวิสิทธิ์ จิตวิสิทธิ์, ดร.

ประธานกรรมการ

พระครูสุนทรสังฆพินิต, ดร.

กรรมการ

ผศ.ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นางสาวพิมพ์พินิต พิจิตเพ็ญ)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : มโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม

ผู้วิจัย : นางสาวพิมพ์พนิต พิจิตเพ็ญ

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (ปรัชญา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระวิสิทธิ์ จิตวิสิทธิ์, ดร., พธ.บ. (จริยศึกษา), พธ.ม. (พระพุทธศาสนา),
Ph.D. (Philosophy)

: พระครูสุนทรสังฆพินิต, ดร., พธ.บ. (ศาสนา), M.A. (Philosophy),
Ph.D. (Philosophy)

: ผศ.ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง, ป.ธ.๙, พธ.บ. (ปรัชญา),
M.A. (Philosophy), Ph.D. (Philosophy)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ มโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดด้านศาสนาและสังคมร่วมสมัยของเดวิด ฮูม ๒) เพื่อศึกษามโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม ๓) เพื่อวิพากษ์มโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม

ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อเป็นกิจกรรมหรือพฤติกรรมทางจิตที่ค่อนข้างสลับซับซ้อน เป็นการโยงใยไปถึงอารมณ์ความรู้สึกการยอมรับ ความมีอยู่ เป็นอยู่และความรู้ การรับรู้ทางประสบการณ์ให้เกิดการยอมรับต่อความเชื่อในรูปแบบนั้น ๆ เป็นมูลเหตุที่ก่อให้เกิดความสนับสนุน ความเชื่อเป็นจุดเริ่มต้นของศาสนา ศาสนาคือที่รวมความเคารพนับถืออันสูงส่ง ศาสนาคือที่พึงทางใจ ศาสนาคือคำสั่งสอน เดวิด ฮูมเชื่อมั่นว่าไม่มีสิ่งใดที่เราต้องเชื่อ เราเชื่อกันว่ามีสิ่งต่าง ๆ ในโลก แต่แท้จริงมันเป็นเพียงจินตนาการของเราเท่านั้น เราไม่สามารถพิสูจน์การมีอยู่ของสิ่งต่าง ๆ ในโลก ได้ว่าจริงตามหลักเหตุผล แม้ประสบการณ์ไม่เคยให้ความแน่นอนแก่เรา เราก็จำต้องเชื่ออะไรบางอย่าง ฮูมปฏิเสธความมีอยู่ของสสาร วิญญาณและพระเจ้า ปฏิเสธสิ่งที่มีอยู่จริงทางอภิปรัชญา ปฏิเสธความจริงสากล เขายอมรับเพียงความจริงเป็นอย่าง ๆ และไม่แน่นอนซึ่งได้จากประสบการณ์ ฮูมปฏิเสธ สมมติฐานที่มีกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม โดยกล่าวว่าสมมติฐานเช่นนี้เป็นเรื่องยากที่จะเข้าใจและไม่เคยสามารถทำให้เข้าใจได้ง่าย

จากการศึกษาพบว่า ฮูมได้ปฏิเสธทฤษฎีทางศาสนาทุกทฤษฎีโดยกล่าวว่า ความเชื่อต่อพระเจ้าไม่ใช่ผลการใช้เหตุผลที่เกิดจากการคาดคะเน แต่มันมีรากฐานมาจากธรรมชาติทางอารมณ์ และแรงกระตุ้นทางใจของมนุษย์ต่างหาก ดังนั้น ความปรารถนาหรือเจตจำนงจึงเป็นรากฐานแห่งศาสนา และศาสนาไม่ใช่สิ่งถูกสร้างขึ้นแต่เป็นสภาพเจริญงอกงามขึ้นในสังคมดั้งเดิม

Thesis Title : The Views Towards Religion of David Hume.

Researcher : Miss. Pimpanit Pijitpen

Degree : Master of Arts (Philosophy)

Thesis Supervisory Committee

: Phra Wisit Thitawisiddho, Dr., B.A. (Ethical Education),
M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Philosophy)

: PhakruSuntornsankapinit, Dr., B.A. (Religions),
M.A. (Philosophy), Ph.D. (Philosophy)

: Assist. Prof. Dr.Somwang Kaewsufong, Pali IX ,
B.A. (Philosophy), M.A. (Philosophy), Ph.D. (Philosophy)

Date of Graduation : August 14, 2018

Abstract

The thesis entitled the views towards religion of David Hume has ๓ objectives they are, ๑) to study in religious and social context of contemporary David Hume ๒) to study the view towards religion of David Hume, and ๓) to critique the view towards religion of David Hume.

From the study, it was found that belief is a mental activity or behavior that quite complicate related to felling acceptance of the existence and the knowledge empirical perception. Which results in acceptance in various forms, This is the cause of religions which give solution or refuge to all human beings.

According to Hume, nothings that we know are true. All phenomena in the world is just our imagination. We cannot prove the existence of all things logically. Experience never give the certainty to us. He denies the existence of matter soul or God, and the metaphysical reality. As well as universal truths. He accept only particular truth, and uncertainty which are from experience. He also denies assumption of moral rules by reasoning that it is difficult to understand, Hume denies all religions theories, arguing that God is next exist just more quest God derived from emotional factors and human beings stimulation. Therefore will is the religions foundation. Religion is not a creation but it is a natural development.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยการได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากท่านอาจารย์ทางด้านปรัชญาหลายท่าน และผู้ให้ความอนุเคราะห์ทั้งให้ความคิดเป็นวิทยาทาน เป็นวิทยานิพนธ์ที่ผ่านการเดินทางหลายจังหวัดทั่วประเทศไทย ในระหว่างที่ผู้วิจัยได้ทำงานชิ้นนี้ ได้ไปศึกษาและเข้าร่วมสัมมนาทางปรัชญา เพื่อสะสมวิธีคิดและความรู้ได้ฟังทัศนะจากนักปรัชญาจากหลายประเทศ และอาจารย์ทางปรัชญาที่มีวิธีคิดในหลากหลายมิติ

ขอกราบขอบพระคุณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ที่ได้ส่งมอบโอกาสในการศึกษาวิชาปรัชญา ซึ่งเป็นโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณค่าเต็มเปี่ยมไปด้วยการให้เป็นสิ่งแรก ให้ด้วยปัญญาคือการให้ที่ยิ่งใหญ่อย่างแท้จริง

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูสุนทรสังฆพินิต, ดร. ผู้มีเมตตาคอยไต่ถามผลการทำงาน วิทยานิพนธ์และคอยให้ความอุปการะความรู้ คำสอน เฝ้าถามและติดตาม คำสอนของพระอาจารย์ เป็นการสอนที่เรียบง่ายและให้อิสระทางความคิด การเรียนที่ช่วยให้มีความใจกว้างน้อมรับในทุกสิ่ง

ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.สมหวัง แก้วสุพอง ให้ความเมตตาและการอุปการะลูกศิษย์ ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือและตอบข้อสงสัย เมตตาแนะนำหนังสือ และให้หนังสือเป็นวิทยาทานเพื่อประกอบอ่านเพิ่มเติมความรู้ การทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้เวลานานมากแต่ได้ความใส่ใจจากอาจารย์เป็นอย่างสูงจึงทำให้มุ่งมั่นกระทำให้สำเร็จ และที่สำคัญการให้ความรู้เรื่องการแปลงงานทางด้านปรัชญามีความสำคัญเป็นอย่างมาก อาจารย์ทำงานแปลด้วยความสนุก และเมตตากับผู้วิจัยทั้งงานแปลและวิธีการคิดในทุกสิ่ง

ขอขอบพระคุณ รศ.ดร.บุญย์ นิลเกษ ถึงแม้อาจารย์ปู่จะเกษียณแล้ว แต่ชีวิตทางพุทธศาสนาและปรัชญาของอาจารย์ปู่อาจจะเปลี่ยนไปในอีกมุมของชีวิต การสอนโดยไม่ต้องสอนของอาจารย์ปู่ยังคงมีบทบาทให้กับนักศึกษาที่ได้เจอและร่วมสนทนา ความเป็นสหายอดอาจารย์ทางปรัชญาของอาจารย์ปู่ มีอยู่ในงานวิจัยเล่มนี้อย่างเต็มเปี่ยม อาจารย์ปู่มีความเป็นครูทางด้านปรัชญาที่จะหาใครใส่ใจได้และให้ความสำคัญได้เท่าอาจารย์ปู่ อายุไม่ได้เป็นอุปสรรคในการรักความรู้ของอาจารย์ปู่ได้

ขอขอบพระคุณ อาจารย์จิล และอาจารย์พร้อม พิชิต จันทรัตน์ วิทยาลัยพระคริสต์ธรรมแมคคิลวาริ มหาวิทยาลัยพายัพ ให้ความช่วยเหลือในเรื่องเทววิทยาและอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับพระคริสต์ธรรมคัมภีร์ ด้วยความใส่ใจและให้โอกาสเพื่อให้ความเข้าใจทางเทววิทยามากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ คุณพัลลภ หารุคำจา และคุณบุญมี แก้วตา และกราบขอบพระคุณ พระอาจารย์ทุกท่าน คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ทุกท่าน ตลอดจนคณาจารย์ภาควิชาปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ทุกท่าน

ขอขอบคุณพี่นุ้ย สุภัตตรา การุณ ผู้เป็นทั้งญาติสนิทและมิตรสหายเป็นกัลยาณมิตรที่คอยเปิดโอกาสดีๆ สำหรับชีวิตของข้าพเจ้า เป็นผู้เปี่ยมทิศทางชีวิตให้กับข้าพเจ้าวิชาปรัชญาคืออะไรทำไมไม่ลองไปเรียนรู้ดู อาจจะทำให้เจอในสิ่งที่ใช่ก็ได้ คำแนะนำดี ๆ ของพี่นุ้ย ทำให้การเข้าสู่โลกแห่งปรัชญาเปิดประตู และพี่นุ้ยได้สนับสนุนช่วยเหลือ ไม่บ่น ไม่ว่า ดันและสนับสนุนทุกแรงที่มี น้ำใจที่ให้มีคุณค่ามากมายมหาศาล เปิดประตูความรู้ และเปิดประตูโอกาส ขอขอบคุณด้วยใจและขอบคุณจริงๆ

ขอบคุณคุณแม่เพ็ญภา ภู่อำไพที่ทำให้กำลังใจและคอยไต่ถามชีวิต ทั้งการทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จโดยเร็วและคุณพ่อพิจิตร ภู่อำไพ พ่อเป็นครูทางปรัชญาและศาสนาคนแรกในชีวิต เพราะพ่อเป็นหนอนหนังสือที่สะสมหนังสือไว้อย่างมากมายในบ้าน หนังสือทางศาสนาเล่มแรกๆ ที่อ่านอย่างมีความสุขนั้นคือ พุทธศาสนาในชมพูทวีป ซึ่งมีการอธิบายสถานที่สำคัญทางพุทธศาสนา พร้อมรูปภาพเก่าๆ ความรู้สึกมีความสุขในการนี้ถึงการอ่านครั้งนั้น เป็นแรงใจเล็ก ๆ ที่กระตุ้นให้เกิดความพยายามอย่างมาก เพื่อพยายามและมีความวิริยะทำงานให้สำเร็จให้ได้ คุณความดีที่พึ่งมีจากงานวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอมอบให้กับคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ที่สำคัญวิชาปรัชญาเป็นวิชาที่ยากในการเข้าใจ แต่ถ้ายเมื่อนำไปปรับใช้กับชีวิต การคิดไม่ได้หยุดที่การกระทำแต่การคิดล้ำหน้าไปไกล จะเป็นคุณอนันต์กับนักคิดรุ่นต่อไป.

นางสาวพิมพ์พนิต พิจิตเพ็ญ

๑๔ สิงหาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	จ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๓
๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ	๑๓
บทที่ ๒ ศึกษาแนวคิดบริบททางศาสนาและทางสังคมร่วมสมัยเดวิด ฮูม	๑๔
๒.๑ แนวคิดทางศาสนา	๑๔
๒.๑.๑ จุดเริ่มต้นของศาสนา	๑๔
๒.๑.๒ ศาสนาโบราณ	๑๖
๒.๑.๓ การจัดแบ่งศาสนา	๑๘
๒.๑.๔ สรุปรูปแนวคิดทางศาสนา	๑๙
๒.๒ แนวคิดเรื่องการทำเนตโลกและมนุษย์	๒๐
๒.๒.๑ การทำเนตโลกและมนุษย์	๒๐
๒.๒.๒ การทำเนตโลกและมนุษย์ทางคัมภีร์ศาสนา	๓๓
๒.๒.๓ สรุปรูปแนวคิดเรื่องการทำเนตโลกและมนุษย์	๓๗
๒.๓ แนวคิดเรื่องบาปและความชั่วร้าย	๓๘
๒.๓.๑ เรื่องบาปและความชั่วร้าย	๓๘

๒.๓.๒	เรื่องบาปและความชั่วร้ายทางคัมภีร์ศาสนา	๔๒
๒.๓.๓	สรุปแนวคิดเรื่องบาปและความชั่วร้าย	๔๘
๒.๔	แนวคิดเรื่องเหตุการณ์อัศจรรย์	๔๙
๒.๔.๑	เรื่องเหตุการณ์อัศจรรย์	๔๙
๒.๔.๒	เรื่องเหตุการณ์อัศจรรย์ทางคัมภีร์ศาสนา	๕๒
๒.๔.๓	สรุปแนวคิดเรื่องเหตุการณ์อัศจรรย์	๕๘
๒.๕	บริบททางสังคมร่วมสมัยเดวิด ฮูม	๕๘
๒.๕.๑	เหตุการณ์ช่วงสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ แห่งฝรั่งเศส	๕๘
๒.๕.๒	อาณาจักรในยุคศตวรรษที่ ๑๗	๕๙
๒.๕.๓	สงครามแห่งยุคสมัย	๖๕
๒.๕.๔	สรุปแนวคิดทางด้านสังคมร่วมสมัยเดวิด ฮูม	๖๗
บทที่ ๓	ศึกษามโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม	๖๘
๓.๑	แนวคิดทางทฤษฎีของเดวิด ฮูม	๖๘
๓.๑.๑	แนวคิดทางประสบการณ์นิยม	๖๘
๓.๑.๒	แนวคิดทางเพนทาการนิยม	๗๙
๓.๑.๓	สรุปแนวคิดทางทฤษฎีของเดวิด ฮูม	๘๓
๓.๒	ข้อถกเถียงจากการออกแบบของพระเจ้า	๘๔
๓.๒.๑	ข้อสนับสนุนการออกแบบของพระเจ้า	๘๔
๓.๒.๒	ข้อโต้แย้งการออกแบบของพระเจ้า	๙๑
๓.๒.๓	ข้อโต้แย้งของเดวิด ฮูมต่อการออกแบบของพระเจ้า	๙๓
๓.๒.๔	นักปรัชญาที่เห็นค้านเดวิด ฮูม	๙๘
๓.๒.๕	ข้อถกเถียงจากการออกแบบของพระเจ้า	๙๙
๓.๓	ปัญหาเรื่องความชั่วร้าย	๙๙
๓.๓.๑	ปัญหาเรื่องความชั่วร้ายกับจริยศาสตร์	๑๐๐
๓.๓.๒	จริยศาสตร์ของนักปรัชญาและศาสนา	๑๐๒
๓.๓.๓	จริยศาสตร์ของเดวิด ฮูม	๑๐๖
๓.๓.๔	ข้อโต้แย้งของเดวิด ฮูมต่อปัญหาเรื่องความชั่วร้าย	๑๐๘
๓.๓.๕	สรุปปัญหาความชั่วร้าย	๑๑๐
๓.๔	เหตุการณ์อัศจรรย์	๑๑๑
๓.๔.๑	ประสบการณ์ทางศาสนา	๑๑๒

๓.๔.๒ มโนทัศน์ของเดวิด ฮูม	๑๑๕
๓.๔.๓ เหตุอัจฉริยะสู่ความคิดทางจิตวิทยา	๑๒๐
๓.๔.๔ สรุปรูปเหตุการณ์อัจฉริยะ	๑๒๔

บทที่ ๔ วิพากษ์มโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม **๑๒๖**

๔.๑ วิพากษ์มโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม	๑๒๖
๔.๑.๑ ข้อโต้แย้งจากการออกแบบพระเจ้า	๑๒๘
๔.๑.๒ ข้อโต้แย้งปัญหาความชั่วร้าย	๑๓๗
๔.๑.๓ ข้อโต้แย้งเหตุการณ์อัจฉริยะ	๑๔๒
๔.๑.๔ มโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม	๑๔๕
๔.๑.๕ สรุปรูปมโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม	๑๔๗

บทที่ ๕ สรุปรูปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ **๑๔๘**

๕.๑ สรุปรูปผลการวิจัย	๑๔๘
๕.๑.๑ ศึกษาแนวคิดทางด้านศาสนาและสังคมร่วมสมัยเดวิด ฮูม	๑๔๘
๕.๑.๒ มโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม	๑๕๐
๕.๑.๓ วิพากษ์มโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม	๑๕๑
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๕๒
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในการพัฒนา	๑๕๒
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	๑๕๒

บรรณานุกรม **๑๕๓**

ประวัติผู้วิจัย **๑๖๐**

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คัมภีร์ทางคริสต์ศาสนา คือ พระคริสตธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาเดิม ภาคพันธสัญญาใหม่ ของคณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสต์ศาสนาธรรม แผนกพระคัมภีร์ โดยใช้อักษรย่อประกอบด้วย ชื่อคัมภีร์, บทที่ : หัวข้อธรรมที่ เช่น ปฐก. ๘ : ๑๐ หมายถึงปฐมกาล หัวข้อธรรมที่ ๑๐

ภาคพันธสัญญาเดิม

๑ ปฐมกาล

ปฐก

ภาคพันธสัญญาใหม่

๑ ลูกา

ลก

๕ โครินธ์

คร

๒ กิจการของอัครสาวก

กจ

๖ ยอห์น

ยน

๓ เปโตร

ปต

๗ โรม

รม

๔ มัทธิว

มธ

๘ วิวรรณ์

วว

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาของหัวข้อวิจัยนี้คือ มโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม ทำไมจึงต้องศึกษาด้านศาสนา ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาด้านศาสนาเป็นเรื่องที่กว้างและมีหลายแง่มุมที่มีความสำคัญต่อการใช้ชีวิต และหมายถึงโลกสังคมในปัจจุบัน การวิจัยถึงรากฐานวัฒนธรรมทางศาสนา การเข้าใจจุดประสงค์หลักของศาสนา ด้วยการใช้ปรัชญาเพื่อวิเคราะห์ให้เห็นเหตุปัจจัยของการมีอยู่ทางศาสนา เพราะศาสนาเป็นสถาบันที่มีคุณประโยชน์อย่างสูงต่อบุคคลสังคม และประเทศชาติ ศาสนาและสังคมมีความสัมพันธ์กันและพึ่งพาอาศัยกันตลอดเวลาแนวความคิดที่ดี และสถาบันต่าง ๆ ทางสังคมที่ดี ถือว่าต่างก็มีอิทธิพลต่อศาสนา และในทางกลับกันสังคมก็ได้รับอิทธิพลจากศาสนา เห็นได้ว่าศาสนามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดต่อบุคคล ตั้งแต่เกิดจนตายไป^๑ โดยจุดประสงค์ของศาสนานั้นค่าแท้จริงอยู่ที่มนุษย์หากพิจารณาถึงมนุษย์และความดีจะมีองค์ประกอบ คือ ความสุข จริยธรรม ความงามและความจริง การพิจารณาความงามและความสัตย์ เป็นจุดมุ่งหมายของมนุษย์ ทุกองค์ประกอบล้วนเกี่ยวข้องไปสู่เส้นทางของศาสนา ศาสนาเป็นเสมือนสายใยที่เชื่อมมนุษย์กับสังคมให้เข้าด้วยกัน ในฐานะที่ศาสนาเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับสถาบันที่สำคัญอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งสามารถแทรกอยู่ในสังคมแทบทุกวงการ ทุกสถาบันสังคม ไม่ว่าจะทำอะไรล้วนมีศาสนาแทรกแซงควบคุมการกระทำของมนุษย์อยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นสังคมใหญ่หรือเล็กก็ตาม ศาสนามีความสำคัญเสมอมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ トラバจนกระทั่งปัจจุบัน^๒ ความมีคุณค่าได้ปรากฏอยู่ในคำว่า ศาสนาอย่างเต็มเปี่ยม การศึกษาศาสนาจะเป็นการทำให้เข้าใจบริบท มุมมองโดยกว้างของคำว่าศาสนามากขึ้น การย้อนรอยสู่การเริ่มต้นของความเชื่อทางด้านศาสนา การเริ่มวิัจกรของศาสนาโดยแรกคือการเริ่มต้นของศาสนา เป็นสมัยของมายา (Magic) คือการทำพิธีต่างๆ โดยพวกหมอผี ต่อมาเมื่อหมอผีทำงานได้ผล มนุษย์จึงหันไปหาสิ่งที่ตนนึกว่ามีฤทธิ์อำนาจยิ่งกว่าตน เป็นผู้อยู่เหนือธรรมชาติ เช่น ผี, เทพเจ้าและบรรพบุรุษ สมัยของมายา ได้เปลี่ยนมาเป็นสมัยของศาสนา (Religion) พวกหมอผีก็ต้องเปิดทางให้พระเป็นผู้ทำพิธีในการบูชาัญญสวดอ้อนวอน มายาและศาสนาเป็นการรวมตัวหมอผีและ

^๑ นงเยาว์ ชาญณรงค์, วัฒนธรรมและศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๒๐๖.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๐.

พระมาทำพิธีกรรมพร้อมทั้งสวดอ่อนเมื่อมาถึงสมัยของ “วิญญาณนิยม” (animism) ลัทธินับถือผีสาง เทวดาเชื่อในอำนาจของผีบ้าง เทวดาบ้าง บรรพบุรุษบ้าง กษัตริย์เป็นเทพบ้าง สัตว์หรือเครื่องหมาย ถือว่าเป็นต้นตระกูลบ้าง^๓ เพราะการที่คนเชื่อว่า ต้นไม้ ภูเขา ลม ไฟ แม่น้ำ มีวิญญาณหรือ ผีหรือ เทพเจ้าสิงสถิตอยู่จึงเป็นเหตุให้เกิดความเชื่อถือในลำดับต่อไปคือ “พหุเทวนิยม” (Polytheism) คือเชื่อว่ามีเทพเจ้าผู้เป็นใหญ่อยู่หลายองค์ ต่อจากนั้น จึงมีความเชื่อว่ามีเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่เหนือใครอื่น ทั้งหมดเพียงองค์เดียวที่เรียกว่า “เอกเทวนิยม” (Monotheism)^๔

นักปราชญ์บางท่านแบ่งกลุ่มศาสนาไปตามประเภทของภาษาพูดเป็น ๓ กลุ่มเช่น กลุ่มเฮมิติก กลุ่มเซมิติก และกลุ่มอารยัน จำแนกตามเผ่าพันธุ์ แบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ ๑.กลุ่มอารยัน มี ๔ ศาสนา คือ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ศาสนาเซน พุทธศาสนาและศาสนาสิกข์ ๒.กลุ่มมองโกล มี ๓ ศาสนา คือ ศาสนาเต๋า ศาสนาขงจื้อ และศาสนาชินโต ๓.กลุ่มเซมิติก มี ๔ ศาสนา คือ ศาสนาโซโรอัสเตอร์ ศาสนายิว ศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม^๕ ในที่นี้จะกล่าวถึงความถึงเฉพาะศาสนากลุ่มเซมิติก เป็นศาสนาประเภทเทวนิยมล้วน โดยเฉพาะยิวเกิดขึ้นในประเทศปาเลสไตน์เมื่อก่อน ค.ศ. ประมาณ ๑,๐๐๐ ปี บทบัญญัติ ๑๐ ประการเป็นหัวใจของศาสนายิว เมื่อต่อมามีพระเยซูศาสนาแห่งศาสนาคริสต์เป็นชาวยิว คำสอนในศาสนาคริสต์ส่วนใหญ่ดัดแปลงไปจากศาสนายิว เมื่อต่อมาท่านนะบีมุฮัมมัด ผู้เป็นศาสดาแห่งอิสลาม ทรงรับรองความเป็นศาสดาพยากรณ์ของโมเสส และของพระเยซูได้ทรงศึกษาคัมภีร์ของยิว ประวัติการประกาศศาสนาของพระเยซูเมื่อประกาศศาสนาอิสลามก็ทรงถือเอาคัมภีร์นั้น เป็นแบบฉบับที่ปรากฏในพระคัมภีร์อัลกุรอานหลายตอน ศาสนาที่เก่าแก่ที่สุดศาสนาหนึ่งคือ ศาสนาโซโรอัสเตอร์ การถือคัมภีร์เวสตะ (Avesta) เป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์คู่กับคัมภีร์ดาสตีร์ (Dasatir) ซึ่งเป็นคัมภีร์สำคัญว่าด้วยการพยากรณ์ ศาสนาโซโรอัสเตอร์เจริญรุ่งเรืองอยู่ในสังคมเปอร์เซียก่อนที่เปอร์เซียจะหันมานับถืออิสลาม คำสอนของอิสลามบางส่วนมีความสัมพันธ์กับคัมภีร์ทั้งสอง^๖ ศาสนากลุ่มเซมิติกเป็นกลุ่มที่มีความเชื่อมาจากรากฐานเดียวกัน จึงมีความสัมพันธ์กันในตัวบทพระคัมภีร์และพื้นฐานทางความคิด ศาสนาที่มีการนับถือพระเจ้าจะเรียกว่า “เทววิทยา” (Theology) เพราะเรื่องราวทุกอย่างของศาสนาดังกล่าวจะต้องพาดพิงถึงพระเจ้าทั้งสิ้น^๗ เทววิทยามี ๒ แบบคือเทววิทยาธรรมชาติ (Natural theology) กับเทววิทยาวิรูรณ์ (Revealed or sacred

^๓ หลวงวิจิตรวาทการ, **ศาสนาสากล เล่มที่ ๑**, (กรุงเทพมหานคร: อุษากการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๖.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘.

^๕ เสฐียร พันธงชัย, **ศาสนาเปรียบเทียบ**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๒), หน้า ๓๗.

^๖ เดือน คำดี, **ศาสนาศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๘.

^๗ กิริติ บุญเจือ, **มนุษย์รู้ได้อย่างไร**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, ๒๕๒๕), หน้า ๑๒๘.

theology) ทางวัฒนธรรมศาสนาสมัยกลาง ยอมรับความรู้ที่เชื่อถือได้อยู่ ๒ แหล่ง คือ การวิวรณ์ (Revelation) กับเหตุผลของมนุษย์ (Human reason) นักเทววิทยาในสมัยกลางให้การยอมรับความรู้ทางเทววิทยาเกิดจากการวิวรณ์ แต่กับความรู้อันเกี่ยวกับพระเจ้าด้วยความสมบูรณ์แบบได้มาจากเหตุผลทางธรรมชาติ เมื่อต่อมาถึงนักปรัชญารุ่นต่อมาความเชื่อว่าการค้นหาความรู้เกี่ยวกับพระเป็นเจ้าไม่จำเป็นต้องมีคัมภีร์ ศรัทธา ประเพณีนิยม สำนักสอนศาสนาเป็นต้น ได้จัดเป็น “เทววิทยาธรรมชาติ, ศาสนาธรรมชาติ” (Natural religion)^๘

นักปรัชญาเดวิด ฮูม (Hume, David ๗ พฤษภาคม ๑๗๑๑-๑๗๗๖)^๙ อยู่ในยุคแสงสว่าง ปัญญาสก็อตถูกจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกับจอห์น ล็อก (John Locke ค.ศ. ๑๖๓๒-๑๗๐๔) และ จอร์จ เบิร์คเลย์ (George Berkeley ค.ศ. ๑๖๘๕-๑๗๕๓) ในฐานะนักประสบการณ์นิยมชาวอังกฤษ (Empiricism of England) เดวิด ฮูม ยืนยันว่า “ประสบการณ์ คือจุดเริ่มต้น (Alpha) และจุดสุดท้าย (Omega) ของความรู้” และเขายังมีความสงสัยในสิ่งที่อยู่เหนือประสบการณ์ทางผัสสะว่า เป็นสิ่งที่วิธีการทางประจักษ์นิยม ไม่สามารถหยั่งถึงจึงเรียกว่า วิมตินิยม (Skepticism)^{๑๐} เดวิด ฮูมได้เขียนบทความแสดงทัศนคติทางด้านศาสนาในหนังสือเรื่อง “บทสนทนาว่าด้วยศาสนาธรรมชาติ” (Dialogues Concerning Natural Religion) ปี ค.ศ. ๑๗๗๙ เดวิด ฮูม ได้รับอิทธิพลมาจากการงานของ ชิเซโร (Marcus Tullius Cicero ๑๐๖ ปีก่อน ค.ศ.) ในงานที่ชื่อว่า “ธรรมชาติของพระเจ้า” (On the Nature of the Gods)^{๑๑} ฐานของเดวิด ฮูมเป็นนักประสบการณ์นิยมที่ยืนบนฐานของเพนทาการนิยม เมื่อนักคิดทางประสบการณ์นิยมมองเรื่องศาสนา อาจทำให้เห็นภาพที่มีมุมมองต่อแนวคิดทางศาสนา ซึ่งในยุคของฮูม ได้ชื่อว่าเป็นยุคมืดของปรัชญาแต่ทว่าเป็นยุครุ่งเรืองทางศาสนา ภายใต้ความรุ่งโรจน์ทางความคิดที่มีต่อศาสนาและเทววิทยา การอธิบายความหมายของศาสนามีความโน้มเอียงที่ความคิดและการอธิบายความรู้จะอยู่บนพื้นฐานของศาสนา เดวิด ฮูม มีชื่อเสียงจากงานเขียนหนังสือทางประวัติศาสตร์ มโนทัศน์ของเขาต่อศาสนาจะมีมุมมองเป็นไปในทิศทางใด และเขาใช้การอ้างอิงจากทางประวัติศาสตร์หรือไม่ หรือเขาได้นำหลักทางประสบการณ์นิยมมาใช้เป็นมโนทัศน์ทางศาสนาของเขาหรือไม่ ความคิดขึ้นอยู่กับพื้นฐานบนทิศทางของปรัชญาหรือค่อนข้างไปทางศาสนามากกว่ากันเขาจะใช้ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์หรือทางปรัชญาในการพิสูจน์ความสงสัยของเขาเพื่ออธิบายศาสนาได้อย่างไร ซึ่งประการแรกผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องของเดวิด ฮูมจึงได้ตั้งข้อสังเกต

^๘ อติศักดิ์ ทองบุญ, **คู่มืออภิปรัชญา**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๗๙.

^๙ เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, **พจนานุกรมอังกฤษ-ไทยปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ แสงดาว, ๒๕๕๗), หน้า ๔๒๒.

^{๑๐} พิสิษฐุ์ โคตรสุโพธิ์, **ทฤษฎีความรู้**, (เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓), หน้า ๔๘.

^{๑๑} Wikipedia, **Dialogues Concerning Natural Religion**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : https://en.wikipedia.org/wiki/Dialogues_Concerning_Natural_Religion [๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘].

ต่อวิถีคิดของเขาว่ามีวิถีคิดหรือโต้ตอบกลับความเชื่อทางศาสนาน่าจะเป็นไปในทางของกลุ่มประสบการณ์นิยมหรือกลุ่มวิมัตินิยม แต่พื้นฐานของเขามีความเป็นทั้งวิมัตินิยมและมีความเป็นประสบการณ์นิยม ซึ่งฐานการตอบจึงเป็นคำถามว่าเขาใช้การยืนยันต่อคำถามทางศาสนา ใช้แนวคิดทางด้านใดตอบโต้แย้งความคิดทางศาสนา สำหรับกลุ่มประสบการณ์นิยม ธรรมชาติเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับมนุษย์เท่านั้น และมนุษย์สามารถใช้เหตุผลในการเข้าใจธรรมชาติของตนเองโดยเน้นที่การปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ ความคิดนี้เองในที่สุดก็นำไปสู่แนวความคิดที่ปฏิเสธถึงความเป็นอยู่ของพระเจ้า (antagonistic)^{๑๒} เขามุ่งมั่นที่จะอธิบายธรรมชาติของมนุษย์ชาติและที่อยู่ที่ยืนของเราในจักรวาลโดยไตร่ตรองถึงวิธีที่เราได้รับความรู้และขอบเขตความสามารถในการเรียนรู้มาจากการสังเกตและประสบการณ์ดังนั้นเขาจึงให้ความสนใจเป็นพิเศษกับข้อถกเถียงว่าด้วยการมีอยู่ของพระเจ้าที่เริ่มจากการสังเกตบางแง่มุมของโลก^{๑๓}

ปัญหาของศาสนาเทวนิยมโดยพื้นฐานคือปฏิเสธพระเจ้าหลายองค์ แต่ยอมรับนับถือพระเจ้าพระองค์เดียว การอธิบายถึงพระเจ้าของศาสนาเทวนิยมจึงอยู่บนพื้นฐานคิดทางศาสนาและเทวนิยมอย่างเด่นชัด การโต้แย้งมุมมองที่มีต่อพระเจ้าของเดวิด ฮูมสิ่งใดคือจุดประสงค์ที่สำคัญของมโนทัศน์ของฮูม การโต้แย้งของเขาทำให้เกิดการเปรียบเทียบแนวคิดทางด้านศาสนาได้อย่างไร และไปสัมพันธ์กับแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ได้อย่างไร เสมือนการปฏิเสธสิ่งที่เราไม่รู้ว่ามีอยู่หรือไม่ เราจะปฏิเสธอย่างไรและใช้หลักการอย่างไรเพื่ออธิบายการปฏิเสธเหล่านั้น เทววิทยาอาจไม่เป็นคู่แข่งทางปัญญากับปรัชญา แต่เทววิทยามีคำตอบให้กับผู้ที่มีความศรัทธาและความเชื่ออย่างมั่นคง ความสงสัยของเดวิด ฮูมได้นำสิ่งใดมาเปลี่ยนแปลงวิถีคิดทางศาสนาในยุคของเทวนิยมที่มีอิทธิพลต่อความคิดของประชาชน และยุคของเขามีนักวิทยาศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงและนักปรัชญาที่มีชื่อเสียงร่วมยุคสมัยอยู่หลายท่าน ความคิดของเขาจึงต้องไม่ธรรมดาต่อกฎเกณฑ์ทางสังคมทางศาสนาและสังคมปรัชญา

มโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม เป็นสิ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดต่อสังคมและความคิดต่อนักปรัชญารุ่นต่อมาเรียกได้ว่าส่งผลและมีอิทธิพลต่อความคิดทางวิทยาศาสตร์และปรัชญาสมัยใหม่ ดังเช่น เอมมานูเอล คานท์ เลื่อมใสเดวิด ฮูม เพราะทำให้เขาตื่นจาก “ความสลิ้มสะลือทางคำสอนที่ต้องเชื่อ”^{๑๔} จึงเป็นที่มาและความสำคัญของปัญหาต่อการศึกษา มโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูมเป็นงานวิจัยการศึกษาทางด้านวิชาการปรัชญาต่อไป

^{๑๒} เชิดชัย เลิศจิตรเลขา, **คริสต์จริยศาสตร์พื้นฐาน**, (กรุงเทพมหานคร: แผนกการพิมพ์โรงเรียนคอนนอสโค, ๒๕๔๘), หน้า ๒๔๖.

^{๑๓} ไนเจล วอร์เบอร์ตัน เขียน ปราบดา หยุ่นและรติพร ชัยปิยะพร แปล, **ประวัติศาสตร์ปรัชญาฉบับกะทัดรัด**, (กรุงเทพมหานคร: หจก.ภาพพิมพ์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๓๖.

^{๑๔} เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, **พจนานุกรมอังกฤษ-ไทยปรัชญา**, หน้า ๔๒๓.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดทางศาสนาในสังคมร่วมสมัยของเดวิด ฮูม
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษามโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม
- ๑.๒.๓ เพื่อวิพากษ์มโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ แนวคิดด้านศาสนาในสังคมร่วมสมัยเดวิด ฮูม ว่ามีแนวคิดเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ มโนทัศน์ของเดวิด ฮูม ที่มีต่อปัญหาศาสนา มีการอธิบายอย่างไร
- ๑.๓.๓ วิพากษ์มโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม ว่ามีผลกระทบต่อความคิด และการเปลี่ยนแปลงความเชื่อต่อศาสนาได้อย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

- ๑.๔.๑ เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ
 - พระคริสต์ธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาเดิม ภาคพันธสัญญาใหม่
 - Dialogues Concerning Natural Religion (เดวิด ฮูม)
- ๑.๔.๒ เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ
 - ตำราเอกสารเชิงวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเดวิด ฮูม
 - ข้อมูลเกี่ยวกับเดวิด ฮูม Website ที่น่าเชื่อถือ
 - ข้อมูลในวารสาร หนังสืออ้างอิง ซึ่งมีข้อมูลเกี่ยวข้องกับเดวิด ฮูม

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ มโนทัศน์ หมายถึง ความคิดความเข้าใจที่สรุปเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อันอาจเกิดจากการสังเกต หรือการได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้น หรือเรื่องนั้นหลายๆ แบบ แล้วใช้คุณลักษณะของสิ่งนั้นหรือเรื่องนั้น นำมาประมวลเข้าด้วยกัน ให้เป็นข้อสรุปหรือคำจำกัดความ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

๑.๕.๒ ศาสนา หมายถึง ศาสนาเทวนิยม (พระเจ้าพระองค์เดียวศาสนาคริสต์) ที่รวมแห่งความเคารพนับถืออันสูงส่งของมนุษย์ ที่พึงทางจิตใจ ซึ่งมนุษย์ส่วนมากยอมเลิกลี้ภัยเหนี่ยวตามความพอใจ และความเหมาะสมแก่เหตุแวดล้อมของตน เป็นคำสั่งสอนอันว่าด้วยศีลธรรม และอุดมคติสูงสุดในชีวิตของบุคคล รวมทั้งแนวความเชื่อถือและแนวการปฏิบัติ ตามคติความเชื่อของแต่ละศาสนา

๑.๕.๓ อุปมา หมายถึง ความคล้ายคลึงในประเด็นที่หลากหลายระหว่างกรณีที่แยกเป็นส่วนชัด การให้เหตุผลเชิงตรรกะโดยแนวเทียบตั้งอยู่บนการอนุมานแบบอุปนัยจากข้อสมมุติฐานที่ว่า

สิ่งที่คล้ายคลึงคือประเด็นที่รู้แล้วอย่างแน่นอน กับสิ่งที่ควรจะเป็นซึ่งคล้ายคลึงในประเด็นที่ยังไม่รู้
อื่นๆ บางประเด็นเช่นกัน

๑.๕.๔ ปัญหาเรื่องความชั่วร้าย (Problem of evil) หมายถึง ความชั่วร้ายเป็นปัญหาสำคัญทางเทววิทยาซึ่งไม่ได้ต้องการคำตอบเพียงว่าทำไมมนุษย์ต้องเผชิญความโชคร้าย แต่ทว่าปัญหานี้มีนัยว่า ทำไมมนุษย์ต้องเผชิญกับความชั่วร้ายทั้ง ๆ ที่พระเจ้าเป็นผู้ทรงความดีสูงสุด

๑.๕.๕ การให้เหตุผลจากการออกแบบ (Argument from design) หมายถึง ความเชื่อที่ว่าสิ่งต่างๆ บนโลกใบนี้มีวัตถุประสงค์ในการเกิดขึ้นมาทั้งสิ้น เป็นความเชื่อที่ปรากฏทั่วโลก มาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว ข้อความขั้นต้นเป็นตัวอย่างของความเชื่อแบบนี้ได้เป็นอย่างดีและใช้เป็นข้ออ้างในการอ้างเหตุผลยืนยันการมีอยู่ของพระเจ้า

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวិเคราะห์ทัศนคติเกี่ยวกับศาสนาของเดวิด ฮูม มีเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

๑.๖.๑ หนังสือ

๑) **ธีระพงษ์ มีไธสง^{๑๕}** กล่าวว่า การที่ศาสนาเข้ามาครอบงำแนวคิดของนักคิดทั้งหลายด้วยการลงโทษอย่างรุนแรงแทนที่จะทำให้นักคิดหยุดค้นคว้าทฤษฎีต่างๆ กลับทำให้เกิดแรงต้านมากยิ่งขึ้นจนในที่สุดก็เกิดกลุ่มแนวคิดที่ปฏิเสธความเชื่อพระเจ้าโดยสิ้นเชิง โดยไม่เชื่อว่าพระเจ้าอยู่เบื้องหลัง ของความเป็นไปของสรรพสิ่ง แต่มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของความเป็นมนุษย์ มนุษย์เป็นผู้อยู่เบื้องหลังแผนการต่างๆ แห่งความเป็นไปในโลกและธรรมชาติ การที่จะพันทุกขได้นั้น ต้องอาศัยสติปัญญาของมนุษย์เท่านั้น ไม่ควรจะไปอ่อนวอนต่อพระเจ้า หรือเทพเจ้าใดๆ เพราะสุดท้ายแล้วพระเจ้าหาได้สร้างมนุษย์ขึ้นมาไม่ แต่มนุษย์ต่างหากเป็นผู้สร้างพระเจ้า

๒) **บุญย์ นิลเกษ^{๑๖}** กล่าวว่า คำว่า ปัจจยการ ตรงกับคำว่า The Nature of Causality หมายถึง สัมพันธภาพที่มีอยู่ระหว่างภาวะการณ์ที่ต่างกันอยู่ ๒ อย่าง คือ เหตุและผล เราเรียกปรากฏการณ์อันแรกว่า เหตุหรือสาเหตุ (cause) และเรียกปรากฏการณ์ต่อเนื่องมาว่าผลหรือวิบาก (effect) ภาวะการณ์เหล่านี้อาจจะปรากฏอยู่ในภาวะแห่งรูปธรรม (thing) ปรากฏการณ์ (phenomena) หรือพลังงาน (force) เดวิด ฮูมกล่าวว่า พูดได้ตรงๆ ว่าเหตุนั้นมีภาวะเป็นปรากฏการณ์ขึ้นก่อนความคิด แบบนี้ไม่สามารถอธิบายหลักของความเป็นสาเหตุได้เพียงพอนักเขา

^{๑๕} ธีระพงษ์ มีไธสง, **มิติทางศาสนาและปรัชญาของโลก**, (กรุงเทพมหานคร: โอ พรินติ้ง เฮ้าส์.เอส., ๒๕๕๑).

^{๑๖} บุญย์ นิลเกษ, **ปรัชญาศาสนา**, (เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖).

ถือว่าการสืบเนื่องกันอยู่ตลอดเวลา นั้นเป็นเพียงความสัมพันธ์ที่ผูกมัดเอาเหตุกับผลอยู่ด้วยกันในชีวิตทั่วไปของเรา แล้วเราพบว่าปรากฏการณ์อย่างหนึ่งถูกตามมาด้วย

๓) **บุญมี แทนแก้ว**^{๑๗} กล่าวว่า จิตมนุษย์สามารถตัดสินใจปัญหาในเรื่องธรรมชาติความจริงได้หรือไม่ ความรู้สามารถรู้ความรู้ชั้นสูงสุดได้หรือไม่? หรือเกิดความขัดแย้งกับการหาเหตุผล ดังเช่น การทดลองของมนุษย์ควรเชื่อได้หรือไม่เพียงใด หรือประสบการณ์ที่ตั้งเป็นสมมติฐานจะเปลี่ยนแปลงได้ไหม? และอะไรเป็นธรรมชาติความรู้ทางศาสนาตามความเป็นจริง ความรู้จะมีธรรมชาติคล้ายคลึงกัน และเราจะรู้ได้โดยอาศัยวิธีใช้ความรู้ธรรมดาสามัญได้หรือไม่ หรือว่ามีบางสิ่งแตกต่างกันทางด้านคุณภาพ ถ้าเป็นเช่นนี้เราจะสามารถใช้ความรู้ เพื่อให้รู้ความจริงที่สัมพันธ์กับความรู้สามัญและการเข้าถึงสถานะเช่นนั้นโดยอาศัยความรู้ดังกล่าวได้หรือไม่อย่างไร ศรัทธาความเชื่อมั่นสำคัญยิ่งกว่าการรู้หรือไม่ การใช้ความรู้ทางศาสนาจะสามารถรู้ซึ่งในความจริงสูงสุดได้หรือไม่ (ปรมัตตสังจะ)

๔) **วรรณวิสาข์ ไชโย**^{๑๘} กล่าวว่า องค์ประกอบของศาสนา ตามคณะกรรมการผู้วิจัยศาสนาและความเชื่อตามโครงการวิจัยพื้นฐานจิตใจของประชาชนชาวไทย สาขาวิชาปรัชญา สภาวิจัยแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๖ ได้มีการตกลงกำหนดโครงสร้างองค์ประกอบของศาสนาไว้ ๕ ประการ ดังนี้ ๑. มีศาสดา คือผู้สอนหลักการและผู้ประกาศ ศาสนาซึ่งเป็นบุคคลประวัติศาสตร์ ๒. มีหลักธรรมคำสอนที่มีการระบุชัดเจนเกี่ยวกับศีลธรรมจรรยาและกฎเกณฑ์การปฏิบัติ ๓. มีหลักความเชื่อเป็นปรมัตต์ ๔. พิธีกรรม คือพิธีปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงหลักการของศาสนา ๕. มีสถาบันทางศาสนาหรือศาสนสถาน คือ ที่ตั้งอันเป็นสถานที่ที่ศาสนิกมาพบปะกันเพื่อประกอบพิธีทางศาสนา

๕) **สมฤดี วิศทเวทย์**^{๑๙} กล่าวว่า จากการวิเคราะห์ของเดวิด ฮูม เราคงจะพอมองเห็นได้ว่าสิ่งที่มีบทบาทสำคัญในการรับรู้ของมนุษย์จริง ๆ แล้วก็คือ ความเชื่อ ไม่ว่าจะเป็ความรู้ที่เป็นเรื่องราวของข้อเท็จจริงหรือความรู้ที่อาจพิสูจน์ได้ ในที่สุดก็ไม่อาจหนีพ้นความรู้สึกพิเศษที่เรียกว่าความเชื่อได้ คำอธิบายของเขาในลักษณะนี้ค่อนข้างจะเป็นเรื่องทางจิตวิทยาและเป็นอัตนัย แต่ฮูมถือว่ามันเป็นข้อสันนิษฐานที่เป็นความจริงสากล ซึ่งเกิดจากการศึกษาธรรมชาติของมนุษย์ด้วยการสังเกตและทดสอบ ในฐานะนักปรัชญา เดวิด ฮูม เห็นด้วยที่เราสมควรแสวงหาคำตอบเพื่อสนองความสงสัยอยากรู้ ซึ่งเขาเองก็ไม่อยากเรียกว่าเป็นทัศนะแบบวิมตินิยม เพียงแต่ต้องการหาเหตุผลอธิบายการอนุมานต่างๆ

^{๑๗} บุญมี แทนแก้ว, **ปรัชญาศาสนา**, (กรุงเทพมหานคร: โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๘).

^{๑๘} วรรณวิสาข์ ไชโย, **จิตวิทยาศาสตร์**, (เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒).

^{๑๙} สมฤดี วิศทเวทย์, **ทฤษฎีความรู้ของฮิวม์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖).

๖) สุวัฒน์ จันทร์จางง^{๒๐} กล่าวว่า มนุษย์มีความเชื่ออยู่ ๓ อย่างคือ ความเชื่ออันเกิดจากความศรัทธาความเชื่อที่เกิดจากอารมณ์และความเชื่อที่เกิดจากเหตุผล มีผู้กล่าวว่า ศาสนาเกิดจากศรัทธา เกิดจากอารมณ์ความรู้สึกปรัชญาเกิดจากการใช้เหตุผล ส่วนวิทยาศาสตร์เกิดจากใช้ความรู้ กล่าวโดยสรุป ศาสนา หมายถึง สิ่งที่เกิดจากความเชื่อความศรัทธาที่มนุษย์มีต่อพระเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีคำสอนหรือคัมภีร์ที่ได้รับการรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ หลักปรัชญาที่ให้คำตอบเกี่ยวกับโลกและจักรวาลชีวิต และเป้าหมายสูงสุดของชีวิต มีหลักจริยธรรมสำหรับชี้วิถีทางอันถูกต้องที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิต ศาสนาเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรคทางวัฒนธรรมและประเพณี การเกิดวรรณกรรม ปฎิมากรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ทัศนกรรม ตลอดจนทั้งนาฏดนตรี สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นมาได้จากแรงบันดาลใจของทางศาสนาทั้งสิ้น

๗) สุวรรณ สถาอานันท์^{๒๑} กล่าวว่า นักวิชาการตะวันตกร่วมสมัยหลายท่านได้ชี้ให้เห็นว่าการมีนรกหรือบทลงโทษนินทรนั้น เป็นสิ่งที่ไม่น่าจะยอมรับได้ การมีนรกเช่นที่ว่านี้ จะทำให้สวรรค์เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เพราะผู้คนในสวรรค์เป็นคนดี มีเมตตาอย่า่อมจะร่วมรู้สึกเจ็บปวดทรมานกับผู้ตกนรกด้วย ถ้าผู้คนในสวรรค์รู้ว่ามีนรก นอกจากนี้ มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีข้อจำกัดและจุดบกพร่องทางจิตวิทยามากมาย ความผิดที่เกิดจากมนุษย์เช่นนี้ต่อให้ร้ายแรงขนาดไหน ก็ไม่น่าจะสมควรได้รับโทษทรมานเป็นนินทร กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ บาปของมนุษย์มีข้อจำกัดเสมอทั้งในแง่มูลเหตุจูงใจให้ทำผิดและในแง่ผลจากการกระทำนั้น เหตุใดบาปที่จำกัดจึงสมควรได้รับโทษนินทรที่ไม่จำกัด

๘) เสฐียร พันธรังษี^{๒๒} กล่าวว่า การศึกษาศาสนาในสมัยโบราณ ศึกษาได้หลายวิธี อาทิศึกษาจากอักขระจารึก ภาพจำหลัก เครื่องมือเครื่องใช้ และอาวุธที่ขุดพบตามหุบห้วยเหวผา บางทีได้ในหลุมฝังศพ และมีอีกทางหนึ่งที่สำคัญมากคือ ศึกษาจากเทพนิยายที่คนเหล่านั้นเล่าสืบกันมา ซึ่งที่จริงก็ยากจะเชื่อได้ แต่เทพนิยายเป็นเรื่องช่วยให้เห็นศรัทธาหรือศาสนาของมนุษย์ได้อีกส่วนหนึ่ง นักศึกษาศาสนาจะหลีกเลี่ยงไม่อ่านเทพนิยายไม่ได้ กล่าวโดยสรุปแล้ว เมื่อมนุษย์เกิดมา สัมผัสเห็นโลก ในสมัยที่โลกยังป่าเถื่อนมนุษย์ยังไม่มีสติปัญญานึกคิด วาระน้ำจิตแรกที่เกิดขึ้นแก่มนุษย์ คือ “ความกลัว” ภัย และ “ความต้องการ” ให้ชีวิตรอดพ้นจากภัย มีหนาว ร้อน หิว กระจาย เป็นต้น ทำให้เห็นชัดว่ามนุษย์มีศรัทธา ๒ ลักษณะ คือศรัทธาในตัวเอง หรือศรัทธาในผู้อื่น

๙) แสง จันทรังาม^{๒๓} กล่าวว่า ความทุกข์ระทมที่เกิดจากการเบียดเบียนเช่นฆ่ากันในนามศาสนา ทำให้คนบางพวกเกิดความเอือมระอา เบื่อหน่ายศาสนาและหันหลังให้ศาสนาอย่างสิ้นเชิง

^{๒๐} สุวัฒน์ จันทรังาม, ความเชื่อของมนุษย์ เกี่ยวกับปรัชญา และศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๐).

^{๒๑} สุวรรณ สถาอานันท์, ศรัทธากับปัญญา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

^{๒๒} เสฐียร พันธรังษี, ศาสนาโบราณ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕).

^{๒๓} แสง จันทรังาม, ศาสนศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๑).

เขาเห็นว่า ศาสนาไม่มีประโยชน์อะไรมีแต่นำความทุกข์ทรมานมาให้มนุษย์ วิลเลียม เจมส์ยืนยันว่าการเบียดเบียนเช่นชกักันระหว่างศาสนาและนิกายศาสนามีอยู่ในรูปแบบต่างๆ เช่น ชาวฮิวถูกเกี่ยวด้วยขอเล็กแบบตลกเบ็ด พวกอัลบิจองเซียน และพวกมอร์มอนถูกลอบฆ่า และพวกอาร์มีเนียนถูกสังหารหมู่ ทั้งนี้ก็เพราะศาสนาเดิมที่มีหลักฐานมั่นคงแล้ว มักจะกลัวและหวาดระแวงของใหม่ กลัวการเปลี่ยนแปลงใหม่ที่เขาใช้ศัพท์ว่า เนโอโฟเบีย (Neophobia)

๑๐) **แสวง แสบบุตร**^{๒๔} กล่าวว่า ศาสนามีอิทธิพลต่อมนุษยชาติ ในสังคมปัจจุบัน มีหลายศาสนาทั้งที่เป็นศาสนาโบราณและศาสนาที่ก่อตัวขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ในลักษณะการดัดแปลง นำศาสนาเดิมมาปรับปรุงใหม่ให้เข้ากับยุคสมัยมากขึ้น ด้วยความที่มนุษย์มีความปรารถนาที่แตกต่างกัน แม้จะมีวัตถุประสงค์ในเรื่องเดียวกัน แต่ก็พยายามทำให้แตกต่างกันโดยยึดติดที่รูปแบบที่สมมติหรือกรอบที่มนุษย์ในกลุ่มนั้น ๆ สร้างขึ้นมา ด้วยความคิดที่ว่าสิ่งนั้นคือสิ่งที่เขาต้องการ แต่มนุษย์ก็ไม่เคยเข้าถึงสิ่งที่ต้องการสักที เพราะติดอยู่ที่รูปแบบที่ตัวเองสร้างขึ้นมากกว่าการสัมผัสสัจธรรมที่แท้ศาสนาใดที่ให้คำตอบและแนวทางที่ตรงกับที่ใจมนุษย์ต้องการและตอบสนองความคิดความรู้สึกที่มีอยู่ในใจของตนเองได้ดี ศาสนานั้นก็เป็นที่ยอมรับของมนุษย์ได้มากและจำนวนศาสนิกก็เพิ่มขึ้นตามลำดับ

๑.๖.๒ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์

๑) **พระมหาวิรัตน์ อภิธมโม (เข้พวง)**^{๒๕} ผลการศึกษาพบว่า ธรรมชาติความรู้ของเดวิด ฮูม เกี่ยวกับโลกภายนอก (External world) เพื่อให้รู้ประจักษ์แจ้งในวัตถุ ที่มุ่งพิสูจน์ความรู้มีอยู่ของวัตถุ (Material) การเข้าถึงวัตถุหรือสิ่งต่าง ๆ ตามสภาพที่มีอยู่ ว่ามีอยู่จริงหรือไม่ รวมทั้งแสวงหาธรรมชาติความรู้มีความ เชื่อมโยงระหว่างเหตุและผล (Cause and effect) และในส่วนต่างๆ จะเป็นความสัมพันธ์ของสาเหตุกับวัตถุ สาเหตุกับสสาร จิต อตตตา เอกภพ และสาเหตุกับพระเจ้า (Cause and God) เรามีความสัมพันธ์กับสิ่งเหล่านี้อย่างไร เกี่ยวข้องกับมนุษย์ทางไหนอย่างไร มนุษย์รู้ได้หรือรู้ไม่ได้ การพิสูจน์เหล่านี้ไม่มีอะไรยืนยันได้ นอกจากประสาทสัมผัสเท่านั้น

๒) **พระมหาเอกนรินทร์ เอกนโร (วงษ์ขันธ)**^{๒๖} กล่าวว่าในปรัชญาคริสต์ คำว่าบุญนั้นคือการศรัทธาต่อพระเจ้า การเอาใจใส่ต่อพระองค์และเป็นพระพรชทานที่ได้รับจากพระเจ้าเป็นเจ้าการใช้คำว่าบุญเน้นไปที่เหตุมากกว่าเน้นไปที่ผล แต่ผลของคริสต์ศาสนาก็มีความหมายทั้งสอง

^{๒๔} แสวง แสบบุตร, **ปรัชญาศาสนา**, (เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕).

^{๒๕} พระมหาวิรัตน์ อภิธมโม (เข้พวง), “การศึกษาวิเคราะห์พรมแดนความรู้ในพุทธปรัชญาเถรวาทและเดวิด ฮูม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖).

^{๒๖} พระมหาเอกนรินทร์ เอกนโร (วงษ์ขันธ), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องบุญในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖).

อย่างเช่นเดียวกัน คือเป็นเหตุและผลด้วย แต่ในส่วนที่เป็นผลไม่ได้มาจากกิจกรรมหรือการกระทำของบุคคลเท่านั้น ผลเกิดจากพระทัยดีหรือความช่วยเหลือและเป้าหมายของพระเจ้าด้วยพระพรทานสำคัญของศาสนาคริสต์อยู่ที่ความสัมพันธ์กับพระเจ้า

๓) **พระสร้างชาติสิริ จารุณโณ (สุวรรณพุทธ)**^{๒๗} กล่าวว่า ความเชื่ออันเป็นบันไดขั้นแรกที่จะนำพามนุษย์ไปสู่พระเจ้าพร้อมกับการยอมรับพระอานุภาพ ของพระเจ้ากับการยอมอ่อนน้อมถ่อมตนต่อพระเจ้า การเชื่อจัดเป็นพระพรที่พระเจ้าทรงเปิดเผยให้แก่มนุษย์ทุกคน เพื่อเป็นตัวเชื่อมแดนธรรมชาติกับแดนเหนือธรรมชาติ ความเชื่อจึงเป็นท่าทีที่ถาวร ที่มนุษย์เปิดใจรับพระเจ้า โดยทั่วไปซึ่งก็หมายถึงการเชื่อในพระตรีเอกานุภาพ (Trinity) การเชื่อมีความสำคัญ ๒ ประการ คือ ๑) การเชื่อเป็นขั้นแรกที่จะนำพาเราไปสู่ความจริงและความสุขอย่างแท้จริง เป็นจุดเริ่มต้นของหนทางอันนำไปสู่พระเจ้า หรือเป็นสิ่งที่จะช่วยเราให้รับรู้พระเจ้าได้โดยอาศัยสิ่งนี้ ๒) การเชื่อในที่มาของความรู้ที่แท้จริง หรือความรู้สิ่งอันเป็นจริง ที่มนุษย์จะเข้าถึงความจริงได้นั้น นอกจากจะอาศัยตนเองแล้ว มนุษย์ยังต้องอาศัยการเปิดเผยของพระเจ้าด้วย โดยเชื่อว่าการรู้ความจริงนั้นไม่ได้มาจากปัญญาภาคปฏิบัติของมนุษย์เอง หากแต่มาจากสิ่งเหนือธรรมชาติ

๔) **พระสุทธิชัย ฑิฆายโก (ยังสุข)**^{๒๘} กล่าวว่า มนุษย์เราพูดได้ว่ากฎธรรมชาตินั้นเป็นพระเจ้า พระเจ้าคือกฎธรรมชาติจะเมตตาปราณี มีความรู้สึก รักได้ก็โกรธได้ กฎธรรมชาติเป็นพระเจ้าหมายความว่าถ้าสัตว์ประพฤติดูถูกต้องตามกฎเกณฑ์ เมื่อถูกใจพระเจ้า พระเจ้าตอบแทนด้วยดีถึงที่สุดคือมีความสุข ความเจริญถึงที่สุด ถ้าเราทำไม่ถูกกฎของธรรมชาติ ธรรมชาตก็จะลงโทษเรา ให้ทุกข์ร้อนถึงที่สุดพระเจ้ารู้จัก รัก รู้จักเกลียด ถ้าบุคคลทำให้เกิดการผิดใจจากพระเจ้า พระเจ้าก็จะลงโทษทำถูกใจก็ให้รางวัล ฉะนั้นการที่พระเจ้าจะมีเมตตาปราณีหรือมีทารุณโหดร้าย มันก็อยู่ที่มนุษย์ต่างหาก พระเจ้าจะรู้สึกอย่างนั้นไม่ได้ พระเจ้าจะมีความรู้สึกเป็นคู่ ๆ เช่น รัก หรือ เกลียด อย่างนี้ไม่ได้ พระเจ้าไม่เหมือนใครพระเจ้าเหมือนพระเจ้าเท่านั้น พระเจ้าทำหน้าที่ของพระเจ้า ถ้าทำอย่างนี้ก็เกิดผลอย่างนี้ ๆ ส่วนที่มันจะไปถูกใจมนุษย์หรือไม่มัน มันก็แล้วแต่มนุษย์ มนุษย์ไปบัญญัติที่ถูกใจมนุษย์ว่า พระเจ้าเมตตาปราณีแล้วก็บัญญัติที่ไม่ถูกใจว่าพระเจ้าลงโทษ

๕) **ปานทิพย์ ศุภนคร**^{๒๙} กล่าวว่า “ความชั่วร้าย” กลายมาเป็นปัญหาสำคัญที่สุดปัญหาหนึ่งสำหรับศาสนาคริสต์ก็เพราะการมีอยู่ของความชั่วร้ายย่อมขัดแย้งกับคำสอนสำคัญของศาสนา

^{๒๗} พระสร้างชาติสิริ จารุณโณ (สุวรรณพุทธ), “การศึกษาเปรียบเทียบหลักการเชื่อในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาคริสต์ตามคติของนักบุญออสติน”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศึกษาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๒๘} พระสุทธิชัย ฑิฆายโก (ยังสุข), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักจริยธรรมเกณฑ์ตัดสินจริยธรรมในพุทธศาสนานิกายเถรวาทและคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศึกษาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗).

^{๒๙} ปานทิพย์ ศุภนคร, “ปัญหาความชั่วร้ายในปรัชญาคริสต์”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗).

คริสต์ในเรื่องพระเจ้าและธรรมชาติของพระองค์ กล่าวคือ ศาสนาคริสต์ในฐานะเป็นศาสนาเอกเทวนิยม ย่อมมีคำสอนหลักว่า มีพระเจ้าผู้ทรงสรรพฤทธิ์เพียงพระองค์เดียว แต่ทว่าถึงแม้พระเจ้าทรงมีอำนาจอันสมบูรณ์และเด็ดขาด พระเจ้าก็ไม่ทรงโหดร้าย ทั้งนี้เพราะพระเจ้ายิ่งทรงมีความดีสูงสุด ซึ่งหมายความว่าพระเจ้าทรงมีน้ำพระทัยที่เปี่ยมไปด้วยความรักและความเมตตาอย่างไม่มีใครเสมอเหมือน อีกทั้งพระเจ้าทรงเป็นสัพพัญญูด้วย แต่ทำไมมนุษย์ต้องเผชิญกับความชั่วร้าย ทั้งๆ ที่พระเจ้าผู้ทรงสร้างจักรวาลและมนุษย์ เป็นผู้สร้างสรรพฤทธิ์ เป็นผู้ทรงความดีสูงสุด หรือว่าพระเจ้าไม่ทรงเป็นสัพพัญญูจริง ซึ่งล้วนเป็นทัศนะที่ขัดกับคำสอนหลักของศาสนาคริสต์

๖) **ศิววรรณ โอสถานนท์**^{๓๐} ผลการศึกษาพบว่า ในสมัยเดวิด ฮูม ผู้คนกำลังเชื่อมั่นในเจ้า เดวิด ฮูม เองนั้นสมัยเด็ก ๆ ก็ต้องเคร่งครัดศาสนาตามอย่างครอบครัว เชื่อมั่นในชีวิต นิรันดร เชื่อว่าตายแล้วจะได้ไปอยู่ในสวรรค์ถ้าทำความดี นี่แสดงให้เห็นว่าทั้งพระพุทธรเจ้าและเดวิด ฮูม ต่างก็อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่คนทั่วไปเชื่อกันว่ามี “ตัวตน” เช่นเดียวกัน ศาสนานั้นก็มีอยู่จริง แต่ไม่สามารถทำให้พ้นทุกข์ได้ กลับจะยิ่งทุกข์อย่างหนักเพราะพวกที่เอาศาสนาเป็นเครื่องมือเบียดเบียนชาวบ้านอย่างไรก็ตามแม้ว่าทั้งพระพุทธรเจ้าและเดวิด ฮูม จะปฏิเสธ “ตัวตน” แต่พุทธศาสนิกบางส่วนยังไม่ยอมรับว่าพระพุทธรเจ้าทรงปฏิเสธตัวตน เนื่องจากมนุษย์ตกอยู่ในอำนาจของความกลัวความเขลาและความอ่อนแอ

๗) **สรยุทธ ศรีวรกุล**^{๓๑} ผลการศึกษาพบว่า トラบใจที่ชาวประสภการณนิยมยังผูกติดอยู่กับธรรมชาตินิยมอย่างแน่นแฟ้น และรังเกียจอภิปรัชญาตราบนั้นพวกเขาที่ไม่มีทางที่จะตระหนักถึงการแบ่งแยกดังกล่าวได้ทั้งระดับวากยสัมพันธ์ของชาวปฏิฐานนิยมทางตรรกวิทยา และระดับอรรถศาสตร์ของวานฟรานเซ็น ต่างก็ป่วนเปื้อนอยู่ในระบบทางญาณวิทยาเพียงเท่านั้น ผลจึงตามมาว่าพวกเขาอาจจะอ้างถึงความไม่รู้ของตนในการตัดสิน กล่าวคือ อะไรที่เราไม่รู้ไม่ได้ด้วยผัสสะก็ไม่มีอยู่จริง นับว่าโชคดีที่นัก วิทยาศาสตร์ไม่หลงเชื่อคำสอนของพวกเขามีฉะนั้นแล้วปานฉนี้อาจไม่มีมนุษย์เหลือสักคนเพราะเป็นโรคระบาดตายกันหมด

๘) **สิวลี ศิริไล**^{๓๒} กล่าวว่า สิ่งที่นักปรัชญาต้องการแสวงหาคำตอบก็คือ มีประจักษ์พยานอะไรที่ชี้ให้เห็นธรรมชาติและคุณลักษณะของพระเจ้า สรุปลแล้วมนุษย์จะต้องมีความเชื่อและศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้นที่จะแสวงหาความรู้ความเข้าใจในการมีอยู่ของพระเจ้าได้ ในสมัยปัจจุบันทัศนคติของนักปรัชญาเปลี่ยนไป นักปรัชญาส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ความเป็นจริง (Reality) จะต้องเป็นสิ่งที่พบ

^{๓๐} ศิววรรณ โอสถานนท์, “การวิจัยเชิงเปรียบเทียบทรรศนะเรื่องตัวตนในพุทธปรัชญากับปรัชญาของเดวิด ฮูม”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓).

^{๓๑} สรยุทธ ศรีวรกุล, “ปัญหาของประสภการณนิยมในการเข้าใจประสภการณนิยม”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘).

^{๓๒} สิวลี ศิริไล, “ปัญหาเรื่องการมีอยู่ของพระเจ้า”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗).

ได้ในโลกแห่งประสบการณ์ และหน้าที่ของนักปรัชญาคือการวิเคราะห์ภาษา ภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้สื่อความหมายข้อเท็จจริงในโลกแห่งผัสสะ ผู้เขียนได้เสนอความคิดเห็นส่วนตัวว่า ปัญหาเรื่องการมีอยู่ของพระเจ้าเป็นปัญหาที่ไม่อาจให้คำตอบได้ เนื่องจากเป็นเรื่องของความเชื่อ ความศรัทธา ที่ไม่อาจนำมาโต้แย้งกับความไม่เชื่อ เพราะจะทำให้การโต้แย้งเป็นไปโดยไม่มีที่สิ้นสุด และเนื่องจากขาดหลักการที่มีเหตุผลและความแน่นอนพอเพียงที่จะนำมาตัดสินปัญหาเรื่องการมีอยู่ของพระเจ้าจึงเป็นเรื่องที่ขึ้นอยู่กับความคิด ความเชื่อและประสบการณ์ของแต่ละคน

๙) **อัญชลี ปิยปัญญาวงศ์^{๓๓}** ผลการศึกษาพบว่า ผู้วิจัยได้สรุปลักษณะของกฎธรรมชาติตามที่มนุษย์เชื่อจากแนวคิดของเดวิด ฮูม ไว้ ๓ ประการ กล่าวคือ ๑. เป็นความสม่าเสมอของเหตุการณ์เกี่ยวกับการดำเนินไปของโลก และสรรพสิ่งในโลกโดยมิใช่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ๒. เป็นกฎตายตัวที่ไม่เคยมีตัวอย่างขัดแย้ง และไม่สามารถละเมิดตัวเองได้ ๓. เป็นกฎเชิงประจักษ์ที่อยู่ภายใต้ความสามารถในการรับรู้ทางประสาทสัมผัสของมนุษย์ผู้ประเมินเหตุการณ์นั้น ส่วนประเด็นความเป็นไปได้ของเหตุการณ์อัศจรรย์นั้นนักปรัชญาส่วนใหญ่มักมุ่งเน้นไปที่การพิจารณานิยามเหตุการณ์อัศจรรย์ที่เดวิด ฮูม เสนอไว้ และนำไปสู่ข้อสรุปว่าเหตุการณ์อัศจรรย์เป็นไปไม่ได้

๑๐) **Ven. Naing Kruy (Inthapanyo)^{๓๔}** กล่าวว่า การสร้างโลกของพระเจ้า พระเจ้าเคยตรัสแล้วว่า พระองค์ไม่ได้สร้างโลกโดยมโนคติและสสาร พระเจ้าตรัสว่าสิ่งทั้งสองมีอยู่ก่อนแล้ว พระเจ้าเพียงทำหน้าที่เป็นสถาปนิกผู้นำเอาสิ่งที่มีอยู่แล้วทั้งสองประการมาประกอบเป็นโลกตามแผนการที่ทรงกำหนดไว้ แล้วสิ่งที่เกิดตามมาก็ก็คือ ธาตุ ๔ อันได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ และธาตุทั้ง ๔ ทำให้มีโลก จิตของพระเจ้าเข้าสิงสถิตประจำโลก โดยนัยนี้โลกจึงเป็นสิ่งที่มีชีวิตมีวิญญาณปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในโลกเป็นไปอย่างมีระเบียบ เพราะด้วยได้มีจิตของพระเจ้าเป็นผู้อำนวยการควบคุม ด้วยวิธีเดียวกันนั้น พระเจ้าทรงสร้างดวงดาวและให้มีวิญญาณสิงสถิตอยู่ประจำ ทรงสร้างเทพเจ้าบนสวรรค์และวิญญาณอมตะของมนุษย์

จากการรายงานเอกสารพบว่าเดวิด ฮูม ได้มีทัศนคติทางด้านศาสนาในมุมมองของนักประสบการณ์นิยม ซึ่งใช้หลักทางญาณวิทยาเข้าวิเคราะห์หรือปรัชญาความเชื่อทางศาสนา ซึ่งยังไม่มีวิทยานิพนธ์ในเล่มใดศึกษาเรื่องนี้อย่างจริงจัง จึงน่าสนใจที่จะวิเคราะห์การอธิบายเหตุผลทางประสบการณ์นิยมของเดวิด ฮูม ที่ใช้หลักฐานทางทฤษฎี โดยขัดแย้งต่อความเชื่อทางศาสนา ผู้วิจัยจึงเห็นโอกาส เป็นช่องว่างของความคิดนี้ จึงมีความจำเป็นในการทำวิทยานิพนธ์ที่นำเสนอทัศนคติทางด้านศาสนาของเดวิด ฮูม

^{๓๓} อัญชลี ปิยปัญญาวงศ์, “มโนทัศน์เรื่องเหตุการณ์อัศจรรย์ของเดวิด ฮูม”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

^{๓๔} Ven. Naing Kruy (Inthapanyo), “ศึกษาเปรียบเทียบกำเนิดโลกในพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาคริสต์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) มีขั้นตอนโดยย่อ ดังนี้

๑.๗.๑ รวบรวมข้อมูล

- ประเด็นว่าการกำเนิดโลกและจักรวาล มนุษย์ บาปและความชั่วร้าย ความมหัศจรรย์ มีความคิดทางศาสนาในสังคมร่วมสมัยของเดวิด ฮูม เป็นอย่างไร มีความคิดไปในทางทิศใด มีเนื้อหา ดำเนินเป็นอย่างไร

- ประเด็นว่ามโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม ที่ได้ปรากฏอยู่บนหนังสือของเขา คือหนังสือว่าด้วยความเข้าใจมนุษย์ ฯลฯ และหนังสือต่าง ๆ ที่มีมโนทัศน์ของ ฮูม มีความเกี่ยวข้องด้านศาสนาอย่างไร สามารถค้นหาบทวิทยานิพนธ์ และบทความทางวิชาการ

- ประเด็นว่ามโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม ที่ได้ปรากฏอยู่ในบทสนทนาว่าด้วยศาสนาธรรมชาติ (Dialogues Concerning Natural Religion) ปี ๑๗๗๙

๑.๗.๒ วิเคราะห์

- ประเด็นว่าการกำเนิดโลกและจักรวาล มนุษย์, บาปและความชั่วร้าย, ความมหัศจรรย์ในสังคมร่วมสมัยของเดวิด ฮูม ประเด็นใดทำให้เกิดอิทธิพลต่อทัศนคติทางศาสนาของเดวิด ฮูม

- ประเด็นว่ามโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม มีข้อโต้แย้งใด ทำให้เกิดมโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม

- ประเด็นว่าข้อถกเถียงจากการออกแบบ, ปัญหาเรื่องบาปและความชั่วร้ายและความมหัศจรรย์ ว่ามีนักปรัชญาท่านใดเสนอ ประเด็นเช่นเดียวกับเดวิด ฮูม ทิศทางของทัศนคติเหมือนหรือต่างกันอย่างไร มีความคิดเสนอตอบโต้เป็นไปในทิศทางใด

๑.๗.๓ เรียบเรียงรายงานผล

- สรุปผลการเรียบเรียงการวิจัยถึงประเด็นแนวคิดด้านศาสนาในสังคมร่วมสมัย

- สรุปผลการเรียบเรียงการวิจัยถึงประเด็นด้านมโนทัศน์ของเดวิด ฮูม ที่แสดงจุดยืนทางด้านศาสนา ว่ามีการแสดงมโนทัศน์ ต่อข้อถกเถียงการออกแบบ, บาปและความชั่วร้ายและความมหัศจรรย์ เขามีมโนทัศน์ตอบโต้กลับบนหลักแนวคิดด้านศาสนาอย่างไร

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบแนวคิดด้านศาสนาในสังคมร่วมสมัยกับเดวิด ฮูม

๑.๘.๒ ทำให้ทราบแนวคิดด้านมโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม

๑.๘.๓ ทำให้ทราบพุทธิปัญญาทางศาสนาของเดวิด ฮูม

บทที่ ๒

ศึกษาแนวคิดด้านศาสนาในสังคมร่วมสมัยของเดวิด ฮูม

ศาสนาเป็นทางเลือกของผู้ที่มีความทุกข์ เมื่อไหร่ก็ตามที่เผชิญกับปัญหาความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ศาสนาสามารถทำให้มนุษย์หายจากความอ่อนแอทางด้านร่างกายและจิตใจ ก่อนการมีศาสนาใดๆเกิดขึ้นมนุษย์อยู่ในความหวาดกลัวหรือโง่เขลาจากสิ่งแวดล้อมที่เข้ามากระทบกับประสาทสัมผัสทั้ง ๕ อันได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น มือ การที่ตาได้เห็นกับสิ่งที่เปลี่ยนแปลง การที่หูได้ยินเสียงที่ไม่เคยได้ยิน การที่จมูกได้กลิ่นที่ไม่เคยคุ้นเคย ลิ้นได้ลิ้มรสที่ไม่เคยพบเจอ การที่มือได้หยิบจับกับสิ่งที่ไม่เคยเจอ คำตอบจากการที่มนุษย์เจอสิ่งที่อยู่ทั้งในประสาทสัมผัส และสิ่งที่อยู่นอกประสาทสัมผัส ทำให้เกิดความหวาดกลัวต่อสิ่งเร้าที่อยู่ในสิ่งแวดล้อม ความกลัวอาจนับได้ว่าเป็นบ่อเกิดของความเชื่อการพยายามตอบคำถามให้กับความสงสัย จึงต้องมีคำตอบเพื่อแสดงให้ตนเองมีความสบายใจ การจะเข้าใจศาสนาดั้งเดิม จึงต้องมีความเข้าใจในการกำเนิดของความเชื่อ การเข้าสู่ลัทธิ และการเริ่มต้นของศาสนา รวมถึงองค์ประกอบของศาสนา การจะเข้าใจรากเหง้าของศาสนา และวัฒนธรรมสังคมที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดของนักปรัชญาเดวิด ฮูม จำเป็นจะต้องศึกษาพื้นฐานทางวัฒนธรรมและสังคม เหตุการณ์ที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติและแนวคิดให้เป็นที่เข้าใจต่อไป

๒.๑ แนวคิดทางศาสนา

การที่จะรู้จักถึงศาสนาให้เข้าใจถึงวิธีคิด จะต้องไปดูที่บทกำเนิดของการเริ่ม สิ่งที่เริ่มต้นนั้น มีหลายองค์ประกอบ ดังนั้นจะต้องอธิบายถึง ความหมายของทั้งความเชื่อ ลัทธิ และศาสนา การที่มนุษย์จะเริ่มต้นทางด้านศาสนา การเกิดความรู้สึกถึงสิ่งที่มองไม่เห็น จนถึงการเริ่มที่จะมีการมองโลกในมุมมองที่อยู่นอกเหนือประสาทสัมผัสทั้ง ๕ การเริ่มต้นของความเชื่อความศรัทธา จะเป็นตัวแปรและความหมายได้

๒.๑.๑ จุดเริ่มต้นของศาสนา

ก. ความเชื่อ (faith) แปลว่า การยอมรับอุดมคติซึ่งไม่สามารถแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนได้ทางทฤษฎี^๑ ความเชื่อ (Faith) เป็นกิจกรรมหรือพฤติกรรมทางจิตที่ค่อนข้างสลับซับซ้อน เราสามารถแยกความเชื่อโดยแยกออกเป็นประเภทดังต่อไปนี้

^๑ เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, พจนานุกรมอังกฤษ-ไทยปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร: โสภณการพิมพ์, ๒๕๕๗), หน้า ๓๓๒.

๑. ปสาทศรัทธา (Faith) เป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยอารมณ์ เช่น ความรักหรือความกลัว

๒. ความเชื่อชนิดศรัทธา (Belief) หมายถึงการยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่ามีอยู่หรือเป็นอยู่ โดยมีหลักฐานพยานสนับสนุนอยู่บ้าง

๓. ความรู้ (Knowledge) หมายถึงการยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่ามีอยู่จริงเพราะได้เข้าสัมผัสกับสิ่งนั้นโดยตรง^๒

ความเชื่อนั้นมีเป็นสองนัย นัยหนึ่งเป็นความเชื่อด้วยอารมณ์ศรัทธา และอีกนัยหนึ่งเป็นความเชื่อด้วยปัญญาทางเหตุและผล เพราะคนมีทั้งความคิดและความรู้สึก จึงต้องมีทั้งสองอย่าง คือมีทั้งปัญญาและศรัทธา^๓

ข. ลัทธิ (Doctrine) หมายถึง ความเชื่อ ความคิดเห็นและหลักการ เกี่ยวกับศาสนา ปรัชญา การเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม ที่นับถือและปฏิบัติตามสืบเนื่องกันมา^๔

๑. ลัทธินับถือผีสางเทวดาหรือจะเรียกว่าศาสนากับถือผีสางเทวดา (Animism) แปลว่า “วิญญาณนิยม” ไม่ได้รับจัดเข้าทำเนียบศาสนา แต่มีคนนับถืออยู่ทั่วไปมีใช้น้อย แต่เพราะขาดเหตุองค์ประกอบ คือ ศาสดาและคัมภีร์ศาสนาตลอดจน นักบวชและศาสนสถาน จึงถือกันว่าเป็นลัทธิที่แอบแฝงซ่อนปนอยู่ในศาสนาต่างๆบ้าง^๕ วิญญาณนิยม เป็นต้นรากแห่งศาสนาทั้งปวง เพราะการที่คนเชื่อว่า ต้นไม้ ภูเขา ลม ไฟ แม่น้ำ มีวิญญาณหรือผี หรือเทพเจ้า สิ่งสถิตอยู่ จึงเป็นเหตุให้เกิดความเชื่อ

๒. พหุเทวนิยม (Polytheism) คือเชื่อว่ามีเทพเจ้าผู้เป็นใหญ่หลายองค์ และต่อมาจึงมีความเชื่อว่ามีเทพเจ้าผู้ยิ่งใหญ่เหนือใครทั้งหมดเพียงองค์เดียว คือ เอกเทวนิยม (Monotheism)^๖ การบูชาบรรพบุรุษ (Ancestor Worship) ซึ่งเป็นแห่งหนึ่งในวิญญาณนิยม^๗

๓. ลัทธินับถือพระเจ้า (Deism) เจ้าลัทธิเดออิสมนี้ยอมรับแต่เพียงศาสนาธรรมชาติ ซึ่งปราศจากลัทธิคำสอนใดๆ เป็นลัทธิแก่ผู้ที่สูญเสียความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนาไปแล้ว^๘

^๒ แสง จันทร์งาม, ศาสนศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๓๔), หน้า ๙๖.

^๓ พระยาอนูมานราชชน, ศาสนาเปรียบเทียบ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๒), หน้า ๓๐.

^๔ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖), หน้า ๑,๐๔๙.

^๕ สุชีพ ปุญญานุภาพ, ประวัติศาสตร์ศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท รวมสาส์น (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๙.

^๖ สุชีพ ปุญญานุภาพ, ประวัติศาสตร์ศาสนา, หน้า ๒๔.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

^๘ เจริญ ไชยชนะ, เรื่องของสันตะปาปา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๐๙), หน้า ๒๓๔-๒๓๕.

๔. ศาสนา (Religion) หมายถึง ลัทธิความเชื่อของมนุษย์ เกี่ยวกับการกำเนิดและสิ้นสุดของโลก หลักศีลธรรม ตลอดจนลัทธิพิธีที่กระทำตามความเชื่อนั้นๆ^๙ ศาสนา แปลมาจากคำว่า ศาสน ในภาษาบาลี, ศาสน ในภาษาสันสกฤต หมายถึง “คำสั่งสอน”^{๑๐} มีความเห็นหนึ่งที่ว่า ต้นเค้าของศาสนาทั้งปวงนั้นคือ ความเชื่อถือในท่านผู้ยิ่งใหญ่เหนือสิ่งอื่น ซึ่งอาจใช้ศัพท์บาลีว่า “อภิกู” หรือ “Supreme Beings” โดยอธิบายว่าในชนเผ่าต่างๆ สมัยดั้งเดิม มีความเชื่อถือในท่านผู้ยิ่งใหญ่เหนือสิ่งอื่น อังคาร แลง ได้แสดงทฤษฎีเรื่อง ศาสนาดั้งเดิมของมนุษย์^{๑๑}

ค. ลักษณะของศาสนาในชั้นแรก

๑. สมัยของมายา (Magic) คือสมัยของการทำพิธีกรรมต่าง ๆ โดยพวกหมอผี

๒. สมัยของศาสนา (Religion) คือสมัยของการที่พวกหมอผี เปิดทางให้พระ เป็นผู้ทำพิธีกรรม มีการบูชาขวัญ และการสวดอ้อนวอนต่อเทพเจ้าสูงสุด

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า พฤติกรรมทางฝ่ายมายาคือความเชื่อและการกระทำของหมอผี หมอเสน่ห์ และฝ่ายศาสนา คือ ความเชื่อในอำนาจของเทพเจ้า โดยมีพระเป็นผู้ทำพิธีให้ ก็มีการทำพิธีโดยพระและหมอผีเคียงคู่ ประกอบกันไป ซึ่งทำให้ไม่สามารถจะแยกออกโดยกำหนดกาลเวลาว่าอะไรเกิดก่อนอะไรหรือสิ่งใดเป็นต้นรากของอะไร เมื่อเป็นดังนั้น จึงน่าจะใช้คำรวมว่า “Magico-Religious” (มายา-ศาสนา) หมายความว่า เป็นทั้งมายาเป็นทั้งศาสนา^{๑๒} ขั้นตอนของศาสนาชั้นแรก เป็นการเชื่อต่อการประกอบพิธีกรรมที่ทำให้เกิดความสบายใจ หลีกเลี่ยงโรคโดยมีความเชื่อว่ามีผีเป็นผู้บันดาลให้เกิดความไม่ดีต่าง ๆ ตามมาด้วยยุคสมัยของความเป็นศาสนา เริ่มมีนักบวชที่อยู่ในกรอบของศาสนา เข้ามามีบทบาททางความเชื่อดำเนินพิธีกรรม ต่อเทพเจ้าทั้งหลาย ให้เกิดความสมดุลของชีวิต

๒.๑.๒ ศาสนาโบราณ

การลำดับยุคสมัยโบราณ กำหนดจากการศึกษาทางโบราณคดี โดยการแบ่งยุคของการค้นพบ โดยการกำหนดเอาเวลาประมาณ ๕๐,๐๐๐ ปี ในอดีตเป็นเวลาเริ่มต้นของมนุษย์ โดยแบ่งยุคสมัยดังนี้

ก. ยุคหิน (Stone age) เรียกว่า สมัยปาเลโออิธิค (Paleolithic Period) หรือ นีโออิธิค (Neolithic Period) กำหนดเวลาไว้ประมาณ ๓๐,๐๐๐ ปี

^๙ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖), หน้า ๑,๑๔๒.

^{๑๐} สุชีพ ปุญญานุภาพ, ประวัติศาสตร์ศาสนา, หน้า ๑.

^{๑๑} เสฐียร พันธงชัย, ศาสนาโบราณ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๒๕-๒๖.

^{๑๒} สุชีพ ปุญญานุภาพ, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๔), หน้า ๓๔-๓๖.

ข. ยุคทองแดง มนุษย์รู้จักนำเอาทองมาทำเป็นภาชนะเป็นอาวุธ ยุคนี้เป็นยุคแห่งประวัติศาสตร์ กำหนดเวลาประมาณ ๗,๐๐๐ ปีล่วงมาแล้ว ซึ่งก่อนหน้านั้นขึ้นไปเรียกว่า สมัยก่อนประวัติศาสตร์(Prehistoric-period)และเมื่อมาถึงยุคเหล็ก เป็นสมัยแห่งประวัติศาสตร์ที่แท้^{๑๓}

ค. ศาสนาอียิปต์-โบราณ ไม่มีศาสดาใดเป็นผู้เริ่มตั้ง ไม่มีศาสดาใดเป็นผู้ได้ฟังมา หรือได้ค้นคว้าออกมาด้วยปัญญาญาณ แต่เกิดขึ้นเพราะคนปราศจากความรู้ทางภูมิศาสตร์ เกิดขึ้นเพราะคนมีความหวาดกลัวต่ออำนาจของธรรมชาติเพราะความต้องการผลตอบแทนจากธรรมชาติที่นำหวาดกลัวนั้น^{๑๔}

ง. ศาสนาสูเมเรียน แบ่งออก ๔ เรื่อง คือ การตั้งต้นของจักรวาล, การจัดระบบในจักรวาล, การสร้างมนุษย์ และการสลายแห่งจักรวาล แสดงให้เห็นปัญญาญาณในกฎธรรมชาติของมนุษย์โบราณ พิสูจน์ได้ตามวิธีวิทยาศาสตร์ปัจจุบัน^{๑๕}

จ. ศาสนาบาบิโลเนียน เป็นศาสนาที่สืบสายเบื้องต้น มาจากชาวเรือเดินทะเล ปรากฏตามคำอธิบายของนักปราชญ์บอสคาเวน ว่า ชาวเรือเดินทะเลพวกหนึ่ง มาขึ้นฝั่งที่ปากอ่าวเปอร์เซีย ระหว่างทะเลทรายอาระเบีย กับกลุ่มแม่น้ำยูเฟรเตส มีความเชื่อในคติการสร้างโลก คติการสร้างมนุษย์ และคติการล้างโลก^{๑๖}

ฉ. ศาสนาอัสสิเรีย มีถิ่นกำเนิดอยู่ทางใต้ของประเทศอิรักปัจจุบัน เป็นศาสนานับถือเทพเจ้าหลายองค์ จำนวนเทพของอัสสิเรีย(ทั่วประเทศ) นับได้ประมาณ ๔,๐๐๐-๕,๐๐๐ องค์ เป็นตัวแทนของธรรมชาติทุกสิ่งทุกอย่าง มีเทพเจ้าผู้ทรงเป็นมหาเทพและเป็นเทพเจ้าประจำชาติของเผ่าอัสสิเรีย คือ อัสสุระ^{๑๗}

ช. ศาสนาเฮบรู ศาสนาเฮบรู (อิสราเอลหรือยิว) มีพระเจ้าสำคัญองค์หนึ่งชื่อ Yahweh เป็นพระเจ้าแห่งเกษตรกรรมและความรัก(เมตตา) มาจนถึงสมัยโมเสส พระเจ้าองค์นี้คือ พระยะโฮวา (Yahowa) ประวัติของบรรพบุรุษชาวยิว นับถือบรรพบุรุษ คือ อับราฮัม(Abraham) พระศาสดาของเฮบรูโบราณ เริ่มต้นจากการนับถือหัวหน้าคน^{๑๘}

^{๑๓} เสฐียร พันธงชัย, ศาสนาโบราณ, หน้า ๑๒.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๓.

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๐-๑๑๔.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๖-๑๒๗.

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๓-๑๔๔.

๒.๑.๓ การจัดแบ่งศาสนา

การจัดศาสนาเป็น ๒ ประเภท คือ

ก. ศาสนาเทวนิยม มีเทพเจ้าเป็นศูนย์กลางของศาสนา เนื่องด้วยเทพเจ้าเป็นทั้งเหตุคือผู้ให้กำเนิดสิ่งทั้งปวง มีความเชื่อว่าโลกนี้มีพระเป็นเจ้าทรงและเทพเจ้าทั้งหลาย

๑. เอกเทวนิยม นับถือพระเจ้าองค์เดียว และทรงสัมพันธ์กับการดำรงอยู่ของเอกภพ ทรงเป็นบุคคล และมีอำนาจปกครองและจัดการโลก เช่น ยิวหรือยูดาห์ คริสต์ อิสลาม

๒. พหุเทวนิยม นับถือเทพเจ้าหลายองค์ ในแต่ละองค์จะมีอำนาจแตกต่างกันไป เช่น พราหมณ์-ฮินดู ซินโต กรีก

๓. พหุวิญญาณนิยม นับถือวิญญาณมากมาย เช่น ศาสนาสิกข์^{๑๙}

ข. ศาสนาอเทวนิยม ไม่มีแนวคิดเรื่องเทพเจ้าจะเป็นศาสนาที่เข้าใจชีวิตซึ่งมองเอกภพและชีวิตแบบธรรมชาตินิยม^{๒๐} เรื่องพระเจ้าหรือเทพเจ้าและการสร้างโลกแต่สอนให้มนุษย์เชื่อในกฎแห่งกรรมเช่น เซน พระพุทธศาสนา^{๒๑}

เสฐียร พันธรัชนี ได้กำหนดกลุ่มศาสนาไว้เป็นที่เข้าใจและแยกได้อย่างง่าย ซึ่งเป็นกรจำแนกโดยใช้ความคิดทางตะวันตกเป็นหลัก ซึ่งแบ่งกลุ่มศาสนาได้ดังนี้

๑. การนับถือธรรมชาติ (Animatism)

๒. การนับถือผีบางเทวดา (Animism)

๓. การบูชาบรรพบุรุษ (Ancestor Warship)

๔. การนับถือเทพเจ้าหลายองค์ (Ploy-Theism)

๕. การนับถือพระเจ้าองค์หนึ่งของชนกลุ่มหนึ่ง (Heno-Theism)

๖. การนับถือพระเจ้าองค์เดียว (Mono-Theism)^{๒๒}

องค์ประกอบของศาสนา สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้แบ่งแยกออกไปให้เข้าใจได้ง่าย โดยได้ให้ความหมายรวมศาสนาที่เป็นทั้งเทวนิยมและอเทวนิยม ซึ่งมีองค์ประกอบที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันดังนี้

๑. ศาสดา

๒. คัมภีร์ศาสนา

^{๑๙} ดนัย ไชโยธธา, *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับลัทธิและศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๘), หน้า ๒.

^{๒๐} แสง จันทร์งาม, *ศาสนศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, ๒๕๓๔), หน้า ๙๐.

^{๒๑} ดนัย ไชโยธธา, *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับลัทธิและศาสนา*, หน้า ๓.

^{๒๒} เสฐียร พันธรัชนี, *ศาสนาเปรียบเทียบ*, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๒), หน้า ๒๗-๓๓.

๓. นักบวช
๔. วัดหรือศาสนสถาน (ปูชนียสถาน)
๕. เครื่องหมาย^{๒๓}

๒.๑.๔ สรุปแนวคิดทางศาสนา

แนวคิดทางศาสนา จัดได้ว่า มีมุมมองและวัตถุประสงค์ตามความเข้าใจของขอบเขตตามศาสนาของแต่ละศาสนามีความแตกต่างทั้งรายละเอียดและความเข้าใจ หากจัดแยกโดยองค์รวมที่เป็นหลักคิดของศาสนาโดยไม่ได้แบ่งแยกเป็นศาสนาทางตะวันตกและตะวันออก ยังมองคำว่าศาสนามีความแตกต่างกันอยู่ดีในแต่ละกลุ่ม จึงต้องรวบรวมแนวคิดจากนักศาสนาและนักปรัชญา ซึ่งได้กล่าวไว้ดังนี้

สุชีพ ปุญญานุภาพ กล่าวถึง ศาสนาโดยนัยของตะวันตก ว่าควรตัดเรื่องพระเจ้าออกไม่ค้อยได้ ทั้งนี้เพราะฝรั่งย่อมมองศาสนาตามเหตุแวดล้อม หรือตัวอย่างแห่งบุคคลใกล้เคียง ตลอดจนตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่ฝังใจเชื่ออย่างแนบแน่นในเรื่องพระเจ้า^{๒๔} สุชีพ ปุญญานุภาพได้กล่าวสรุปโดยรวมถึงศาสนา ดังนี้ ศาสนาคือที่รวมแห่งความเคารพนับถืออันสูงส่งของมนุษย์ ศาสนาคือที่พึ่งทางจิตใจ ศาสนาคือคำสั่งสอน^{๒๕}

สุจิตรา อ่อนค้อม นิยามความหมายของศาสนา โดยกล่าวว่า “ศาสนาคือคำสั่งสอนที่ศาสดานำมาเผยแพร่ สั่งสอน แจกแจง แสดงให้มนุษย์ละเว้นจากความชั่ว กระทำแต่ความดี เพื่อประสบสันติสุขในชีวิต ทั้งในระดับธรรมดาสามัญ และความสุขสงบนิรันดร ซึ่งมนุษย์ยึดถือปฏิบัติตามคำสั่งสอนนั้น ด้วยความเคารพเลื่อมใสและศรัทธา คำสอนดังกล่าวนี้จะมีลักษณะเป็นสัจธรรมที่มีอยู่ในธรรมชาติ แล้วศาสดาเป็นผู้ค้นพบหรือจะเป็นโองการที่ศาสดารับมาจากพระเจ้าก็ได้”^{๒๖}

ศาสนาเป็นแนวคิดของกลุ่มมนุษย์ ที่จะสามารถนิยามและหาสัจนิยมจากคำถามที่มีต่อสรรพสิ่งที่ประกอบไปด้วยสภาพแวดล้อม เนื่องจากการสร้างปรากฏการณ์พิเศษที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่มนุษย์พึงประสบต่อสิ่งที่ไม่สามารถให้คำนิยามได้ คำว่าความสูงสุดของคตินิยมของมนุษย์คืออะไร หากเปรียบได้กับคำว่า ศาสนา อาจจะไม่ผิดวัตถุประสงค์ของคำนิยามสูงสุด อันเนื่องมาจากการต้องการเข้าถึงสภาวะที่ไม่สามารถให้คำอธิบายได้ คำตอบจึงมาออกที่ ศาสนา เพื่อจะเป็นการให้คำตอบกับสิ่งที่ไม่สามารถตอบได้ อาทิ พระเจ้ามีอยู่จริงไหม หากเป็นแนวคิดทางด้านศาสนาจะแบ่งออกเป็นการนับถือพระเจ้าองค์เดียว หรือการนับถือพระเจ้าหลายองค์ เป็นการนิยามความหมายของ

^{๒๓} สุชีพ ปุญญานุภาพ, ประวัติศาสตร์ศาสนา, หน้า ๘.

^{๒๔} สุชีพ ปุญญานุภาพ, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒.

^{๒๖} สุจิตรา อ่อนค้อม, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๒.

พระเจ้าโดยไม่เห็น บุคลิกลักษณะของบุคลิกภาพอันเป็นพิเศษที่ไม่เหมือนมนุษย์ สัจธรรมในภาวะของพระเจ้าเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถหยั่งรู้

๒.๒ แนวคิดเรื่องการกำเนิดโลกและมนุษย์

๒.๒.๑ การกำเนิดโลกและมนุษย์

ก. แนวคิดของปรัชญา ตามประวัติศาสตร์เอกภพวิทยายุคเก่าแก่ที่สุดเท่าที่เคยมีบันทึกมา เอนูมา เอลิช (Enuma Elish) ชาวบาบิโลเนียนกล่าวไว้ว่า ท้องฟ้าคือที่ว่างซึ่งทอดสูงขึ้นไปไม่สุดสิ้น สวรรค์และโลกเชื่อมต่อกันตรงบริเวณกำแพงกันน้ำซึ่งถูกสร้างไว้บนผิวน้ำรอบโลก ดวงดาวระยิบระยับก่อตัวเป็น “ภาพวาดแห่งสรวงสวรรค์” และผืนผ้าขาวบางเบาที่เรียกว่าทางช้างเผือกในวัฒนธรรมยุคต่อมาคือ “นทีแห่งสวรรค์” คำกล่าวนี้ทำให้มองเห็นถึงภาพของโลกที่คนในยุคเก่าแก่ได้พรรณนาถึงความคิดในการมองโลก ได้บรรยายถึงความคิดต่อสิ่งรอบกายที่เกิดความอัศจรรย์จากธรรมชาติ คำเรียบง่ายที่กลั่นถึงสิ่งสูงสุด นั่นคือคำว่าสวรรค์ แม้แต่ผู้คนโบราณยังมีความคิดถึงดินแดนที่ยังคงมีอยู่ที่ไหนสักแห่งที่เราไม่อาจเห็นได้ด้วยตา การสัมผัสถึงดินแดนแห่งสวรรค์ยังคงเป็นความเชื่อขั้นพื้นฐานต่อความคิดทางจักรวาลวิทยา ดินแดนที่อาจมีอยู่จริงแต่ไม่อาจสัมผัสได้ด้วยสายตาของมนุษย์

ตรรกะและการใช้เหตุผลเกิดขึ้นครั้งแรกในแนวคิดทางเอกภพวิทยาของกรีก โดยอนาซิมานเดอร์ (Anaximander) เมื่อหกร้อยปีก่อนคริสตกาล เขาอ้างว่า ดวงดาวประกอบมาจากส่วนของอากาศที่ถูกกดอัดในขณะที่ดวงอาทิตย์มีรูปร่างเหมือนกับล้อราซรถซึ่งมีเส้นผ่านศูนย์กลางเป็นยี่สิบแปดเท่าของโลก ขอบล้อลูกโซนด้วยพระเพลิง เราจะเห็นได้จากความคิดของอนาซิมานเดอร์ เขาได้ใช้ลักษณะของสิ่งของมาเปรียบเทียบให้เห็นถึงขนาดและรูปร่างของดวงอาทิตย์ อุปมาเปรียบเทียบ ดวงดาว เกิดมาจากอากาศ ดวงอาทิตย์คือล้อราซรถ ขอบของล้อราซรถมีไฟ เป็นการเปลี่ยนมุมมองโดยใช้การเทียบเคียงให้เกิดการจินตนาการที่ทำให้สัมผัสโลกได้อีกด้านหนึ่ง การประมาณการณ์ถึงดวงอาทิตย์ของ อนาซิมานเดอร์ทำให้เราพอที่จะมองเห็นภาพของลักษณะของดวงอาทิตย์ เปรียบเทียบดวงอาทิตย์กับล้อราซรถ หากเราคิดตามเราจะเห็นลักษณะของล้อรถ ลักษณะเหมือนล้อเกวียน ดวงอาทิตย์อาจจะไม่ได้มีลักษณะเป็นทรงกลมที่ตัน แต่อาจเป็นลักษณะของช่องว่างระหว่างล้อ และมีไฟ ล้อมรอบวงเป็นองค์ประกอบของแสงอาทิตย์ที่เราเห็นผ่านมาถึงโลก ทำให้เรามองโลกอีกรูปแบบหนึ่ง แต่การระบุถึงขนาดและรูปร่างทำให้ความคิดที่เรามองโลกผ่านการเปรียบเทียบ ชี้ให้เห็นถึงการชี้ชัดหรือกล่าวอ้างไปในอีกรูปแบบหนึ่ง

เอกภพวิทยาเมื่อปลายศตวรรษที่สิบแปดของนักวิชาการชาวอาหรับชื่อ จาเบียร์ อิบน์ เฮย์ยาน (Jabir ibn Hayyan) เขาได้กล่าวว่า ดวงดาวไม่ใช่อากาศแต่เป็นสิ่งที่ชีวิตอันศักดิ์สิทธิ์

“พระผู้ทรงเป็นนายมหาสถาปนิก ทรงซ่อนเงื่อนงำไว้ลับลี้ด้วยพระปรีชา เฉพาะแต่ผู้ทรงเห็นควรดอก จึงรู้แจ้ง เราขอเพียงแค่ชื่นชมเท่านั้นเถิด”^{๒๗}

ดังที่เขาได้กล่าวมา คำว่า นายมหาสถาปนิก เป็นคำกล่าวที่อาจใช้เรียกแทน ผู้สร้าง ผู้ที่ทรงไปด้วยสติปัญญาที่ยิ่งใหญ่ ยิ่งกว่าสถาปนิกธรรมดา ช่างสอดคล้องไปกับการอธิบายถึงการสร้างสรรค์โลกนี้ขึ้นมา หากไม่มีนายมหาสถาปนิก ผู้นี้ โลกนี้จะน่าชื่นชม สวยงดงาม น่ารื่นรมย์ต่อการอาศัยอยู่บนโลกนี้ของมนุษย์ทุกคนได้อย่างไร

ข. แนวคิดวิทยาศาสตร์

๑) ยุคปีก่อนคริสต์ศักราช

๑.๑ ชาวอียิปต์โบราณและชาวบาบิโลเนีย (๓๑๕๐ ปีก่อน ค.ศ.) เชื่อว่า จักรวาลนั้นเป็นกล่องโดยมีโลกเป็นพื้นของกล่องนั้น นักดาราศาสตร์ชาวบาบิโลเนีย ยังพยายามที่จะศึกษาเกี่ยวกับจักรวาลและมีจินตนาการเกี่ยวกับจักรวาลว่ามีลักษณะคล้ายกล่องปิด โดยมีโลกเป็นพื้นของกล่อง (หรือศูนย์กลางของจักรวาล) และมีน้ำล้อมรอบ ขอบของจักรวาลเป็นภูเขาสูงที่ค้ำจุนท้องฟ้าซึ่งเป็นส่วนบนของจักรวาล ต่อมาในช่วงสุดท้ายก่อนการล่มสลายของอาณาจักรบาบิโลเนียได้ปรับเปลี่ยนจินตภาพเกี่ยวกับโลกไปเป็นโลกที่มีสัจฐานเป็นทรงกลม^{๒๘}

๑.๒ เธลีสแห่งมิลีตุล (Thales of Miletus ๖๔๐ – ๕๔๖ ปี ก่อน ค.ศ.) เธลีส ได้รับการยกย่องว่าเป็นนักวิทยาศาสตร์คนแรกของกรีก ถือได้ว่าเป็นนักวิทยาศาสตร์คนแรกของโลก เดิมมีอาชีพเป็นพ่อค้า ต่อมาได้หันมาสนใจวิทยาศาสตร์จนมีชื่อเสียงในทางคำนวณและดาราศาสตร์ เขาอธิบายว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในธรรมชาตินั้น มิใช่การกระทำของเทพเจ้า แต่เป็นความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ เธลีสได้ตอบคำถามเกี่ยวกับโลกและเอกภพว่า โลกและเอกภพมีกฎเกณฑ์ในตัวเอง นั่นคือ เป็นเอกภพที่มีระเบียบ (Cosmos) ไม่ใช่กฎเกณฑ์ที่ไร้ระเบียบ (Chaos) อย่างที่เคยคิดกันมาก่อน หากมีเทพเจ้าที่ควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ ในธรรมชาติได้ ก็ต้องทรงรู้กฎของธรรมชาติเป็นอย่างดี เช่นเดียวกับมนุษย์ถ้ารู้กฎธรรมชาติก็สามารถควบคุมธรรมชาติได้ ปัญหาอยู่ที่ว่าจะทำอย่างไรจะรู้กฎของธรรมชาติ^{๒๙}

๑.๓ ไพธาโกรัสแห่งซามอส (Pythagoras of Somos ๕๘๒-๕๐๐ ปี ก่อน ค.ศ.) เป็นศิษย์ ของเธลีส เดินทางไปศึกษา ที่ซีเรีย เปอร์เซียและอียิป ที่อียิปนั้นพำนักถึง ๒๐ ปี จึงเดินทางกลับบ้านเกิดที่ซามอส แต่ต้องย้ายไปอาศัยอยู่ที่โครตัน ได้ตั้งโรงเรียนเพื่อสอนวิทยาการแขนงต่าง ๆ มีทั้งหลักศาสนา ปรัชญา จรรยาบรรณและการปกครอง ตลอดจนทางพานิชยกรรมด้วย ไพธาโกรัสคิดทำเหรียญขึ้น เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้า ทางคณิตศาสตร์ ไพธาโกรัสสนใจในเรื่อง

^{๒๗} อลัน ไทพม่า เขียน บุญญานาถ นาถวงษ์, ปิยบุตร บุรีคำ, ยุทธนา ตันติรุ่งโรจน์ชัย แปล, วิทยาศาสตร์มหัศจรรย์แห่งการค้นพบ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๕๔), หน้า ๒๓๐.

^{๒๘} ผดุงยศ คงมาลา, ประวัติวิทยาศาสตร์, หน้า ๑๓.

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖.

“จำนวน” สิ่งที่เขาเรียนจากเธลีสในเบื้องต้นเป็นเรื่องของจำนวนเต็มบวก จำนวนเต็มลบ การบวก ลบ คูณ หาร เป็นประสบการณ์จากการเดินทางไปศึกษาในต่างแดน ไพธาโกรัส ย้ำให้ลูกศิษย์ตระหนักว่า “จำนวนเป็นพื้นฐานของทุกสิ่งทุกอย่างในเอกภพ” ไพธาโกรัส แบ่งคณิตศาสตร์เป็น ๒ สาขา คือ เลขคณิต กับเรขาคณิต และยกคณิตศาสตร์เป็นวิทยาศาสตร์แขนงหนึ่ง

๑.๔ พาร์เมนิดีส (Parmenides ๕๑๕ - ๔๕๐ ก่อน ค.ศ.) เป็นผู้เสนอแนวคิดที่ว่า ธาตุแท้ของทุกสิ่งทุกอย่างในธรรมชาติ คือ สัต (Being) ซึ่งจะรวมทุกสิ่งทุกอย่างไว้ในหน่วยเดียวกัน สัตจะอยู่นิ่ง ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่มีล่องหน้า ไม่มีการแบ่งแยก สิ่งที่เปลี่ยนแปลงทั้งหลายนั้นล้วนแต่เป็นมายาทั้งสิ้น

๑.๕ เอ็มพิโดคลีส (Empedocles ๔๙๐-๔๓๐ ก่อน ค.ศ.) ได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับร่างกายของมนุษย์และสสารต่าง ๆ เขาเสนอแนวคิดที่ว่า หัวใจเป็นที่ตั้งของชีวิต สสารทั้งหลายนั้น ประกอบไปด้วย ปฐมธาตุ ๔ อย่าง คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ สิ่งทั้งหลายเกิดจากการรวมตัวกันของธาตุทั้งสี่ ในอัตราส่วนที่แตกต่างกัน การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาไม่มีวันจบสิ้น ดิน น้ำ ลม นี้ จะเป็นตัวแทนของสถานะทั้ง ๓ ของสสาร ของแข็ง ของเหลว และก๊าซ ส่วนไฟ คือพลังงานที่ทำให้สสารเปลี่ยนสถานะ^{๓๐}

๑.๖ อนักซาโกรัส (Anaxagoras ๕๑๐-๔๒๘ ก่อน ค.ศ.) ปฐมธาตุคือ จิตกับสสารและดวงอาทิตย์ไม่ใช่เทพเจ้า เป็นผู้เสนอแนวคิดที่ว่า ปฐมธาตุนั้นมีอยู่เพียง ๒ อย่าง คือ จิต (Mind) และสสาร (Matter) สสารนั้นจะแบ่งแยกออกไปได้จนนับไม่ถ้วน ในทุกสิ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของทุกสิ่งด้วย (In everything there is a portion of everything) นอกจากนี้เขายังศึกษาปรากฏการณ์ธรรมชาติ โดยใช้หลักวิทยาศาสตร์ เฉพาะอย่างยิ่งการเกิดผีพุ่งไต้ และสุริยุปราคา เขาอธิบายว่า ดวงจันทร์ไม่มีแสงในตัวเอง หากแต่ได้รับแสงสะท้อนจากดวงอาทิตย์ และดวงอาทิตย์ไม่ใช่เทพเจ้าที่จะดลบันดาลให้เกิดสิ่งต่าง

๑.๗ ไพธาโกรัส (Pythagoras ๕๗๐-๔๙๕ ก่อน ค.ศ.) ให้ข้อสังเกตว่า “ในปัญหาเดียวกันที่นักปราชญ์มีความเห็นไม่ตรงกัน และต่างคนต่างมีเหตุผลสนับสนุน ดังเรื่องปฐมธาตุ จะมีมาตรการอะไรตัดสินว่า ความคิดและเหตุผลของใครถูกของใครผิด เท่าที่เป็นมา ใครนิยมผู้ใดก็ว่าผู้นั้นถูก คนที่ตนไม่นิยมผิดหมด ต่างคนต่างยกย่องฝ่ายตน หากวางตัวเป็นกลางจะทำได้ไหม โปรตาโกรัส สรุปว่า “ไม่มีทางทำได้” จิตใจของมนุษย์เราไม่มีทางตัดสินใจได้ว่าอะไรจริงแท้ เพราะต่างคนต่างก็มีความคิดเป็นของตน และเห็นว่าตนนั้นถูกต้องทั้งสิ้น แต่ละคนเป็นมาตรการวัดความจริงของตนเอง (Man is the measure of all things)

๑.๘ โสเครตีส (Socrates ๔๗๐-๓๙๙ ก่อน ค.ศ.) มีแนวคิดที่ว่า หากปล่อยให้ต่างคนต่างตัดสินความจริงไปตามความคิดของตนเอง ตามที่นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวไว้ นั้น มนุษย์เราจะไม่

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐.

อะไรเป็นหลักยึดเหนี่ยว โสเครตีสได้พยายามศึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลโดยทั่วไป จนเกิดความคิดว่า “ความจริงและความดีนั้น มีมาตรฐานตายตัว จิตของมนุษย์เองที่สามารถที่จะรู้ความจริง และเข้าถึงความดีได้ แต่มักจะมีกิเลสทำให้จิตใจปั่นป่วน หากจะเข้าถึงมาตรฐานดังกล่าว มนุษย์จะต้องตัดกิเลสออกไปจากจิตใจเสียก่อน”^{๓๑}

๑.๙ เพลโต ทฤษฎีเกี่ยวกับโลกของเพลโต นั้นได้แบ่งโลกออกเป็น ๒ ประเภท คือ ประเภทที่ ๑ คือ โลกของประสาทสัมผัส (The Sensory World) และประเภทที่ ๒ คือ โลกของแบบหรือโลกที่เหนือประสาทสัมผัส (The World of Form or Transcendent World) เพลโตได้อธิบายว่า โลกของแบบเท่านั้นที่เป็นจริง เป็นสิ่งเที่ยงแท้ มีการเปลี่ยนแปลงและลอกเลียนแบบแห่งโลกของแบบมาอย่างไม่สมบูรณ์^{๓๒} วัตถุทุกชิ้นในโลก ล้วนเป็นสิ่งที่จำลองมาจาก “แบบ” ดังนั้น วัตถุในโลกจึงยังไม่เป็นจริงที่สุด “แบบ” ของวัตถุซึ่งเป็นนามธรรม อันจับต้องไม่ได้นั้นเสียอีกที่เป็นจริงยิ่งกว่า ลักษณะบางประการของแบบ แบบเป็นออสสาร แบบมิใช่สิ่งที่มีมนุษย์คิดขึ้น แบบเป็นหลักแห่งความมีอยู่ของสิ่งต่าง ๆ แบบเป็นหลักแห่งความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ตามทัศนะของเพลโต “แบบ” นั้นมิได้มีความเป็นจริงแบบอัตนัย หากแต่มีความเป็นแบบวัตถุวิสัย หรือ แบบ “ปรนัย” คือมีอยู่เป็นอิสระจากจิต^{๓๓}

๑.๑๐ อริสโตเติล (Aristotle) และคนอื่นๆ เมื่อกว่า ๒,๐๐๐ ปีก่อนได้กล่าวว่า จักรวาลไม่มีขอบเขต ดำรงอยู่ตลอดมาและไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ อย่างแน่นอน^{๓๔} ประสพการณ์ของอริสโตเติลต่อจักรวาล แสดงให้เห็นถึงความเป็นสัจธรรมทุกสิ่งมีอยู่ตลอดมาไม่เคยเปลี่ยนแปลง เป็นคำตอบที่แสดงออกถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่อริสโตเติลคิดเป็นวัตถุประสงคในตนเองอยู่เสมอ มีคำอธิบายต่อเหตุการณ์มีเหตุผลอันสมควรแก่การเชื่อถือ เกี่ยวกับทฤษฎีสิ่งมีชีวิตนั้น อริสโตเติลจะเน้นการศึกษาอยู่ทั้งหมด ๔ เรื่อง ได้แก่

เรื่องที่หนึ่ง คือ การกำเนิดของสิ่งมีชีวิตโดยทั่วไป

เรื่องที่สอง คือ ประวัติความเป็นมาของสัตว์

เรื่องที่สาม คือ วงจรชีวิตของสัตว์ต่าง ๆ

เรื่องที่สี่ คือ อวัยวะของสัตว์ต่าง ๆ

อริสโตเติล ได้ตั้งทฤษฎีกำเนิดของสิ่งมีชีวิตว่า “ชีวิตเกิดจากสิ่งไม่มีชีวิต” โดยยกตัวอย่างหนอนเกิดมาจากเนื้อเน่า หนูเกิดจากกองผ้าขี้ริ้ว ทั้งนี้เนื่องจากเขาพบเห็นหนอนอยู่ใน

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘-๓๑.

^{๓๒} ปานทิพย์ ศุภนครและคณาจารย์ภาควิชาปรัชญา ,ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า ๒๖.

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗.

^{๓๔} โรเบิร์ต แมทธีว เขียน, ชัยวัฒน์ คุตประกุล แปล, ๒๕ ความคิดพลิกโลก, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ วีวิช, ๒๕๕๑), หน้า ๒๔๑.

เนื้อเน่า เห็นหนูที่วิ่งออกมาจากกองผ้าขี้ริ้ว อย่างไรก็ตาม ข้อนี้ ได้มีนักวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน ได้ทำการพิสูจน์ทฤษฎีของอริสโตเติลว่าเป็นไปไม่ได้^{๓๕}

๑.๑๑ เดโมคริตุส (Democritus ๔๖๐ – ๓๗๐ ก่อน ค.ศ.) ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับอะตอม ซึ่งเป็นองค์ประกอบหรือธาตุพื้นฐานของสสารต่าง ๆ ว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างในสากลพิภพล้วนประกอบด้วยปริมาณหรืออะตอม ซึ่งเคลื่อนที่ไปในสุญญากาศ (Vacuum)” ความรู้สึกร้อน เย็น หวาน ขม แม้กระทั่งสีต่าง ๆ ก็เป็นไปเพราะอะตอม ในสิ่งเหล่านั้นมีรูป น้ำหนัก และความเร็วต่างกัน ยังให้คำอธิบายว่า “โลกเราเป็นส่วนประกอบของอะตอมขนาดมหึมา ส่วนอะตอมเล็ก ๆ นั้น ได้กลายเป็นบรรยากาศอยู่โดยรอบ”^{๓๖}

๑.๑๒ อาริสตาคัส (Aristachus of Samos) เป็นนักดาราศาสตร์ชาวกรีก อาริสตาคัส เป็นผู้ประกาศว่า “ดวงอาทิตย์และดาวฤกษ์นั้นอยู่ประจำที่ โลกและดาวเคราะห์หมุนรอบดวงอาทิตย์” แต่ในยุคนี้ไม่มีใครเห็นด้วย นอกจากนี้ยังเสนอว่า โลกหมุนรอบตัวเองวันละ ๑ รอบ และหมุนรอบดวงอาทิตย์ปีละ ๑ รอบ และยังคำนวณหาระยะห่างระหว่างโลกกับดวงจันทร์ และระหว่างโลกกับดวงอาทิตย์ โดยการเทียบเคียงและสรุปว่า ดวงอาทิตย์อยู่ห่างจากโลกเป็น ๑๘ เท่าของระยะห่างระหว่างโลกถึงดวงจันทร์ (ซึ่งความจริงแล้วไกลถึง ๒๘๘ เท่า) นอกจากนี้เขายังสรุปว่า โลกโคจรรอบดวงอาทิตย์อย่างไม่เป็นระเบียบ และโคจรเป็นวงกลม (ซึ่งความจริงโคจรเป็นวงรี และความเร็วในการโคจรจะไม่เท่ากัน)^{๓๗}

๑.๑๓ อาร์คิมิดีส (Archimedes of Syracuse) และจุดเริ่มต้นของกลศาสตร์ เขาพบรากฐานที่สำคัญที่ว่า “น้ำหนักของวัตถุที่หายไปเมื่อชั่งในน้ำ จะเท่ากับน้ำหนักของน้ำที่ถูกวัตถุนั้นแทนที่” ใช้ประโยชน์ในการหาความถ่วงจำเพาะของวัตถุต่าง ๆ เหตุที่ทำให้เขาพบกฎข้อนี้สืบเนื่องจากช่างทำมงกุฎของกษัตริย์เฮียโร ได้ยกยอกทองคำที่ใช้ทำมงกุฎ พระองค์จึงสั่งให้อาร์คิมิดีสหาทางพิสูจน์ความจริง อาร์คิมิดีสคิดหาวิธีการพิสูจน์เรื่องนี้อยู่เป็นเวลานาน จนกระทั่งวันหนึ่งทหารเป็นเหตุให้เกิดการทำร้ายอาร์คิมิดีสจนถึงแก่ความตาย การสูญเสียอาร์คิมิดีส ทำให้ความก้าวหน้าทางคณิตศาสตร์และกลศาสตร์หยุดชะงักเป็นเวลานาน

๑.๑๔ เอราตอสเธนีส (Eratosthenes) ผู้วัดเส้นรอบโลกเป็นครั้งแรก เขาได้เขียนแผนที่โลก แสดงเส้นรุ้งและเส้นแวง และเส้นแบ่งเขตภูมิศาสตร์ที่นับว่าสมบูรณ์ที่สุดในสมัยนั้น พร้อมทั้งอธิบายว่าโลกกลม เป็นคนแรกที่ทำกรวัดเส้นรอบวงของโลก โดยใช้หลักตรีโกณมิติประกอบกับความรู้ทางเรขาคณิต เขาสังเกตพบว่า ในวันที่ ๒๑ มิถุนายน ซึ่งถือเป็นวันแรกของฤดูร้อน ณ เมืองไซอิฐ ซึ่งอยู่ใกล้กับน้ำตกช่วงแรกของแม่น้ำไนล์ เมื่อเวลาเที่ยงวัน ดวงอาทิตย์จะปรากฏอยู่ตรงศีรษะ

^{๓๕} ภัทรสินี ภัทรโกศล, **ธรรมชาตวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท วิพรีน จำกัด (๑๙๙๑), ๒๕๕๐), หน้า ๗.

^{๓๖} ผดุงยศ ควงมาลา, **ประวัติวิทยาศาสตร์**, หน้า ๓.

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖.

พอดี แสดงอาทิตย์ที่ส่องลงไปถึงก้นบ่อแห้ง ทำให้ก้นบ่อสว่างเท่ากันหมด วัตถุต่าง ๆ จะมีเงาวัดมุมระหว่างเสาหินเรียวแหลมกับเงาที่เกิดขึ้นได้ ๗.๒ องศา เขาคิดค่าส่วนโค้งที่อยู่ตรงข้ามมุมนี้เท่ากับ ๑ ใน ๕๐ ของเส้นรอบวงโลก (๗.๒×๕๐ = ๓๖๐ องศา) คิดเป็นไมล์ได้ ๒๘,๗๔๐ ไมล์ ค่าที่ถูกต้องในปัจจุบันคือ ๒๔,๘๗๔ ไมล์ ซึ่งนับว่าแตกต่างกันไม่มากนัก เมื่อนึกถึงในสมัยของเอราตอสเธนีส มีเพียงสมอง ตา ไม้ และเท้าเท่านั้น แต่เขาก็สามารถที่จะคิดคำนวณเส้นรอบวงของโลกได้ค่าที่ใกล้เคียงกับค่าที่ถูกต้อง^{๓๘}

๑.๑๕ ฮิปพาร์คัส (Hipparchus of Nicaea) นักดาราศาสตร์กรีกผู้คำนวณการเกิดอุปราคาได้อย่างแม่นยำ เป็นผู้คิดเครื่องมือวัดและแบ่งวงกลมออกเป็น ๓๖๐ องศา และได้ใช้เส้นรุ้งและเส้นแวงบอกตำแหน่งต่าง ๆ บนผิวดวงโลก เขายังบันทึกข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของดวงจันทร์ และจัดทำบัญชีดาว และคำนวณวันที่จะมีกลางวันและกลางคืนเท่ากัน ได้อย่างถูกต้อง เขาได้จัดทำแผนที่ดาวและเขียนตำแหน่งดาวได้ถึง ๑,๐๘๐ ดวง แบ่งดาวออกเป็น ๖ จำพวกตามขนาดความสว่าง นอกจากนี้ เขายังคิดค้นทฤษฎีเพื่ออธิบายการเคลื่อนที่ของดาวเคราะห์ต่าง ๆ ด้วย

๑.๑๖ ฮีโร (Hero) เป็นผู้ที่ค้นคว้าเกี่ยวกับคณิตศาสตร์และกลศาสตร์ และคิดประดิษฐ์เครื่องเล่นที่เรียกว่า Aeolipile ขึ้น ประกอบด้วยเตา หม้อน้ำทรงกลม มีท่อสำหรับให้น้ำพุ่งออกมา เพื่อให้ลูกกลมหมุนได้ ฮีโร มุ่งหวังเพียงให้เด็กในสมัยนั้นได้รับความสนุกเพลิดเพลิน นอกจากนี้ฮีโรยังค้นคว้าเกี่ยวกับลูกรอก พื้นลาด สกรูและลิ้ม เขาเป็นผู้ที่แสดงให้เห็นว่าอากาศเป็นสสารอย่างหนึ่ง พิสูจน์ได้โดยการกรอกน้ำลงไปใต้อาภาชนะที่แคบ ๆ เขาให้เหตุผลว่าน้ำจะเข้าไปได้ไม่สะดวกเพราะใต้อาภาชนะนั้นมีอากาศอยู่^{๓๙}

๑.๑๗ โทเลมี (Claudius Ptolemy) เป็นชาวกรีกที่ไปอาศัยอยู่ในอียิปต์ เขาเขียนหนังสือชื่อว่า The Great Composition ต่อมาได้แปลเป็นภาษาละติน หนังสือเล่มนี้เป็นตำราที่รวบรวมเรื่องราววิทยาศาสตร์ในสมัยโบราณดาราศาสตร์และภูมิศาสตร์ของโลกในยุคนั้นไว้ด้วยโทเลมียึดมั่นทฤษฎีที่ว่า โลกเป็นศูนย์กลางของเอกภพ เขาเขียนวงกลมซ้อน ๆ กันหลายวง แล้วอธิบายการเคลื่อนที่ของดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดาวเคราะห์ดวงอื่น ๆ เขาเชื่อว่าโลกกลมและหมุนรอบตัวเอง จึงมีการขึ้นและตกของดาวต่าง ๆ การโคจรของดาวตามความคิดของโทเลมี (The Ptolemaic System) เป็นระบบที่โลกเป็นศูนย์กลาง (Geocentric system) ดาวแต่ละดวงจะมีวงโคจรเป็นการเฉพาะแต่ละดวง เรียกว่า Deferent วงโคจรที่เล็กที่สุด คือดวงจันทร์ ถัดไปเป็นดาวพุธ ดาวศุกร์ ดาวอังคาร ดาวพฤหัสบดี และดาวเสาร์ ตามลำดับ การโคจรนี้มีทั้งแบบเดินทางและถอยหลัง โทเลมีทำให้ความเชื่อนี้ยืนยงอยู่เป็นเวลานาน ถึง ๑,๕๐๐ ปี ทั้งนี้ เพราะระบบการโคจรนี้ สอดคล้องกับคำสอน

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐.

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๒.

ทางศาสนา จนถึงปี พ.ศ.๒๐๘๖ จึงได้เปลี่ยนแนวความคิดไปสู่ระบบการโคจรที่มีดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลาง (Helicentric System) โดยนิโกลัส โคเปอร์นิคัส (Nicholus Copernicus)^{๔๐}

๒) ยุคปีคริสต์ศักราช ที่ ๑ – ๑๐๐๐

๒.๑ ไพลินี่ (Pliny ค.ศ.๑๓-๗๙) นักวิทยาศาสตร์ชาวโรมัน ที่ได้พิสูจน์ทฤษฎีที่ว่าโลกกลมเป็นความจริง โดยสังเกตเวลาเรือแล่นเข้าสู่ฝั่ง จะมองเห็นเสากระโดงก่อนลำเรือ นอกจากนี้เขายังศึกษาปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ และเขียนหนังสือชื่อ ประวัติธรรมชาติวิทยา (Natural History) เป็นตำราที่รวบรวมข้อมูลเรื่องราวต่าง ๆ ทางด้านภูมิศาสตร์ ดาราศาสตร์ อุตุนิยมวิทยา กายวิภาคศาสตร์ ชีววิทยาของพืชและสัตว์ ด้วยภาษาละติน ถือว่าเป็นสารานุกรมธรรมชาติวิทยาเล่มแรกที่รวบรวมเรื่องราวต่าง ๆ ไว้ถึง ๒,๐๐๐ เรื่อง นอกจากนี้ ไพลินี่ ยังได้เขียนบันทึกเกี่ยวกับภูเขาไฟวิสเวียส (Vesuvius) ไว้ด้วย ภูเขาไฟลูกนี้ได้ระเบิดครั้งใหญ่ เมื่อ ๒๔ สิงหาคม ค.ศ.๗๙ ถ้าผ่านได้ทั่วมืองปอมเปอี (Pompeii) จนหมดสิ้น ปอมเปอีถูกฝังอยู่นานถึง ๑,๖๖๘ ปี จนถึง ค.ศ. ๑๗๔๘ จึงมีการขุดค้นพบเมือง ซึ่งมีเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นจำนวนมากมาย ปัจจุบันนำไปเก็บรักษาไว้ที่เมืองเนเปิล และสันนิษฐานว่าตัวไพลินี่เองได้ถึงแต่ความตายในการระเบิดของวิสเวียสครั้งนั้นด้วย^{๔๑}

๒.๒ ยุคมีตของวิทยาศาสตร์ (ค.ศ.๔๕๐-๑๗๐๐) เกิดการรุกรานจากอนารยชนอื่น ทำให้โรมันตะวันตกเสียอำนาจ แต่โรมันตะวันตกและอาณาจักรไบแซนไทน์ ยังคงรักษาวิทยาการต่าง ๆ ไว้ได้ มีการนำงานนักปราชญ์กรีกเช่น อริสโตเติล เพลโตมาศึกษาและตีความใหม่ ช่วงเวลานี้ ศาสนาและลัทธิความเชื่อ มีการแข่งขันกันเสนอคุณวิเศษต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนนับถือในศาสนาและลัทธินั้น ๆ ความเชื่อของเพลโตได้รับความนิยม เพราะสามารถเข้ากับความเชื่อเรื่อง โลกหน้า ได้มากกว่านักปราชญ์คนอื่น ๆ จึงมีลัทธิเพลโตใหม่ (Neoplatonism) เกิดขึ้นหลายลัทธิ เช่น ไฟโล (Philo) ใช้ปรัชญาเพลโตอธิบายศาสนายูดาเยน โพลตินุส (Plotinus) ใช้ปรัชญาเพลโตอธิบายศาสนาโซโรอัสเตอร์ เซนต์ออกัสติน (St. Augustine) ใช้ปรัชญาเพลโตอธิบายศาสนาคริสต์ มีการเผยแพร่ศาสนาและกล่าวโจมตีซึ่งกันและกัน มีการยกกำลังเข้าสู่ขัดขวางกันในตอนเริ่มต้นคริสต์ศักราชนี้มีชาวิวภาวะจัดกระจายอยู่ในอาณาจักรโรมันไม่น้อยกว่า ๕ ล้านคน ยิวนับถือศาสนายูดาเยน นับถือพระเจ้าองค์เดียวกับศาสนาคริสต์ แต่มีแนวปฏิบัติต่างกัน ชาวิวพยายามจะให้ศาสนาคริสต์เป็นส่วนหนึ่งของศาสนายูดาเยน เกิดความขัดแย้งระหว่างสองศาสนาเรื่อยมา ระหว่าง ค.ศ.๙๐-๓๐๕ มีการต่อสู้ประหัตประหารชาวคริสต์อย่างรุนแรง แต่อิทธิพลของศาสนาคริสต์กลับเพิ่มมากขึ้น จนถึง ค.ศ.๓๑๒ จักรพรรดิคอนสแตนติน แห่งโรมันตะวันตก ซึ่งกำลังทำสงครามชิงอำนาจกับโรมันตะวันออก ได้ทรงสุบินเห็นกางเขนไฟลอยอยู่บนฟ้าและมีอักษร Hoc vince (ท่านจะเป็นผู้ชนะ)

^{๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๓.

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

สงครามครั้งนั้นจักรพรรดิคอนสแตนตินเป็นผู้ชนะ พระองค์จึงประกาศตนเป็นคริสต์ศาสนิกชน และส่งเสริมการเผยแพร่ศาสนาคริสต์อย่างกว้างขวาง จนทำให้ชาวโรมันยึดมั่นว่าหากไม่นับถือคริสต์แล้วจะถูกสังหารจี้จี้ ถูกเรียกเป็นพวกนอกกรีต (Excommunicated) และถ้าใครเสนอแนวคิดที่ขัดแย้งกับคำสอนทางศาสนาแล้ว จะกลายเป็นพวกนอกกรีตอาจจะถูกทำโทษอย่างรุนแรงด้วย การถูกไล่่ออกให้เป็นพวกนอกศาสนาเป็นที่เกรงกลัวกันมาก นอกจากศาสนจักรซึ่งมี สันตปาปา (Pope) เป็นประมุขจะสามารถไล่คนออกนอกศาสนาแล้ว บางครั้งยังสามารถอัปเปหิ ประเทศออกนอกศาสนาด้วยเรียกว่า อินเทอร์ดิค (Interdict) เมื่อกษัตริย์หรือประชาชนในประเทศนั้น ๆ กระทำผิดบัพัญญูติในศาสนา^{๔๒}

๒.๓ วิทยาศาสตร์ของชาวอาหรับ บริเวณทะเลทรายที่แห้งแล้งแถบตะวันออกกลาง เดิมเป็นที่อยู่อาศัยของชนเผ่าเซมิติก (Semitic) ซึ่งอพยพมาจากอิรัก และเปอร์เซีย มีอาชีพเลี้ยงสัตว์แบบเร่ร่อน ชนเผ่านี้จะแยกกันอยู่ตามโอเอซิส ในทะเลทรายมีเมืองสำคัญคือ นครเมกกะและยาเทรบ ต่อมาชาวฮิวอพยพเข้ามาปะปนอาศัยอยู่ด้วย จึงมีการเผยแพร่ศาสนายูดาเยนและศาสนาคริสต์ในดินแดนแถบนี้ ในปี ค.ศ.๕๗๐ ครอบครัวยุค อับดุลลาห์ ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากอาหรับเผ่าโกรีซ ได้ให้กำเนิดบุตรชาย ชื่อโมฮัมหมัด ซึ่งต่อมาเป็นศาสดาของศาสนาอิสลาม (Islam) ช่วงแรกที่ศาสนาโมฮัมหมัด ประกาศศาสนา และเผยแพร่คำสอนไม่ค่อยมีคนเลื่อมใสมากนัก ประมาณปี ค.ศ.๖๒๒ ศาสดาโมฮัมหมัด ได้อพยพจากเมกกะซึ่งขณะนั้นเกิดความวุ่นวายไปยังเมืองยาเทรบเรียกปีนั้นว่า ปีเฮจิรา หมายถึง ปีแห่งการอพยพและเริ่มนับศักราชอิสลามเป็นปีแรก เมืองยาเทรบได้เปลี่ยนชื่อเป็นเมดินา (Medina) หมายถึง เมืองศาสนา และเริ่มมีผู้คนเลื่อมใสยอมรับนับถือศาสนาอิสลามมากขึ้นตามลำดับ ในปี พ.ศ.๖๒๘ ศาสดาโมฮัมหมัดได้ยกพลกลับไปเมกกะ เมื่อเข้าเมืองได้ทรงบัญชาให้สาวกและพลพรรคทำลายเทวรูป ซึ่งอยู่ภายในมหาวิหารกาบา จนหมดให้เหลือไว้แต่เพียงก้อนหินสีดำ เมกกะจึงเริ่มต้นเป็นศูนย์กลางของศาสนาอิสลาม ตั้งแต่นั้นมา ศาสดาโมฮัมหมัดได้สิ้นพระชนม์ลงในปี ค.ศ.๖๓๒ ผู้ที่ทำหน้าที่สืบศาสนาต่อมาเรียกว่า กาลิบ (Caliph) ได้ทำการเผยแพร่ศาสนาอิสลามออกไปอย่างกว้างขวาง ภายในระยะเวลา ๑๐๐ ปี ศาสนาอิสลามได้เผยแพร่ไปถึงสเปนและตอนกลางของทวีปเอเชีย คัมภีร์สำคัญของศาสนาอิสลาม คือ คัมภีร์โกหราน (Koran) บัญญัติคำสอนไว้เป็นโคลงกลอนที่ไพเราะมาก กล่าวถึงพระเจ้าองค์เดียวคือ องค์อัลเลาะห์ (Allah) ศาสนาอิสลามยอมรับว่าโมเสสและพระเยซู เป็นศาสดา แต่พระโมฮัมหมัดเป็นศาสดาองค์สุดท้าย^{๔๓}

๒.๓.๑ อัล ควาริซมิ (Al-Kwarizmi ค.ศ. ๗๘๐-๘๕๐) เป็นนักคณิตศาสตร์ชาวเปอร์เซีย ได้เขียนหนังสืออธิบายระบบจำนวนและการแจกแจง เขาอธิบายว่า เลข ๐ ถ้าอยู่โดด

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๑-๖๒.

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔-๖๕.

จะไม่มีค่ากลายเป็นหลักสิบ หลักร้อย หลักพัน ฯลฯ ขึ้นอยู่กับจำนวน ๐ หลังตัวเลขนั้น ๆ ระบบจำนวนนี้ทำให้สะดวกและง่ายต่อการคิดเลขอาราบิกอย่างมาก^{๔๔}

๒.๓.๒ อัล ฮาเซน (Alhazen ค.ศ.๙๖๕-๑๐๓๘) นักฟิสิกส์ชาวอาหรับที่มีชื่อเสียงมากในยุคกลาง เขาสนใจในเรื่องแสงมากเป็นพิเศษ ก่อนหน้านั้นนักวิทยาศาสตร์ทั้งหลายเชื่อว่าการที่เรามองเห็นสิ่งของทั้งหลายนั้น เป็นเพราะรังสีจากดวงตาพุ่งไปยังวัตถุจึงทำให้มองเห็น แต่อัลฮาเซน มีความเห็นว่า แสงจากแหล่งกำเนิดของมัน เช่น ดวงอาทิตย์ ส่งไปยังวัตถุแล้วจะสะท้อนมายังตา จึงทำให้เรามองเห็นวัตถุนั้นได้ เขาอธิบายการหักเหของแสงเมื่อผ่านตัวกลางต่าง ๆ กัน เช่นเมื่อผ่านเลนส์ อากาศ น้ำ และอธิบายปรากฏการณ์ที่เรียกว่า รุ้งกินน้ำ ด้วย (เคปเลอร์ ได้ใช้หนังสือเล่มนี้เป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องแสง การสะท้อนแสง การมองเห็นภาพ ต่อมาได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษ คือ The Treasury of Optics)^{๔๕}

๓) ยุคปีคริสต์ศักราช ที่ ๑๐๐๐ เป็นต้นไป

๓.๑ นิโคลาส โคเปอร์นิคัส (Copernicus ๑๔๗๓-๑๕๔๓)^{๔๖} ความคิดทางดาราศาสตร์ของโคเปอร์นิคัส ซึ่งปฏิเสธทัศนะของ (ปโตเลมี) Ptolemy ที่เชื่อว่า โลกเป็นศูนย์กลางของจักรวาล การพิสูจน์ว่าดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาลโดย โคเปอร์นิคัส และคัมภีร์ไบเบิลที่ว่า โลกเป็นศูนย์กลางของเอกภพ อันเป็นหลักเกณฑ์ที่ยึดถือกันมานานกว่าพันปี เป็นการสวนกระแสความเชื่อของผู้คนในสังคมด้วยวิธีการพิสูจน์แบบใหม่นับได้ว่าเป็นคุณูปการต่อวิธีทางวิทยาศาสตร์ในอนาคต ต่อมา หลังจากสมัยของโคเปอร์นิคัส โลกมิได้เป็นศูนย์กลางของเอกภพอีกต่อไป แต่เป็นเพียงดาวเคราะห์ดวงหนึ่งที่หมุนรอบดวงอาทิตย์ ซึ่งเป็นดาวเล็ก ๆ ดวงหนึ่งในหมู่ดาวของทางช้างเผือก และมนุษย์ก็ถูกลดตำแหน่งฐานะอันทรงเกียรติของการเป็นนฤมิตรหลักในบรรดาสิ่งมีชีวิตทั้งปวงที่พระเจ้าเป็นเจ้าของทรงรังสรรค์ขึ้น โคเปอร์นิคัส ตระหนักดีว่า ทัศนะของเขาจะสร้างความขุ่นเคืองอย่างยิ่งต่อบรรดาผู้ที่ศรัทธาในศาสนาเวลานั้น เขาจึงรังสรรค์การตีพิมพ์เรื่องราวของการค้นพบใหม่ของเขาถึง ค.ศ.๑๕๔๓ อันเป็นปีที่เขาถึงแก่กรรม เขาก็ยังนำเสนอทัศนะของเขาเกี่ยวกับระบบสุริยะจักรวาลว่าเป็นเพียงสมมุติฐานข้อหนึ่งเท่านั้น

๓.๒ กาลิเลโอ (๑๕๖๓-๑๖๔๒) กาลิเลโอ ได้กลายเป็นผู้มีชื่อเสียงเพียงเพราะการค้นพบกฎการตกของวัตถุ แล้วหันมาเอาดีทางดาราศาสตร์จากกล้องดูดาวที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ และอาศัยความสามารถเฉพาะตัว ในการสังเกตปรากฏการณ์ต่าง ๆ บนฟากฟ้าอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ กาลิเลโอจึงสามารถลบล้างความเชื่อถือในจักรวาลวิทยาแบบเก่า โดยไม่มีใครสามารถคัดค้านได้อีก

^{๔๔} อ่างแล้ว.

^{๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘.

^{๔๖} ฟรिटจ็อฟ คาปร้า เขียน, พระประชา ปสนธมโม, พระไพศาล วิสาโล, สันติสุข โสภณสิริ, รสนา โตสิตรสกุล แปล, จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๒), หน้า ๕๐-๕๑.

และได้รับการยกย่องระดับสมมุติฐานของโคเปอร์นิคัสมาเป็นทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์^{๔๗} กาลิเลโอได้เสนอ ทักษะเกี่ยวกับจักรวาลว่า โลกหมุนรอบดวงอาทิตย์ ไม่ใช่ดวงอาทิตย์หมุนรอบโลก ทักษะนี้ถูกคัดค้าน จากผู้ที่รับแนวคิดมาจากโตเลมี และที่ว่าโลกของเราถูกแวดล้อมโดยสิ่งที่เหมือนแก้ว มีรูปร่างสมบูรณ์ ส่งผลให้ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์และโลกเคลื่อนไหวเป็นวงจรถัดสมบูรณ์ งานของพวกเขาถูก ทำทนาย (และกาลิเลโอถูกประณาม) ไม่ใช่เพราะข้อสังเกตของเขาถูกพบว่ามีข้อผิดพลาด แต่เนื่องจากพวกเขา เชื่อการสังเกตของตนยิ่งกว่าจะไปตัดสินสิ่งที่ควรจะเป็นไว้ล่วงหน้า^{๔๘} ทั้งนี้ความสำเร็จของเขาต้อง ปะทะกับศาสนจักรอย่างรุนแรง

๑) บทบาทต่อการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ ทำให้เขาได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดา แห่งวิทยาศาสตร์ยุคใหม่ เป็นบุคคลแรกที่ผนวกการทดลองอย่างเป็นทางการกับภาษาทาง คณิตศาสตร์ เพื่อวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับธรรมชาติที่เขาค้นพบ กาลิเลโอวางหลักไว้ว่า นักวิทยาศาสตร์ ควรจะกำหนดขอบเขตการศึกษาหาคุณสมบัติหลักของวัตถุ ทั้งในแง่ของรูปทรง จำนวนและ การเคลื่อนไหว เฉพาะส่วนที่สามารถวัดและหาปริมาณได้ คุณสมบัติอื่น เช่น สี เสียง รส หรือกลิ่น เป็นเพียงการปรากฏของความคิดนึกแบบอัตวิสัย ซึ่งควรจะถูกแยกออกไปจากอาณาเขตของ วิทยาศาสตร์ ยุทธวิธีของกาลิเลโอในการกำหนดทิศทางการสนทนาระหว่างนักวิทยาศาสตร์ไปสู่คุณสมบัติ ด้านปริมาณของสสารที่สามารถชั่งตวงวัดได้ ปรากฏว่าประสบความสำเร็จถึงขีดสุดในวิทยาศาสตร์ ยุคปัจจุบัน^{๔๙}

๓.๓ เคปเลอร์ (Kepler ๑๕๗๑-๑๖๓๐) สามารถคำนวณตำแหน่งของดาวเคราะห์และ วาดวงโคจรของดาวเคราะห์ต่าง ๆ ได้เป็นผลสำเร็จ โดยมีดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาล รวมทั้งสามารถวัดอัตราความเร็วในการโคจรของดาวเคราะห์ ซึ่งในปี ๑๕๖๔-๑๖๔๒ อันเป็นช่วงชีวิต ของ กาลิเลโอ (Galileo) ได้ยืนยันการค้นพบของ เคปเลอร์ โดยวิธีการพิสูจน์จากสูตรคณิตศาสตร์ที่ เป็นรูปธรรมกว่า แต่การพิสูจน์ของกาลิเลโอ ยังไม่ชัดเจนเท่ากับการพิสูจน์ในระยะต่อมาของ นิวตัน (Newton ๑๖๔๒-๑๗๒๗) ในเรื่องกฎของการเคลื่อนที่ (Law of Motion) และกฎของแรงโน้มถ่วง (Law of Gravity) ได้สำเร็จไม่เพียงแต่จะทำให้เข้าใจได้ถึงโคจรของดวงดาว แต่ยังเข้าใจที่มาของ แรงที่ทำให้จักรวาลเคลื่อนที่ไปด้วย^{๕๐} กฎของเคปเลอร์ (Kepler's Laws) กล่าวดังนี้ กฎแห่งวงรี (The Law of Ellipse) “ดาวเคราะห์โคจรรอบดวงอาทิตย์เป็นวงรี โดยมีดวงอาทิตย์อยู่ที่ตำแหน่ง

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๑.

^{๔๘} เมล์ ทอมป์สัน เขียน สมหวัง แก้วสุฟอง แปล, **ปรัชญา**, (เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๙), หน้า ๓๖.

^{๔๙} ฟริตจ็อฟ คาปร้า เขียน, พระประชา ปสนธมโม, พระไพศาล วิสาโล, สันติสุข โสภณสิริ, รสนา โตสิ ทรระกูล แปล, **จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ**, หน้า ๕๒.

^{๕๐} สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, **วิทยปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร: ประสิทธิ์ภักดิ์ แอนด์ พรีนติ้ง, ๒๕๕๑), หน้า ๖๘-๖๙.

ของจุดโฟกัสจุดหนึ่ง” กฎแห่งพื้นที่ (The Law of Areas) “เมื่อดาวเคราะห์โคจรไปรอบดวงอาทิตย์ เส้นรัศมีที่ลากจากดวงอาทิตย์ไปยังดาวเคราะห์ จะกวาดพื้นที่ได้เท่ากันในเวลาที่เท่ากัน” กฎฮาร์โมนิก หรือกฎแห่งคาบ (The Harmonic Law) “กำลังสองของเวลาการโคจรของดาวเคราะห์ จะเป็นสัดส่วนโดยตรงกับกำลังสามของระยะทางเฉลี่ยจากดวงอาทิตย์ถึงดาวเคราะห์นั้น”^{๕๑}

๓.๔ เดส์คาร์ทส์ (Rene Descartes ๑๕๙๖-๑๖๕๐) วิธีคิดของเขาและทัศนะของเขา เกี่ยวกับธรรมชาติ มีอิทธิพลต่อวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ในทุกสาขา และก็ยังคงมีประโยชน์อยู่มากในปัจจุบัน วิธีคิดของเดส์คาร์ทส์ “วิชาฟิสิกส์ทั้งหมดของผมไม่ใช่อะไรอื่นนอกเสียจากเรขาคณิต” อัจริยภาพของเดส์คาร์ทส์ คือ การเป็นนักคณิตศาสตร์ และสิ่งนี้แสดงออกในงานทางปรัชญาของเขา ด้วย เขาได้พัฒนาวิธีใหม่ในการหาเหตุผลซึ่งเขาได้เขียนไว้ในหนังสือคือ Discourse on Method (ว่าด้วยวิธีการ) แม้ว่าตำราเล่มนี้จะถูกจัดเข้าเป็นปรัชญา หากเพื่อใช้เป็นความรู้เบื้องต้นทางวิทยาศาสตร์ วิธีการของเดส์คาร์ทส์ถูกกำหนดขึ้นเพื่อให้เข้าถึงความจริงที่เป็นวิทยาศาสตร์ จุดสำคัญในวิธีการของเดส์คาร์ทส์คือ การสงสัยอย่างถึงรากถึงโคน เขาสงสัยในทุกอย่างทุกอย่างที่เขาสามารถตั้งข้อสงสัยได้ ตั้งแต่ความรู้ที่สืบทอดกันมาทุกชนิดการรับรู้จากประสาทสัมผัส จนแม้แต่ข้อเท็จจริงที่ว่า เขามีตัวตนอยู่หรือไม่ เขาสงสัยจนถึงจุดหนึ่งที่เขาไม่สามารถสงสัยได้อีกต่อไปนั่นคือ การดำรงอยู่ของตัวเขาในฐานะผู้คิด ดังนั้น เขาจึงได้มาถึงข้อสรุปที่กลายเป็นคำกล่าวอันเลื่องลือของเขาที่ว่า “ฉันคิด ดังนั้นจึงมีตัวตน” จากข้อสรุปนี้ เขาจึงนำมาสร้างเป็นหลักเกณฑ์ว่า สาระของธรรมชาติแห่งความเป็นมนุษย์คือความคิด และสิ่งต่าง ๆ ที่เรารับรู้ได้อย่างแน่ชัดและแน่นอนเท่านั้น คือความจริง เขาเรียกว่า “ญาณทัศนะ” และยืนยันอีกว่า “ไม่มีหนทางอื่นใดไปสู่ความรู้ที่แน่นอนของสิ่งจะได้ ยกเว้นญาณทัศนะที่มีหลักฐานและมีการนิรนัยอันจำเป็น” วิธีการวิเคราะห์เพื่อหาเหตุผลนี้ อาจจะเป็นผลงาน อันยิ่งใหญ่ที่สุดที่เขาได้ให้แก่วงการวิทยาศาสตร์ ซึ่งได้กลายเป็นแก่นของความคิดทางวิทยาศาสตร์แบบใหม่และเป็นประโยชน์ในการพัฒนาทฤษฎีที่เป็นวิทยาศาสตร์ และผลสำเร็จของโครงการเทคโนโลยีอันซับซ้อนจำนวนมาก ด้วยวิธีการของเดส์คาร์ทส์นี้เองที่ทำให้โครงการนาซ่า (NASA) สามารถส่งมนุษย์ไปดวงจันทร์ได้สำเร็จ^{๕๒}

๓.๕ ไอแซก นิวตัน (Newton ๑๖๔๒-๑๗๒๗) เขาได้ค้นคิดวิธีการทางคณิตศาสตร์ ซึ่งรู้จักกันในปัจจุบันที่เรียกว่า “Differential Calculus” เพื่ออธิบายการเคลื่อนที่ของวัตถุที่เป็นของแข็ง วิธีนี้ได้ก้าวไปไกลกว่าเทคนิคทางคณิตศาสตร์ของกาลิเลโอ และเดส์คาร์ทส์ ความยิ่งใหญ่ทางพุทธิปัญญาเช่นนี้ ได้รับการยกย่องจากไอน์สไตน์ว่า “อาจจะเป็นความก้าวหน้าทางความคิดอันยิ่งใหญ่ที่สุดเพียงครั้งเดียว ที่บุคคลหนึ่งจะสามารถคิดค้นขึ้นได้” เคปเลอร์ค้นพบกฎการหมุนของดาว

^{๕๑} ผดุงยศ ควงมาลา, ประวัติวิทยาศาสตร์, หน้า ๑๐๕.

^{๕๒} ฟริตจ็อฟ คาปรา เขียน, พระประชา ปสนธมโม, พระไพศาล วิสาโล, สันติสุข โสภณสิริ, รสนา โตสิตรกุล แปล, จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ, หน้า ๕๖-๕๙.

เคราะห์ และกาลิเลโอหากฎการตกของวัตถุ นิวตันได้รวมการค้นพบทั้งสองนี้ด้วยการสร้างกฎทั่วไปของการเคลื่อนที่ที่ครอบคลุมวัตถุทุกชนิดในระบบสุริยะจักรวาล ตั้งแต่ก้อนหินไปจนถึงดาวเคราะห์ การเคลื่อนของอนุภาคเกิดขึ้นจากแรงโน้มถ่วง ตำนานกาลหยั่งรู้ของเขา เกิดขึ้นกับนิวตันอย่างทันทีทันใด เมื่อเขาแลเห็นผลแอปเปิ้ลตกลงมาจากต้นเขาตระหนักว่า ผลแอปเปิ้ลถูกดึงเข้าหาโลกด้วยแรงชนิดเดียวกับที่ดึงดูดดาวเคราะห์ทั้งหลายเข้าหาดวงอาทิตย์ ดังนั้น เขาจึงค้นพบกฎแรงแสดงสำคัญของการสังเคราะห์อันมหัศจรรย์ของเขา หลักเกณฑ์และข้ออธิบายทางคณิตศาสตร์ตั้งอยู่บนฐานของการประเมินค่าหลักฐานการทดลอง

สิ่งใดก็ตามที่ไม่ได้สรุปมาจากหลักทั่วไปของปรากฏการณ์จะถูกเรียกว่าเป็นเพียงข้อสมมุติฐาน และสมมุติฐานนั้นไม่มีอยู่ในปรัชญาของการทดลองไม่ว่าจะเป็นสมมุติฐานทางเมตาฟิสิกส์หรือฟิสิกส์ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับสิ่งลึกลับหรือกลศาสตร์ ในปรัชญานี้เรื่องเฉพาะที่จะต้องพิสูจน์จะได้รับการสรุปจากปรากฏการณ์ และหลังจากนั้น จะทำให้เห็นกฎทั่วไปด้วยวิธีแบบอุปนัย^{๕๓}

ทักษะของนิวตัน เป็นแรงที่กระทำเองทันทีต่อช่วงระยะทางหนึ่ง ๆ อนุภาคของวัตถุและแรงระหว่างอนุภาคคือธรรมชาติที่แตกต่างโดยพื้นฐาน ส่วนประกอบภายในของอนุภาคคือธรรมชาติที่แตกต่างโดยพื้นฐาน ส่วนประกอบภายในของอนุภาค และแรงกระทำระหว่างอนุภาคนั้นไม่ขึ้นต่อกัน นิวตันเห็นว่าทั้งอนุภาคและแรงกระทำระหว่างอนุภาคนั้น ไม่ขึ้นต่อกัน นิวตันเห็นว่า ทั้งอนุภาคและแรงกระทำระหว่างอนุภาคถูกสร้างโดยพระเจ้า ดังนั้นจึงไม่ต้องพิสูจน์กันอีกต่อไป ในหนังสือชื่อ Optic นิวตันอธิบายอย่างชัดเจนถึงจินตนาการของเขา เกี่ยวกับการสร้างโลกทางวัตถุของพระเจ้าไว้ดังนี้

ผมคิดว่ามันอาจจะเป็นไปในทำนองนี้ว่า ในตอนเริ่มต้นพระเจ้าทรงสร้างวัตถุในรูปของอนุภาคที่เป็นของแข็ง มีมวล มีความแข็ง ไม่อาจชำรุดมันได้ และเคลื่อนที่ได้ ให้มีรูปร่างและขนาดตั้งที่มันเป็น พร้อมด้วยคุณสมบัติอื่น ๆ และทรงสร้างให้มีจำนวนที่เป็นสัดส่วนพอดีกับที่ว่างซึ่งทั้งหมดจะประกอบกันขึ้นเป็นวัตถุที่ทรงสร้างขึ้นและอนุภาคเริ่มแรกที่ทรงสร้างขึ้นนั้นมีความแข็งอย่างไม่อาจเทียบกันได้กับวัตถุที่มันประกอบขึ้นนั้นมีความแข็งอย่างไม่อาจเทียบกันได้กับวัตถุที่มันประกอบกันขึ้นมันมีความแข็งมากและไม่อาจทำลายให้แตกเป็นชิ้นส่วนได้ ไม่มีกำลังสามัญชนิดใดที่จะมาแบ่งแยกสิ่งที่พระเจ้าทรงสร้างขึ้นให้เป็นหนึ่งในการรังสรรค์ครั้งแรกของพระองค์ได้^{๕๔}

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔-๖๖.

^{๕๔} ฟริตจ็อฟ คาปร้า เขียน, พระประชา ปสนุณมโม, พระไพศาล วิสาโล, สันติสุขุ โสภณสิริ, รสนา โตสิ ตระกูล แบล, จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ, หน้า ๖๘-๖๙.

งานของนิวตัน เขาได้เขียนตำราเกี่ยวกับการเล่นแร่แปรธาตุ ตำราเกี่ยวกับคัมภีร์ทางศาสนา ว่าด้วยการเปิดเผยองค์ของพระเจ้า และทฤษฎีทางเทววิทยานอกแบบแผน ส่วนมากจะไม่ได้ตีพิมพ์ออกมา แต่งานเขียนเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า เขาเป็นหนึ่งในนักไสยศาสตร์ รุ่งสุดท้ายอีกด้วย

๓.๖ ฟรานซิส เบคอน เขาเป็นบุคคลแรกที่กำหนดทฤษฎีที่ชัดเจนของกระบวนการแบบอุปนัย (Inductive procedure) เพื่อการทดลอง และหาข้อสรุปทั่วไปจากการทดลองนั้น และเพื่อนำมาตรวจสอบในการทดลองครั้งต่อ ๆ ไป เขาได้กลายเป็นคนที่มีอิทธิพลอย่างสูงจากการประกาศสนับสนุนวิธีการแบบใหม่นี้อย่างแข็งขัน “จิตใจแบบเบคอน” ได้เปลี่ยนแปลงธรรมชาติและจุดประสงค์ของการค้นคว้าที่เป็นวิทยาศาสตร์อย่างลึกซึ้ง เป้าหมายของวิทยาศาสตร์คือปัญหาวิทยาศาสตร์มีจุดหมายเพื่อเปิดเผย “พระเกียรติภูมิของพระเจ้า” เขาได้ค้นพบเรื่องราวอันยิ่งใหญ่ที่สุดในชีวิตของเขา และไม่เป็นที่สงสัยว่าจินตภาพของเขาต้องมาจากแรงบันดาลใจของพระเจ้า

ข. แนวคิดในปัจจุบัน

๑) โลกและจักรวาล โลกมีกำเนิดมาเมื่อประมาณ ๕,๐๐๐ ล้านปีมาแล้ว สภาวะของโลกตอนเริ่มแรกไม่เหมือนปัจจุบันคือไม่มีมหาสมุทร และบรรยากาศพื้นผิวมีลักษณะเป็นหลุมบ่อเหมือนปากหลุมอุกกาบาตเช่นเดียวกับพื้นผิวดวงจันทร์ ความร้อนสะสมภายในโลกจากการสลายตัวกัมมันตภาพรังสีนั้นเพียงพอที่จะทำให้บางส่วนภายในของโลกหลอมละลาย โลหะหนักจะจมตัวลงสู่ในกลางโลก ในขณะที่แร่ซึ่งมีความหนาแน่นน้อยกว่าจะลอยตัวขึ้น ทำให้แบ่งชั้นของโลกได้เป็นสามส่วนคือ แกนโลก เนื้อโลก และเปลือกโลก โลกมีการแบ่งออกเป็นชั้น บรรยากาศบนผิวโลกไม่เหมือนปัจจุบัน คือไม่มีออกซิเจน ส่วนใหญ่ประกอบด้วยก๊าซที่ออกจากภูเขาไฟ เช่น คาร์บอนไดออกไซด์ ไนโตรเจน ไอ้ น้ำ และก๊าซ เมื่อโลกเย็นลงบรรยากาศเริ่มเปลี่ยนไป มีการควบแน่นของไอ้ น้ำเป็นน้ำทะเลและมหาสมุทร^{๕๕}

๒) สมมุติฐานการกำเนิดสิ่งมีชีวิต น่าจะมีต้นกำเนิดมาจากโมเลกุลของสารประกอบอินทรีย์ในทะเล โดยให้เหตุผลว่า โลกเป็นดาวเคราะห์ ในอดีตเมื่อ ๕,๐๐๐ ล้านปีมาแล้ว บรรยากาศของโลกประกอบไปด้วยก๊าซต่าง ๆ เมื่อโลกเย็นลงเกิดแหล่งน้ำบนพื้นผิวโลก และในสภาวะที่เหมาะสมมีการรวมตัวกันของก๊าซเหล่านี้ในแหล่งน้ำ กลายเป็นสารประกอบอินทรีย์ ที่มีการรวมตัวกลายเป็นโมเลกุลที่ใหญ่ขึ้น สลับซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากบรรยากาศโลกขณะนั้นไม่มี ออกซิเจนอิสระจึงทำให้สารประกอบเหล่านั้นไม่แตกตัวง่าย ซึ่งต่อมามีการรวมตัวกลายเป็นโมเลกุลใหญ่ขึ้นและกลายเป็นสิ่งมีชีวิตในที่สุด^{๕๖}

^{๕๕} ภัทรสินี ภัทรโกศล, *ธรรมชาตวิทยา*, หน้า ๓.

^{๕๖} ภัทรสินี ภัทรโกศล, *ธรรมชาตวิทยา*, หน้า ๖.

๒.๒.๒ การกำเนิดโลกและมนุษย์ทางคัมภีร์ศาสนาคริสต์

บางทฤษฎีสอนว่า ดวงอาทิตย์เกิดจากกลุ่มเพลิงมารวมกัน และดาวพระเคราะห์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นบริวารของดวงอาทิตย์ เกิดจากสะเก็ดของดวงอาทิตย์ที่หลุดลอยมา นานวันเข้ามันก็เย็นลง กลายเป็นดวงดาว หากถามต่อไปว่า กลุ่มเพลิงเหล่านี้มารวมตัวกันได้อย่างไร สะเก็ดของดวงอาทิตย์ หลุดลอยมาได้อย่างไร ทำไมดวงดาวต่าง ๆ จึงหมุนเวียนเป็นระเบียบเรียบร้อย เขาก็จะให้ความกระจ่างแจ่มมากกว่านี้ได้ นอกจากตอบว่า เพราะมันเป็นไปตามธรรมชาติ ถ้าตอบเช่นนี้ก็คล้ายกับพูดว่า จักรวาลและทุกสิ่งที่มีในโลกนี้ เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ที่ท่านมีชีวิตอยู่ทุกวันนี้ก็เป็นขึ้นโดยบังเอิญ ผู้ที่รู้จักใช้ความคิดแม้เพียงเล็กน้อยจะต้องไม่เห็นด้วยกับคำสอนเช่นนั้น สิ่งที่เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม จะเป็นไปโดยบังเอิญ และรักษาสภาพเป็นระเบียบเรียบร้อย ตลอดมานั้นย่อม เป็นไปไม่ได้ จะต้องเป็นผู้ทรงปัญญาความสามารถ ชาวนฉลาดผู้หนึ่ง สร้างขึ้นกำหนดขึ้นเป็นแน่แท้

ดูจดหมายเหตุที่เรานำมาใช้อยู่ทุกวัน มันจะเกิดขึ้นเอง หรือประกอบขึ้นเองไม่ได้สมมุติว่า เพื่อนของท่านผู้หนึ่งบอกท่านว่า เมื่อคืนก่อนนอนหลับเขานำส่วนต่าง ๆ ของนาฬิกาวงกระจัด กระจายบนโต๊ะ พอรุ่งเช้าตื่นขึ้นมาปรากฏว่าส่วนต่าง ๆ เหล่านั้นวิ่งเข้ามาหากันโดยบังเอิญและ ประกอบเป็นนาฬิกาขึ้น ดูซิ นาฬิกาที่เป็นขึ้นโดยบังเอิญช่างสวยเหลือเกิน ท่านจะเชื่อคำพูดของเพื่อน ไหม^{๕๗} เป็นคำบอกเล่าที่ต้องนำมาคิดวิจารณ์ญาณให้เหมาะสมกับความเป็นจริงของโลกด้วย

ก. คัมภีร์ยูดาห์ คติความเชื่อการสร้างโลกของศาสนายูดาห์ อาจต้องขยายความเข้าใจได้ว่า คัมภีร์ยูดาห์ส่วนใหญ่มีการแบ่งหน่วยเป็น (เล่ม) ม้วน ทั้งหมด ๒๔ ม้วน แบ่งตามชื่อย่อของสามส่วนได้คือ TNK เรียกว่าคัมภีร์ Tenak คัมภีร์ส่วนแรก T ส่วนแรกมี ๕ ม้วน รวมเรียกว่า Tora (Law) N ส่วนที่สองมี ๘ ม้วน รวมเรียกว่า Nebi im (Prophets) ส่วนที่ ๓ มี ๑๑ ม้วน รวมเรียกว่า Ketubim (Hagiographa/Writings)^{๕๘} คัมภีร์ Tora ของศาสนายูดาห์ ได้เล่าถึงบทบาทของพระเจ้า ผู้ปกครองสูงสุดว่า เมื่อเริ่มสร้างสวรรค์และแผ่นดิน แผ่นดินนั้นมนุษย์ยังอาศัยไม่ได้ (Formless) เพราะถูกปกคลุมด้วยมวลน้ำมหาศาลและความมืด โดยมีลมปราณของพระเจ้า พัดเหนือน้ำ คือมีสภาวะอยู่ใต้การควบคุมของพระเจ้า ซึ่งต่อไปจะทรงจัดระเบียบให้สอดคล้องกับพระประสงค์ ดังนั้นจึงบัญชาการเกิดความสว่างขึ้นล้อมกรอบให้ความมืดอยู่ในรูปแบบจำกัด โดยไม่ได้ทำลาย แล้วจึงบัญชาการเกิดท้องฟ้ารูปโดมล้อมกรอบน้ำให้แบ่งแยกอยู่ในรูปแบบจำกัดสองส่วนคือ เป็นน้ำข้างบน และน้ำข้างล่างของโดม แล้วจึงล้อมกรอบน้ำส่วนล่างไปรวมกันเป็นทะเลเพื่อให้แผ่นดินได้ไหลพ้นน้ำ แล้วจึงบัญชาการให้ พืชงอกบนดิน เมื่อประดิษฐ์มาเท่านี้แล้วก็เริ่มประดับฟ้าด้วยดวงสว่างขนาดใหญ่ (อาทิตย์) ขนาดเล็ก (จันทร์) เพื่อจัดรูปแบบให้แก่กาลเวลาเป็นกลางวัน/กลางคืน และ

^{๕๗} มาริซีน คูซส์ และแคทเทอริน เซลล์ เขียน กองคริสเตียนบรรณศาสตร์ แพล, พระคริสตธรรมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จรัสนิทวงศ์, ๒๕๑๙), หน้า ๑๖.

^{๕๘} วิกิจ สุขสำราญ, เทววิทยากับปรัชญาการเมือง, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเพื่อการศึกษา ประชาธิปไตยและการพัฒนา (โครงการจัดพิมพ์คปฟ), ๒๕๕๘), หน้า ๑๑.

ฤดูกาล เมื่อบนบกมีพืชแล้วก็ปัญหาการเกิดปลาแหวกว่ายในน้ำ และนกโฉบบินในอากาศ แล้วจึงปัญหาการเกิดสัตว์บกที่กินพืชเป็นอาหาร และมนุษย์ เป็นอันดับท้ายสุด ภายหลังจากได้เตรียมการทุกอย่าง อย่างเรียบร้อยดีแล้ว เพื่อรองรับให้มนุษย์ดำรงอยู่ได้สมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งมนุษย์มีอยู่เหนือสิ่งสร้างอื่นทั้งปวง นับตั้งแต่กำเนิดที่แตกต่างจากสิ่งอื่นๆ ซึ่งเพียงแค่ว่าปัญหาการให้มันเกิดขึ้นตามชนิดของมัน แต่ในกรณีพิเศษเฉพาะมนุษย์ นอกจากพระเจ้าต้องลงมือปั้นมาจากดิน ให้มีความคล้ายคลึงพระฉายาหรือภาพลักษณ์ของพระเจ้าแล้ว ยังทรงเป่าลมปราณให้มีชีวิตอีกระดับหนึ่ง ที่ไม่เหมือนสิ่งมีชีวิตอื่น คือ พืชยืนต้นอยู่กับที่เหมือนก้อนหินแต่ต่างกันว่าพืชเจริญเติบโตได้, สัตว์เติบโตได้เหมือนพืชแต่ต่างกันว่าสัตว์เคลื่อนไหวย้ายที่ได้, มนุษย์ผู้มาทีหลังสุด ถ้าเพียงแค่ว่าเจริญเติบโตและเคลื่อนไหวได้ มนุษย์ก็ไม่ต่างจากสัตว์ สิ่งที่มีมนุษย์มีเหนือสัตว์คือสติปัญญา รู้คิดอ่าน ดังนั้น พระเจ้าจึงตั้งให้มนุษย์เป็นผู้ปกครองเหนือสิ่งอื่นทั้งปวง มนุษย์จึงมีสถานะเป็นสองแครงจากพระเจ้าเท่านั้น ที่ทรงเป็นกษัตริย์สูงสุดหนึ่งเดียวเท่านั้น แห่งสากลจักรวาลเพราะทรงเป็นผู้จัดการปกครองควบคุมดูแลทุกสิ่งทุกอย่างให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ตลอดมาตั้งแต่ต้นและตลอดไปในอนาคตด้วย^{๕๙}

ข. คัมภีร์ศาสนาคริสต์ คติความเชื่อการสร้างโลกของศาสนาคริสต์ ได้เริ่มต้นขึ้นบนหนังสือพระคริสตธรรมคัมภีร์ (Holy Bible) โดยผู้วิจัยได้อ้างอิงหนังสือพระคริสตธรรมคัมภีร์ฉบับภาษาไทย (ภาคพันธสัญญาเดิม ฉบับ ๑๙๗๑) ในบทปฐมกาล ว่าด้วย การเนรมิตสร้างโลกและมนุษย์

ในปฐมกาลพระเจ้าทรงเนรมิตสร้าง ฟ้าและแผ่นดิน แผ่นดินก็ว่างเปล่า ความมืดอยู่เหนือน้ำ และ พระวิญญูณของพระเจ้าปกอยู่เหนือน้ำ พระเจ้าตรัสว่า จงเกิดแสงสว่าง ... พระเจ้าทรงแยกแสงสว่างออกจากความมืด... ทรงเรียกความสว่างนั้นว่า วัน และความมืดนั้นว่า คิน มีเวลาเย็นและเวลาเช้าเป็นวันแรก... จงมีภาคพื้นในระหว่างน้ำ แยกน้ำออกจากกัน... ทรงเรียกภาคพื้นนั้นว่า ฟ้า มีเวลาเย็นและเวลาเช้า... น้ำที่อยู่ใต้ฟ้า จงรวมอยู่แห่งเดียวกัน ที่แห่งจงปรากฏขึ้น... ทรงเรียกที่แห่งนั้นว่า แผ่นดิน และที่ซึ่งน้ำรวมกันนั้นว่า ทะเล... แผ่นดินจงเกิดพืช... มีเวลาเย็นและเวลาเช้า... จงมีดวงสว่างบนฟ้า เพื่อแยกวันออกจากคืน ให้ดวงสว่างเป็นหมายกำหนดฤดู วัน ปี... ทรงสร้างดวงสว่างขนาดใหญ่ไว้สองดวง ดวงใหญ่ครองวัน ดวงเล็กครองคืน ...มีเวลาเย็นและเวลาเช้า... น้ำจึงอุดมด้วยฝูงสัตว์ที่มีชีวิต... แผ่นดินจงเกิดสัตว์ที่มีชีวิตตามชนิดของมัน^{๖๐}

ในบทนี้เราได้เห็นภาพของการสร้างโลกที่มีความมหัศจรรย์ โดยพระเจ้ามีความเป็นสุดยอดของนักออกแบบ ทรงมีความเป็นผู้สร้างโดยไม่มีเงื่อนไข มีความอัจฉรรยในการสร้างสรรค์โลก ให้มีความสมบูรณ์เหมาะกับการมีสิ่งมีชีวิต ที่แวดล้อมไปด้วยความน่าอยู่ ดังสวนเอเดนสวรรค์ของพระเจ้าที่มนุษย์น้อยคนยากจะเข้าถึง แต่พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของได้สร้างไว้ทั้งหมดบนโลกใบนี้ พระเจ้าทรงเนรมิตให้

^{๕๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

^{๖๐} ปฐมกาล ๑ : ๑-๒๕.

เกิดทุกสิ่งทุกอย่างจากความว่างเปล่า โดยคำตรัสอันทรงฤทธิ์ของพระองค์ เกินความสามารถที่มนุษย์จะเข้าใจได้ ในการทรงสร้างนั้นพระเจ้าผู้ทรงเป็นตรีเอกานุภาพ ได้เนรมิตสร้างจักรวาลนี้ขึ้น^{๖๑}

ในพระคัมภีร์ได้กล่าวถึง พระเจ้าสร้างโลก หากเรามองให้เห็นถึงการสร้างโลก หากนับแต่เริ่มการจะมีโลก พระเจ้าสร้างโลกจากความว่างเปล่า ของทุกสรรพสิ่ง วันแรกของการสร้างโลก พระเจ้าทรงนำแสงสว่างให้บังเกิดเป็นครั้งแรก ทรงแยกความสว่างออกจากความมืด การกำหนดวันจึงเกิดขึ้นนับแต่แสงสว่างแรกได้กำเนิดจากการตรัสของพระเจ้า วันที่สอง พระเจ้าทรงสร้างพื้นในระหว่างน้ำให้แยกออกจากกัน พระองค์ทรงสร้างภาคพื้นนั้นขึ้น แล้วทรงแยกน้ำที่อยู่ใต้ภาคพื้นออกจากน้ำที่อยู่เหนือภาคพื้น พื้นของน้ำนั้น พระองค์ทรงเรียกว่า ฟ้ำ นี่เป็นเหตุการณ์ของวันที่สอง ในวันที่สาม พระเจ้าทรงทำให้เกิดที่แห่ง ทรงเรียกที่แห่งนั้นว่า แผ่นดิน ส่วนที่แยกออกจากแผ่นดิน ที่มีน้ำรวมกันอยู่มากมายนั้นว่า ทะเล เมื่อนั้น ทรงตรัสให้เกิดพืช เกิดผักหญ้า ให้ต้นไม้มีผล วันที่สี่ พระเจ้าทรงสร้างดวงสว่างบนท้องฟ้า มีดวงใหญ่ครองวัน มีดวงเล็กครองคืน ดวงสว่างที่ว่านั้นคือ ดวงอาทิตย์ และดวงอาทิตย์ให้ขึ้นในเวลากลางวัน ส่วนดวงเล็ก นั้นคือ ดวงจันทร์ ให้ฉายแสงสว่างในตอนกลางคืน วันที่ห้า พระเจ้าทรงสร้างฝูงสัตว์ ให้นักบินไปมาข้ามผ่านทะเลอันกว้างใหญ่ สร้างสัตว์ทะเลขนาดใหญ่ ให้แหวกว่ายเป็นฝูงอยู่ในชนิดของแต่ละสายพันธุ์ ทรงอวยพรให้สัตว์ทั้งหลายมีลูกมีหลานทวีมากขึ้น จนเต็มน้ำในทะเล ให้นักทวีมากขึ้นบนแผ่นดิน พระเจ้าทรงสร้างสัตว์ตามชนิดของมัน มีสัตว์ใช้งาน สัตว์เลี้ยงคลานและสัตว์ป่าตามชนิดของมัน พระเจ้าทรงสร้างทุกสิ่งไว้เพื่อรองรับสิ่งมหัศจรรย์ งานช่างศิลป์ที่พระองค์ทรงเป็นผู้สรรค์สร้าง งานลำดับสุดท้ายที่เป็นความสวยงามที่พระเจ้าทรงมอบให้กับโลกนั้นคือ มนุษย์

พระเจ้าตรัสว่า ให้เราสร้างมนุษย์ตามฉายาตามอย่างของเรา ให้ครอบครองฝูงปลาในทะเล ฝูงนกในอากาศและฝูงสัตว์ ให้ปกครองแผ่นดินทั่วไป และสัตว์ต่างๆ ที่เลี้ยงคลานบนแผ่นดิน พระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ขึ้นตามพระฉายาของพระองค์ ตามพระฉายาของพระเจ้านั้น พระองค์ทรงสร้างมนุษย์ขึ้น และได้ทรงสร้างให้เป็นชายและหญิง^{๖๒} วันที่หก จึงมีมนุษย์เกิดขึ้นมาบนโลก ความสมบูรณ์ของโลกใบนี้จึงได้เกิดขึ้น อย่างเหมาะสม จากความว่างเปล่า ทำให้เกิดฟ้าเกิดน้ำ เกิดดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ เกิดสัตว์ทั้งหลาย และสุดท้ายเกิด มนุษย์ ความสวยงามของการสร้างสรรค์ของพระเจ้า นับได้ว่าเป็นความสมบูรณ์ มีความเหมาะสม ทั้งด้วยการมีชีวิตและการตอบรับของสิ่งทั้งปวง เมื่อถึงวันที่เจ็ด พระเจ้าทรงพักการทำงานทั้งสิ้นของพระองค์ที่ได้ทรงกระทำ พระเจ้าจึงทรงอวยพระพรแก่วันที่เจ็ด ทรงตั้งไว้เป็นวันบริสุทธิ์ศักดิ์สิทธิ์^{๖๓} เมื่อพระเจ้า

^{๖๑} มาริลีน คูซส์ และแคทเทอรีน เซลล์ เขียน กองคริสเตียนบรรณศาสตร์ แพล, พระคริสตธรรมศึกษา, หน้า ๑๘.

^{๖๒} ปฐมกาล ๑ : ๒๖-๒๗.

^{๖๓} ปฐมกาล ๒ : ๒-๓.

ทรงสร้างมนุษย์ พระองค์ทรงสร้างมนุษย์ที่ครบบริบูรณ์ ด้วยความดีทุกอย่างพระองค์เห็นว่า ในบรรดาสิ่งที่พระองค์ทรงสร้างนั้น มนุษย์ดีที่สุด เมื่อทรงสร้างสิ่งอื่น ๆ พระองค์ทรงเห็นว่าดีเท่า นั้น^{๖๔} ความดีของมนุษย์คนแรกนั้น ดีครบถ้วนทุกประการ พระองค์ทรงสร้างมนุษย์คนแรก หรือคนแรกอย่างไม่มี ความผิดบาป แม้แต่น้อย โดยเหตุนี้ มนุษย์คนแรกจึงสามารถพูดคุยสนทนากับพระเจ้าได้^{๖๕} บริบูรณ์ด้วยสติปัญญาเลิศล้ำสามารถติดต่อกับสัตว์ และตั้งชื่อให้สัตว์ทุกชนิดได้^{๖๖} บริบูรณ์ไปด้วยความสุขยินดี เพราะไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ ไม่มีความทุกข์ยากลำบาก ไม่ต้องทำงานเหน็ดเหนื่อย ไม่ต้องห่วงเรื่องเครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัย^{๖๗}

จะเห็นได้ว่า ในพระคัมภีร์พระคริสตธรรม ได้แสดงความรับรู้ต่อการสร้างโลกของพระเจ้าไว้อย่างชัดเจน นำมาซึ่งความน่าอัศจรรย์ผ่านพระคัมภีร์ พระเจ้าทรงเป็นผู้สร้างทุกสิ่งทุกอย่างมาแต่แรก พระเจ้าทรงสร้างทุกสิ่งที่มีอยู่ และพระองค์ทรงสร้างแต่สิ่งที่ดี^{๖๘} พระเจ้ายังทรงสร้างโลกต่อมา แทนที่จะคิดว่าการสร้างโลกจบสิ้นลงกระบวนการสร้างยังคงดำเนินการก้าวหน้าไป เหมือนภาพวาดที่ศิลปินดำเนินการระบายสีลงไปอย่างไม่หยุดยั้งจนกว่าจะหมดเวลาทำงาน^{๖๙}

ค. ข้อโต้แย้งของศาสนาคริสต์ต่อวิทยาศาสตร์

๑) ทฤษฎีวิวัฒนาการ ตามคำสอนในพระคริสตธรรมคัมภีร์ เกี่ยวกับการกำเนิดของสิ่งมีชีวิต การมีความเชื่อสิ่งจำพวกเกี่ยวกับการกำเนิดของสิ่งมีชีวิตดังนี้

พวกที่หนึ่ง ไม่เชื่อการทรงสร้างของพระเจ้าเลย พวกเขาเชื่อว่า ชีวิตเกิดจากสสารบางอย่างเนื่องจากการปรับปรุงตัวให้เข้ากับธรรมชาติเมื่อหลายล้านปีมาแล้ว สสารจึงเกิดเป็น เซลล์ที่มีชีวิต โดยอำนาจอันลึกลับแล้วสิ่งที่มีนี้ ก็ได้กลายเป็นสิ่งที่มีชีวิตทุกอย่างดังที่เราเห็นทั่วโลก

พวกที่สอง เชื่อการทรงสร้างของพระเจ้าบ้าง แต่เขาเชื่อว่า พระเจ้าทรงทำให้สสารบางอย่างเกิดมีชีวิตขึ้น และสิ่งที่มีชีวิตเล็ก ๆ นั้น ก็ค่อย ๆ วิวัฒนาการขึ้นเป็นสิ่งที่มีชีวิตทุกชนิด หมายความว่าพระเจ้ามิได้สร้างนก ปลา สัตว์เลื้อยคลาน สัตว์สี่เท้า หรือมนุษย์ตามชนิดของมัน สิ่งเหล่านี้เป็นผลจากการค่อย ๆ วิวัฒนาการขึ้นเรื่อย ๆ ทฤษฎีนี้เรียกว่า ทฤษฎีวิวัฒนาการ

พวกที่สาม เชื่อว่า พระเจ้าทรงสร้างสิ่งสารพัดตามชนิดของมัน มิได้เชื่อว่าสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่งวิวัฒนาการและกลายเป็นสิ่งที่มีชีวิตอีกอย่างหนึ่ง เช่น ปลากลายเป็นเสือหรือลิงกลายเป็น

^{๖๔} ปฐมกาล ๑:๑๐, ๑๒:๑๘, ๒๑, ๒๕.

^{๖๕} ปฐมกาล ๑:๒๘, ๒๙, ๒:๑๖, ๓:๘.

^{๖๖} ปฐมกาล ๒:๑๙.

^{๖๗} มาริลีน คูซส์ และแคทเทอรีน เซลล์ เขียน กองคริสเตียนบรรณศาสตร์ แพล, **พระคริสตธรรมศึกษา**, หน้า ๒๘.

^{๖๘} กิรติ บุญเจือ, **หลักความเชื่อของชาวคริสต์คาทอลิก**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๙), หน้า ๑๖.

^{๖๙} เรื่องเดียวกัน ,หน้า ๑๙.

คน แต่เชื่อว่าตั้งแต่การสร้างโลก มาจนถึงปัจจุบันนี้ ได้เกิดมีการเปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงตัวของสิ่งมีชีวิตให้เข้ากับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ทั้งนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงตามชนิดของมัน เช่น ม้าในสมัยก่อน อาจจะมีตัวเล็ก คอสั้น ต่อมาค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงเป็นม้าตัวใหญ่ คอยาวขึ้น เป็นต้น แต่ม้าก็คงเป็นม้า มันมิได้เปลี่ยนเป็นยีราฟหรือวัว

พวกที่สี่ เชื่อว่า ตั้งแต่การสร้างโลกมา ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงในสิ่งมีชีวิตเลยแม้แต่น้อย ไม่มีการเปลี่ยนแปลงสิ่งใด ๆ

ในความเชื่อทั้งสี่นี้ ความเชื่อที่สาม เป็นความเชื่อของชาวคริสต์ ที่ถูกต้องเราเชื่อว่าพระเจ้าทรงสร้างสรรพสิ่งตามชนิดของมัน พระธรรมปฐมกาล บันทึกไว้ว่า “พระเจ้าตรัสให้ต้นหญ้า ต้นผัก ที่มีเมล็ด ตามชนิดของมัน ตามชนิดของมัน ตามชนิดของมัน”^{๗๐} ความเข้าใจที่ผิดพลาดอย่างร้ายแรงที่สุดคือ ข้อหนึ่ง มนุษย์เกิดจากวิวัฒนาการ พระคริสต์ธรรมคัมภีร์ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนแล้วว่าพระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ตามแบบฉายาของพระองค์ ตั้งแต่ปฐมกาล^{๗๑} ไม่มีใครสามารถเข้าใจเรื่องการเนรมิตสร้างของพระเจ้าได้อย่างถ่องแท้ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุด เราต้องต้อนรับคำสอนของพระองค์ด้วยความเชื่อว่า พระองค์ทรงเป็นผู้เนรมิตสร้างสรรพสิ่ง และทุกสิ่งเป็นมาจากพระองค์^{๗๒}

๒.๒.๓ สรุปแนวคิดเรื่องการกำเนิดโลกและมนุษย์

ใครจะไปคาดคิดว่า คำถามง่ายที่สุด แต่ตอบยากที่สุดนั่นคือคำถามว่า มนุษย์เกิดขึ้นมาได้อย่างไร ทุกสิ่งเกิดขึ้นมาย่อมมีสาเหตุ แต่เราไม่อาจทราบได้ถึงวัตถุประสงค์แห่งสาเหตุของการเกิดเมื่อคิดได้ว่าการที่จะรู้มากเกินสติปัญญา และการมองเห็นของเรา ไม่อาจช่วยให้เราได้คำตอบ ในทางวิทยาศาสตร์ โลก และจักรวาลเกิดจากกรณีของ การบิกแบง ทำให้เกิดกลุ่มก้อนของดวงอาทิตย์ ระบบสุริยจักรวาล ตามมาด้วยการเกิดของโลก ในพระคัมภีร์ทางศาสนาคริสต์ ได้ให้คำตอบ ในทางด้านความเชื่อ ว่า โลกกำเนิดเพราะพระเจ้าสร้างโลก ๖ วันเมื่อมาถึงวันที่ ๗ ทรงหยุดพักผ่อน เมื่อมาถึงตำนานการสร้างมนุษย์ มีความเชื่อหลายรูปแบบ มนุษย์เกิดมาจากไหน ทำไมจึงมีมนุษย์ คำตอบของ ชาร์ล ดาวิน ก็เป็นเหตุผลที่น่าสนใจ เขาตอบว่า มนุษย์วิวัฒนาการมาจากสัตว์ ที่เราเรียกว่า ลิง เขาได้ใช้การค้นคว้า ในหมู่เกาะกาลาปากอส ที่สัตว์บนเกาะต้องปรับตัวตามสภาพของสิ่งแวดล้อม เพื่อให้อยู่ได้บนสถานที่ที่ไม่เหมาะสมกับธรรมชาติ แต่ในทางศาสนาคริสต์ จากพระคัมภีร์ไบเบิล ฉบับพันธสัญญาเดิมได้กล่าวว่า พระเจ้าเสกมนุษย์มาจากผงโคลนดิน เกิดเป็นอาดัม เมื่อพระเจ้าทรงเห็นว่ามนุษย์อยู่เพียงลำพังมิได้ จึงต้องหาคู่มาเพื่อให้ไม่ได้อยู่เพียงลำพัง พระเจ้าทรงดึงกระดูกจากสะบัก

^{๗๐} มาริซีน คูซส์ และแคทเทอริน เซลล์ เขียน กองคริสเตียนบรรณศาสตร์ แพล, พระคริสต์ธรรมศึกษา, หน้า ๒๐.

^{๗๑} ปฐมกาล ๑:๒๖-๒๘.

^{๗๒} ฮีบรู ๑๑:๓.

ชายของอาดัมแล้วเสกให้เอวา กำเนิดขึ้น มนุษย์คู่แรกของโลกได้กำเนิดขึ้น ใช้ชีวิตอยู่ในสวนเอเดน อันเป็นที่สงบสุข ปราศจากความทุกข์ใด.

๒.๓ ศึกษาเรื่องบาปและความชั่วร้าย

๒.๓.๑ บาปและความชั่วร้าย

ก.แนวคิดทางปรัชญา มีวิธีการแนวจารีต ๒ วิธี ที่มาเกี่ยวข้องกับปัญหาเรื่องความชั่วร้าย คือ วิธีการแบบอ็อกสตันและวิธีการแบบไอเรเนียน ทั้ง ๒ วิธีกำหนดขึ้นโดย John Hick ใน Evil and God of love

๑) วิธีการแบบอ็อกสตัน วิธีการแบบอ็อกสตันได้ชื่อตามอ็อกสตันแห่งอีโป (๓๕๔-๔๓๐) และสะท้อนให้เห็นถึงความคิดเพลโตอยู่ในความคิดของเขา เพลโตกล่าวว่า โลกที่เรามีประสบการณ์ถูกสร้างขึ้นจากสำเนาที่ไม่สมบูรณ์และจำกัดแห่งอุดมคติหรือ “แบบ” คือสิ่งนิรันดร์ อ็อกสตัน กล่าวว่า ความชั่วมิใช่พลังที่แยกต่างหาก ซึ่งตรงข้ามกับความดีแต่เป็นการขาดแคลนความดี เป็นการวัดรอน (คำที่เขาใช้คือ Privatio boni) ที่เหมือนกับเพลโตคือ อ็อกสตันมองว่า โลกเป็นสถานที่จำกัด ไม่สมบูรณ์ และความทุกข์หรือความชั่วร้ายได้สะท้อนถึงสิ่งนี้ ทฤษฎีของอ็อกสตัน มิได้หมายความว่าความชั่วร้ายจะเป็นความจริงที่แยกออกไป เป็นเพียงข้อบ่งชี้ที่ว่า โลกได้ตกแล่นไปจาก ความสมบูรณ์ที่เราตั้งใจไว้ชั่วคราว วิธีการแบบอ็อกสตันได้มีอิทธิพลเนื่องจากการสืบทอดโดย ไควนัส และผ่านไควนัส จึงได้มาอิทธิพลต่อความคิดคาทอลิกในประเด็นนี้ ปีเตอร์ เอร์ดี้ (Peter Vardy) แสดงไว้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ ถ้าความดีเป็นสิ่งเดียวกันกับความสำเร็จ (หรือสมบูรณ์) ดังนั้นเพื่อที่จะรู้ว่าบางสิ่งดีหรือไม่ดี เราจะต้องรู้ว่าอะไรคือธรรมชาติที่แท้จริงของมัน แต่เราจะรู้หรือไม่ว่าธรรมชาติมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นเช่นไร มันเป็นเรื่องของการเป็นธรรมชาติหรือ ถ้ามันเป็นธรรมชาติก็จะมีอีกหลายสิ่ง (เช่นการขมขื่น,หรือความรุนแรง) ซึ่งก็ดูเหมือนว่าจะเป็นธรรมชาติในแง่ที่ว่ามันเกิดจากแรงกระตุ้นธรรมชาติที่ซ่อนอยู่ในส่วนลึก ที่ไม่ถูกเหตุผลห้วงหนึ่ง เพราะฉะนั้น สิ่งนี้ทำให้พวกเขา “ดี” อย่างนั้นหรือ เห็นได้ชัดเลยว่าไม่ ดังนั้น การตัดสินในขั้นสุดท้ายว่าอะไรดีอะไรชั่วก็ยังคงเป็นเหตุผล ซึ่งมีการนำมาใช้กับการสังเกตโลกของเรา แต่นี่คือปัญหา เมื่อเหตุผลไปประเมินสิ่งที่ตนเห็น ก็จะต้องเผชิญหน้ากับทั้งความดีและความชั่ว ความสุขและความทุกข์ ไม่อาจพบกับความสมบูรณ์ แล้วจะตัดสินกันได้อย่างไร^{๗๓} คำถามที่สำคัญ ความชั่วร้าย อาจเป็นเรื่องของการบกพร่องความดี แต่ทำไมต้องมีการบกพร่องความดีด้วยเล่า ถ้าพระเจ้ามีอำนาจทุกอย่าง พระองค์จะทำให้โลกแตกต่างไปจากนี้ได้ไหม อ็อกสตันตอบคำถามนี้ในแง่ของต้นกำเนิดของความชั่วร้ายและความทุกข์ เขาอ้างว่า ประการแรก ความชั่วเข้ามามีอยู่ในโลกผ่านการ “ตกสวรรค์” ของเทวดา ในบทที่

^{๗๓} เมล์ ทอมป์สัน เขียน สมหวัง แก้วสุฟอง แปล, **ปรัชญาและศาสนา**, (เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๖๑), หน้า ๑๗๒.

XI, และ XII ของ City of God เขากล่าวว่าเทวดาทั้งหมดถูกสร้างมาอย่างสมบูรณ์ แต่มีบางคนที่ได้รับสิริสง่าน้อยกว่าคนอื่น และสามารถที่จะ “ตก” ลงมาได้ การตกแบบนี้เกิดซ้ำในยุคของอาดัมและเอวา ในสวนเอเดนผลจากการไม่เชื่อฟังของทั้งสอง ทั้งสองจึงถูกขับไล่และเผชิญกับโลกที่เกี่ยวข้องกับทำงานหนักและความทุกข์ทรมานร่างกาย เพราะฉะนั้น เขาจึงมองความชั่วร้ายตามธรรมชาติว่าเป็นผลกระทบตามมาของ “การตกต่ำ” ของมนุษย์ มันเป็นทั้งผลของบาปและการลงโทษสำหรับบาป การอ้างเหตุผลของเขาเป็นการผสมผสานกันระหว่างปรัชญาและการตีความเรื่องราวในพระคัมภีร์ว่าด้วย Genesis ตามตัวอักษร ในตอนสุดท้าย ถ้าออกัสติน มิได้ถือพระเจ้าว่าจะต้องรับผิดชอบต่อสถานการณ์ดังกล่าวนี้ (ถึงแม้จะเกิดขึ้นเนื่องจากเป็นผลมาจากการไม่เชื่อฟังของมนุษย์) เขายังต้องแสดงให้เห็นว่า ความชั่วร้ายเป็นเพียงการขาดแคลนความดี เป็นการตกจากความดีในระยะสั้นๆ ที่พระเจ้าผู้ทรงความดีมีพระประสงค์ให้เกิดกับสิ่งสร้างพระองค์ ความเป็นไปได้อื่นๆเสนอแนะว่า พระเจ้าเป็นผู้รับผิดชอบต่อการสร้างบางสิ่งที่เป็นความชั่วร้าย ที่เป็นมรดกสืบมา^{๗๔} อไควนัส (ใน Summa Theological) นำเสนอประเด็นปัญหาในวิธีที่ค่อนข้างแห้งแล้ง การอ้างเหตุผลของ อไควนัสเริ่มต้นที่ว่า พระเจ้ากับความชั่วร้ายไปด้วยกันไม่ได้ พระเจ้าได้รับการยอมรับว่าเป็นทั้งความดีและปราศจากข้อจำกัด ดังนั้น จึงไม่มีที่ใดที่พระเจ้าไม่ปรากฏในกรณีนี้ ความชั่วร้ายไม่อาจมี ไม่มีพื้นที่ให้กับความชั่วเลย เนื่องจากไม่อาจมีได้ตรงที่พระเจ้าปรากฏ ถ้าพระเจ้าเป็นความดี แต่เรารู้ว่า ความชั่วร้ายมีอยู่ เพราะฉะนั้น จึงไม่อาจมีพระเจ้าที่ไม่จำกัดและเป็นความดีเห็นได้ชัดว่าสำหรับ ออกัสติน และอไควนัส ทางออกของปัญหาที่แก้ไขยากลำบากอันนี้ คือการพูดว่าความชั่วร้ายมีอยู่ในฐานะเป็นข้อจำกัดของความดี วิธีการแบบออกัสตินแก้ปัญหาได้หรือไม่ ยกตัวอย่าง คนที่มีพฤติกรรมทรมาณเด็ก ผู้บริสุทธิ์ ได้รับการยอมรับว่าเป็นการบกพร่องของความดีในตัวของผู้ทรมาณหรือไม่ ในสถานการณ์ดังกล่าว จะมีการกระทำชั่วที่ตายตัวหรือไม่ ถ้าความชั่วถูกนิยามว่า คือการขาดแคลนความดี ก็เป็นไปได้ที่จะนิยามความดีว่าขาดแคลนความชั่ว ในโลกแห่งการไร้บุคคลหรือโลกที่คนโรคจิตสร้างขึ้น ตรงที่ธรรมชาติกำหนดเส้นทางของมันไปข้างหน้าโดยวิธีการแห่งความทุกข์และความตาย มันจึงอาจมีปัญหารื่องความดีได้

๒) วิธีการแบบไอเรเนียส ได้ชื่อตาม Irenaeus บิชอปแห่ง Lyons (C.๑๓๐-๒๐๒) วิธีการนี้ยอมรับว่าความทุกข์และความชั่วร้ายมีอยู่ และได้รับการยอมรับให้มีอยู่จากพระเจ้า แต่ได้ให้เหตุผลว่าพระเจ้าทรงยอมให้สิ่งเหล่านี้มีอยู่ในโลก ก็เพื่อก่อให้เกิดความดีที่ยิ่งใหญ่ ให้เสรีภาพแก่มนุษย์ และความสามารถของมนุษย์ได้มีความสัมพันธ์กับ พระเจ้า วิธีการนี้ยอมรับว่า ชีวิตมนุษย์ไม่สมบูรณ์ สร้างมาจากฉายาของพระเจ้า มนุษย์ชายหญิงควรมีโอกาสที่จะเจริญเติบโตและพัฒนาตนเองไปสู่สิ่งที่พระเจ้าต้องการให้เป็น ขณะที่เผชิญหน้ากับความทุกข์ในชีวิต ผู้คนก็มีโอกาสที่จะเติบโตและเรียนรู้ เขาตั้งคำถามว่า “ถ้าเราไม่มีความรู้เกี่ยวกับสิ่งตรงข้ามแล้ว เราจะมีคำแนะนำว่าอะไรดีหรือไม่

^{๗๔} เรื่องเดียวกัน, ๑๗๔.

ดีได้อย่างไร” พูดอีกอย่างหนึ่งว่า ความชั่วเป็นสิ่งจำเป็นในโลกที่ผู้คนสามารถตัดสินใจเลือกทางศีลธรรมและพยายามที่จะเป็นคนดี วิธีการนี้ตามมาด้วยข้อเขียนของ John Hick ในหนังสือเรื่อง *Evil and the God of love* (๑๙๖๘) เขามองความชั่วว่าเป็นบางสิ่งที่เราต้องแก้ไขและเอาชนะ แต่ก็ด้วยความหวังว่าในท้ายที่สุดแล้ว ก็จะถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของแผนการอันศักดิ์สิทธิ์ เขามองโลกว่าเป็น “หุบเขาแห่งการสร้างจิตวิญญาณ” เป็นสิ่งแวดล้อมที่ผู้คนสามารถเจริญเติบโต ในแง่นี้ ความชั่วจึงเป็นความชั่วที่จำเป็น ถ้าไม่มีความชั่ว ก็จะไม่มีการเจริญเติบโตทางจิตวิญญาณ โลกที่ปราศจากปัญหา, ความยุ่งยาก, อันตราย, และความยากลำบาก ก็จะไม่มีความหยุดนิ่งชะงักงันทางศีลธรรม เพราะการเจริญเติบโตทางศีลธรรมและทางจิตวิญญาณเกิดผ่านการตอบสนองต่อความท้าทายและในสวรรค์จะไม่มีการท้าทายใด ๆ เลย^{๗๕} เมลล์ ทอมป์สัน (Mel Thompson) วิจารณ์ว่า ถ้าความเชื่อในพระเจ้าและชีวิตหลังความตายถูกตัดออกไป มีความเป็นไปได้ที่จะพูดอะไรบางอย่างในลักษณะนี้ เมื่อเราพิจารณาคูชีวิต เราไม่อาจหลีกเลี่ยง แต่ต้องยอมรับว่ามนุษย์เรามีความเปราะบาง และตกต่ำได้ง่าย อาจได้รับการปฏิบัติด้วยความโหดร้าย หรือด้วยเมตตากรุณา อาจต้องแสวงหาเป้าหมายที่จำกัดและอาจก่อให้เกิดความทุกข์ บางคนอาจแสวงหาความตื่นตัวด้วยการขับรูดผาดโผนอันตรายหรือเสพยาเสพติด ซึ่งบางกรณีอาจส่งผลถึงแก่ชีวิต อาจล้มเหลวในเรื่องความสัมพันธ์ ส่งผลให้เกิดความเกลียดชังในระหว่างกันเร็วยิ่งขึ้น นี่คือนิยามที่เราอยู่อาศัย ข้อเท็จจริงที่ว่า เราเรียกบางสิ่งว่าดี บางสิ่งว่าไม่ดี แสดงให้เห็นว่า เราสามารถหลบมายืนข้างหลังจากความจริงเหล่านี้ และตีความจากมุมมองของมนุษย์และพื้นที่ของมันในจักรวาล ไม่ว่าเราจะชอบหรือไม่ก็ตาม เราจะพบตัวเองในโลกที่เราต้องถูกบังคับให้สร้างสรรค์ในแง่ของบุคคล เราต้องเลือกและใช้ชีวิตกับผลการเลือก บุคคลที่ยอมรับความรับผิดชอบส่วนบุคคลและสะท้อนถึงผลตามมาของการเลือกที่ตนเองสร้างขึ้น ก็เป็นการใช้โลกในฐานะเป็น “หุบเขาแห่งการสร้างคน” (เพื่อถอนหรือเพิ่มคำว่า “Soul”) นี่คือการหมายของชีวิตที่ประกอบด้วยสติปัญญา เราไม่ได้เลือกในวัตถุ เราไม่อาจย้อนกลับโลกและแลกเปลี่ยนกับโลกอื่น เราอาจใช้ชีวิตอย่างสร้างสรรค์ หรือมาพำนักถึงความอยุติธรรมพื้นฐานของโลกที่เรายอมรับกันอย่างหยาบๆ ซึ่งถูกออกแบบมาเพื่อประโยชน์ของเราอย่างเดียว^{๗๖}

ข. แนวคิดทางเทววิทยา ศาสนาคริสต์ได้แบ่งองค์ประกอบของมนุษย์เป็น ๓ ส่วน คือ

๑. ร่างกาย มีการอธิบายแยกย่อยตามแนวความคิดต่างๆ ดังนี้ ส่วนที่หนึ่ง ร่างกายบาป (The body of Sin) หมายถึงร่างกายที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของตัณหา ความชั่วต่างๆ ส่วนที่สอง ร่างกายที่ถูกไถ่บาป (The redeemed body) หมายถึงร่างกายที่ได้รับการถ่ายบาปโดยพระเยซู ส่วนที่สาม ศาสนจักรในฐานะเป็นกาย (The Church as the body) หมายถึง ชาวคริสต์ทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของศาสนจักร และศาสนจักรเปรียบเหมือนร่างกายของพระคริสต์ ส่วนที่สี่ ร่างกายที่เป็น

^{๗๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๖.

^{๗๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๙.

อมตะ (The immortal body) หมายถึง ผู้ที่สร้างบาปเพื่อให้ร่างกายบริสุทธิ์ก่อนถึงวันพิพากษา ซึ่งจะทำให้มีชีวิตนิรันดร์

๒. จิตใจ คือ การคิด เหตุผลที่ตอบสนองความรู้สึกของมนุษย์ เป็นส่วนที่ติดต่อกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในโลก มีคุณภาพสูงกว่าร่างกาย มีโอกาสทำชั่วได้ ด้วยความคิด จิตใจนี้ได้มาจากลมปราณ (Ruah of Pneuma) ที่พระเจ้าทรงระบายไว้

๓. วิญญาณ เป็นความรู้สึกชั้นสูงที่ได้จากลมปราณ (Ruah) มีความสามารถพิเศษที่จะสัมผัสหรือติดต่อกับพระเจ้าได้^{๗๗}

นักบุญอิกไนซียัส ยอมรับความคิดว่า มนุษย์นั้นมีสภาพเดิมเป็นความดีทั้งหมด ความชั่วมิใช่พลังอำนาจนิรันดร์ ที่เป็นศัตรูของพระเจ้า แต่เป็นผลของความโง่เขลาของมนุษย์ที่หันหลังหนีไปจากพระเจ้า บาปและการปลดปล่อยบาป (Sin & Redemption) บุคคลที่ต้องการชำระตนให้พ้นบาป การชำระตนให้พ้นบาปนั้นทำอย่างไร ออกัสตินปฏิเสธความคิดที่ว่า บุคคลสามารถที่จะเป็นคนดีก็ได้ ถ้าต้องการที่จะเป็น แต่เขาได้รับเอาคำสอนที่ว่า คริสต์ศาสนิกชนนั้น จะถูกตัดขาดออกจากบาปได้ก็โดยอาศัยพระมหากรุณาอย่างยิ่งของพระเจ้า และความกรุณาของพระเจ้า จะมีได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้น เป็นบุคคลที่ถูกคัดเลือกแล้ว คริสตจักรประกอบด้วยบุคคลใหม่ ซึ่งเป็นผู้ถูกคัดเลือกแล้วนี้ เป็นองค์การที่มองเห็นได้ว่าประกอบด้วยบุคคลผู้ได้รับการชำระบาปแล้ว บุคคลที่ถูกชำระบาปแล้วจะมีความรู้สึกว่าเป็นผู้ถูกเลือก การถูกเลือกเป็นการปลดปล่อยความหึงผยองใด ๆ ทั้งหมด เป็นการได้เกียรติศักดิ์ชนิดใหม่ ความปราศจากความกลัวโดยสิ้นเชิงและพลังอันไม่มีขอบเขตแก่บุคคลนั้น

นักบุญออกัสตินถือว่า โลกนี้คือการเตรียมชีวิตเพื่อโลกหน้าและแล้ว เขาก็พ้นจากความคิดที่ร้ายกาจที่สุดของลัทธิมานิคิสที่ว่า ธรรมชาติที่แท้ของมนุษย์นั้นคือความชั่ว บทนิพนธ์เรื่อง The city of God ของออกัสติน ทำให้เกิดปรัชญาใหม่ที่สำคัญของประวัติศาสตร์ขึ้น ออกัสตินเห็นว่า ศาสนจักรเป็นองค์การที่แน่ชัดที่มีอยู่ในโลกและไม่ใช่องค์การของโลก หน้าที่อันสูงสุดของรัฐคือการพิทักษ์รักษานครของพระเจ้า คือคริสตศาสนจักรไว้ให้ดี ถ้าหากรัฐใดไม่ใช้รัฐที่นับถือศาสนาคริสต์แล้ว ศาสนจักรก็จะสาปแช่งรัฐนั้น เพราะว่าคริสตศาสนจักรนั้นอ้างว่ามีอำนาจเหนือโลก และมีอำนาจเหนือรัฐในทางโลกด้วย^{๗๘}

ง. ความเชื่อเรื่องภัยพิบัติต่าง ๆ มหาภัยที่เกิดขึ้นกับโลกอย่างทันทีทันใด มีการกล่าวถึงน้ำท่วมใหญ่ระดับโลก ทวีปหลายทวีปจมหายไปใต้น้ำ ทำลายล้างอารยธรรมทั้งหมดไปจากพื้นผิวโลก และก็มีมีการกล่าวถึงฝนไฟตกจากฟ้า มหาเทพแห่งกิลกาเมช (The Epic of Gilgamesh) เขียนเมื่อ ๔,๐๐๐ ปี ก่อนเล่าเรื่องราวของ “๗ ผู้พิพากษาแห่งนรก” (The Seven Judges of Hell) ที่ชูคูปไฟ

^{๗๗} วิโรจน์ นาคชาติ, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐๐.

^{๗๘} วิธาน สุชีวกุปต์, อภิปรัชญา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๘๖.

เผาแผ่นดินลุกเป็นไฟ และแล้วก็ส่งพายุมาถล่ม เปลี่ยนกลางวันให้กลายเป็นกลางคืน พระชาวอังกฤษ กิลดาส (Gildas) เขียนเมื่อกว่า ๒,๐๐๐ ปี ต่อมาว่า “ไฟที่ตกลงมาจากสวรรค์” ประมาณปี ค.ศ.๔๕๑ ทำให้ท้องฟ้ามืดมิดและการอพยพออกจากอังกฤษ โดยที่แผ่นดินยังอยู่ในสภาพหายนะ ๑ ศตวรรษ ต่อมา แต่เรื่องราวความหายนะเหล่านี้ มีบางสิ่งบางอย่างที่เหมือนกัน จนกระทั่งเร็ว ๆ นี้ เรื่องราวต่าง ๆ ถูกถือเป็นเรื่องลงโทษของอำนาจเหนือธรรมชาติ คือพระเจ้า โดยผู้นำทางศาสนา ส่วนใหญ่ถือเป็นเรื่องตลกค้ำจายยุคอำนาจเหนือธรรมชาติ^{๗๙}

๒.๓.๒ บาปและความชั่วร้ายทางคัมภีร์ศาสนาคริสต์

ก.บาปกำเนิด ตามคัมภีร์ศาสนาคริสต์ เมื่อพระเจ้าได้สร้างโลกและมนุษย์ สิ่งที่พระคัมภีร์ได้แสดงไว้เกี่ยวกับมนุษย์คู่แรก คือเรื่องของสวนเอเดน พระเจ้าทรงปั้นมนุษย์ด้วยผลคลีดิน ระบายลมปราณเข้าทางจมูก มนุษย์จึงเป็นผู้มีชีวิต^{๘๐} ในส่วนนี้เป็นรายละเอียดที่พระเจ้าทรงสร้างมนุษย์ไว้อย่างละเอียดขึ้นเป็นขั้นตอนของการที่มนุษย์เริ่มมีการรับรู้ถึงสิ่งอื่น นอกเหนือจากสิ่งที่พระเจ้าบันดาลให้

พระเจ้าทรงปลูกสวนแห่งหนึ่งไว้ที่เอเดน... และให้มนุษย์อยู่ที่นั่น... มีต้นไม้แห่งชีวิตต้นหนึ่ง กับต้นไม้แห่งความสำนึกในความดีและความชั่วต้นหนึ่ง... พระเจ้าทรงบัญชาแก่มนุษย์นั้นว่า บรรดาผลไม้ทุกอย่างในสวนนี้ เจ้ากินได้ทั้งหมด เว้นแต่ต้นไม้แห่งความสำนึกในความดีและความชั่ว ผลของต้นไม้ผู้นั้นอย่างกิน เพราะในวันใดที่เจ้าขึ้นกิน เจ้าจะต้องตายแน่... พระเจ้าทรงปั้นบรรดาสัตว์ในท้องทุ่งและนกในท้องฟ้าให้เกิดขึ้นจากดิน... ชายนั้นตั้งชื่อสัตว์ทั้งปวง สัตว์ก็มีชื่ออย่างนั้น...แต่ชายนั้นยังหาไม้คู่อุปถัมภ์ที่สมกับตนไม่... พระเจ้าทรงกระทำให้เขาหลับสนิท... พระองค์ทรงชักกระดูกซี่โครงอันหนึ่งของเขาออกมา แล้วทำให้เนื้อติดกันเข้าแทนกระดูกอย่างเดิม ส่วนกระดูกซี่โครงที่พระเจ้าได้ทรงชักออกจากชายนั้น พระองค์ทรงสร้างให้เป็นหญิง แล้วทรงนำมาให้ชายนั้น... เขาทั้งสองจะเป็นเนื้อเดียวกัน ทั้งผู้ชายและภรรยาของเขาเปลือยกายอยู่และไม่อายกัน^{๘๑}

นี่คือปฐมบทแรกของมนุษย์ ที่เริ่มต้นประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ บนหน้าพระคัมภีร์พระคริสตธรรม ในปฐมบทกาลในช่วงบทแรก มนุษย์คู่แรกไปทำสิ่งใดที่ทำให้เกิดบาป เรื่องราวประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของมนุษย์ที่เริ่มต้นด้วยการมีบาปติดตัวมาได้อย่างไร เมื่อการกระทำความผิดของหญิง และชาย จะเกิดขึ้นจากความบาปแรกนี้ได้อย่างไร

^{๗๙} โรเบิร์ต แมทธิว เขียน ชัยวัฒน์ คุประตกุล แปล, ๒๕ ความคิดพลิกโลก, หน้า ๑๑๓.

^{๘๐} ปฐมกาล ๒:๗.

^{๘๑} ปฐมกาล ๒:๘-๒๕.

มนุษย์ไม่เชื่อฟังพระเจ้า ในบรรดาสัตว์ป่าที่พระเจ้าทรงสร้างนั้น ภู ฉลาดกว่าหมด...ภูจึงพูดกับหญิงนั้นว่า เจ้าจะไม่ตายจริงดอกเพราะพระเจ้าทรงทราบอยู่ว่า เจ้ากินผลไม้ในวันใด ตาของเจ้าจะสว่างขึ้นในวันนั้น แล้วเจ้าจะเป็นเหมือนพระเจ้า คือสำนึกในความดีและความชั่ว...หญิงนั้นเก็บผลไม้ที่มากิน แล้วส่งให้สามีกินด้วย เขาก็กิน ตาของเขาทั้งสองคนก็สว่างขึ้น จึงสำนึกว่าตนเปลือยกายอยู่ ก็เอาใบมะเดื่อมาเย็บเป็นเครื่องปกปิดร่างไว้...พระเจ้าทรงเรียกชายนั้น เจ้าอยู่ที่ไหน...ข้าพระองค์เปลือยกายอยู่ จึงได้ซ่อนตัวเสีย พระองค์จึงทรงตรัสว่า ใครเล่าบอกเจ้าว่าเจ้าเปลือยกาย เจ้ากินผลไม้ที่เราห้ามมิให้กินนั้นแล้วหรือ... หญิงนั้นทูลว่า ภูล่อลวงข้าพระองค์ ข้าพระองค์จึงรับประทาน พระเจ้าจึงตรัสแก่ภูว่าจะต้องเลื้อยไปด้วยท่อน จะต้องกินผลผลิตจนตลอดชีวิต เราจะให้เจ้ากับหญิงนี้เป็นศัตรูกัน...จะทำให้หัวของเจ้าแหลกและเจ้าจะทำให้สันเท้าของเขากลับมา

การที่มนุษย์ไม่เชื่อฟังพระเจ้า ละเมิดข้อสัญญาที่จะไม่รับประทานผลไม้ของต้นไม้แห่งความสำนึกในความดีและความชั่ว เป็นการละทิ้งข้อตกลงที่มีระหว่างมนุษย์และพระเจ้า ความสำนึกในความดีและความชั่ว ทำให้รู้สำนึกถึงการเปลือยกายต่อหน้ากัน มีความละอาย ต่อการเห็นรูปร่างของตนเองต่อหน้าพระเจ้า และการที่ภู ได้กลายเป็นผู้ถูกสาป ให้ต้องกลายเป็นสัตว์ที่จะต้องเลื้อยไปด้วยท่อน ความผิดนี้จะสร้างผลกระทบอันใดต่อมนุษย์ทั้งคู่ ความสุขสบายที่พระเจ้าทรงประทานให้เมื่อได้กำเนิดมาเป็นมนุษย์ จะทำให้มนุษย์ได้รับสิ่งใดกันต่อจากนี้

พระองค์ทรงตรัสแก่หญิงนั้นว่า เราจะเพิ่มความทุกข์ลำบากขึ้นมากมาย ในเมื่อเจ้ามีครรภ์และคลอดบุตร ถึงกระนั้นเจ้ายังปรารถนาสามีและเขาจะปกครองตัวเจ้า พระองค์ทรงตรัสแก่อาดัมว่า เพราะเหตุเจ้าเชื่อฟังคำพูดของภรรยา และกินผลไม้ที่เราห้าม แผ่นดินจึงต้องถูกสาป เพราะตัวเจ้า เจ้าจะต้องหากินบนแผ่นดินด้วยความทุกข์ลำบากจนตลอดชีวิต แผ่นดินจะให้ต้นไม้และพืชที่มีหนามแก่เจ้า และเจ้าจะกินพืชต่างๆ ของทุ่งนา เจ้าจะต้องหากินด้วยเหงื่ออาบหน้าจนเจ้ากลับไปเป็นดินไป เพราะเราสร้างเจ้ามาจากดิน เจ้าเป็นผงคลีดิน และจะต้องกลับไปเป็นผงคลีดินดั้งเดิม ชายนั้นเรียภรรยาของตนว่า เอวา พระเจ้าทรงทำเสื้อด้วยหนังสัตว์ให้อาดัมกับเอวาสวมปกปิดกาย...คูเถิดมนุษย์มาเป็นเหมือนผู้หนึ่งในพวกเราแล้ว โดยที่รู้สำนึกในความดีและความชั่ว บัดนี้ อย่าปล่อยให้เขายื่นมือไปหยิบต้นไม้แห่งชีวิตมากิน แล้วมีอายุยืนช่วนิรันดร พระเจ้าทรงขับไล่เขาออกไปจากสวนเอเดน ให้ไปทำไร่ทำสวนในที่ดินที่ตัวถือกำเนิดมานั้น^{๘๓} เมื่ออาดัม และเอวา ได้ถูกขับไล่ออกจากสวนเอเดน เนื่องจากการละเมิด ก่อให้เกิดความบาปในครั้งแรกนี้ได้ นำพาให้ทั้งคู่ต้องกลับออกมาใช้ชีวิตบนพื้นดินที่อาดัมได้ถือกำเนิดขึ้นมาจากคำตรัสของพระเจ้า การกระทำความผิดในครั้งนี้ ทั้งอาดัมและเอวา รวมถึงพงศ์

^{๘๒} ปฐมกาล ๓:๒-๑๕.

^{๘๓} ปฐมกาล ๓:๑๖-๒๓.

เผ่าพันธุ์ของทั้งคู่ต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองได้กระทำความผิดพลาดต่อพระเจ้า โดยไม่ได้กลับ
สู่สวนเอเดนอีกต่อไป นักบุญเปาโล กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนได้ทำบาปในบุคคลเดียว กล่าวคือ
เราทุกคนได้รับผลจากการทำบาปครั้งแรกกันทั่วหน้า และมีส่วนในการทำบาปแบบเดียวกันนี้
ซ้ำแล้วซ้ำเล่า^{๘๔}

มนุษย์ชาติที่ถูกความชั่วร้ายเข้าครอบงำ เป็นเรื่องที่มนุษย์ทั้งหมดกบฏต่อพระเจ้า
มีคำเรียกเป็นที่รู้จักกันคืออยู่คำหนึ่ง คำนี้มีว่า “บาปเต็ม” (บาปกำเนิด) เป็นเครื่องเตือนใจว่าเราเข้าไป
เกี่ยวข้องกับปัญหาซึ่งใหญ่กว่าการกระทำผิดของเราเอง ในสมัยโบราณ ได้อธิบายไว้เมื่อ อาดัมทำบาป
แล้ว เราทั้งหมดอยู่ในอาดัม เนื่องจากเราเป็นผู้สืบเชื้อสายจากอาดัม ดังนั้นเราจึงทำบาปตามอาดัม
และถือว่าเรามีความบาปเท่ากับอาดัมเหมือนกันเนื่องจากอาดัมทำบาป เราทั้งหลายจึงมีมลทิน
ความผิดบาปเฉพาะพระพักตร์พระเจ้า บิดามารดา ได้ถ่ายทอดนิสัยสันดานที่ตนมีอยู่ให้แก่พวกเรา
และเนื่องจากว่านิสัยสันดานเหล่านั้นบกพร่องและเสื่อมเสียเพราะความบาป ดังนั้น นิสัยสันดานบาป
เหล่านั้นตกทอดมายังเราด้วย^{๘๕} มนุษย์ได้กระทำความบาป ความบริบูรณ์ที่พระเจ้าประทานให้ ก็ขาดไป
มนุษย์เริ่มมีโรคภัยไข้เจ็บ ความทุกข์ยากลำบาก ต้องทำงานอาบเหงื่อ หาเลี้ยงชีพต้องตกอยู่ในอำนาจ
แห่งความชั่วร้าย ต้องพบความตาย และต้องเผชิญกับการพิพากษา แท้จริงความบาปที่อาดัมและเอวา
กระทำนั้น มิใช่เป็นบาปใหญ่ ตามสายตาของมนุษย์ แต่ในสายพระเนตรพระเจ้า ความบาปทุกอย่าง
เหมือนกันทั้งนั้น ความบาปที่นำความหายนะมาสู่มนุษย์คือการไม่เชื่อฟัง การไม่เชื่อฟังพระเจ้าไม่ว่า
จะมากหรือน้อย นำความพินาศมาสู่มนุษย์เท่ากัน เช่นความไม่เชื่อฟังเพียงเล็กน้อย ของอาดัมและ
เอวา กินผลไม้ต้องห้ามเท่านั้น เขาก็พบความพินาศฉะนั้นความบาป จึงไม่จำเป็นต้องเป็นความผิดที่
ใหญ่โตน่ากลัวเสมอไป การกระทำใด ๆ ก็ตาม ที่ขัดต่อพระราชประสงค์ของพระเจ้า เป็นความบาปที่
นำไปสู่ความพินาศทั้งสิ้น^{๘๖}

ข้อความในพระคัมภีร์เดิมที่ว่า “ด้วยว่าคนทั้งปวงได้ตาย เพราะเกี่ยวเนื่องกับอาดัมฉันใด”
มีคำตอบที่น่าสนใจอยู่ในพระคัมภีร์ใหม่ว่า “คนทั้งปวงก็จะได้กลับมีชีวิตคืนใหม่เพราะเกี่ยวเนื่องกับ
พระคริสต์ฉันนั้น”^{๘๗}

ศาสนาคริสต์พิจารณาเรื่องความชั่วร้ายเข้มงวดกว่าศาสนาอื่นใดในโลก แม้เหตุการณ์จะ
ร้ายแรงสักเพียงไร พระเจ้าก็ยังควบคุมเหตุการณ์อยู่เสมอและเมื่อถึงเวลาอันเหมาะสม พระองค์ก็จะ
ทำให้เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงใหม่ ครั้นนาน ๆ ว่า ความรู้สึกในความบาปก็ยิ่งลึกซึ้งยิ่งขึ้น และดูหมด

^{๘๔} กิรติ บุญเจือ, **หลักความเชื่อของชาวคริสต์คาทอลิก**, หน้า ๒๘.

^{๘๕} สตีเฟน โอนีล เขียน กองคริสเตียนศึกษา แพล, **มนุษย์คืออะไร**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญ
ธรรม, ๒๕๐๔), หน้า ๑๖.

^{๘๖} มาริลีน คูซส์ และแคทเทอร์รีน เซลล์ เขียน กองคริสเตียนบรรณศาสตร์ แพล, **พระคริสต์ธรรมศึกษา**,
หน้า ๒๘.

^{๘๗} โครินธ์ ๑๕:๒๒.

หวังมากขึ้นในอิสราเอล ประชาชนจึงไปหาศาสดาพยากรณ์และพูดกับเขาว่า “ความชั่วและความบาปทั้งหมดของเราอยู่เหนือเรา และเราชอบพอมลงเพราะความบาปนั้น เราจะมีชีวิตอย่างไรเล่า”^{๘๘} แต่พระเจ้าได้ตอบโดยทางศาสดาพยากรณ์ว่า “เราจะเอาน้ำสะอาดพรหมเจ้าทั้งหลาย แล้วเจ้าทั้งหลายจึงจะสะอาด เราจะให้จิตใจใหม่แก่เจ้าทั้งหลาย และจะตั้งจิตวิญญาณใหม่ภายในเจ้าทั้งหลาย และเราจะถอนหินเสียจากเนื้อของเจ้าทั้งหลาย และประทานใจเนื้อแก่เจ้า”^{๘๙} คำสัญญาของพระเจ้าไม่เหลวไหล สิ่งที่พระองค์สัญญาไว้พระองค์จะต้องทำให้สำเร็จ ดังนั้น เมื่อถึงเวลากำหนด พระองค์จึงใช้ให้พระบุตรของพระองค์เสด็จมา และทำให้ทุกอย่างเป็นอย่างเป็นสิ่งที่ใหม่หมด^{๙๐}

ข.บาปและความชั่วร้าย ในหนังสือโรมบทที่ ๑ ท่านเปาโลบอกว่า มนุษย์ตกอยู่ในอำนาจของความชั่วร้าย เขาบอกว่ามีความบาปไม่น้อยกว่า ๑๘ อย่าง และ ๑๔ อย่างเป็นความบาปชนิดที่ทำให้มนุษย์ไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน และดำเนินชีวิตในความสงบและมิตรภาพไม่ได้ มนุษย์เป็นผู้ใส่ร้ายซึ่งกันและกัน ไม่รักษาคำพูดและข้อตกลง เมื่อแพ้ก้อิจฉาริชยา และเมื่อชนะก็แสดงความอวดดี ความชั่วร้ายประการสุดท้ายก็คือไม่รักษาคำสัญญา ไม่มีความรักซึ่งกันและกัน ปราศจากความเมตตา^{๙๑} ขอให้เราพิจารณาดูบาป มันเป็นผลร้ายกับเราในอีกแง่หนึ่ง

ประการแรก ความบาปมันปิดบังไม่ให้เราเห็นสภาพความเป็นจริงของเรา เราอาจคิดว่าคนที่ทำความผิดมหันต์โทษการปลอมแปลงเงินตรา ปล้นทรัพย์ด้วยความอู้อาจจึงจะมีความเข้าใจแท้ของความชั่วที่เขาได้กระทำไป อย่างมากเราทุกคนรู้ว่าเรามองความผิดของคนอื่นได้ง่าย และเรามักไม่มีใครจะมองเห็นความผิดในตัวเอง เรามองไม่เห็นความชั่วร้ายที่มีอยู่ในตัวเอง

ประการที่สอง ความบาปทำให้เราอ่อนแอ เรามักพูดถึงความชั่วที่เกิดขึ้นในตัวเองว่า เป็นความผิดหรืออันตรายเล็กน้อย แต่เราจะเห็นได้บ่อย ๆ ว่า เราไม่ได้เป็นอย่างนั้น มนุษย์ทุกคนจะเป็นนายของตัวเอง เขาควรจะห้ามตนได้แต่เรามักเห็นบ่อย ๆ ว่าเขาหมดอำนาจที่จะห้ามตัวเอง

ประการสุดท้าย ความบาปทำให้เสียคน ทำให้เรายังขึ้นทำสิ่งที่เรารู้ว่าผิดเรื่อย ๆ ไป มีคำตอบอยู่ประการเดียว เราทำเพราะเราชอบทำ ภายหลังเราอาจเสียใจหรือละลายหรือหวาดกลัวขึ้นมา แต่ในเวลาเช่นนั้น สิ่งที่เรารู้ว่ามันเป็นความผิดกลายเป็นสิ่งพลิตเพลินเจริญใจเสียแล้ว^{๙๒}

ค.ภัยพิบัติและเรือของโนอา พระเจ้าทรงบอกให้โนอาห์สร้างเรือขนาดใหญ่ขึ้นลำหนึ่งสำหรับช่วยตัวเองและครอบครัวของเขาให้พ้นภัยจากน้ำท่วมโลก ซึ่งพระเจ้าจะทรงบันดาลให้เกิดขึ้นเพื่อลงโทษมนุษย์ เพราะเหตุความผิดบาปของพวกมนุษย์เอง เรือที่พระเจ้าทรงสั่งให้โนอาห์

^{๘๘} เอเสเคียล ๓๓:๑๐.

^{๘๙} เอเสเคียล ๓๓:๑๐.

^{๙๐} สตีเฟน โอนีล เขียน กองคริสเตียนศึกษา แพล, **มนุษย์คืออะไร**, หน้า ๑๙.

^{๙๑} โรม ๑:๓๑.

^{๙๒} สตีเฟน โอนีล เขียน กองคริสเตียนศึกษา แพล, **มนุษย์คืออะไร**, หน้า ๑๓.

สร้างนั้นเป็นเรือขนาดสามชั้น ยาว ๗๕ วา กว้าง ๑๒ วา ๒ ศอก สูง ๗ วา ๒ ศอก มีประตูและหน้าต่างอย่างละหนึ่งลาน ซึ่งโนอาห์ก็ได้ต่อเรือลำนี้ขึ้นในที่ดอนตามคำสั่งของพระเจ้า ในการต่อเรือลำนี้กินเวลาถึง ๑๒๐ ปี จึงสำเร็จ ระหว่างที่กำลังต่อเรืออยู่นั้น โนอาห์ได้ป่าวประกาศให้คนทั้งปวง ละทิ้งความผิดบาปหันมาหาพระเจ้าและเชื่อฟังในพระองค์เพื่อจะได้พ้นจากการลงโทษที่พระเจ้าทรงตั้งพระทัยไว้แล้ว แต่คนเหล่านั้นกลับพากันหัวเราะเยาะเย้ย และไม่ยอมเชื่อฟังคำตักเตือนของเขา เมื่อ โนอาห์ต่อเรือสำเร็จแล้วพระเจ้ก็ทรงสั่งให้โนอาห์พาภรรยาและทุกคนในครอบครัว พร้อมกับสัตว์ทุกชนิดประกอบด้วยตัวผู้และตัวเมียอย่างละคู่เข้าไปในเรือลำนั้น เมื่อทุกสิ่งได้เข้าไปอยู่ในเรือลำใหญ่เรียบร้อยแล้ว พระเจ้าก็ทรงปิดประตูเรือนั้นเสีย แล้วพระองค์ก็ทรงบันดาลให้ฝนตกลงมาเป็นเวลา ๔๐ วัน ๔๐ คืน น้ำก็เริ่มท่วมแผ่นดินโลกสูงขึ้นไปทุกที ๆ จนเรือแห่งความรอดของโนอาห์ลอยลำขึ้นเหนือน้ำ บรรดาคนทั้งปวงที่อยู่นอกเรือก็พากันวิ่งขึ้นไปบนเนินเขาบ้างก็พากันมาเคาะที่ประตูเรือ วิงวอนขอให้โนอาห์เปิดประตูรับ แต่โนอาห์ไม่สามารถเปิดประตูรับใครได้เพราะพระเจ้าทรงปิดประตูนั้นเสียอย่างแน่นหนา น้ำก็ยิ่งท่วมสูงขึ้นทุกทีจนเนินเขาและภูเขาทั้งปวงต่างก็จมมิดอยู่ใต้พื้นน้ำ แลไปทางไหนก็มีแต่พื้นน้ำจืดขอบฟ้า มนุษย์ทั้งหลายจมน้ำตายหมด เว้นแต่โนอาห์ผู้ชอบธรรม และครอบครัวของเขาผู้ซึ่งได้ยอมเชื่อฟังพระคำรัสของพระเจ้าเท่านั้น

น้ำท่วมโลกอยู่ประมาณ ๑๕๐ วัน จึงค่อย ๆ ลดลงจนเรือลำใหญ่ที่ค้างอยู่บนบกอีกครั้งหนึ่ง พระเจ้านำทางให้พวกเขาออกจากเรือ โนอาห์และครอบครัวของเขาจึงพากันออกไปจากเรือนั้น โนอาห์ได้สั่งสอนลูกหลานของตนให้เกรงกลัว กราบไหว้ เชื่อฟัง และไว้วางใจพระเจ้าแต่พระองค์เดียวเท่านั้น แล้วโนอาห์ได้ก่อแท่นบูชาเพื่อโมทนาขอบพระคุณพระเจ้า และพระองค์ทรงโปรดประทานรุ้งกินน้ำให้เป็นเครื่องหมายแห่งคำสัญญาว่า จะไม่มีน้ำท่วมโลกอีกต่อไป แต่ต่อมาภายหลังบุตรหลานของเขา พากันทำความผิดบาป กราบไหว้พระเทียมเท็จและรูปเคารพ ถ้ามนุษย์พากันกราบไหว้ปฏิบัติพระเจ้า ดำเนินตามทางของพระองค์ เขาก็จะมีแต่ความสุข แต่เมื่อเขาหลงลืมละทิ้งคำสั่งสอนของพระเจ้าเมื่อใด ความทุกข์ และความโศกเศร้าก็เกิดขึ้นแก่เขาเมื่อนั้น^{๙๓}

ง. การไถ่บาปของพระเยซูคริสต์ ความจำเป็นที่พระเยซูทรงต้องสิ้นพระชนม์ สิ่งแรกนั้นเป็นเพราะความผิดบาปของมนุษย์^{๙๔} หากเราไม่นึกตรึกตรองให้ดี เราจะคิดว่า เหตุที่พระเยซูคริสต์ต้องถูกตรึงที่กางเขน และสิ้นพระชนม์นั้น เพราะพวกปุโรหิต พวกอาลักษณ์หรือพวกคนชั่วในสมัยก่อนจับพระองค์ไปตรึง แต่จริงมิใช่เช่นนั้น ถ้าพระองค์มิได้ทรงยอมให้ถูกตรึงกางเขนแล้ว ไม่มีใครอาจจับพระองค์ไปตรึงได้ แต่พระองค์ทรงยอมให้ถูกตรึงโดยดี เพราะความผิดบาปของมนุษย์ทั่วโลก หรืออีกนัยหนึ่งเราทุกคนเป็นเหตุ ทำให้พระองค์ทรงต้องถูกตรึง สิ่งที่สอง นั่นคือ เพราะความ

^{๙๓} กองคริสตเตียนบรรณศาสตร์, พระคริสต์คือแสงสว่างของโลก, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญธรรม, ๑๙๙๐), หน้า ๑๐.

^{๙๔} อีสยาห์ ๕๓:๕.

ยุดิธรรมของพระเจ้า^{๔๕} ตามความยุดิธรรมของกฎหมายแผ่นดิน ทุกคนที่ได้ทำผิดกฎหมายจะต้องถูกลงโทษ พระเจ้าทรงไว้ซึ่งความยุดิธรรม เมื่อมนุษย์ทำบาป พระองค์ก็ทรงต้องลงโทษมนุษย์และโทษที่พระองค์ทรงให้นั้น คือ ความพินาศในบึงไฟ เมื่อมนุษย์กลับใจใหม่ เชื่อฟังในพระองค์ พระองค์จะทรงยกโทษให้ทันทีโดยไม่ได้ลงโทษนั้นไม่ได้ จะกลายเป็นการยุดิธรรม แต่วิธีหนึ่งที่เที่ยงธรรม และทำให้เขาพ้นโทษ คือต้องมีผู้รับโทษแทน แต่นักโทษจะไถ่ตัวเขาเองจากคุกไม่ได้ ต้องมีคนภายนอกคนหนึ่ง บริสุทธิ ไม่ผิดกฎหมายที่น่าเชื่อถือ จึงจะสามารถไถ่เขาออกมาได้ และทำนองเดียวกัน มนุษย์ทุกคนเป็นคนบาป เราจะไถ่โทษให้แก่กันและกัน หรือตายเป็นค่าไถ่แก่กันไม่ได้ จำเป็นที่จะต้องมีผู้หนึ่ง ที่ไม่มีบาป มาไถ่เรา และพระบัญญัติบอกว่า “ทุกสิ่งถูกชำระด้วยโลหิต และถ้าไม่มีโลหิตไหลออกแล้ว ก็จะไม่มีการยกบาป” มีแต่พระเยซูคริสต์เท่านั้น ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนที่จะเป็นผู้ไถ่โทษบาปของมนุษย์ได้ พระองค์จึงทรงยอมพลีชีวิต และหลังพระโลหิตเพื่อชำระล้างเราทั้งหลาย ไถ่เราทั้งหลายออกจากโทษแห่งความพินาศ สิ่งที่สาม นั้นคือ เพราะความรักของพระเจ้า^{๔๖} เหตุผลที่สำคัญที่สุดที่พระเยซูคริสต์ทรงต้องสิ้นพระชนม์ ก็เพราะพระเจ้าทรงรักมนุษย์ ไม่อยากให้มนุษย์คนหนึ่งคนใดพินาศ จึงได้ทรงส่งพระบุตรองค์เดียวของพระองค์ให้เสด็จมาในโลก และเพราะความรักของพระเยซูคริสต์ ที่มีต่อมนุษย์ทุกคน พระองค์จึงยอมสิ้นพระชนม์^{๔๗}

การสิ้นพระชนม์บนไม้กางเขน เป็นวิธีที่ทารุณที่สุด การตรึงกางเขน เป็นวิธีที่รัฐบาลโรมันในสมัยนั้น ใช้ประหารชีวิตอาชญากร ที่ผิดกฎหมายแผ่นดินอย่างหนัก แต่การประหารชีวิตโดยการตรึงที่กางเขนนั้นโหดร้าย ทารุณ ยิ่งกว่าวิธีใด ๆ เพราะนักโทษจะค่อย ๆ ตายช้า ๆ อย่างเจ็บปวดรวดร้าวที่สุด นี่คือความรักของพระเยซูคริสต์ พระองค์ทรงเป็นพระเจ้าบริสุทธิ์ ใหญ่ยิ่ง ด้วยความรักความเมตตา ที่มีต่อมนุษย์ทุกคน พระองค์จึงทรงรับโทษ เยี่ยงนักโทษ หรือคนบาปหนาคนหนึ่ง เพื่อมนุษย์ทั้งหลายที่ไว้วางใจพระนามของพระองค์ จะได้รับความชอบธรรม^{๔๘}

ผลแห่งการสิ้นพระชนม์ของพระเยซูคริสต์ ทำให้มนุษย์รู้จักความรักของพระเจ้า^{๔๙} เมื่อพระเจ้าตรัสว่าพระองค์ทรงรักมนุษย์ พระเจ้ามิได้ตรัสเปล่า ๆ พระองค์ทรงสำแดงให้มนุษย์เห็น โดยการกระทำด้วย โดยพระราชทาน พระบุตรองค์เดียวที่พระองค์ ทรงรัก ทรงหวงแหนให้แก่มนุษย์ ที่เต็มไปด้วยความชั่ว แล้วยังทรงยอมให้มนุษย์ จับพระบุตรของพระองค์ตรึงบนไม้กางเขน จนสิ้นพระชนม์ พระโลหิตของพระเยซูคริสต์ได้ทรงชำระ (และกำลังชำระ) ผู้ที่เชื่อฟังในพระองค์

^{๔๕} ฮีบรู ๙:๒๒.

^{๔๖} โรม ๕:๘.

^{๔๗} อีสยาห์ ๕๓:๗.

^{๔๘} เปโตร ๓:๑๘.

^{๔๙} โรม ๕:๘.

ให้พ้นจากความบาป^{๑๐๐} หมายความว่าพระองค์ได้ทรงขจัดมลทินออกจากเรา ทำให้เราไม่มีมลทินติดตัวอีกต่อไป การชำระของพระเยซูคริสต์มิใช่เกิดขึ้นครั้งเดียวเท่านั้น พระโลหิตของพระองค์จะทรงชำระเราตลอดไปตราบใดก็ตามที่เราผิดพลาด หลงกระทำบาป ถ้าเราสารภาพต่อพระองค์ พระโลหิตของพระองค์ก็จะทรงชำระเราทันที^{๑๐๑} ทำให้มนุษย์ คืนดีกับพระเจ้า^{๑๐๒} ความบาปนำมาสู่มนุษย์ คือพระพิโรธของพระเจ้า พระเจ้าทรงเป็นผู้บริสุทธิ์ ทรงยุติธรรม พระองค์ทรงเกลียดความบาป ทรงต้องพิพากษาความบาป ความบาปทำให้มนุษย์แยกออกจากพระเจ้าแต่โดยการสิ้นพระชนม์ของพระเยซูคริสต์ พระองค์ทรงทำให้มนุษย์คืนดีกับพระเจ้า ผลจากการคืนดีนี้ก็คือคนที่เชื่อได้รับพระพรทุกอย่าง ซึ่งพระเจ้าทรงปรารถนาประทานให้แก่มนุษย์พระราชกิจแห่งการไถ่โทษบาปนั้นพระเจ้าได้ทรงกระทำสำเร็จแล้ว ส่วนของมนุษย์ต้องต้อนรับทางแห่งความรอดนั้นด้วยความเชื่อ^{๑๐๓}

๒.๓.๓ สรุปบาปและความชั่วร้าย

อาจารย์กิริติ บุญเจือ ได้กล่าวถึง เรื่องบาป โดยสรุปได้ว่า การที่มนุษย์คู่แรกเลือกทำตามใจตัวเองยิ่งกว่าจะเคารพหน้าพระทัยของพระเจ้า ไม่มีใครรู้ได้ดอกจากบาปแรกของมนุษย์เป็นอย่างไรกันแน่ งูถึงเป็นความเลวร้ายหรือพลังร้าย เรื่องการกินผลไม้ต้องห้ามเป็นสัญลักษณ์เช่นกัน มนุษย์เราตัดสินใจเลือกฟังตัวเองโดยไม่แยแสต่อความหวังดีของพระเจ้า ผลของบาปคือสิ่งที่ปรากฏในประสบการณ์ของมนุษย์ทุกคน ทำให้เรารู้สึกว่าเราไม่ใช่อะไรที่เราต้องการ อาดัมกับเอวา ในภาษาฮีบรู แปลว่า บุรุษ และแม่ บาบแรกของมนุษยชาติเมื่อเกิดขึ้นมาแล้วมีผลสืบต่อเนื่องและสะสมเรื่อยมาจากชั่วคนหนึ่งสู่อีกชั่วคนหนึ่ง การแบกภาระบาปกรรมทั้งหมดตั้งแต่บรรพบุรุษคู่แรกจนถึงปัจจุบัน ชาวคริสต์เรียกชะตากรรมทั้งหมดนี้ว่า บาปกำเนิดและผลของบาปกำเนิด เราทุกคนเกิดมาต้องรับภาระบาป กำเนิดจากบรรพบุรุษทั้งหมด^{๑๐๔} บาปในที่นี้ เราจะเข้าใจบาปได้อย่างไร ความหมายของบาปมีหลายปฐมบท หากเรามองทางด้านการกระทำ บาปสามารถส่งผลได้ต่อทางกายและใจ การสร้างบาปให้กับบุคคล เราก็อาจมีความระลึกถึงความผิดนั้น ๆ จนกระทั่ง ความบาปกัดกินเข้าไปในส่วนลึกของจิตใจ ไม่ว่าจะทำอะไรบาปยังคงก่อกวนความรู้สึก บาปนั้นเกิดขึ้นได้จากกระทำ ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ บาปในความหมายของทางคริสต์ศาสนา เราอาจมองได้ว่า ไม่ได้เป็นบาปที่เกิดขึ้นจากการ

^{๑๐๐} เลวีตินี ๑๗:๑๑.

^{๑๐๑} มาริลีน คูซส์ และแคทเทอร์รีน เซลล์ เขียน กองคริสเตียนบรรณศาสตร์ แปล, พระคริสตธรรมศึกษา, หน้า ๓๒.

^{๑๐๒} โคโลสี ๑:๒๐.

^{๑๐๓} มาริลีน คูซส์ และแคทเทอร์รีน เซลล์ เขียน กองคริสเตียนบรรณศาสตร์ แปล, พระคริสตธรรมศึกษา, หน้า ๓๓.

^{๑๐๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙.

กระทำ บาปที่ว่่านั้น กำเนิดมาจากการมีมนุษย์คู่แรกบนโลกใบนี้ ที่ถูกมาร สิ่งมีชีวิตที่เราเรียกว่า งูเปรียบเหมือนกับมาร ทำให้หลงผิด คิดไม่ชอบ งูนั้นหลอกล่อให้มนุษย์คู่แรกนี้ รับประทานผลไม้ของพระเจ้า ผลไม้แห่งความรู้ดี รู้ชั่ว ผลไม้แห่งปัญญา เอวาแนะนำให้อาดัมลองรับประทาน และงูก็สมอ้างกล่าวว่า ไม่มีใครตายเพียงเพราะรับประทานผลไม้ชิ้นนั้น เมื่อเขาทั้งคู่ได้รับประทานผลไม้แห่งความรู้ดี รู้ชั่ว ผลที่ตามมาสุดจะคาดเดา นั่นคือ รู้สึกละอายต่อการเปลือยกายต่อกัน ทั้งหญิงและชาย เมื่อพระเจ้าทรงเรียกหา อาดัมและเอวา ต่างหลบซ่อนตัวเองอยู่ในป่า และเริ่มหาใบไม้ เครื่องนุ่งห่ม มาปกปิดร่างกายของตัวเอง เพียงเพราะอับอายที่เปลือยกายต่อหน้าพระเจ้า ดังนั้น พระองค์ทรงทราบในความเปลี่ยนแปลงนี้ ด้วยพระหรรษทานแก่ทั้งอาดัม และเอวา พระองค์จึงว่ากล่าวตักเตือน ทรงเนรเทศทั้งคู่ออกจากสวนเอเดน ให้ไปใช้ชีวิตบนโลกมนุษย์ที่ต้องหาอาหาร หาเครื่องนุ่งห่ม และต้องต่อสู้กับธรรมชาติเหลือคณา ก่อนที่ทั้งคู่จะออกจากสวนแห่งพระเจ้า พระองค์ทรงบันดาล เครื่องนุ่งห่มและบรรดาสัตว์ของที่จำเป็นต่อทั้งคู่ บาปแรกนี้ ทางคริสตศาสนาเรียกว่า บาปกำเนิด สิ่งนี้ มนุษย์ทุกคน มีบาปติดตัวมาแต่กำเนิดเนื่องจาก อาดัมและเอวา การที่จะพ้นจากบาปกำเนิดได้ ต้องเปิดใจรับพระเจ้าให้เข้ามาสถิตในจิตใจเพื่อเปลี่ยนเป็นมนุษย์ที่ไม่มีบาป เป็นมนุษย์ที่สำนึกผิดบาปต่อพระเจ้า จากการทำที่ไม่ว่างนำไปสู่บาปกำเนิดในบาปแรกนี้

ความชั่วร้าย เราคงเห็นเหตุการณ์ ที่เรียกได้ว่า มหันตภัยร้ายแรง ที่เกิดกับมนุษย์ อุทกภัย ภัยธรรมชาติ ความวิบัติเสียหายที่ส่งผลร้ายแรงต่อชีวิตมนุษย์โดยที่ไม่สามารถคาดเดาได้ ทำให้เรานึกถึงเภทภัย อาทิ น้ำท่วมไหลหลากจมนบ้านเรือนของประชากร ทำให้ต้องมีผู้เสียชีวิต เสียทั้งทรัพย์สิน ตลอดจนจนเกิดโรคภัย ตามคร่าชีวิตของมนุษย์ แผ่นดินไหวจมนบ้านเรือนไม่สามารถทนรับต่อแรงสั่นสะเทือนของธรรมชาติ ภูเขาไฟระเบิด จนลาวาไหลเข้าบ้านเรือนของประชากร ไม่ทันแม่แต่จะเตรียมตัวหนี โศกนาฏกรรมของมนุษย์ที่ถูกคร่าชีวิตด้วยน้ำมือธรรมชาติ ในทางศาสนาเทวนิยม เราจะเรียกร้องต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำไมไม่ทรงยับยั้งความชั่วร้าย ความหายนะทั้งหมดนี้ให้หายไปได้อย่างบดดล

๒.๔ เหตุการณ์อัศจรรย์

๒.๔.๑ แนวคิดทางปรัชญาและเทววิทยา

ก.การฟื้นคืนชีพ (Resurrection) ปัญหาหนึ่งก็เกิดจากแนวคิดเรื่องชีวิตหลังความตาย คืออัตลักษณ์บุคคลในขณะที่ร่างกายไม่มี อะไรคือความหมายของการเป็นบุคคล ถ้าคำว่า “บุคคล” คุณหมายถึงบางคนที่คุณมีความเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งกระทำและพูด ก็เป็นเรื่องยากที่จะมองว่าอะไรคือความหมายของการพูดว่าบุคคลมีอยู่หลังตายของร่างกายของเขา เนื่องจากร่างกายเป็นข้อกำหนดสำหรับสิ่งที่จะผ่านไปเป็นมนุษย์ที่เป็นบุคคล ปัญหานี้ อาจมีการนำมากล่าวด้วยแนวคิดเรื่องการฟื้นคืนชีพที่ว่า อาจมีชีวิตหนึ่งคน ณ บางจุดหลังความตาย ณ จุดที่มีการเก็บร่างกายไว้ มิฉะนั้นแล้ว ก็ต้องไป

หาร่างอันใหม่ ตรงนี้ไม่มีปัญหาเรื่องอัตลักษณ์ เนื่องจากมีร่างกายที่อัตลักษณ์จะแสดงออกมาหรือจะมีหรือไม่ ในหนังสือชื่อ Death and Eternal Life จอร์น ฮิกได้ยกประเด็นนี้ โดยเล่าเรื่องคนที่ตายอย่างปัจจุบันทันด่วนในกรุงลอนดอน แต่ในขณะที่ตาย เขาไปปรากฏในนิวยอร์ก พร้อมกับร่างกายของเขา พร้อมกับความทรงจำที่ว่า คนที่ลอนดอนได้ตายไปแล้ว เขาตั้งคำถามว่า นี่เป็นบุคคลเดียวกันหรือไม่

บางทีเราอาจขยายคำถามนี้ออกสู่ประเด็นการโคลน ลองจินตนาการดูว่า เป็นไปได้ที่จะสร้างร่างกายที่เหมือนกับตัวคุณเอง (ทั้งก่อนและหลังความตาย) ภายอันนี้ซึ่งมีสมอง มีชีวิตเหมือนกัน จะมีบุคลิกและความทรงจำของคุณ แล้วมันจะเป็นตัวคุณหรือไม่ ถ้าเป็นเช่นนั้น แนวคิดเรื่องการทดแทนอัตลักษณ์ในตลาคตสำหรับร่างกายที่ตาย (ดังในแนวคิดเรื่องการฟื้นคืนชีพ) ก็จะมีคามหมายในทางตรรกะ ถ้าไม่เป็นเช่นนั้น สิ่งที่จะฟื้นคืนก็จะมีไม่ใช่ตัวคุณ แบริน เดวิส (Brain Davies ใน An Introduction to Philosophy of Religion) ได้สรุปเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวว่า ความตายที่ตามมาด้วยการฟื้นคืนชีพมีความเป็นไปได้ในทางตรรกะ นี่คือการก้าวอย่างที่สำคัญในปรัชญาศาสนา เพราะถ้าบางสิ่งเป็นไปได้ทางตรรกะ ก็ไม่มีประเด็นที่จะต้องถามต่อในสิ่งที่จะเกิดขึ้นจริง อีกด้านหนึ่ง เพราะมีบางสิ่งเป็นไปได้ในทางตรรกะ ไม่ได้หมายความว่า ในความเป็นจริงจะเป็นไปได้ ยกตัวอย่าง เราอาจกล่าวอ้างได้ว่า มันไม่พอที่จะไปสร้างกายที่เป็นอัตลักษณ์ขึ้นใหม่ แต่ว่า (เพื่อที่จะเป็นตัวตนในชีวิตที่ฟื้นคืนชีพในอนาคตอันนี้ เราจำเป็นต้องมีโลกอันเดียวกัน ที่เราจะแสดงตัวตนได้)^{๑๐๕}

ข. การอัศจรรย์ เรื่องการอัศจรรย์ มโนทัศน์ในเรื่องนี้ ผสมผสานอยู่ในความคิดที่แสดงออกด้วยคำสามคำคือ การอัศจรรย์ กิจอันทรงอิทธิฤทธิ์ และหมายสำคัญ การอัศจรรย์^{๑๐๖} เป็นประเด็นเบื้องต้น การอัศจรรย์เป็นเหตุการณ์ซึ่งเมื่อพินิจพิจารณาแล้วทำให้รู้สึกถึงการประทับอยู่และฤทธิ์อำนาจของพระเจ้า การทรงจัดเตรียม และเหตุการณ์ประจวบเหมาะต่าง ๆ ที่น่าตื่นใจ ตลอดจนเหตุการณ์ที่น่าตื่นใจ ตลอดจนเหตุการณ์ที่น่าตื่นตะลึงเช่นการคลอดบุตร ล้วนเป็นการงานแห่งฤทธิ์อำนาจในการทรงสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการเนรมิตสร้างครั้งไหน ๆ และเหมาะสมที่จะเรียกว่าอัศจรรย์ ด้วยเหตุที่สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนสื่อให้เราตระหนักถึงการประทับอยู่และฤทธิ์อำนาจของพระเจ้าเช่นกัน ในแง่นี้อย่างน้อยเราก็ถือได้ว่า การอัศจรรย์ยังมีอยู่ในปัจจุบัน

กิจอันทรงฤทธิ์ มุ่งเน้นที่ความประทับใจซึ่งการอัศจรรย์ก่อให้เกิดขึ้นและชี้ให้เห็นถึงพระราชกิจเหนือธรรมชาติของพระเจ้า โดยใช้ฤทธิ์อำนาจแบบเดียวกับที่ทรงเนรมิตสร้างโลกขึ้นจากความว่างเปล่าซึ่งปรากฏอยู่ในพระคัมภีร์ตลอดเล่ม ฉะนั้น การที่พระเยซูทรงเรียกคนให้ฟื้นจากความตายสามครั้ง ไม่นับการคืนพระชนม์ของพระองค์เอง^{๑๐๗} เช่นเดียวกับเอลียาห์ เอลีซา เปโตร กับเปาโล ที่ต่างได้เรียกคนคนหนึ่งให้เป็นขึ้นจากความตาย ก็จัดเป็นการงานแห่งฤทธิ์อำนาจในการทรงสร้างด้วย

^{๑๐๕} เมล์ ทอมป์สัน เขียน สมหวัง แก้วสุฟอง แปล, **ปรัชญาและศาสนา**, หน้า ๒๕.

^{๑๐๖} คำว่า การอัศจรรย์มาจากคำว่า miraculum ในภาษาลาตินแปลว่าก่อให้เกิดความพิศวงอัศจรรย์ใจ

^{๑๐๗} ยอห์น ๑๑:๓๘-๔๔.

เป็นเหตุการณ์ที่มีอาจจะอธิบายโดยอ้างว่า เป็นเรื่องบังเอิญหรือเป็นไปตามวิถีธรรมชาติ การรักษา ร่างกายให้หายทุพพลภาพและหายโรคซึ่งพระคัมภีร์ได้เล่าไว้มากมายหลายเรื่อง ก็แสดงให้เห็นถึงการ ทรงสร้างชิ้นใหม่และการฟื้นฟูให้กลับสู่สภาพดีดังเดิมที่เหนือธรรมชาติเช่นเดียวกัน

หมายสำคัญเป็นคำที่ใช้เรียกการอัศจรรย์ (ที่ใช้อย่างสม่ำเสมอในพระกิตติคุณยอห์น ซึ่ง บันทึกการอัศจรรย์สำคัญเจ็ดประการไว้) หมายความว่า การอัศจรรย์ต่าง ๆ นั้นบ่งชี้อะไรบางอย่าง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การอัศจรรย์นั้น ๆ สื่อสารอะไรให้เราทราบ การอัศจรรย์ต่าง ๆ ในพระคัมภีร์ แทบทั้งหมดเกาะกลุ่มกันอยู่ในสมัยอพยพ สมัยอาลียาห์และเอลีซา และสมัยพระคริสต์กับอัครสาวก การอัศจรรย์เหล่านี้มีความสำคัญในประการแรกคือ เป็นการรับรองว่าผู้กระทำการอัศจรรย์นั้นเป็น ตัวแทนและผู้ส่อข่าวของพระเจ้าจริง ความเชื่อเรื่องการอัศจรรย์เป็นส่วนหนึ่งที่มีอาจแยกออกจาก ศาสนาคริสต์ได้^{๑๐๘}

ค.กฎแห่งธรรมชาติ (Natural Laws) นักวิทยาศาสตร์ทั้งหลายต่างพากันเน้นหนักอยู่กับ กฎธรรมชาติ พวกเขากล่าวว่า ในสถานการณ์ต่าง ๆ หากสิ่งทั้งหลายสามารถสืบต่อภาวะของมันเอง ในรูปของขบวนการจนถึงภาวะสุดท้ายแล้ว กฎดังกล่าวพร้อมที่จะอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของโลก ได้อย่างดี นักวิทยาศาสตร์เน้นอยู่บนทฤษฎีแห่งวิวัฒนาการของสิ่งต่าง ๆ เราสามารถติดตามร่องรอย ความเป็นไปได้ของวิวัฒนาการ ว่ามีกระบวนการเป็นมาได้อย่างไร นี่คือนี่ที่นักวิทยาศาสตร์ต้องการ เราสามารถอธิบายความเป็นมาของปรากฏการณ์ของโลกต่าง ๆ ได้อย่างละเอียด พวกเราเกี่ยวข้องกับ สิ่งเหล่านี้ อันประกอบด้วย เหตุบังเอิญ (Accidental cause) กฎธรรมชาติ (Law of Nature) กฎแห่งพันธุกรรม (Law of Heredity)

๑) ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolution Theory) ภายใต้อาณัติของวิวัฒนาการ ไม่มีอะไรมาก ไปกว่ากฎเกณฑ์ธรรมชาติ เป็นเรื่องการนำเอากฎเกณฑ์ต่าง ๆ มาอธิบายสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวเอง แม้ว่าเรามีหลักการต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการอธิบาย แต่เราจะถือเป็นข้อยุติขั้นสุดท้ายมิได้ แม้เราจะ ถือเป็นเกณฑ์หนึ่งที่จะอธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในอดีต แต่เรายังถือเป็นหลักอันแท้จริงไม่ได้ วิวัฒนาการไม่ได้บอกให้เราทราบถึงภาวะที่เป็นเกณฑ์ธรรมชาติ และแม้มีเหตุอันบังเอิญ ก็อธิบาย ไม่ได้ว่าปรากฏการณ์ธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีการเปลี่ยนแปลงไปหาที่สุดไม่ได้ และหากสิ่งใดสามารถ เปลี่ยนแปลงตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ย่อมดำรงอยู่ไปได้เช่นกัน ปรากฏการณ์ของโลกทุกวันนี้ ทำให้เห็นสิ่งต่าง ๆ มิได้ปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมเลย รูปแบบต่าง ๆ ของชีวิตย่อมมีอยู่ ก่อนที่จะมีอะไรเป็นกฎเกณฑ์ธรรมชาติ สิ่งทั้งหลายย่อมมีอะไรเป็นของตนเอง บางสิ่งที่เรียกว่า โอกาส เราอาจต้องยอมรับว่า หากไม่มีโอกาสเข้าถึงสิ่งที่เป็นความจริง เราก็จะล้มเหลวในเรื่องของ การพิสูจน์ในข้อต่าง ๆ อย่างที่สุดเรายอมรับหลักทั่วไปว่า โอกาส นั้นไม่สามารถบอกเราให้ทราบถึง

^{๑๐๘} เจ. ไอ. แพคเกอร์ เขียน เครือวัล เทียงธรรม แปล, ศาสนศาสตร์ฉบับย่อ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ เซ็นจูรี, ๒๐๐๓), หน้า ๗๒.

รายละเอียด แต่ต้องยอมรับว่า สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นตามโอกาส หรือตามกาลเวลาของมัน หมายความว่า เรายังหาสาเหตุที่แท้จริงไม่ได้ เพราะฉะนั้น วิวัฒนาการนิยมนำเอาโอกาสหรือกาลเวลามาเข้า เครื่องมือในการอธิบายเหตุการณ์ ในโลกแทนการพูดถึงพระเจ้า ก็ไม่ได้สร้างสิ่งใหม่มาได้เลย^{๑๐๙}

๒.๔.๒ แนวคิดทางพระคัมภีร์ศาสนาคริสต์

ก. พระเยซูคริสต์ทรงทำอัศจรรย์ การทำมหัศจรรย์ของพระองค์ มิได้หมายความว่า พระองค์มีอำนาจพิเศษในตัวเอง แต่เป็นเพราะความตั้งใจของคนอื่น ดังนั้นฤทธานุภาพของพระเจ้าจึง ไหลเข้าสู่พระองค์อย่างไม่เคยไหลเข้าสู่คนอื่น ๆ พระองค์มิได้ทำอะไรตามใจหรือตามเวลาที่ตนชอบ พระองค์รอคอยกำหนดเวลาของพระเจ้า ถ้าเวลาของพระเจ้ายังไม่ถึง พระองค์จะยังไม่ทำอะไร ถึงแม้ ต้องยอมให้สหายของพระองค์ คือลาซารัสตายในระยะทางที่ต้องกินเวลาถึงสองวันก็ตาม^{๑๑๐} สิ่งที ประหลาดก็คือการยอมอยู่ใต้อำนาจพระเจ้าเช่นนี้ทำให้พระเยซูเป็นอิสระ พระองค์รักพระเจ้า พระ เจ้าก็ทรงรักพระองค์^{๑๑๑} และเนื่องจากเหตุที่พระเยซูห่วงใยต่อพระเจ้าและความมุ่งหมายของพระเจ้า อย่างเต็มที่ และพระองค์จะได้รับการทรงนำที่ถูกต้อง เมื่อต้องการว่าควรทำอย่างไรและพูดอย่างไร พระองค์รู้ว่าพระเจ้าสถิตอยู่กับพระองค์ตลอดเวลา และคงจะนำพระองค์ผ่านการที่ต้องทำและต้อง อดทนทุกอย่าง^{๑๑๒}

๑. ทรงรักษาคนตาบอด วันหนึ่งพระเยซูเสด็จไปตามทาง ทรงเห็นคนหนึ่งตาบอดมาตั้งแต่ กำเนิด เมื่อพระเยซูได้ทรงเอาโคลนทาที่ตาของเขาแล้ว ก็ทรงรับสั่งให้ไปล้างที่สระใกล้ ๆ แลวนั้น คนตาบอดนั้นก็ทำตามคำสั่งทุกประการ เมื่อเขาล้างตาเสร็จแล้วตาของเขาก็หายบอด อีกครั้งหนึ่งมี คนตาบอดคนหนึ่งนั่งอยู่ข้างถนน เมื่อเขาได้ยินว่าพระเยซูเสด็จมา เขาได้ตะโกนด้วยเสียงอันดังว่า “พระองค์เจ้าข้า ขอได้ทรงเมตตาข้าพเจ้าด้วยเถิด” พระเยซูถามเขาว่า “ท่านต้องการสิ่งใด” เขาทูล ตอบว่า “พระองค์เจ้าข้า ข้าพเจ้าใคร่ที่จะมองเห็น” แล้วพระเยซูทรงรับสั่งว่า “จงเห็นเถิด” ทันใดนั้น ชายคนนั้นก็สามารถมองเห็นได้เช่นเดียวกับคนทั่ว ๆ ไป

๒. ทรงรักษาคนง่อย คราหนึ่ง พระเยซูคริสต์ทรงสั่งสอนประชาชนอยู่ในบ้านหลังหนึ่ง มีคนสี่คนเอาที่นอนใส่คนง่อยหามมาหาพระองค์ แต่เพราะเหตุในบ้านนั้นมีคนแน่นมาก พวกเขาจึงไม่ อาจหามคนง่อยเข้าไปถึงพระองค์ได้ จึงพากันหามขึ้นไปบนหลังคา รื้อหลังคาออก แล้วก็หย่อนคนง่อย นั้นลงมาท่ามกลางผู้คนที่กำลังฟังเทศน์อยู่ เมื่อพระองค์ทรงเห็นดังนั้นก็สงสาร และตรัสแก่

^{๑๐๙} บุญย์ นิลเกษ ,ปรัชญาศาสนา, (เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖), หน้า ๗๘-๗๙.

^{๑๑๐} ยอห์น ๑๑:๖.

^{๑๑๑} ยอห์น ๔:๓๔.

^{๑๑๒} สตีเฟนส์ เนลป์ เขียน กองคริสเตียนศึกษา แพล, มนุษย์คืออะไร, หน้า ๒๐.

เขาว่า “ความผิดพลาดของเจ้าก็เสียแล้ว จงลุกขึ้นเดินไปเถิด” ทันใดนั้น ชายคนนั้นก็หายป่วยลุกขึ้นเดินไปได้

๓. ทรงเรียกคนตายให้เป็นขึ้น วันหนึ่งพระเยซูกับสาวกมาถึงเมืองหนึ่งชื่อนาอิน ขณะนั้นมีขบวนแห่ศพผ่านมา ทุกคนพากันสงสารหญิงที่เป็นมารดาของผู้ตาย เพราะนางเป็นม่ายและมีบุตรชายเพียงคนเดียวเท่านั้น พระเยซูทรงเมตตากรุณาหญิงผู้นี้ จึงเสด็จเข้าไปใกล้ ๆ ทรงยื่นพระหัตถ์แตะโลงศพกลางตรัสแก่ผู้ตายในโลงนั้นว่า “ชายหนุ่มเอ๋ย เราสั่งเจ้าให้ลุกขึ้นเถิด” เขาก็ลุกขึ้นนั่งและพูดได้ พระองค์จึงมอบชายหนุ่มให้แก่มารดาของเขา ยังมีชายอีกคนหนึ่งชื่อว่า ลาซารัส พระเยซูทรงรักษาชายคนนี้นี้มาก ขณะที่พระเยซูทรงกำลังสั่งสอนประชาชนอยู่ที่ตำบลอื่นอยู่นั้น ลาซารัสกำลังป่วยอยู่ พี่สาวสองคนของลาซารัสได้ส่งคนไปทูลพระเยซูว่า น้อยชายของเขาป่วยหนัก เมื่อพระเยซูเสด็จมาถึงบ้านของลาซารัสก็ทรงทราบ ว่า ลาซารัสได้ตายไปแล้ว พี่สาวของเขาทูลว่า “พระองค์เจ้าข้า ถ้าพระองค์ประทับอยู่ที่นี้ น้อยชายของข้าพเจ้าคงไม่ตาย” พระเยซูคริสต์ได้เสด็จไปที่อุโมงค์ฝังศพของลาซารัสและทรงเรียกลาซารัสว่า “ลาซารัสเอ๋ย จงออกมาเถิด” ทันใดนั้นลาซารัสก็ฟื้นคืนชีพเดินออกมาจากอุโมงค์^{๑๑๓}

ข. การฟื้นคืนพระชนม์ของพระเยซู

การฟื้นคืนพระชนม์ หมายถึงการที่พระเยซูคริสต์ทรงฟื้นขึ้นจากความตาย ในสภาพที่เป็นมนุษย์ครบถ้วนบริบูรณ์ หมายความว่า พระเยซูคริสต์มิได้ทรงฟื้นขึ้นแต่วิญญาณเท่านั้น แต่ทรงฟื้นคืนชีวิตทั้งเนื้อหนังและวิญญาณจิตด้วย ตอนแรกสาวกของพระเยซูคริสต์ ไม่เข้าใจความหมายของการฟื้นคืนพระชนม์ นี้ก็ว่าหมายถึงการที่ดวงวิญญาณ ของพระเยซูคริสต์กลับคืนมา เมื่อพระเยซูปรากฏพระองค์แก่เขา พวกเขาจึงตกใจกลัวนี่ก็ว่าเป็นผี แต่พระองค์ได้ทรงบอกพวกเขาว่า พระองค์มิได้เป็นผี “เพราะว่าผีไม่มีเนื้อและกระดูก”^{๑๑๔} แล้วพระองค์ก็ทรงยื่นพระหัตถ์ และพระบาทให้พวกเขาดู ไม่เพียงแต่เท่านั้น พระองค์ยังทรงรับประทานปลาอย่างชิ้นหนึ่งให้ดู^{๑๑๕} เป็นการพิสูจน์ว่าพระองค์เป็นมนุษย์ปกติที่ฟื้นคืนจากความตายมิใช่ใช้วิญญาณ เพราะวิญญาณเคี้ยวและกลืนอาหารไม่ได้^{๑๑๖}

โดยทั่วไปมนุษย์เป็นคนจารีตนิยม เขาไม่ต้องการจะถูกทำทลายให้เปลี่ยนวิถีดำเนินชีวิตทั้งสิ้น เขากลัวในสิ่งที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเองและฐานะ ดังนั้นมนุษย์จึงรวมหัวกันทำลายพระเยซู ขาวนาซาเร็ธเสีย และพระองค์ไม่ต้องการที่จะป้องกันพระองค์เองแม้แต่นิดเดียว และพระเจ้าก็ไม่ได้

^{๑๑๓} กองคริสตเตียนบรรณศาสตร์, พระคริสต์คือแสงสว่างของโลก, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญธรรม, ๑๙๗๔), หน้า ๑๙-๒๐.

^{๑๑๔} ลูกา ๒๔:๓๖-๔๐.

^{๑๑๕} ลูกา ๒๔:๔๑-๔๓.

^{๑๑๖} มาริลีน คูซส์ และแคทเทอร์รีน เซลล์ เขียน กองคริสเตียนบรรณศาสตร์ แพล, พระคริสต์ธรรมศึกษา, หน้า ๓๔.

ส่งกองทัพ ชุดสวรรค์ลงมาช่วยพระเยซู พระเยซูมอบตัวเองให้แก่มนุษย์โดยเต็มใจ และยอมให้เขาทำ แก่พระองค์ตามความพอใจ ในที่สุดมนุษย์ก็ฆ่าพระองค์เสีย และความตายนี้เองได้ทำให้โลกบังเกิด ใหม่^{๑๑๗} บทความทางพระคัมภีร์ทางศาสนา ในหากกล่าวถึงความมหัศจรรย์จะต้อง เป็นเรื่องราวใน พระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่ ซึ่งได้กล่าวถึงมูลเหตุสำคัญของ ความมหัศจรรย์ และการไถ่โทษของ พระเยซูที่มีต่อมนุษย์ ความมหัศจรรย์นั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ในพระคัมภีร์พระคริสตธรรม ดังเช่นที่ พระเยซูปลุกเด็กผู้หญิงคนหนึ่งให้กลับมามีชีวิต เราคงซึ่งใจมากที่เห็นความเศร้าเสียใจของพ่อแม่กลับ กลายเป็นความเบิกบานยินดีเมื่อได้เห็นลูกกลับมามีชีวิตอีกครั้ง^{๑๑๘} พระองค์ทรงสร้างปาฏิหาริย์โดย การที่สามารถปลุกเด็กผู้หญิงคนหนึ่งให้ตื่นฟื้นขึ้นมาจากความหลับไหล ฟื้นมามีชีวิต ได้พบเจอพ่อแม่ อีกครั้งหนึ่ง

หลังจากพระเยซูตายไม่กี่สัปดาห์ อัครสาวกเปโตรเผชิญหน้ากับพวกผู้นำศาสนาชาวยิวที่นำ กลัว คนพวกนี้แหละที่วางแผนฆ่าพระเยซู พวกเขาโกรธเปโตรมากที่รักษาชายคนหนึ่งให้เดินได้ พวกเขาถามเปโตรว่า เจ้าทำการนี้โดยอำนาจของใครหรือในนามของใคร เปโตรตอบด้วยความ กล้าหาญว่า ในพระนามพระเยซูคริสต์ชาวนาซาเรทซึ่งพวกท่านได้ตรึงไว้บนเสาค แต่พระเจ้าได้ ทรงปลุกให้เป็นขึ้นจากตาย โดยพระองค์นั้นแหละที่ชายคนนั้นยืนเป็นปกติอยู่ที่นี้ต่อหน้าท่าน ทั้งหลาย^{๑๑๙}

ในคราเดียวกันเมื่อพระเยซูทรงตายไป ผู้ที่สามารถปลุกพระองค์ขึ้นมาจากความตายได้นั้น มีแต่เพียงพระเจ้า เพื่อให้พระเยซูได้ทรงฟื้นจากความตายมาเป็นการมีชีวิต นั่นเอง พระองค์สามารถ ลุกขึ้นมายืนต่อหน้าคนเป็นทั้งหลายที่มองเห็นพระองค์ที่ทรงเคยตายไป การยืนยันของเปโตรเป็นการ ยืนยันของผู้ที่มีความศรัทธาและความเชื่อ ปาฏิหาริย์ได้เกิดขึ้นดังที่เปโตรได้กล่าวมา

เหล่าอัครสาวกรู้ว่าการฟื้นขึ้นจากตายของพระเยซูไม่เหมือนคนอื่น ๆ ก่อนหน้านั้นเพราะ พระเยซูฟื้นขึ้นจากตายเป็นกายวิญญานและจะไม่ตายอีก แต่คนอื่น ๆ ฟื้นขึ้นจากตายเป็นร่างกาย มนุษย์และในที่สุดก็ตายเหมือนเดิม^{๑๒๐} การฟื้นของพระเยซูเป็นการฟื้นขึ้นจากตายเป็นกายวิญญาน และจะไม่ตายอีก ความตายที่ไม่ตายอีก อาจเป็นสิ่งที่ผู้ที่ได้รับรู้ เหมือนได้รับฟังสิ่งอัศจรรย์ ที่ทำให้ ความเชื่อดั้งเดิมของตนเองเกี่ยวกับการเกิดหรือการตายจากโลกนี้ไป เกิดอัศจรรย์ทั้งความหวัง และ ความเชื่อต่อความตาย การดำเนินชีวิตที่รับรู้ถึงความตายที่ไม่ตาย เป็นความอัศจรรย์แม้แต่เพียงแค่นี้ ได้ ยิน ความศรัทธาต่อการไม่รู้ในความตาย ทำให้ศาสนิกเกิดความเชื่อมั่นต่อความอัศจรรย์นี้ได้เป็นอย่างดี ที่เข้าใจต่อกัน เปโตรเขียนว่า พระเยซู ถูกประหารในสภาพมนุษย์ แต่ถูกทำให้มีชีวิตในสภาพกาย

^{๑๑๗} สตีเฟนส์ เนลป์ เขียน กองคริสเตียนศึกษา แพล, **มนุษย์คืออะไร**, หน้า ๒๑.

^{๑๑๘} ลูกา ๘:๔๙-๕๖.

^{๑๑๙} กิจการ ๔:๕-๑๐.

^{๑๒๐} กิจการ ๑๓:๓๔.

วิญญาณ จากนั้น พระองค์สถิตด้านขวาพระหัตถ์ของพระเจ้าเพราะพระองค์เสด็จสู่สวรรคแล้ว และพระเจ้าทรงโปรดให้เหล่าทูตสวรรค์กับผู้มีอำนาจและผู้มีฤทธิ์ทั้งหลายอยู่ใต้อำนาจพระองค์แล้ว^{๑๒๑} ความอัศจรรย์ของความเป็นมนุษย์ ดังที่เปโตรได้เขียนไว้ ภายวิญญาณนั้น ได้สถิตอยู่กับพระหัตถ์ขวาของพระเจ้า และพระเจ้าทรงเมตตาให้อำนาจ เพื่อให้เหล่าทูตสวรรค์กับผู้มีอำนาจและผู้มีฤทธิ์ทั้งหลายได้อยู่ภายอานัติของพระเยซู ภายวิญญาณนั้นมีความนิรันดร และได้อยู่ใกล้ชิดกับพระเจ้า การมีชีวิตใหม่ในร่างเดิมที่เรียกว่าวิญญาณนั้น เป็นสิ่งที่พระเจ้าทรงมีอัศจรรย์ต่อพระเยซู

หลังจากที่พระเยซูถูกประหาร หัวหน้าศาสนาชาวยิวมาหาปีลาตและบอกว่า ท่านเจ้าขา พวกข้าพเจ้านึกขึ้นได้ว่า คนหลอกหลวงผู้นั้นเคยบอกไว้เมื่อยังมีชีวิตอยู่ว่าอีกสามวันเราจะถูกปลุกให้เป็นขึ้นมา ฉะนั้น โปรดสั่งให้ป้องกันที่ฝังศพเขาอย่างแน่นหนาจนถึงวันที่สาม เพื่อไม่ให้พวกสาวกของเขามาขโมยศพไปแล้วบอกประชาชนว่า เขาถูกปลุกให้เป็นขึ้นจากตายแล้ว และการหลอกหลวงครั้งหลังนี้จะยิ่งร้ายกว่าครั้งแรก ปีลาตบอกพวกเขาว่า พวกเจ้าจงนำอาหารยามไปป้องกันที่นั่นให้แน่นหนาเท่าที่จะทำได้^{๑๒๒} ในขณะที่การตายของพระเยซูยังสร้างความหวั่นไหวให้กับหัวหน้าศาสนาชาวยิว การอัศจรรย์ของพระองค์ทำให้หัวหน้าศาสนาชาวยิว มีความหวาดกลัว จึงต้องหาทางไม่ให้อัศจรรย์ได้เกิดขึ้น ศพของพระเยซูถูกฝังในอุโมงค์ที่เจาะเข้าไปในหินและปิดปากอุโมงค์ไว้อย่างแน่นหนาด้วยหินก้อนใหญ่ เพราะพวกหัวหน้าศาสนาต้องการให้พระเยซูอยู่ในอุโมงค์ฝังศพตลอดไป แต่พระเยซูไม่ต้องการให้เป็นอย่างนั้น สามวันต่อมา มาเรียแม็กดาลากับมาเรียอีกคนหนึ่งซึ่งเป็นสาวกของพระเยซูมาที่อุโมงค์ฝังศพ พวกเขาเห็นหินที่ปิดปากอุโมงค์ถูกลิ้งออกและมีทูตสวรรค์นั่งอยู่บนหินนั้น ทูตสวรรค์บอกผู้หญิงสองคนนี้ว่าให้เข้าไปดูข้างใน แล้วพวกเขาก็เห็นว่าอุโมงค์นั้นว่างเปล่า ทูตสวรรค์จึงพูดกับพวกเขาว่า พระองค์ไม่อยู่ที่นี้ เพราะพระองค์ถูกปลุกให้เป็นขึ้นมาแล้ว^{๑๒๓} สิ่งที่เกิดขึ้น ๔๐ วันหลังจากนั้น ให้ข้อพิสูจน์ที่ชัดเจนว่าพระเยซูถูกปลุกให้ฟื้นขึ้นจากตาย อัครสาวกเปาโลเขียนจดหมายถึงประชาคมในเมืองโครินธ์ว่า เรื่องสำคัญที่สุดเรื่องหนึ่งที่ข้าพเจ้าได้รับนั้นข้าพเจ้าได้ถ่ายทอดแก่ท่านทั้งหลายแล้ว คือเรื่องที่พระคริสต์สิ้นพระชนม์เพราะบาปของเราตามที่บอกไว้ในพระคัมภีร์ และที่พระองค์ทรงปรากฏกายแก่เฟพาแล้วก็แก่อัครสาวกสิบสองคน หลังจากนั้นพระองค์ทรงปรากฏกายแก่พี่น้องมากกว่าห้าร้อยคนในคราวเดียวซึ่งส่วนมากยังอยู่จนถึงทุกวันนี้ แต่บางคนก็ตายไปแล้ว แล้วพระองค์ทรงปรากฏกายแก่ยาโกโบ แล้วก็อัครสาวกทั้งหมดแก่ข้าพเจ้าซึ่งเป็นเหมือนเด็กที่ คลอดก่อนกำหนด^{๑๒๔} ๔๐ วันหลังจากที่พระเยซูถูกปลุกให้ฟื้น

^{๑๒๑} เปโตร ๓:๑๘-๒๒.

^{๑๒๒} มัทธิว ๒๗:๖๒-๖๖.

^{๑๒๓} มัทธิว ๒๘:๑-๖.

^{๑๒๔} โครินธ์ ๑๕:๓-๘.

ขึ้นจากตาย พระเยซูมาหาสาวกของท่านที่สวนใกล้ ๆ กับหลุมฝังศพและยังปรากฏตัวระหว่างทางไปหมู่บ้านเอ็มมาอูสและที่อื่น ๆ อีก^{๑๒๕}

เหล่าสาวกประกาศเรื่องการฟื้นขึ้นจากตายของพระเยซูอย่างร้อนรน พวกเขาถูกต่อต้าน ถูกทำร้าย บางคนถึงกับถูกฆ่าเพราะงานประกาศ ลองคิดดูสิว่าถ้าพระเยซูไม่ได้ฟื้นขึ้นจากตายจริง ๆ เปโตรคงไม่เสี่ยงชีวิตบอกคนกลุ่มเดิมที่วางแผนจะฆ่าพระเยซูว่าท่านฟื้นขึ้นจากตาย แต่เปโตรและสาวกคนอื่น ๆ มั่นใจเต็มที่ว่าพระเยซูยังมีชีวิตอยู่และกำลังดูแลงานประกาศ นอกจากนั้น การฟื้นขึ้นจากตายของพระเยซูทำให้ผู้ติดตามท่านมั่นใจในความหวังที่จะได้รับการปลุกให้ฟื้นขึ้นจากตายด้วย เช่น สเตฟาโน ถึงแม้จะต้องตายแต่เขาก็มั่นใจว่าจะได้รับการปลุกให้มีชีวิตอีก^{๑๒๖} พระเยซูบอกว่า เราเป็นการกลับเป็นขึ้นจากตายและเป็นชีวิต ผู้ที่แสดงความเชื่อในเรา แม้เขาตาย เขาก็จะมีชีวิตอีก^{๑๒๗} ถ้าพระเยซูไม่ถูกปลุกให้ฟื้นขึ้นจากตายและมีชีวิตอีกครั้ง เราก็คงอยู่ใต้อำนาจของบาปและความตาย^{๑๒๘} พระยะโฮวาใช้สติปัญญาและพลังมหาศาลในการปลุกพระเยซูให้ฟื้นขึ้นจากตายแล้วมีชีวิตอมตะในสวรรค์ พระเจ้าแสดงให้เห็นว่าพระองค์มีความสามารถที่จะทำให้คำสัญญาของพระองค์เป็นจริง พระยะโฮวาสัญญาว่า ผู้สืบเชื้อสาย พิเศษนี้จะเป็นผู้จัดการทุกประเด็นเกี่ยวข้องกับสิทธิการปกครองของพระเจ้า แต่เพื่อที่คำสัญญานี้จะเป็นจริงพระเยซูซึ่งเป็น ผู้สืบเชื้อสาย จะต้องตายและได้รับการปลุกให้ฟื้นคืนชีวิตก่อน^{๑๒๙} เมื่อพระเยซูตายมีสิ่งอันไม่เคยบังเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์โลกมาแต่ก่อนบังเกิดขึ้นมนุษย์ผู้นี้ได้ดำเนินชีวิตเชื่อฟังพระเจ้าอย่างบริบูรณ์ ความตายก็เป็นการสิ้นสุดกันจริง ๆ เป็นเครื่องแสดงว่าจบบทบาทลงแล้ว บัดนี้ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เป็นไปได้ พระเยซูได้รักษาวิญญาณของพระองค์ไม่ให้โกรธ เกลียดและเคียดแค้นตลอดเวลาที่ถูกทดลองและทนทุกข์ทรมาน พระองค์ได้ส่งคืนพระวิญญาณอันบริสุทธิ์ให้แก่พระบิดาเจ้า โลกพิภพไม่เคยเห็นเหตุการณ์เช่นนี้มาแต่ก่อน พระธรรมยอห์นได้บอกถึงการตายของพระเยซูไว้ในประการสำคัญ ๓ ทาง เป็นการกลับไปหาพระบิดา เป็นการที่พระองค์ได้ถูกยกขึ้น เป็นเวลาที่พระองค์ได้รับสง่าราศีพระคัมภีร์ใหม่มิได้แยกการคืนพระชนม์ของพระเยซูออกจากการตายของพระองค์ ถ้าวาททั้งสองนี้เป็นเหตุการณ์อย่างเดียวกัน ในประการแรก การคืนพระชนม์มิได้เพิ่มสิ่งใดเข้ากับการตาย เป็นการแสดงความหมายภายในของชัยชนะแห่งพระเยซูใน ชีวิตและการตาย แสดงว่าคนที่เป็นมมนุษย์แท้นั้นได้กลับคืนไปอยู่กับพระเจ้าชั่วนิรันดร์

^{๑๒๕} ลูคา ๒๔:๑๓-๑๕.

^{๑๒๖} กิจการ ๗:๕๕-๖๐.

^{๑๒๗} ยอห์น ๑๑:๒๕.

^{๑๒๘} โรม ๕:๑๒.

^{๑๒๙} เยเรมีย์ ๓:๑๕.

เราจะเห็นได้ว่าพระบุตรได้มีประสบการณ์ ๓ ชั้น ตามที่ปรากฏในพระคัมภีร์ใหม่ พระองค์ได้อยู่กับพระเจ้าในรังสีความยิ่งใหญ่ที่พระเจ้าประทานให้ก่อนที่จะสร้างโลก^{๑๓๐} พระองค์ได้อยู่กับมนุษย์ พระองค์ได้รับสภาพเป็นมนุษย์เพื่อเห็นแก่เราและเพื่อความรอดของเรา พระองค์ดำเนินชีวิตอย่างมนุษย์ภายใต้สภาพการณ์อย่างที่เราเรารู้จักกันดีทีเดียว พระองค์ถูกทดลองเหมือนกับพวกเรา ถูกทดลองแต่ไม่ยอมจำนนต่อการยั่วยวนของความบาป^{๑๓๑} พระองค์ได้ตายเหมือนกับมนุษย์และกลับไปอยู่กับพระเจ้า เวลาที่ถูกทรมานและการทดลองนั้นเป็นเรื่องจริงแต่บัดนี้ได้หมดไปแล้ว “พระคริสต์ที่ทรงเป็นขึ้นมาจากความตายนั้นแล้วจะหาตายอีกไม่ ความตายก็หาครอบงำพระองค์ต่อไปไม่”^{๑๓๒} เมื่อฟื้นคืนพระชนม์แล้ว พระเยซูคริสต์ทรงปรากฏให้สาวกของพระองค์เห็นถึง ๔๐ วัน จึงเสด็จกลับสู่สวรรค์ การฟื้นคืนพระชนม์ของพระเยซูคริสต์ มีความสำคัญต่อคริสต์ชนอย่างน้อย ๕ ประการ

๑. เป็นการพิสูจน์ว่า พระองค์เป็นพระบุตรของพระเจ้า^{๑๓๓}
๒. เป็นการทำให้เรามั่นใจว่าเราเป็นผู้ชอบธรรม^{๑๓๔}
๓. ทำให้เรามีความหวัง ในชีวิตนิรันดร์ และมรดกที่ไม่รู้เปื่อยเน่า^{๑๓๕}
๔. ทำให้ความเชื่อ การนมัสการและการรับใช้ของคริสต์ชน ไม่เปล่าประโยชน์^{๑๓๖}
๕. ทำให้คริสต์ชน กล้าประกาศพระกิตติคุณ โดยไม่กลัวความตาย^{๑๓๗}

ปัญหาเกี่ยวกับความเป็นและความตาย ไม่มีทางอื่นใด ไม่มีทางใดที่จะรอดได้เว้นเสียแต่ว่าเจ้าตัวเองที่เป็นกบฏยอมรับเอาการลงโทษ ประหารตัวเอง ให้ตายไปเสียและเต็มใจที่จะตาย นั้นเป็นคำตรัสประการแรกของพระเจ้าแต่มีใช้คำสุดท้าย พระเยซูตายแล้วก็เป็นขึ้นอีก เราได้รับคำเรียกร้องให้วางใจในพระเจ้าผู้ประทานชีวิตแก่คนตายและทรงเนรมิตสร้างสิ่งต่าง ๆ ^{๑๓๘} ชีวิตเช่นนี้พระเจ้าเท่านั้นที่จะประทานให้ได้ และจะต้องพึ่งอาศัยพระองค์ตลอดไป

^{๑๓๐} ยอห์น ๑๗:๒๔.

^{๑๓๑} ฮีบรู ๔:๑๕.

^{๑๓๒} โรม ๖:๙.

^{๑๓๓} โรม ๑:๔.

^{๑๓๔} โรม ๘:๒๕.

^{๑๓๕} เปโตร ๑:๓,๔.

^{๑๓๖} โครินธ์ ๑๕:๑๔-๒๒.

^{๑๓๗} โกรินธ์ ๑๕:๒๙-๓๐.

^{๑๓๘} โรม ๘:๑๗.

๒.๔.๓ สรุปเหตุการณ์อัศจรรย์

มนุษย์กับการเกิดขึ้นมาบนโลกใบนี้ เรารู้วัตถุประสงค์แห่งชีวิตของเราว่าจะดำเนินไปเป็นเช่นไร แต่สิ่งที่เรารู้คือ เมื่อเกิดมาแล้ว เราหนีความตายไม่พ้น ความตายเป็นเรื่องจริงที่เราไม่อยากจะกล่าวถึงสักเท่าไร แต่ถ้าจะมีสักกี่คนที่ฟื้นขึ้นมา ความน่าอัศจรรย์ก็บังเกิดขึ้นในหัวใจของเราอย่างแน่นอน ในทางศาสนา การที่พระเยซูได้สิ้นชีพบนไม้กางเขน และได้ทรงกลับมาใหม่ ภายใต้การรู้ของสาวก การยืนยันจากการกลับมาจากความตายของพระองค์เยซูคริสต์ เป็นเรื่องยืนยัน และเตือนใจให้สาธุชน รับรู้ถึงพระประสงค์ของพระเป็นเจ้า ที่มีซึ่งอิทธิฤทธิ์ทรงพลาณาภาพอันมีอยู่จริง ความตายไม่ใช่สิ่งหยุดยั้งความศรัทธาต่อผู้ที่นับถือคริสต์ศาสนา ความตายไม่ได้เป็นเรื่องน่าเศร้า แต่ความตายทำให้เราได้ไปพบพระเจ้าเป็นเจ้า ในดินแดนที่ทรงย้ำเตือนว่า นั่นคือสรวงสวรรค์ ที่สำหรับผู้มีความเชื่อ และศรัทธาต่อพระเจ้าสูงสุด.

๒.๕ บริบททางสังคมร่วมสมัยเดวิด ฮูม

นับได้ว่าบทบาททางสังคมของกลุ่มศาสนาในยุคสมัย คริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ ยังคงมีกลิ่นอายของความเป็นสังคมของนักศาสนาคความเข้มงวดของการใช้ศาสนาเพื่อประโยชน์ของฝ่ายการเมืองและการศาสนา เป็นสิ่งที่มีอำนาจมีศักดิ์นาใช้อำนาจของศาสนาบนความเชื่อทางศาสนาหาผลพลอยได้จากความเชื่อผิด ๆ ของประชาชนจึงเกิดความแตกร้าวรอยแยกของประชาชน จึงได้เกิดชนชั้นใหม่ทางสังคมที่เรียกได้ว่าเป็นกลุ่มนักวิชาการ นักปรัชญา นักสู้เพื่ออุดมคติ ได้นำความเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิด ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อกลุ่มชน นับได้ว่า บทบาททางความคิดมีความสำคัญต่อสังคม การเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ การล่มสลายในระบบความคิดทางศาสนาและทางการเมือง

๒.๕.๑ เหตุการณ์ช่วงสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ แห่งฝรั่งเศส

พระองค์ทรงขึ้นครองราชย์ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ซึ่งมีพระชนม์ได้ ๕ พรรษา จึงมีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งกินระยะเวลาถึง ๘ ปี สุขภาพร่างกายของพระองค์ทรงอ่อนแออยู่หลายปี ทรงอภิเษกสมรสตั้งแต่พระชนม์ ๑๕ พรรษากับสตรีซึ่งแก่กว่าพระองค์ถึง ๗ ปี (มาเรีย เลคซินสกี (Maria Leczinski) ธิดาของกษัตริย์นอกราชบัลลังก์ของโปแลนด์)^{๑๓๙} รัชสมัยของพระองค์อาจแบ่งได้เป็น ๓ ระยะ คือ ๒ ระยะแรกกินเวลาระยะละ ๒๐ ปี ระยะหลัง ๑๐ ปี ระยะแรกเริ่มในปี ค.ศ. ๑๗๒๓ เมื่อพระเจ้าหลุยส์ (มีพระชนม์เพียง ๑๓ พรรษา) ทรงบรรลุนิติภาวะ ระยะที่สอง ในปี ค.ศ. ๑๗๔๓ ถึงปี ๑๗๖๔ ในระยะนี้พระเจ้าหลุยส์ทรงสละอำนาจของราชบัลลังก์เกือบหมดให้กับพระสนม

^{๑๓๙} เจ.เอ็ม. ทอมป์สัน เขียน นันทา โชติกะพุกกะณะและนิออน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา แปล, *Foreign history 1494 – 1789 (ประวัติศาสตร์ยุโรป ค.ศ.๑๔๙๔ – ค.ศ.๑๗๘๙)*, (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๑๒), หน้า ๒๒๕.

ที่ขึ้นชื่อของพระองค์ คือมาตามปอมปาตูร์ นางคือผู้แต่งตั้งและปลดเสนาบดีและนายทหารต่างๆ วางนโยบายทั้งในและนอกประเทศ ในการทำสัญญาไมตรีกับออสเตรียในปีค.ศ. ๑๗๕๖ และนางยังอุปการะคณะผู้ทำบรรณานุกรม (Encycopaedists)^{๑๔๐}

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ สภาพของฝรั่งเศสในปี ค.ศ. ๑๗๓๙ ว่า “ฝรั่งเศสมีสภาพดีขึ้นมากจนแทบจะไม่น่าเชื่อเมื่อเปรียบเทียบกับสมัย ๒๐ ปีก่อนหน้านั้น ทั้งนี้เป็นผลงานของสังฆราชเฟลอร์ที่สิ้น ถนนวนหนทางได้รับการซ่อมแซมเป็นอย่างดี และส่วนใหญ่เรียบเหมือนถนนในปารีส สองข้างทางมีต้นไม้ขึ้นเหมือนในฮอลแลนด์ ทางด้านโจรผู้ร้ายก็ถูกรวบไปมากจนกระทั่งคนสามารถพกเงินเดินทางไปได้ไกลๆ ได้อย่างปลอดภัย คนฝรั่งเศสเองก็เปลี่ยนไปมากกว่าถนนเสียอีกแทนที่จะเห็นคนหน้าเหลืองซีด เดินห่มผ้าไปตามท้องถนนอย่างแต่ก่อน กลับเห็นคนทั้งหมู่บ้านเต็มไปด้วยชวานาหน้าตาสดใส ใช้ผ้านุ่มๆอย่างดี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์และความสุขสบายของประชาชนโดยทั่วๆ ไป”^{๑๔๑}

บทบาทและความสำคัญฝรั่งเศสได้รับการยกย่องในปี ค.ศ. ๑๗๓๘ ว่าเป็นตุลาการของยุโรป ได้กลับคำสัญญาที่เคยให้ไว้กับพระเจ้าชาร์ลส์ที่ ๖ โดยเข้าร่วมในการโจมตีพระนางมาเรีย เทเรซา ซึ่งการกระทำนี้ขาดความยุติธรรมอย่างยิ่ง และผลที่ได้จากสงครามก็อาจจะตกอยู่ที่ฝรั่งเศส และอาจจะตกอยู่กับปรัสเซีย (ผู้ต้องการไซลีเซีย)^{๑๔๒}

๒.๕.๒ อาณาจักรอังกฤษ สวีเดน รัสเซีย ปรัสเซีย โปแลนด์และออสเตรีย

ปี ค.ศ. ๑๗๑๕ เป็นการสิ้นสุดยุคเก่าและเข้าสู่การเริ่มต้นของยุคใหม่ คริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ เป็นสมัยสุดท้ายของระบอบการปกครองแบบเก่า (Old regime) กษัตริย์ระบบเก่าของฝรั่งเศสและสเปน ยังคงทรงปกครองประเทศโดยระบอบการปกครองแบบใช้อำนาจเด็ดขาด แต่ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ อำนาจเด็ดขาดนั้นไม่มีอยู่แล้วในความเป็นจริง การปกครองของฝรั่งเศสและสเปนได้เสื่อมลงกลายเป็นระบอบนาธิปไตย กษัตริย์ในยุคใหม่ หรือ “กษัตริย์ผู้ทรงธรรม” (Enlightened despots) ซึ่งปกครองประเทศต่างๆ ในยุโรปอยู่ในครึ่งหลังของศตวรรษนี้ กลุ่มเจ้า และขุนนางยังหลงคิดว่าฐานะของตนยังเหมือนเดิม เพราะตนยังมีอภิสิทธิ์ต่างๆ อยู่เช่นสมัยก่อน องค์กรศาสนายังดำรงอยู่ด้วยดี แต่ทว่าสภาพของสามัญชนไม่ได้อยู่ในขั้นดี และไม่ได้รับอภิสิทธิ์อะไรเลย ถึงอย่างไรก็ตาม กลุ่มสามัญชนดำเนินชีวิตอย่างไม่ปริปากหรือเรียกร้องใด ๆ สภาพของสังคมในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ เปรียบได้กับหมู่บ้านที่เจียบเหงาที่เราอาจได้พบตามหุบเขาเปลี่ยว ๆ ถึงแม้จะมีควันขึ้นจากปล่องไฟ ในอากาศอาจ

^{๑๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓๐.

^{๑๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๙.

^{๑๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๒.

อบอวลไปด้วยกลิ่นดอกไม้ แต่ไม่มีการเคลื่อนไหวหรือเสียงใดที่จะแสดงให้เห็นว่ามีคนประเภทใดบ้างอยู่ในที่นั้น และมีพลังอะไรแอบแฝงอยู่บ้าง^{๑๔๓}

ก.อังกฤษ สมัยพระนางแอนน์ (ค.ศ.๑๗๐๒-๑๗๑๔) ในปี ค.ศ.๑๗๐๗ อังกฤษและสก๊อตแลนด์ได้เข้าร่วมกันในปีค.ศ.๑๗๐๗ พระมหากษัตริย์อังกฤษเริ่มเสียดำนาจ “สมบูรณาญาสิทธิราชย์” ไปเป็นลำดับ การตัดสินใจทางการเมืองในสมัย พระนางแอนน์ขึ้นอยู่กับพรรคการเมืองทั้งสองพรรค ทอริ์คุมเสียงข้างมากในสภา และพรรควิกเข้าร่วมในคณะรัฐบาล

สมัยจอร์เจียน (Georgian Era ค.ศ.๑๗๑๔-๑๘๒๐) เมื่อพระนางแอนน์สิ้นพระชนม์ในเดือนสิงหาคม ปี ค.ศ.๑๗๑๔ ราชสมบัติได้ตกมายัง อีไล้คเตอร์ยอร์จแห่งบรันสวิท-ลูเนเบิร์กหรือ แอนโนเวอร์ คนอังกฤษและกลุ่มโปแตสแตนต์ ส่วนใหญ่พอใจ ที่กษัตริย์องค์ใหม่จะไม่อิงคาทอลิก เพราะถ้าฝักใฝ่กับคาทอลิกจะหมายถึงอิทธิพลและกองทัพฝรั่งเศสและอาจหมายถึงสงครามกลางเมืองครั้งใหม่ พระมหากษัตริย์อังกฤษราชวงศ์แอนโนเวอร์มีพระนามว่า “ยอร์จ (George)” ถึง ๓ พระองค์ต่อกัน ในช่วง ค.ศ.ที่๑๘ พรรควิกเป็นผู้ดำเนินการปกครองด้วยความไว้วางใจของพระมหากษัตริย์ พระเจ้ายอร์จมีพระชนม์ ๕๔ พรรษา และไม่ได้เป็นคนอังกฤษ ยิ่งกว่านั้นยังตรัสภาษาอังกฤษไม่ได้อีกด้วย พระมหากษัตริย์จึงไม่มีบทบาทนักในคณะรัฐบาล หลังจากสิ้นพระเจ้ายอร์จที่ ๑ (George I; ๑๗๑๔-๑๗๒๗) ไปพระเจ้ายอร์จที่ ๒ ยังคงไม่มีบทบาทอีก ทำให้เกิดประเพณีที่พระมหากษัตริย์ไม่มีบทบาทต่อการเมืองการปกครอง^{๑๔๔} จึงทำให้มีนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารแทน กษัตริย์ กษัตริย์อังกฤษจึงไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองอีกต่อไป

กษัตริย์ราชวงศ์สจิวตปกครองอังกฤษอยู่เป็นเวลาประมาณ ๑๑๐ ปี แต่ในยุคสมัยนี้ อังกฤษก็ได้เจริญก้าวหน้ามาอย่างไม่หยุดยั้ง โดยเฉพาะด้านการตั้งอาณานิคมในทวีปอเมริกาเหนือ การค้าขายกับต่างประเทศทำให้เศรษฐกิจของอังกฤษเข้มแข็งมั่นคง^{๑๔๕}

ข.สวีเดน เป็นประเทศเล็กและยากจน ความยิ่งใหญ่ของสวีเดนขึ้นอยู่กับความอ่อนแอของประเทศเพื่อนบ้าน และความสามารถของกษัตริย์แต่ละองค์ พระเจ้าชาร์ลที่ ๑๒ มีพระชนม์เพียง ๑๕ พรรษา เมื่อพระองค์ขึ้นสู่อำนาจบัลลังก์ และถูกโจมตีโดยศัตรูดั้งเดิม คือ รัสเซีย โปแลนด์ และเดนมาร์ก ในปี ค.ศ.๑๗๐๐ พระองค์ทรงสามารถบังคับให้เดนมาร์กทำสัญญาสงบศึกได้ และทรงมีชัยชนะเหนือกองทัพรัสเซีย ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าทัพของพระองค์ถึง ๔ เท่า มีผู้กล่าวว่า ถ้าหากพระเจ้าชาร์ลทรงรุกไล่กองทัพรัสเซียเข้าไปในประเทศรัสเซียแล้ว พระองค์อาจทรงป้องกันความพินาศของสวีเดนไว้ได้ แต่ทรงหาทางปลดออกัสตัส แห่งแซกโซนีออกจากราชบัลลังก์โปแลนด์ และทรงแต่งตั้ง

^{๑๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๒.

^{๑๔๔} อนันตชัย จินดาวัฒน์, ประวัติศาสตร์ยุโรป, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท .เอส.เค.เอส.อินเตอร์พรีน จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๕๑๖.

^{๑๔๕} ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม, ประวัติศาสตร์ยุโรปสมัยใหม่ ค.ศ.๑๔๕๓-๑๘๐๔, (กรุงเทพมหานคร: เทพเนรมิตการพิมพ์, ๒๕๒๔), หน้า ๒๓๘.

สตาร์นิสลาส เลคซินสกี (Starislas Leczinski) ซึ่งราชธิดาต่อมาได้เป็นมเหสีพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ ขึ้นแทน ในปี ค.ศ.๑๗๐๘ พระเจ้าชาร์ลทรงหันกลับมาเริ่มศึกกับรัสเซียใหม่ ด้วยการนำทหาร ๓๐,๐๐๐ คน เข้าบุกมอสโก แต่ปรากฏว่าสายเกินไป พระองค์ประสบกับความผิดหวัง พระเจ้าปีเตอร์ทรงนำกองทัพรัสเซียถอยหนีลึกเข้าไปในประเทศ และทำลายเสบียงอาหาร เมื่อพระเจ้าชาร์ลทรงตระหนักว่าไม่มีทางบุกไปถึงมอสโกได้ พระองค์ทรงบายหน้ามุ่งสู่ทางใต้ แต่ปรากฏว่ากองทัพของพระเจ้าชาร์ลถูกตีแตกยับเยิน โดยพระเจ้าปีเตอร์ที่พอลตาวา (Poltawa) ในปี ค.ศ.๑๗๐๙ พระเจ้าชาร์ลต้องทรงหนีไปตุรกีอย่างเกือบจะเอาพระชนม์ไม่รอด และหลังจากถูกขังในตุรกี ๕ ปี พระองค์เสด็จกลับยุโรป และทรงพบว่าพระเจ้าปีเตอร์ได้เข้าครอบครองดินแดนฝั่งตะวันออกของบอลติกแล้ว และรัสเซียได้เข้ายึดครองพอมอเรเนียของสวีเดน พระเจ้าชาร์ลสิ้นพระชนม์ในการรบกับนอร์เว ในปี ค.ศ. ๑๗๑๘ ประเทศสวีเดนล้มละลาย ประชาชนลดจำนวนลงเป็นอย่างมาก การรบที่พอลตาวานับเป็นการรบครั้งที่สำคัญครั้งหนึ่งของโลก เพราะมีผลยืนยาวสัญญาสงบศึกกานูสตาตท์ ในปี ค.ศ.๑๗๒๑ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในยุโรป เพราะเป็นการแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนของสวีเดน และการก้าวเข้าสู่อำนาจของรัสเซีย อิทธิพลเหนือทะเลบอลติกหลุดจากมือของประเทศหนึ่งสู่อีกประเทศหนึ่ง และศูนย์กลางในยุโรปทางเหนือได้เปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง^{๑๔๖}

ค.รัสเซีย ประชากรรัสเซียเป็นชนชาติที่เก่าแก่ที่มีอายุอย่างน้อยสิบศตวรรษมาแล้ว ประชาชนส่วนใหญ่ของรัสเซียประกอบอาชีพกสิกรรม ด้วยขนาดที่กว้างใหญ่ของประเทศทำให้เกิดเจ้าของที่ดินใหญ่ๆ รัสเซียมีคนน้อยและยังมีนิสัยชอบโยกย้ายที่^{๑๔๗} ดังคำกล่าวที่ว่า “ไม้กางเขนอันหนึ่งห้อยคอ ขวานเล่มหนึ่งเหน็บที่เอว รองเท้าบูตห้อยไว้หลัง ชาวรัสเซียจะไปได้ทุกมุมโลก” (Ramband) ชาวรัสเซียไม่มีอดีตทางการเมืองที่จะต้องระลึกถึง ไม่มีสัญลักษณ์อันใดที่จะทำให้นึกถึงอารยธรรมก่อนๆ ไม่มีวรรณคดีโบราณ ทำให้รัสเซียอิสระที่จะทดลองการปกครองทุกอย่างที่เห็นว่าจะเหมาะสมสำหรับสถานการณ์มากที่สุด การปกครองที่เหมาะสมกับสังคมแบบนี้คือ การปกครองแบบใช้อำนาจเด็ดขาดแบบพ่อปกครองบุตร ดังนั้นในรัสเซียจึงกำเนิดระบบการปกครองแบบเจ้าของที่ดินและระบบพระเจ้าซาร์ พวกเขาพากลายสภาพเป็นทาสติดที่ดิน พลเมืองกลายเป็นเด็กอยู่ในมือของทรราชที่เป็นที่เชื่อถือของพลเมืองแม้ทรราชเหล่านั้นจะฆ่าฟันพวกตน และศาสนาคริสต์นั้น รัสเซียรับมาจากอาณาจักรโรมันที่กำลังเสื่อมโทรม ความเชื่อถือศาสนาในรัสเซียยิ่งรุนแรง เพราะถูกตัดขาดจากโรมเป็นศตวรรษ และมีอิทธิพลเหนือทุกสิ่งในชีวิตของชาวรัสเซีย^{๑๔๘}

ในยุคของรัสเซีย การขึ้นสู่อำนาจของผู้หญิงได้นำความเปลี่ยนแปลงให้กับการปกครอง มีการตั้ง “จักรพรรดินี” (ค.ศ.๑๗๒๕) ของพระนางแคธริน พระนางครองบัลลังก์ในเวลา ๑๖ เดือน หลังจากนั้นสิ้นพระชนม์ มีกษัตริย์ผู้เยาว์หลายพระองค์แก่งแย่งอำนาจจนถึงสมัยของพระนางแอนน์

^{๑๔๖} เจ.เอ็ม. ทอมป์สัน เขียน นันทา โชติกะพุกกะณะและนิออน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา แปล, *Foreign history 1494 – 1789 (ประวัติศาสตร์ยุโรป ค.ศ.๑๔๙๔ – ค.ศ.๑๗๘๙)*, หน้า ๒๔๑-๒๔๒.

^{๑๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๓.

^{๑๔๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔๔.

(ค.ศ.๑๗๓๐-ค.ศ.๑๗๔๐) รัสเซียมีการปกครองที่ดีในสมัยของพระนาง พระนางนำเอาชาวเยอรมันของพระนางจากคัวร์แลนด์ (Courland) เข้ามาช่วยปกครอง พระนางทรงแต่งตั้งกษัตริย์ไปปกครองโปแลนด์ ส่งทหารไปช่วยออสเตรียรบที่ฝั่งแม่น้ำไรน์ ส่งผู้มีความรู้ไปแคมชัตคา (Kamshatka) เพื่อให้ค้นหาเส้นทางการค้าที่สั้นที่สุดระหว่างมอสโกและปักกิ่ง ด้วยพระนางทรงเป็นเยอรมันมากกว่ารัสเซียและการปกครองโดยชาวต่างชาติไม่ได้รับความนิยมในรัสเซีย จึงเปิดโอกาสให้พระนางเอลิซาเบธิตา พระเจ้าปีเตอร์มหาราชและพระนางแคธริน ทำการรัฐประหารและสถาปนาพระองค์เองขึ้นเป็นจักรพรรดินีในปี ค.ศ.๑๗๔๑ นโยบายสมัยนี้ของรัสเซียเป็นนโยบายที่เป็นอริกับปรัสเซียและพระเจ้าเฟรเดอริกมหาราช โดยผูกไมตรีกับอังกฤษ และร่วมมือกับฝรั่งเศสและออสเตรีย เช่นในสงคราม ๗ ปี (ค.ศ.๑๗๕๖-๑๗๖๓)^{๑๔๙}

ง. ปรัสเซีย อาณาจักรปรัสเซียเป็นรัฐเยอรมันที่ใหญ่ที่สุดหากไม่นับอาณาจักรออสเตรีย แต่ในครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ปรัสเซียสามารถแสดงบทบาทในเยอรมันเหนือ ออสเตรียและกลายเป็นผู้นำในการรวมรัฐเยอรมันต่างๆ ขึ้นเป็นประเทศเยอรมนีได้สำเร็จในปี ค.ศ.๑๘๗๑^{๑๕๐} มหาอำนาจในบรรดามหาอำนาจทั้งสามทางเหนือ นั้นนับตั้งแต่รัชสมัยของเจ้าชายเฟรเดอริกผู้ยิ่งใหญ่ (The Great Elector) (ค.ศ.๑๖๔๐) จนถึงรัชสมัยของพระเจ้าเฟรเดอริกมหาราช (ค.ศ.๑๗๔๐) ราชวงศ์ที่ก่อสร้างปรัสเซียขึ้นมาคือ ราชวงศ์โฮเฮนโซลเอน (Hohenzollerns) คติพจน์ของตระกูลก็คือ “จากภูเขาสู่ทะเล” ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ อัลเบิร์ตออฟแบรนเดนบวร์กมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าคณะอัศวินทิวทอนิก (Grand Master of the teutonic Knights) ซึ่งได้ปกครองดินแดนในปรัสเซียตะวันออกในฐานะขุนนางของกษัตริย์โปแลนด์ ได้เปลี่ยนมานับถือนิกายลูเธอรัน และได้ทำการริบสมบัติของคณะอัศวินทิวทอนิก มาตั้งเป็นแคว้นปรัสเซีย (Duchy of Prussia) ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ ราชวงศ์แบรนเดนบวร์กและคลีฟส์ (Brandenburg and Cleves) มารวมอยู่กับราชวงศ์โฮเฮนโซลเอน และดินแดนของ ๓ ราชวงศ์นี้เองที่ประกอบเข้าเป็นส่วนสำคัญของปรัสเซียในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘^{๑๕๑} ในที่นี้ช่วงสมัยของพระเจ้าเฟรเดอริก วิลเลียมที่ ๑ (ค.ศ.๑๗๑๔-ค.ศ.๑๗๔๐) ศูนย์กลางการปกครองของพระองค์คือ คณะรัฐมนตรีสงคราม (War Cabinet) ซึ่งพระองค์ทรงเป็นประธานและมีหน้าที่ควบคุมส่วนราชการอื่นๆ ของประเทศ นโยบายของพระองค์คือ สนับสนุนให้ชาวต่างชาติให้เข้ามาตั้งหลักแหล่ง ปรับปรุงการเกษตรและการค้า สะสมทอง และจัดระเบียบกองทัพ กองทัพของปรัสเซียใหญ่และได้รับการฝึกฝนอย่างดีประดุจเครื่องจักร และอยู่ใต้กษัตริย์ และทรงยินยอมให้พวกที่อพยพเข้ามาถือศาสนาได้อย่างเสรี และพวกคาทอลิกก็พบว่าพวกตนได้รับการต้อนรับอย่างดี จากพระเจ้าแผ่นดินที่นับถือนิกายคาลวินแต่ทรงปกครองรัฐที่นับถือนิกายลูเธอร์ ชันติธรรมทางศาสนาเป็น

^{๑๔๙} เจ.เอ็ม. ทอมป์สัน เขียน นันทา โชติกะพุกกะณะและนิออน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา แปล, Foreign history 1494 – 1789 (ประวัติศาสตร์ยุโรป ค.ศ.๑๔๙๔ – ค.ศ.๑๗๘๙), หน้า ๒๔๘-๒๔๙.

^{๑๕๐} ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม, ประวัติศาสตร์ยุโรปสมัยใหม่ค.ศ.๑๔๕๓-๑๘๐๔, หน้า ๑๖๖.

^{๑๕๑} เจ.เอ็ม. ทอมป์สัน เขียน นันทา โชติกะพุกกะณะและนิออน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา แปล, Foreign history 1494 – 1789 (ประวัติศาสตร์ยุโรป ค.ศ.๑๔๙๔ – ค.ศ.๑๗๘๙), หน้า ๒๕๔.

นโยบายที่ปรัสเซีย ใช้เป็นเครื่องมือในการเพิ่มประชากรโดยการอพยพ^{๑๕๒} ความรุ่งโรจน์ของปรัสเซีย ภายใต้การปกครองของพระเจ้าเฟรเดริกมหาราช (ค.ศ. ๑๗๔๐-ค.ศ. ๑๗๘๖) ทรงสร้างกองทัพที่มีทหารถึง ๑๔๗,๐๐๐ คน มีระเบียบวินัยเฉียบขาด ได้รับการฝึกฝนอย่างดีและมีอาวุธ ทันสมัยจนถึงกับทรงกล้าเผชิญหน้ากับกองทัพของฝรั่งเศส ออสเตรียและรัสเซียในเวลาต่อมาคือการแย่งสิทธิการครอบครอง แคว้นไซลิเซีย^{๑๕๓}

จ. โปแลนด์ ในยุคปี ค.ศ. ๑๗๔๐ ประเทศในยุโรปที่เป็นแหล่งแห่งความยุ่งยากมากที่สุดคือ โปแลนด์ แต่ด้วยอาณาเขตที่กว้างใหญ่ ติดกับพรมแดนของประเทศมหาอำนาจเช่น รัสเซีย และปรัสเซีย ทางด้านตะวันออกและตะวันตก, สวีเดนและตุรกี ทางเหนือและทางใต้ (อย่างเช่น ออสเตรีย มีภูเขาแอลป์เป็นเครื่องป้องกันศัตรูจากข้างหลัง) แต่โปแลนด์ไม่มีพื้นที่เพื่อปกป้องแนวเขตประเทศ จึงทำให้โปแลนด์กลายเป็นศูนย์กลางของการวางแผนซับซ้อนในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ^{๑๕๔} รัสเซียอ้างสิทธิทางด้านเชื้อชาติ และศาสนาที่จะเข้ายึดครองลิทัวเนียตะวันออก ออสเตรียทางใต้ก็คอยจ้องที่จะเอาดินแดนของโปแลนด์เป็นสิ่งที่ “ชดเชย” ดินแดนทุกกระเปาะดินนี้ที่ตนต้องเสียไปให้กับมหาอำนาจอื่น ๆ^{๑๕๕} เมื่อก้าวถึงประชากรในโปแลนด์ อาจจะมองเห็นภาพได้ดังคำกล่าวนี้ “ในสังคมโปแลนด์จะมีทั้งพวกขุนนางที่ยากจนทั้งเนื้อทั้งตัวมีเพียงเสื้อขนสัตว์เนื้อหยาบๆ ชุดหนึ่ง ม้าตัวหนึ่ง ดาบเล่มหนึ่งและยศขุนนาง อ่านเขียนหนังสือไม่ได้ ไม่มีความรู้เรื่องของโลกนอกไปจากวงสังคมแคบๆ ของตนเท่านั้นและมีทั้งพวกชั้นสูง นุ่งห่มด้วยเสื้อขนสัตว์ที่มีราคาที่สุดในโลก และประดับเพชรพลอยเต็มตัว ม้าที่ลากรถก็เป็นม้าพันธุ์ดีมีราคา มีความรอบรู้ในเรื่องของโลกและมีรสนิยมสูงเพราะได้ไปรับกลิ่นไอ่วัฒนธรรมจากปารีส หรือไม่ก็จากกรุงคอนสแตนติโนเปิลซึ่งเป็นศูนย์กลางความหรูหราแบบตะวันออก” ความแตกต่างในหมู่พระก็มีอยู่มากเช่นกัน พระบางคนรับราชการในตำแหน่งสูงๆ และเดินทางไปทั่วยุโรปทำหน้าที่ทูตประจำราชสำนักต่างๆ แต่บางคนก็มีชีวิตอยู่อย่างยากแค้น “เที่ยวเทศนาตามริมถนนทางหลวงถึงความเชื่อทางไสยศาสตร์ และความเชื่ออย่างรุนแรงตามแบบสมัยกลาง”

โปแลนด์เป็นสังคมที่มีของเก่าและใหม่ปะปนกันอย่างเกือบไม่น่าเชื่อ กล่าวคือ มีทั้งการปกครองแบบกษัตริย์และแบบสาธารณรัฐ มีความรู้สึกหยิ่งในเกียรติตามแบบศักดินาและความเสมอภาคตามแบบประชาธิปไตย ความแตกต่างทางด้านความมีความจน การโต้เถียงที่เฉลียวฉลาดในสภามักจะจบลงโดยการใช้ดาบเป็นเครื่องตัดสินในที่สุด^{๑๕๖} ประวัติศาสตร์ของโปแลนด์จาก ค.ศ. ๑๗๓๓-

^{๑๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๐.

^{๑๕๓} อ้อยา โคมลกาญจน, *อารยธรรมตะวันตก*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑), หน้า ๔๑๙.

^{๑๕๔} เจ.เอ็ม. ทอมป์สัน เขียน นันทา โชติกะพุกกะณะและนิออน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา แปล, *Foreign history 1494 – 1789 (ประวัติศาสตร์ยุโรป ค.ศ. ๑๔๙๔ – ค.ศ. ๑๗๘๙)*, หน้า ๒๕๖.

^{๑๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๘.

^{๑๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๗.

ค.ศ. ๑๗๗๒ ก็คือ เรื่องราวของการแสวงหาผลประโยชน์ของมหาอำนาจต่างๆ ฝรั่งเศสยังคงดำเนินนโยบายเป็นศัตรูกับราชวงศ์แฮบสบูร์กตามเดิมจนกระทั่งปี ค.ศ. ๑๗๕๖ โดยไม่ได้ตระหนักว่าสถานการณ์ได้เปลี่ยนไปมากหลังจากที่รัสเซียค่อยๆ ก้าวขึ้นไปสู่ความเป็นมหาอำนาจ รัสเซียและปรัสเซียร่วมมือกันดำเนินนโยบายเกี่ยวกับโปแลนด์ใหม่ คือใช้นโยบายแทรกซึมโดยสันติก่อน แล้วจึงจะตกลงแบ่งปันเขตแดนกันในตอนหลัง ซึ่งทำให้นโยบายดั้งเดิมของฝรั่งเศสหมดความหมายลง^{๑๕๗}

สงครามชิงราชย์โปแลนด์ (ค.ศ. ๑๗๓๓-ค.ศ. ๑๗๓๕) สัญญาสงบศึกจะไม่ได้เซ็นจนกระทั่ง ค.ศ. ๑๗๓๘^{๑๕๘} ซึ่งกินเวลา ๒ ปี การรบส่วนใหญ่อยู่ในอิตาลีและแถบแม่น้ำไรน์ กองทัพของพระเจ้าจักรพรรดิชาร์ลส์พ่ายแพ้ถึงแม้ว่ารัสเซียจะส่งทหารข้ามยุโรปมาช่วย ตามสัญญาสงบศึกคือสัญญาเวียนนาฉบับที่สอง (ค.ศ. ๑๗๓๕) สตานิสลาสยอมนสละสิทธิ์ในราชบัลลังก์โปแลนด์ แต่ได้รับสิทธิที่จะเรียกพระองค์เองว่ากษัตริย์และได้รับแคว้นลอร์เรนเป็นของตอบแทน สตานิสลาสมาตั้งราชสำนักจำลองอยู่ที่เมืองนองซี (Nancy) สร้างโรงพยาบาลและห้องสมุดสาธารณะ และใช้เวลาไปในการโต้เถียงกับรัสเซีย มหาอำนาจตกลงกันว่าเมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์แล้ว แคว้นลอร์เรนจะต้องตกเป็นของฝรั่งเศส^{๑๕๙}

ฉ. ออสเตรีย สงครามชิงราชย์ออสเตรียในปี ค.ศ. ๑๗๔๐^{๑๖๐} เกิดขึ้นโดยความอ่อนแอของออสเตรีย และนโยบายของฝรั่งเศสที่ตั้งต้นเป็นศัตรูกับออสเตรีย ในความอ่อนแอของออสเตรียอธิบายได้ถึง ๓ สิ่งด้วยกันคือ ความพ่ายแพ้และการสูญเสียดินแดนในสงครามชิงราชย์โปแลนด์ ความปราชัยในสงครามกับตุรกีซึ่งออสเตรียถูกรัสเซียดึงเข้าไปในปี ค.ศ. ๑๗๓๖ และจบลงด้วยการทำสัญญาสงบศึกเบลเกรด (ค.ศ. ๑๗๓๘) ที่นำความอับอายมาสู่ออสเตรีย และสิ่งสุดท้ายคือการที่จักรพรรดิชาร์ลส์ที่ ๖ ไม่ทรงสามารถจัดการขัดแย้งในการสืบราชสมบัติหลังจากพระองค์สิ้นพระชนม์แล้ว ปัญหาสุดท้ายนี้เป็นปัญหาที่สลับซับซ้อน^{๑๖๑} หากกล่าวถึงกษัตริย์ออสเตรียมีราชินีพระนามว่า พระนางมาเรีย เทเรซา พระนางมีพระชนม์ ๒๓ พรรษา เพิ่งขึ้นสู่อราชบัลลังก์ เพิ่งอภิเษกสมรส “พระนางทรงเป็นสตรีที่ยิ่งใหญ่” พระเจ้าเฟรดเดอริกศัตรูของพระนางเคยบรรยายไว้ “และได้ทรงยกเกียรติของสตรีเพศและราชบัลลังก์ขึ้นอย่างมาก พระนางทรงมีนโยบายสมจะเป็นนโยบายของมหาบุรุษ” เมื่อพระนางขึ้นสู่อราชบัลลังก์ไม่เท่าไร พระเจ้าเฟรดเดอริกก็เคลื่อนกองทัพเข้าสู่ไซลีเชีย พระองค์ทรงมีพันธมิตรหลายประเทศคือ บาวาเรีย ฝรั่งเศส แซกโซนี และสเปน และพระองค์ทรงทราบดีว่าออสเตรียอยู่โดดเดี่ยวและไม่พร้อม ดังนั้นพระองค์จึงทรงรีบเข้าตีไซลีเชียและยึดครองได้โดย

^{๑๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๙.

^{๑๕๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๘.

^{๑๕๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๐.

^{๑๖๐} อ่างแล้ว.

^{๑๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๐.

เกือบจะไม่ต้องมีการต่อสู้เลย^{๑๖๒} แต่ทว่าขณะนั้น (ฤดูใบไม้ร่วง ค.ศ. ๑๗๔๑) สิ่งเดียวที่ออสเตรียต้องทำคือ สงบศึกกับพระเจ้าเฟรเดอริก การเจรจาสงบศึกดำเนินไปอย่างลับๆ ที่การประชุมที่ซเนลเลนดอร์ฟ (Schnellendorf) โดยมีเสนาบดีอังกฤษ คือ ลอร์ด ฮินด์ฟอร์ด (Lord Hyndford) เป็นผู้เจรจา และในสัญญาเบรสเลา (Breslau) ซึ่งเปิดเผยในปี ค.ศ. ๑๗๔๒ ปรากฏว่าพระนางมาเรียอโยกไซลีเซียให้กับพระเจ้าเฟรเดอริก แต่ตลอดเวลาพระนางวางแผนที่จะตีกลับคืนให้ได้ในกาลข้างหน้า^{๑๖๓} เมื่อทำสัญญาเสร็จสิ้น พระเจ้าเฟรเดอริกก็สงบศึกทันทีโดยมิได้ปรึกษาฝรั่งเศสซึ่งเป็นพันธมิตร และผลก็คือฝรั่งเศสต้องเผชิญกับกองทัพของออสเตรียที่เตรียมตีกลับ เมื่อขอความในสัญญาเป็นที่เปิดเผยเป็นธรรมดาที่ฝรั่งเศสจะต้องคิดว่าตนถูกทรยศ เมื่อเปิดเผยเอกสารแล้ว ออสเตรียก็ส่งกำลังเข้าตีฝรั่งเศสในโบฮีเมียและออสเตรียเหนือ ในปลายปี ค.ศ. ๑๗๔๒ ออสเตรียก็ได้ดินแดนที่เสียไปกลับคืนเข้ายึดครองบาวาเรีย และเข้ามัจจนประชิดแม่น้ำไรน์ นี่เป็นฉากแรกของสงครามชิงราชย์ออสเตรีย โดยที่พระเจ้า เฟรเดอริกทรงช่วงชิงไซลีเซียมาได้สำเร็จ แต่ด้วยวิธีที่ไม่ค่อยเหมาะสมนัก ออสเตรียสูญเสียไซลีเซียก็จริง แต่ได้รับการยกย่องจากยุโรป ส่วนฝรั่งเศสถูกหลอกลวงหักหลังและเหยียดหยาม^{๑๖๔}

๒.๕.๓ สงครามแห่งยุคสมัย

ก. สงครามไซลีเซีย ไซลีเซียอยู่ระหว่างแคว้นแซกโซนีและโปแลนด์ เปรียบเสมือนทางหลวงที่มุ่งตรงเข้าสู่เวียนนาและเป็นประตูหลังสู่โบฮีเมีย ดินแดนอันอุดมสมบูรณ์เป็นดินแดนแถบต้นๆ ลุ่มแม่น้ำโอเดอร์ และไซลีเซียยังใช้เป็นแหล่งเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมที่ยิ่งใหญ่ ไซลีเซียยังเป็นของออสเตรีย^{๑๖๕} พระเจ้าเฟรเดอริกแห่งปรัสเซียได้ช่วงชิงไซลีเซียมาจากออสเตรียโดยสัญญาสงบศึก หลังจากการสงบศึกชั่วคราวเวลาหนึ่ง การรบก็ได้เริ่มต้นขึ้นอีก ซึ่งเกิดจากพระเจ้าเฟรเดอริกเป็นผู้เปิดฉากสงครามไซลีเซียหนที่สองด้วยการโจมตีโบฮีเมีย และยึดกรุงปราก (ค.ศ. ๑๗๔๔) ในปีต่อมาพระองค์เข้ายึดครองแซกโซนีซึ่งเป็นพันธมิตรของออสเตรียขณะนั้น และบังคับให้พระนางมาเรียเทเรซาทรงรับรองสัญญาเบรสเลา ด้วยการทำสัญญาเดรสเดน (Dresden) ใหม่ (ค.ศ. ๑๗๔๕)

สงครามเจ็ดปี หรือที่เรียกในภาษาเยอรมันว่า สงครามไซลีเซียครั้งที่ ๓ (Seven Year' War) หรือ (Third Silesian War) เกิดขึ้นเมื่อระหว่างปี ค.ศ. ๑๗๕๖ จนถึงปี ค.ศ. ๑๗๖๓ โดยเกี่ยวข้องกับทุกประเทศมหาอำนาจในยุโรป สงครามเจ็ดปีเป็นสงครามระหว่างปรัสเซียและบริเตนใหญ่ และกลุ่มนครรัฐเล็กในเยอรมันนีที่ต่อต้านฝ่ายพันธมิตรที่ประกอบด้วย ออสเตรีย ฝรั่งเศส สวีเดน และแซกโซนี โดยรัสเซียเปลี่ยนข้างอยู่ระยะหนึ่งในปลายสงคราม ต่อมาโปรตุเกส (ฝ่ายบริเตน

^{๑๖๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๓.

^{๑๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๔.

^{๑๖๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๕.

^{๑๖๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๑.

ใหญ่) และสเปน (ฝ่ายฝรั่งเศส) ถูกดึงเข้าร่วมในสงคราม และเนเธอร์แลนด์ที่เป็นกลางก็เข้าร่วมเมื่อถูกโจมตีในอินเดีย เพราะความกว้างขวางของสงครามที่กระจายไปทั่วโลก ทำให้สงครามเจ็ดปีได้รับการบรรยายว่าเป็น “สงครามโลกครั้งแรก” ที่มีผลให้มีผู้คนเสียชีวิตไปประมาณ ๙๐๐,๐๐๐ ถึง ๑,๔๐๐,๐๐๐ คน เป็นสงครามที่สืบเนื่องจากสงครามสืบราชสมบัติออสเตรีย ที่นำมาสู่การแข่งขันระหว่างอังกฤษและฝรั่งเศส แสดงถึงการเปลี่ยนทิศทางการทูต (Diplomatic Revolution) คือศัตรูกลับมาเป็นมิตร และมิตรกลายเป็นศัตรู ยุโรปจับกลุ่มเป็นศัตรูกันในสนธิสัญญา เอ็ก-ลา-ชาเปล (Aix-la-chapel) ยุติสงครามสืบราชสมบัติออสเตรีย อังกฤษทำสงครามกับฝรั่งเศสเพื่อแย่งชิงอเมริกาเหนือ (French and Indian War) ส่วนปรัสเซียทำสงครามกับออสเตรีย เพราะต้องการสถาปนาอิทธิพลทางทหารของตนในยุโรปภาคกลาง สงครามนี้จะเริ่มขึ้นในอเมริกา ก่อนที่จะมาบานปลายในยุโรปและสิ้นสุดลงในอเมริกาในเวลาต่อมา^{๑๖๖}

ผลจากการรบที่ฟองเตอนัว (Fontenoy) ค.ศ.๑๗๔๕ การรบยังคงใช้วิธีการของสมัยกลางอยู่ เมื่อกองทัพอังกฤษและฝรั่งเศสได้รุกเข้าขึ้นมาคนละข้างมาเจอกันเข้าบนยอดเขาโดยมิได้คาดฝัน ทั้งคู่มิปีนบรรจุกระสุนพร้อม แต่ทั้งคู่ทราบดีว่าเมื่อยิงลูกปืนที่บรรจุออกไปแล้ว จะต้องใช้เวลาอีกเกือบ ๑ นาทีเพื่อบรรจุกระสุนใหม่ และในเวลานี้เองที่ข้าศึกจะเข้าจู่โจมด้วยดาบปลายปืน

ดังนั้นจึงเป็นกฎของกองทัพฝรั่งเศสที่จะรอให้ข้าศึกเป็นฝ่ายยิงก่อน ทางฝ่ายนายทหารอังกฤษเปิดหมวกและโค้งให้นายทหารฝรั่งเศสผู้ซึ่งตอบด้วยกิริยาเดียวกัน นายทหารการ์ดอังกฤษตะโกนขึ้นว่า “ขอให้ทหารฝรั่งเศสยิง” นายทหารฝรั่งเศสตอบมาว่า “ท่านสุภาพบุรุษ เราไม่เคยยิงก่อนเลย ขอให้ท่านช่วยเป็นผู้เริ่ม” ดังนั้นอังกฤษจึงเป็นฝ่ายเริ่ม และปรากฏว่าทำลายชีวิตนายทหารการ์ดฝรั่งเศสไป ๑๙ คน พลทหาร ๙๕ คน และอีก ๒๘๕ คนบาดเจ็บ ส่วนกองทัพอื่น ๆ ก็ถูกยิงยับเยินเช่นกัน ในเมื่อกองหน้าของฝรั่งเศสซึ่งเป็นกองทัพที่เข้มแข็งที่สุดมาประสบความสำเร็จเช่นนี้ พวกกองหลังเริ่มระส่ำระสายและหนีเอาตัวรอด อังกฤษได้ชัยชนะและรุกไล่ต่อไป

ในปีสุดท้ายของสงคราม รัฐบาลฝรั่งเศสได้ดินแดนที่เสียไปคืนมาบ้าง และการเจรจาผลปรากฏว่า ออสเตรียยอมยกไซลีเชีย ยกพาร์มาให้สเปน แต่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ รับสั่งว่าพระองค์ “ต้องการทำสัญญาเยี่ยงกษัตริย์มากกว่าพ่อค้า” ทรงยอมถอยทัพออกจากอิตาลี และเนเธอร์แลนด์ และยอมไล่ผู้อ้างสิทธิในราชบัลลังก์อังกฤษ (The Young Pretender) ออกจากฝรั่งเศส การทำเยี่ยงกษัตริย์ของพระองค์ครั้งนี้ ทำให้พระองค์ตกจากความนิยม

นายทหารฝรั่งเศสคนหนึ่งกล่าวว่า “การที่ฝรั่งเศสยอมสละดินแดนที่ยึดครองเท่ากับฝรั่งเศสทำสงครามกับตัวเอง กล่าวคือ ทำให้ศัตรูของฝรั่งเศสเข้มแข็งขึ้นอย่างไม่เคยมีมาก่อน และฝรั่งเศสเองก็อ่อนแอกว่าที่เคย ฝรั่งเศสได้สูญเสียพลเมืองไปเกือบแสน และประเทศเกือบไม่มีเงินเหลือสักสตางค์แดง” (Malet) คาร์ของซอง เสนาบดีต่างประเทศของพระเจ้าหลุยส์ในสมัย ค.ศ.๑๗๔๔-

^{๑๖๖} อธิยา โภมลกาญจน, อารยธรรมตะวันตก, หน้า ๔๑๙.

๑๗๔๗ เขียนบันทึกไว้ว่า “การปฏิวัติเป็นของแน่นอนแล้ว เพราะประเทศกำลังเสื่อมโทรมอย่างมหันต์ ไม่มีกษัตริย์ที่ทรงปกครองบ้านเมือง ไม่มีทั้งเสนาบดี นายพล กองทัพและนายทหาร ไม่มีความกล้าหาญ ระเบียบวินัย ไม่มีเงิน ไม่มีชายฉกรรจ์เหลือในแผ่นดิน ไม่มีเกียรติ ไม่มีความสามารถ และไม่มีกำลัง”^{๑๖๗}

ข. สงครามอาณานิคม เหตุการณ์ที่ทำให้เกิดสงคราม สงครามชิงอาณานิคม (ในปี ค.ศ. ๑๗๕๖) คือ แคนาดา และอินเดีย โดยในช่วงเวลานั้น อังกฤษและฝรั่งเศสเริ่มทำสงครามกันแล้ว แต่ปรากฏว่าฝรั่งเศสเป็นฝ่ายเสียเปรียบ และสัญญาสงบศึกปารีสยิ่งนำความเสียหายมาสู่ฝรั่งเศส อังกฤษและฝรั่งเศสเริ่มแสวงหาอาณานิคมในสมัยใกล้กัน ในดินแดนแถบเดียวกันและด้วยวิธีเหมือนกัน กล่าวคือ เริ่มในสมัยพระเจ้า ฟรานซิสที่ ๑ และพระเจ้าเฮนรีที่ ๔ ของฝรั่งเศส และในสมัยพระเจ้าเฮนรีที่ ๘ และพระนางอลิซาเบธที่ ๑ ของอังกฤษ ในอินเดียโดยการช่วงชิงจากโปรตุเกส ในอเมริกาจากสเปน ด้วยวิธีตั้งบริษัทการค้าในอินเดีย ตั้งอาณานิคมปกครองในอเมริกาเหนือ แต่ในขณะที่ฝรั่งเศสถือว่าแคนาดาของฝรั่งเศสและหลุยเซียนาเป็นเสมือนหนึ่งของจักรวรรดิฝรั่งเศสและปกครองโดยตรงจากปารีส อาณานิคม ๑๓ แห่งของอังกฤษและดัชชีทางฝั่งตะวันออกของทวีป ได้รับอนุญาตให้ปกครองแบบมีผู้แทนภายใต้การควบคุมแต่เพียงในนามของกษัตริย์ ในดินแดนทั้งสองแห่งปรากฏว่าการชิงชัยระหว่าง ๒ ชาติเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และการต่อสู้เกิดขึ้นในปีเดียวกับสงครามชิงราชสมบัติออสเตรียและสงคราม ๗ ปี และกินเวลาประมาณเท่าๆ กัน สัญญาปารีส ๑๗๖๓ เป็นสัญญาที่เสียเปรียบที่สุดฉบับหนึ่งของฝรั่งเศส ฝรั่งเศสสูญเสียอาณานิคมในอเมริกาและอินเดียเกือบทั้งหมดรวมทั้งความหวังที่จะเป็นผู้นำทางด้านท้องทะเลด้วย^{๑๖๘}

๒.๕.๔ สรุปบริบทสังคมร่วมสมัยของเดวิด ฮูม

จะเห็นได้ว่า เกิดเหตุการณ์อันสำคัญเป็นอยู่มากทั้งการเมือง การปกครองและศาสนา เป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงของระบบธรรมเนียมประเพณี การรบ การสงครามเพื่อแย่งชิงอาณาเขต ความสำคัญทางศาสนาลดน้อยถอยลง และการให้การสนับสนุนการเขียนสารานุกรม เป็นการเปลี่ยนอย่างมีนัยยะสำคัญ การรวบรวมความรู้ตลอดถึงภูมิปัญญาต่างๆ ความผิดพลาดจากอดีตที่ผ่านมา เข้าสู่ยุคการที่นักปรัชญามีอิทธิพลต่อความคิดของประชาชน การที่ประชาชนเปลี่ยนบทบาทจากระบบทาสศักดินาที่ดิน มาเป็นประชาชนที่มีการดำเนินชีวิตเป็นเอกเทศ มีความสำคัญต่อความเป็นไปของบ้านเมือง ระบบกษัตริย์นับได้ว่าเป็นทั้งแหล่งทุนของพระราชและเป็นอำนาจที่คาบเกี่ยวไปด้วยความศักดิ์สิทธิ์ การดำเนินบทบาทของแต่ละชนชั้นเป็นไปตามครรลองของความเป็นอำนาจเป็นที่ตั้ง เมื่อมีอำนาจที่จะทำสิ่งใดอำนาจนั้นก็เปลี่ยนแปลงสภาพสังคมและวัฒนธรรม ขึ้นอยู่ที่ว่าอำนาจจะตกอยู่ในมือของใครนักรบการเมือง กษัตริย์ ประชาชนหรือสังฆราช นักบวช

^{๑๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๕-๒๖๖.

^{๑๖๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘๐.

บทที่ ๓

ศึกษามโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม

๓.๑ แนวคิดทางทฤษฎีของเดวิด ฮูม

๓.๑.๑ แนวคิดประสบการณ์นิยม

นักปรัชญา กลุ่มประสบการณ์นิยม ถือว่าความรู้ที่แท้จริงต้องมาจากประสบการณ์ คือกลุ่มประสบการณ์นิยม (Empiricism) กลุ่มนี้มีทรรศนะว่า ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ซึ่งเรียกว่า “Empirical Knowledge” นั้นเป็นความรู้ที่แท้จริงเพราะสามารถยืนยันข้อเท็จจริงได้^๑

ประสบการณ์ ประกอบด้วย ประสบสัมผัสภายใน มีลักษณะเป็นอัตวิสัย (Subjective) เช่น ความปรารถนา (Desire) ความรู้สึก (Feeling) คิด (Thinking) ส่วนประสบการณ์นอก เช่น เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น รู้รส รู้สัมผัส^๒

ประสบการณ์นิยม แปรมาจาก Empiricism นั้นมีที่มาจากคำในภาษากรีกว่า Empeiria ซึ่งความหมายตรงกับคำว่า experiential ของภาษาลาติน และ experience ของภาษาอังกฤษ

การนิยามประสบการณ์นิยม มีดังนี้

“ประสบการณ์นิยม” คือทรรศนะที่ถือว่าประสบการณ์เท่านั้นที่เป็นที่มาของความรู้^๓

“ประสบการณ์นิยม” คือ เบื้องหลังความคิดมูลฐาน เป็นรูปแบบของประสบการณ์หลักในความรู้ของมนุษย์ในความเชื่อของสิ่งต่างๆ^๔

ในศตวรรษที่ ๑๗ เป็นช่วงที่เริ่มมีการขยายขอบเขตของความรู้ของมนุษย์อันเกี่ยวกับโลกและจักรวาล ความสงสัยในสิ่งที่เป็นความรู้ และการเริ่มเข้ามามีบทบาทของวิทยาศาสตร์ การสังเกตการทดลอง การใช้เหตุผล ปรัชญาประสบการณ์นิยม คือการถือนำประสบการณ์เป็นความสำคัญที่นำไปเกิด

^๑ สุจิตรา อ่อนค้อม, ปรัชญาเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๖๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๐.

^๓ Peter A. Angeles. *Dictionary of philosophy*. (New York: Harper & Row, 1981), p.75.

^๔ Robert Audi, *The Cambridge dictionary of philosophy*, second edition, (New York: Cambridge University, 1999), p.262.

ความรู้ ได้ถือกำเนิดขึ้นในประเทศอังกฤษ นักปรัชญาจอห์น ล็อก (John Locke) เป็นผู้ก่อตั้งหลักการที่สำคัญของปรัชญาสำนักนี้คือ ความรู้ทั้งปวงนั้นมีพื้นฐานอยู่บนประสบการณ์ นั่นคือความรู้ทั้งหลายของมนุษย์นั้นมีพื้นฐานอยู่บนข้อมูลที่เรามาได้จากประสาทสัมผัส (Sense Experience) ที่มีต่อโลกภายนอกนักคิดในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นชาวอังกฤษที่มีความเลื่อมใสในวิชาวิทยาศาสตร์ และต้องการที่จะโต้แย้งวิธีคิดของกลุ่มเหตุผลนิยมนักประสบการณ์นิยมที่สำคัญในกลุ่มนี้คือจอห์น ล็อก, จอร์จ เบิร์คเลย์และเดวิด ฮูม

ก. จอห์น ล็อก (John Locke ค.ศ.๑๖๓๒-๑๗๐๔)

เป็นผู้ก่อตั้งลัทธิประสบการณ์นิยมขึ้นในอังกฤษ มีวัตถุประสงค์ในการคัดค้านความคิดของกลุ่มเหตุผลนิยม ล็อกสรุปว่า ความรู้ของมนุษย์นั้นมีขอบเขตจำกัดอยู่กับความคิด (ideas) เท่านั้น เพราะความคิดเป็นสิ่งเดียวที่จิตของเราสามารถรู้ได้โดยตรง และโดยเหตุที่ความคิดต่างๆ ของเรานั้น มาจากประสบการณ์ ประสบการณ์จึงเป็นต้นกำเนิดหรือที่มาของความรู้ของมนุษย์ สรุปได้ว่า สำหรับ ล็อก ความคิดก็คือ ภาพเหมือนหรือตัวแทนของความจริงที่มีอยู่ในโลกภายนอก

สำหรับล็อก ประสบการณ์นั้นมีที่มาอยู่ ๒ ทางคือ ประสาทสัมผัส (Sensation) และการไตร่ตรอง (Reflection) นั่นคือ ความคิดทั้งหมดที่เรามีนั้น เราได้รับโดยผ่านทางประสาทสัมผัส (Senses) ซึ่งเป็นประตูที่เรารับรู้โลกภายนอกทางหนึ่ง และเข้ามาทางการไตร่ตรอง หรือการเพ่งพินิจ ความคิดซึ่งเป็นประสบการณ์ภายในอีกทางหนึ่ง การไตร่ตรองจะเกี่ยวข้องกับการรับรู้ การคิด การสงสัย การเชื่อ การคิดหาเหตุผล การรู้ การมีเจตจำนงและการทำงานอื่นๆ ของจิตที่ก่อให้เกิดความคิดที่แตกต่างไปจากความคิดที่เราได้รับจากการที่วัตถุภายนอกกระทำต่อประสาทสัมผัส นั่นก็หมายความว่า สำหรับ ล็อก จิตของมนุษย์เมื่อเริ่มต้นนั้นว่างเปล่าและเป็นเหมือนผ้าขาว ไม่มีคุณสมบัติ ไม่มีความคิดใด ๆ ปรากฏอยู่ แต่ลวดลายและสีสันต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังนั้นมาจากประสบการณ์ ความรู้ทั้งหลายนั้นมีพื้นฐานอยู่บนประสบการณ์^๔

ความคิดของมนุษย์นั้นมาจากการมีประสาทสัมผัสหรือ การไตร่ตรองอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยความคิดที่มาจากประสบการณ์เหล่านั้นอาจเป็นไปได้ใน ๒ ลักษณะคือ เป็นความคิดเชิงเดี่ยว (Simple ideas) หรือเป็นความคิดเชิงซ้อน (Complex ideas) สำหรับความคิดเชิงเดี่ยว เกิดจากความคิดที่จิตรับโดยผ่านทางประสาทสัมผัส และเป็นความคิดที่เป็นตัวแทนของวัตถุภายนอก จิตมนุษย์ไม่ได้รู้จักคุณสมบัติจริง ๆ ของวัตถุ แต่รู้จักจากความคิดเชิงเดี่ยวที่เรามีเท่านั้น ตัวอย่างของความคิดเชิงเดี่ยว คือ ความขาว ความหวาน ความหอม ความแข็ง ความเย็น เป็นต้น สำหรับความคิดเชิงซ้อน นั้นเป็นความคิดที่ประกอบขึ้นจากความคิดเชิงเดี่ยว ไม่ได้เป็นสิ่งที่จิตได้รับโดยตรง

^๔ John Locke, P.H.Nidditch, (ed.), *An Essay Concerning Human Understanding*, Edited by P.H.Nidditch (Oxford: The Clarendon Press, 1982), Book II, Chapter I, p.104.

ทางประสาทสัมผัสแต่เป็นความคิดที่เกิดจากการทำงานของจิตในการเชื่อมโยง รวบรวม แยก ทบทวน เปรียบเทียบ จากความคิดเชิงเดี่ยวที่มีอยู่ และสร้างเป็นความคิดที่ซับซ้อนขึ้นมา^๖

สำหรับข้อมูลทางประสาทสัมผัสที่เราได้รับรู้จากการสัมผัสจากสิ่งต่างๆ ล็อคได้แบ่งออกมาเป็น ๒ ชนิด คือ คุณสมบัติปฐมภูมิ (Primary qualities) และคุณสมบัติทุติยภูมิ (Secondary qualities) ล็อคอธิบายว่า คุณสมบัติปฐมภูมิว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่ในวัตถุเอง เช่น รูปร่าง ความแข็ง การอยู่นิ่ง การเคลื่อนไหว จำนวน สิ่งทั้งหมดนี้เป็นคุณสมบัติที่มีอยู่จริง ๆ ในวัตถุและไม้อาจแยกไปจากวัตถุได้ ส่วนคุณสมบัติทุติยภูมิ เช่น สี เสียง กลิ่น รส อุณหภูมิ ไม่ได้มีอยู่ในวัตถุ แต่เป็นผลของอำนาจของวัตถุที่จะก่อให้เกิดการรับรู้สิ่งต่างๆ เช่น สี กลิ่น ซึ่งไม่ได้มีอยู่ในตัววัตถุที่ถูกรู้ เหมือนกับที่เรามีความคิดเกี่ยวกับความร้อนเมื่อเราจับหม้อที่ตั้งอยู่บนเตา แต่ความร้อนไม่ได้มีอยู่ที่หม้อ สิ่งที่มีอยู่ในหม้อนั้นคือ คุณสมบัติที่มีอำนาจในการก่อให้เกิดความคิดเกี่ยวกับความร้อน คุณสมบัติทุติยภูมิจึงเป็นตัวแทนของสิ่งที่มีอยู่นอกตัวเราเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น อีกส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับตัวผู้รู้ มันจึงแตกต่างกันไปตามจิตของผู้รับรู้ ดังนั้น ล็อคจึงคิดว่า ในคุณสมบัติต่าง ๆ นั้น ไม้อาจมีอยู่ได้เองตามลำพัง เมื่อมีปฐมภูมิและทุติยภูมิ จะต้องมีอะไรบางอย่างที่เป็นที่อยู่หรือที่อาศัยของคุณสมบัติเหล่านี้ ล็อคเรียกมันว่า สาร (Substance) ซึ่งแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ วัตถุสาร (Physical substance) และจิตสาร (Spiritual substance) แต่ถึงแม้ล็อคจะเห็นว่าสารนั้นเป็นสิ่งจำเป็นต้องมีอยู่ มันก็เป็นสิ่งที่เราไม่สามารถรู้ได้ เพราะเวลาที่เรารู้จักสิ่งใดก็ตาม เราจะรู้จักมันในลักษณะที่มันมีคุณสมบัติทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิอยู่ด้วยกัน เราไม่อาจรู้จักสารซึ่งเป็นสิ่งแท้จริงที่อยู่ภายในตัววัตถุได้ ทรรศนะเช่นนี้มีผลในการทำให้ความรู้ในทฤษฎีความรู้ของล็อคนั้นเป็นความรู้ที่ไม่สมบูรณ์ ทั้งยังจะเป็นเชื้อที่ทำให้เกิดความคิดแบบวิมิตินิยม และอัตนัยนิยมในกลุ่มประสบการณ์นิยมในเวลาต่อ^๗

ข. จอร์จ เบิร์คเลย์ (George Berkeley ค.ศ.๑๖๘๕-๑๗๕๓) เป็นนักปรัชญาที่สำคัญในกลุ่มประสบการณ์นิยม เป็นผู้ที่ยุบายนำความคิดทางวิทยาศาสตร์เข้ากับความเชื่อทางศาสนา เบิร์คเลย์เห็นด้วยกับล็อคเกี่ยวกับที่มาของความรู้ว่า ความรู้นั้นมีพื้นฐานอยู่บนประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสและความรู้เกิดจากความคิดที่มีอยู่ในจิต แต่จากจุดนี้ความคิดของเขาแตกต่างออกไปจากล็อค ทำให้เบิร์กเลย์ต้องปฏิเสธความคิดของล็อคในเรื่องคุณสมบัติปฐมภูมิและคุณสมบัติทุติยภูมิ สารและความคิดแบบนามธรรมจากนั้นเบิร์กเลย์ปฏิเสธความเป็นจริงของโลกแห่งวัตถุที่มีอยู่อย่างอิสระ และเปลี่ยนการรับรู้ (Perception) ซึ่งเป็นตัวที่เชื่อมระหว่างความเป็นจริงภายนอกกับตัวเราให้เป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับตัวเราและมีอยู่ในตัวเราโดยไม่เกี่ยวข้องกับภายนอกเลยนั้น เขาได้เปลี่ยนประสบการณ์นิยมของล็อคซึ่งเป็นแบบวัตถุนิยม (Materialism) ให้เป็นจิตนิยม (Idealism) ที่เป็น

^๖ ลักษณะวัตถุ ปาละรัตน์, “ญาณวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นประสบการณ์นิยมหรือไม่?”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์บัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๘-๑๐.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑-๑๒.

อัตนัย (Subjective) สำหรับเบอร์คเลย์ ความคิดซึ่งเราได้จากประสาทสัมผัสนั้นไม่ได้มีอยู่ภายนอกจิต และข้อมูลทางประสาทสัมผัส (Sense Data) ก็ไม่สามารถมีอยู่โดยไม่ขึ้นต่อการรับรู้ของจิต ความมีอยู่ของสิ่งต่าง ๆ จึงเป็นเพียงความคิดในจิตซึ่งมีอยู่ได้ก็เพราะมีจิตรับรู้ ดังนั้น สิ่งต่าง ๆ จึงไม่สามารถจะมีอยู่โดยอิสระจากการรับรู้ของจิต สิ่งที่มีอยู่มันจะต้องมีอยู่ในจิตของเราหรือของผู้ใดผู้หนึ่งเสมอ การมีอยู่ของวัตถุหรือสิ่งต่างๆ ก็คือการทำมันถูกรับรู้นั่นเอง^๘

(To be is to be perceived.) ตัวอย่างเช่น โตะ ที่นักปรัชญาส่วนมากถือกันว่ามีอยู่จริงนั้นจริง ๆ แล้วเป็นกลุ่มของข้อมูลทางผัสสะ เช่น สีน้ำตาล กลม ความแข็ง ซึ่งการมีอยู่ของมันนั้นขึ้นอยู่กับ การรับรู้ มันจำเป็นต้องมีอยู่ในจิตของเราหรือของใครคนใดคนหนึ่งตลอดเวลา มันจึงจะดำรงอยู่ได้ เขาจึงสรุปได้ว่า การคิดถึงสิ่งใดโดยไม่เกี่ยวข้องกับสัมพันธกับจิตนั้นเป็นไปได้ เพราะฉะนั้นจึงไม่มีวัตถุหรือสิ่งภายนอกใดที่มีอยู่ได้โดยที่เราไม่รับรู้มัน

หลักการของเบอร์คเลย์ “การมีอยู่คือการถูกรับรู้” สิ่งที่ไม่ถูกรับรู้ก็จะเป็นสิ่งที่ไม่มีความหมาย ปัญหาก็คือ สิ่งต่างๆ จะมีอยู่หรือไม่เมื่อไม่มีใครรับรู้มัน ถ้าตามหลักของเบอร์คเลย์แล้ว สิ่งนั้นก็จะต้องไม่มีอยู่ แต่ตัวของเราและจิตใจของเราบอกว่าสิ่งต่างๆ นั้นก็มีอยู่ แสดงว่ามีผู้รับรู้มันอยู่ตลอดเวลาในขณะที่เราไม่ได้รับรู้มัน ซึ่งตรงนี้เบอร์คเลย์ได้ให้พระเจ้าเป็นผู้ดำรงอยู่ซึ่งความมีระเบียบในธรรมชาติ และเป็นหลักประกันความมีอยู่ของสิ่งต่างๆ โดยให้สิ่งต่างๆ นั้นอยู่ในการรับรู้ของพระเจ้าตลอดเวลา

การมีอยู่ของวัตถุจะขึ้นอยู่กับ การรับรู้ของพระเจ้า ดังนั้น การรับรู้ (Perception) ของมนุษย์ก็ยังขึ้นอยู่กับพระเจ้า ในแง่ที่ความคิดมีอยู่ในจิตของมนุษย์นั้นก็ เป็นความคิดของพระเจ้า สิ่งที่เรารับรู้มีที่มาจากพระเจ้า ไม่ใช่จากสสาร (Matter or Substance) สำหรับเบอร์คเลย์ พระเจ้าเป็นความจริงสูงสุด ทรงรู้และเข้าใจทุกสิ่ง การมีอยู่ของสิ่งต่างๆ นั้นขึ้นอยู่กับ การมีอยู่ของพระองค์ นอกจากพระเจ้าจะเป็นผู้สร้าง จักรระบบประสบการณ์แล้ว พระองค์ยังเป็นสาเหตุที่ทำให้เราเกิดภาพประทับใจ (Impression) เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ โดยทำให้เกิดผัสสะ (Sensation) นั้นเกิดขึ้นในตัวเรา โดยในการรับรู้ของเรานั้น จิตของพระเจ้าจะประทับลงบนจิตของมนุษย์ สิ่งที่เราเห็น ได้ยิน รู้สึก เป็นอำนาจของพระเจ้า ไม่ใช่ความคิดที่ได้จากจินตนาการ มันจึงเป็นสิ่งจริงแท้ และการเชื่อมโยงความคิดหรือประสบการณ์ของจิตมนุษย์ เข้าด้วยกันนั้น ไม่ได้มาจากเหตุผล แต่เป็นสิ่งที่ เป็นประสบการณ์จากการบันดาลของพระเจ้า สำหรับเบอร์คเลย์ ประสบการณ์เป็นทางที่พระเจ้าจะสื่อสารกับมนุษย์ได้โดยผ่านทาง การรับรู้^๙

^๘ Gorge Berkeley, G.J.Warnock, (ed.), *The Principles of Human knowledge*, (London: Collins Clear-Type Press, 1969), p.66.

^๙ ลักษณ์วัต ปาละรัตน์, “ญาณวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นประสบการณ์นิยมหรือไม่”, หน้า ๑๗-๑๘.

ดังที่ได้กล่าวมา เบอร์กเลย์ได้ยกเลิกวัตถุสาร (Material Substance) และให้จิตสาร (Spiritual Substance) เป็นที่มาของประสาทสัมผัส และความคิดของเราเพียงอย่างเดียว สำหรับ เบอร์กเลย์ วัตถุ (Matter) นั้นไม่ได้เป็นสิ่งที่มียู่ เพราะเราไม่สามารถรับรู้มันได้ ไม่ว่าจะโดยประสาทสัมผัสหรือเข้าใจมันด้วยจิตของเรา วัตถุจึงไม่ได้เป็นสาร (Substance) ที่มีอยู่ได้ด้วยตัวเอง แต่เป็นเพียงคำที่ใช้เรียกกลุ่มของความคิดที่เกี่ยวข้องกัน

จากปัญหาที่ลึกลับไม่สามารถจะนำจิตและสสารมาสัมพันธ์หรือเชื่อมโยงให้สอดคล้องเป็นระบบเดียวกันได้ เบอร์กเลย์ได้แก้ปัญหานี้โดยบอกว่า สิ่งที่เป็นจริงมีอยู่อย่างเดียวนั่นคือ จิต ทุกสิ่งทุกอย่างมีอยู่ในจิต ไม่มีสิ่งใดมีอยู่นอกเหนือไปจากจิต ทรรศนะของเบอร์กเลย์ จักรวาลไม่ได้ประกอบขึ้นจากวัตถุสาร แต่ประกอบขึ้นจากจิตสาร ๒ รูปแบบ คือ พระเจ้าและมนุษย์ ด้วยเหตุที่ เบอร์กเลย์ ถือว่าความเป็นจริงนั้นมีแต่จิต และการรับรู้ของจิต โลกตามความคิดของเขาจึงมีอยู่ในฐานะที่มันเป็นความคิดอยู่ในจิต และสิ่งที่มีอยู่ในโลกนี้ก็คือนิยามความคิดเท่านั้น

ประเด็นของการแบ่งคุณสมบัติออกเป็นคุณสมบัติปฐมภูมิและทุติยภูมินั้น เบอร์กเลย์เห็นว่าเป็นการทักท้วงเอาเองว่า มีความแตกต่างที่แท้จริงระหว่างคุณสมบัติทั้งสอง กล่าวคือ ลึกลับเชื่อว่า หาก สี (Color) นั้นเป็นเพียงความคิดที่มีอยู่ในจิต ขนาด (Size) ก็ควรจะต้องเป็นสิ่งที่มียู่ในวัตถุโดยอิสระจากจิต แต่เบอร์กเลย์บอกว่า แท้จริงแล้วคุณสมบัติของวัตถุไม่จำเป็นว่าจะเป็นคุณสมบัติปฐมภูมิหรือทุติยภูมินั้นมันก็คือความคิดที่อยู่ที่จิตของผู้รับรู้ทั้งหมด และเป็นอัตนัยเหมือนๆ กันนอกจากนั้นแล้ว คุณสมบัติทั้งสองนี้ก็ยังไม่สามารถแยกจากกันได้ทั้งในความคิดและความเป็นจริง เราจึงไม่ควรจะต้องแยกคุณสมบัติทุติยภูมิ เช่น สี ซึ่งเป็นสิ่งที่มียู่ในตัวผู้รับรู้ออกจากคุณสมบัติปฐมภูมิ เช่น การกินที่ความแข็ง ซึ่งก็เป็นสิ่งที่มียู่ในตัวเราอีกเช่นกัน เบอร์กเลย์เห็นว่า คุณสมบัติปฐมภูมิที่แยกออกจากคุณสมบัติทุติยภูมิ แม้แต่ในความคิด ในความคิดของเบอร์กเลย์ สิ่งต่าง ๆ นั้นเป็นกลุ่มของคุณสมบัติที่ถูกรับรู้ แอปเปิลก็คือ สิ่งที่กลม แข็ง สีแดง หวาน มีกลิ่นหอม โดยคุณสมบัติทั้งหมดนี้เป็นคุณสมบัติในจิตซึ่งแอปเปิลมีอำนาจก่อให้เกิดขึ้นในตัวเราโดยผ่านทางประสาทสัมผัส การมีอยู่ของคุณสมบัติเหล่านี้ จึงเป็นการที่มันถูกรู้ และเพราะว่าเราไม่สามารถรับรู้หรือมีประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสของสสาร (Matter) หรือสาร (Substance) ได้เราจึงไม่สามารถกล่าวได้ว่ามันมีอยู่ การที่ลึกลับกล่าวว่าสารเป็นสิ่งจำเป็นต้องมีอยู่โดยเป็นที่อาศัยของคุณสมบัติต่างๆ แต่มันเป็นสิ่งที่ไม่อาจรู้ได้นั้น เป็นความคิดที่ขัดแย้งในตัวเอง เพราะถ้ามันมีอยู่เราก็จะต้องรู้มันได้ เมื่อเรารู้มันไม่ได้ มันก็ควรจะเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่ การมีอยู่ของสารตามทรรศนะของลึกลับนั้นจึงเป็นการมีอยู่ที่ไม่มีความหมายและไม่มีควมจำเป็นใดๆ สำหรับเบอร์กเลย์ สิ่งที่เป็นจิต (Spiritual being) หรือการคิดเท่านั้นที่มีอยู่ ไม่มีอะไรที่เป็นจริงนอกจากตัวจิตและความคิด การมีอยู่ของทุกสิ่งทุกอย่างนั้นไม่ได้จริงในตัวเอง ความมีอยู่ของมันต้องอาศัยจิต เบอร์กเลย์เน้นการรับรู้ (Perception) นั้นเป็นการมีแนวคิด ในทฤษฎีความรู้ในรูปแบบของประสบการณ์นิยม แต่ปรัชญาของเขา จัดได้ว่าเป็นประสบการณ์นิยมที่แตกต่างจาก

ประสบการณ์นิยมอื่นที่ว่าเป็นจิตนิยม ซึ่งเขาได้ปฏิเสธการมีอยู่ของสสาร แม้ว่าตามทฤษฎีของ เบอร์คเลย์ความจริงจะมีลักษณะโดยธรรมชาติคือจิต และไม่ได้เกี่ยวเนื่องตรงกันกับความคิด (Idea) กับสิ่งที่มีอยู่จริง (Real thing) เมื่อการตรงกันระหว่าง ๒ สิ่ง คือวัตถุสสารและจิตสสาร มีความแตกต่างกันอย่างมากจึงไม่อาจเป็นไปได้

สำหรับเบอร์คเลย์ความจริงจึงเป็นสิ่งที่ตัดสินได้โดยใช้การเปรียบลักษณะของจิตนิยมคือ ถือเอาว่าความคิดในจิตของเราจะเป็นจริงหากว่ามันเหมือนกับความคิดของคนอื่นๆ แต่เบอร์คเลย์ ก็ไม่ได้ปฏิเสธความจริงของโลกภายนอก เขาเพียงกล่าวถึงความจริงในแง่ของวัตถุ นั้น เป็นไปไม่ได้ แม้ว่าคนส่วนใหญ่จะเชื่อในการมีอยู่ของวัตถุเพราะเห็นว่าวัตถุที่ถูกรับรู้ นั้นดูเหมือนจะเป็นอิสระ จากตัวเราก็อตาม^{๑๐}

ค. เดวิด ฮูม (David Hume ค.ศ.๑๗๑๑-๑๗๖๖) เป็นนักประสบการณ์นิยม ที่ถือ เช่นเดียวกับล็อก และ เบอร์คเลย์ ที่ว่า ความรู้ของเราได้มาจากประสบการณ์ ฮูมกล่าวไว้ว่า ความรู้ ประกอบด้วยคำซึ่งจะมีความหมายก็เพียงแต่เมื่อคำเหล่านั้นตอบสนองกันกับมโนคติหรือความคิด หรือมโนภาพ มโนคติเชิงเดี่ยว (Simple ideas) เป็นส่วนที่คงเหลืออยู่ของภาพประทับใจ (Impression) ซึ่งเป็นวัตถุโดยตรงแห่งการรับรู้ของเราและเป็นต้นตอเพียงอันเดียวของความรู้เกี่ยวกับ เนื้อหาแห่งข้อเท็จจริงทั้งหมด เพราะฉะนั้นประสบการณ์ตรงเหล่านี้จึงเป็นรากฐานของความรู้ มโนคติ ทั้งหมดมาจากภาพประทับใจ มโนคติเชิงเดี่ยวเป็นสิ่งลอกแบบจากภาพประทับใจ มโนคติเชิงซ้อน (Complex ideas) ถูกจิตสร้างขึ้นมาจากมโนคติเชิงเดี่ยว เพราะฉะนั้นมโนคติเชิงซ้อนจึงมาจาก ประสบการณ์^{๑๑}

คำว่า รอยประทับใจ (Impressions) เดวิด ฮูม แสดงทัศนะว่า ไม่ได้หมายถึงอาการที่เกิดขึ้น ในใจ เมื่อเรารับรู้บางสิ่งบางอย่างหรือความรู้สึกที่ดีที่เราสัมผัสกับสิ่งบางอย่างหรือคนบางคน อย่างที่ขอบพูด กันว่าประทับใจ ซึ่งเป็นความหมายที่เราสัมผัสกับสิ่งบางอย่างหรือคนบางคน อย่างที่ขอบพูดกันว่าประทับใจ ซึ่งเป็นความหมาย ที่ใช้กันทั่วไปของคำนี้ แต่หมายถึงสิ่งที่เรารับรู้ และรอยประทับใจนี้แหละคือที่มาของ ความหมายและความจริงทุกอย่าง ฮูม ถือว่าธรรมชาติพื้นฐานประการหนึ่งของรอยประทับใจคือ มันสามารถมีอยู่ต่างหากจากกันและไม่ขึ้นแก่กัน การมีอยู่ของรอยประทับใจหนึ่งไม่จำเป็นต้องอาศัยการ มีอยู่หรือไม่มีอยู่ของรอยประทับใจอื่น กล่าวคือ มันไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กันแต่อย่างใดเลย^{๑๒}

^{๑๐} ลักษณะวัตถุ ปาละรัตน์, “ญาณวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นประสบการณ์นิยมหรือไม่”, หน้า ๑๙-๒๑.

^{๑๑} สรยุทธ ศรีวรกุล, “ปัญหาของประสบการณ์นิยมในการเข้าใจประสบการณ์นิยม”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๘-๙.

^{๑๒} สมฤดี วิศวเวทย์, **ทฤษฎีความรู้ของฮิวม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๕.

Impression ความหมาย ความประทับใจ, รอยประทับใจ (David Hume, A Treatise of Human Nature, 1739) ได้แก่ การเปรียบเทียบของมโนภาพ และการอนุมานเกี่ยวกับข้อเท็จจริง เดวิด ฮูม อ้างว่า ความรู้ทั้งปวงตั้งอยู่บนการให้เหตุผลสองรูปการนี้ และความสัมพันธ์ที่สำคัญที่สุดซึ่งความเข้าใจ เกี่ยวพันด้วยก็คือความสัมพันธ์ของเหตุกับผล (Cause-and-effect)

ฮูม ให้เหตุผลว่า สันฐานคือการรับรู้ ที่เกิดจากจิตหรือประสาทสัมผัสมีอยู่สองรูปการคือ ๑) ความประทับใจหรือรอยประทับใจ และ ๒) มโนภาพ, ความประทับใจ รวมถึง ผัสสาการคือเพทนาการ กัมมภาวะและอารมณ์ ผัสสาการเป็นความประทับใจปฐมภูมิหรือต้นกำเนิด ขณะที่กัมมภาวะหรืออารมณ์ เป็นความประทับใจทุติยภูมิหรือเชิงไตร่ตรอง ฮูม อ้างว่า มโนภาพทั้งปวงล้วนมีแหล่งกำเนิดจากความประทับใจทั้งสิ้น และมโนภาพทุติยภูมิอาจเกิดจากมโนภาพปฐมภูมิคือจินตภาพเกี่ยวกับความประทับใจที่รับรู้รู้สึก ความแตกต่างระหว่างความประทับใจกับมโนภาพก็คือว่า ความประทับใจเป็นสัญชาตญาณที่ “แข็งแรงกว่า” หรือ “มีชีวิตชีวามากกว่า” ส่วนมโนภาพเป็นสันฐานที่ “อ่อนแอกว่า” หรือ “มีชีวิตชีวาน้อยกว่า” เท่านั้น^{๑๓}

มโนภาพ คือ สิ่งที่เป็นหลักประกันความหมายของคำหรือวลี และมโนภาพทุกมโนภาพ ต้องย้อนกลับไปหาประสบการณ์ได้เสมอ^{๑๔}

มโนภาพเชิงเดียว ฮูม มีความเห็นว่า มโนภาพเชิงเดียวทั้งหมดนั้นก็เพียงสำเนามาจาก รอยประทับใจเพียงอย่างเดียว มโนภาพเชิงซ้อน ฮูม เห็นว่า มโนภาพเชิงผสมนั้นเป็นการรวบรวม มโนภาพเชิงเดียว ดังนั้น คำใดคำหนึ่งนั้นจะมีความหมายก็ต่อเมื่อมีรอยประทับใจหรือการรวบรวม รอยประทับใจที่เคยเกิดขึ้นจากสิ่งเหล่านั้น^{๑๕}

คำว่า ความคิด (Ideas) ปัญหาเรื่องสาเหตุของความคิด ถ้าเรายอมรับว่ามีจิตและ คุณสมบัติเด่นของมันคือการคิด เราจะอธิบายได้หรือไม่ว่าความคิดเกิดขึ้นได้อย่างไร มีอะไรเป็น สาเหตุ เป็นไปได้หรือไม่ว่าสสารและคุณสมบัติของสสารจะเป็นสาเหตุของความคิดและความรู้สึก ทั้งหมดของเรา ฮูมคิดว่า เป็นไปไม่ได้ถ้าเรากล่าวว่าสิ่งที่เคลื่อนที่เป็นวงกลมจะก่อให้เกิดการเคลื่อนที่เป็นวงกลม เราเข้าใจคำกล่าวนี้ได้ แต่ถ้ากล่าวว่ามันจะก่อให้เกิดการเคลื่อนที่ในลักษณะนั้นร่วมกับ ความรู้สึกและความคิดทางศีลธรรม^{๑๖}

^{๑๓} เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, พจนานุกรมอังกฤษ-ไทยปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร: โสภณการพิมพ์, ๒๕๕๗), หน้า ๔๓๐.

^{๑๔} สมฤดี วิศวเวทย์, ทฤษฎีความรู้ของฮิวม์, หน้า ๒๖.

^{๑๕} พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์และฮันส์ ฌอร์ฌส์ เดอคร็อบ, ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่, (เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕), หน้า ๑๔๐.

^{๑๖} สมฤดี วิศวเวทย์, ทฤษฎีความรู้ของฮิวม์, หน้า ๗๕.

ดังนั้น จึงต้องมาค้นหาความหมายของความคิด (Ideas) ว่ามีความหมายไปในทิศทางใดบ้างความคิด (Idea) ทศณะของฮูมคือ “ภาพที่เลื่อนราง” หรือการคัดลอกความจำเกี่ยวกับ “รอยประทับ” จากประสาทสัมผัส^{๑๗}

คำว่า จินตนาการ (Imagination) เดวิด ฮูม แยกจินตนาการออกเป็น ๒ ประเภท คือ จินตนาการถาวรที่เป็นหลักสากล และมนุษย์ขัดขึ้นไม่ได้ เช่น การอนุมานจากสาเหตุไปหาผลหรือจากผลมาสาเหตุจินตนาการประเภทนี้เป็นพื้นฐานของความคิดและการกระทำทั้งหมดของมนุษย์เป็น จินตนาการที่มีประโยชน์จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ถ้ามนุษย์ขาดมัน มนุษย์จะต้องเดินไปสู่ความหายนะ

ประเภทที่ ๑ จินตนาการที่ไม่ใช่หลักสากล มนุษย์สามารถหลีกเลี่ยงได้ฝันได้และเป็น จินตนาการที่ไม่มีความจำเป็นหรือประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต จินตนาการประเภทนี้จะเกิดขึ้นในใจของคนที่มีจิตใจอ่อนแอเท่านั้นและเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับจินตนาการประเภทแรก^{๑๘} ความหมายของ จินตนาการ (Imagination) คือกระบวนการทางจิตประกอบด้วย

๑. การฟื้นจินตภาพขึ้นมาจากการรับรู้ที่มีอยู่ก่อน (จินตนาการเชิงการผลิตซ้ำ)
๒. การรวบเอาจินตภาพพื้นฐาน เหล่านี้มาประกอบเป็นเอกภาพใหม่ (จินตนาการเชิงสร้างสรรค์หรือเชิงก่อ)

ประเภทที่ ๒ จินตนาการเชิงสร้างสรรค์ มี ๒ ประเภท คือ

๑. ความเพ้อฝันซึ่งเป็นไปเองและควบคุมไม่ได้
๒. จินตนาการเชิงสร้างสรรค์แสดงตัวอย่างในวิทยาศาสตร์ต่อการประดิษฐ์และปรัชญา ซึ่งควบคุมโดยแผนหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้แล้ว^{๑๙}

คำว่า สันดานคือการรับรู้ (Perception) คือ การตระหนักเกี่ยวกับกระบวนการคิด โดยเฉพาะการตระหนักอย่างชัดเจนเกี่ยวกับวัตถุภายนอกผ่านการใช้ประสาทสัมผัส เนื่องจากสรรพสิ่งไม่ได้เป็นอย่างที่เรามองเห็นกันจริงๆ เสมอไป มีเหตุผลเพียงพอที่จะประหลาดใจเกี่ยวกับความเชื่อถือ ได้ทางญาณวิทยาของการรับรู้จากประสาทสัมผัสทฤษฎีสันดานให้การตอบสนองอย่างหลากหลาย เป็นการท้าทายของความกังขาต่อสัญนิยมโดยตรง มักถูกตอบโดยสัญนิยมตัวแทนปรากฏการณ์นิยมหรือจิตนิยม^{๒๐} ฮูมกล่าวว่า “การรับรู้ทั้งหมดของจิตมีอยู่ ๒ ประการ กล่าวคือ ภาพประทับใจกับมโนคติซึ่งแตกต่างกันและกันเพียงแต่ในระดับที่แตกต่างกันของแรงบังคับและความมีชีวิตชีวา มโนคติของเราออกแบบมาจากภาพประทับใจของเราและเป็นตัวแทนภาพประทับใจของ

^{๑๗} เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, พจนานุกรมอังกฤษ-ไทยปรัชญา, หน้า ๔๓๐.

^{๑๘} สมฤดี วิศวเวทย์, ทฤษฎีความรู้ของฮูม, หน้า ๖๗.

^{๑๙} เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, พจนานุกรมอังกฤษ-ไทยปรัชญา, หน้า ๔๓๔.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗๐.

เราในทุกๆ ส่วนเพราะเหตุนี้ความเห็นหรือความเชื่ออาจได้รับการนิยามอย่างถูกต้องที่สุดว่าเป็น มโนคติที่มีชีวิตชีวาที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับภาพประทับใจในขณะปัจจุบัน^{๒๑}

ฮูมได้ให้บทสรุปที่แตกต่างไปว่า จากพื้นฐานของประสบการณ์จากประสาทสัมผัสของเรา นั้น เรามีเหตุผลที่จะสงสัยเกี่ยวกับข้อสรุปและความรู้ต่าง ๆ ของเราเพราะจริง ๆ แล้วไม่มีสิ่งใดที่เราสามารถรู้ได้อย่างถูกต้องแน่นอนโดยไม่อาจสงสัยได้แม้แต่การมีอยู่ของวัตถุ เราจึงไม่อาจกล่าวได้ว่า เรามีความรู้ที่ถูกต้องแน่นอน ที่เราเชื่อกันว่ามีสิ่งต่างๆ ในโลกนั้น แท้จริงแล้วมันเป็นเพียงจินตนาการของเราเท่านั้น แต่ถึงแม้เราจะไม่สามารถพิสูจน์การมีอยู่ของสิ่งต่าง ๆ ในโลกได้ว่าจริงตามหลักเหตุผล (Logically true) ก็ไม่ได้หมายความว่าเราไม่รู้อะไรเลย ฮูมยอมรับว่า แม้ประสบการณ์จะไม่เคยให้ความแน่นอนแก่เรา เราก็จำต้องเชื่ออะไรบางอย่างโดยหลักแล้ว เราสามารถมีความรู้ได้ แต่เป็นเพียงความรู้ในลักษณะของความน่าจะเป็นเท่านั้น จากจุดเริ่มจุดเดียวกันกับ ล็อคและ เบอิร์คเลย์ ฮูมได้นำประสบการณ์นิยมไปสู่วิมตินิยม

ฮูมได้สืบสวนกระบวนการของความคิดในจิตและพบว่า ความคิดของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีขอบเขต แต่สิ่งที่จิตสามารถรู้ได้นั้นมีขอบเขตจำกัด คือรู้ได้เฉพาะสิ่งที่จิตได้รับเข้ามาโดยทางประสาทสัมผัสและประสบการณ์ ซึ่งเรียกว่า การรับรู้ หรือการประจักษ์ (Perception) ซึ่งเป็นไปได้ใน ๒ รูปแบบคือ ภาพประทับใจและความคิด โดยภาพประจักษ์นั้นเป็นประสาทสัมผัสที่เรามีในขณะที่วัตถุอันเป็นสิ่งเรานั้นปรากฏอยู่ต่อหน้าเป็นการรับรู้โดยตรง เมื่อการรับรู้นั้นล่วงเลยไปเป็นอดีต แต่เรายังมีความจำเกี่ยวกับการรับรู้ที่นั้นเหลืออยู่แต่คลุมเครือเลื่อนรางกว่าภาพประทับใจ เราเรียกว่าความคิด ภาพประจักษ์จึงต่างกับความคิดตรงที่มีพลังความชัดเจนมีชีวิตชีวามากกว่าและเป็นประสบการณ์ตรง

สำหรับฮูม สิ่งที่เรารู้ได้ทั้งหมดก็คือภาพประทับใจ (Impression) และความคิด (Idea) โดยการรับรู้เบื้องต้นที่สุดของเราก็คือ การมีภาพประทับใจ เช่น ได้เห็น ได้ยิน มีความต้องการ ความปรารถนา เกลียด โกรธ ขณะที่เรามีภาพประทับใจเหล่านี้ สิ่งที่เรารับรู้มันชัดเจนมีชีวิตชีวา ต่อเมื่อเรามาพิจารณาเกี่ยวกับภาพประทับใจต่างๆ เหล่านี้ ความชัดเจนมีชีวิตชีวาของมันจะน้อยลง การรับรู้ในลักษณะหลังนี้จึงต่างจากการรับรู้ในลักษณะแรกที่ระดับของพลังและความชัดเจนเท่านั้น เราไม่สามารถจะมีความคิดเกี่ยวกับสิ่งใดได้โดยไม่มีภาพประทับใจเกี่ยวกับสิ่งนั้นมาก่อน เพราะความคิดนั้นเป็นการลอกเลียนแบบ (Copy) ของภาพประทับใจและเนื่องจากความคิดต้องขึ้นอยู่กับภาพประทับใจ มันจึงจัดเป็นความรู้โดยอ้อม ตามความคิดของฮูม การค้นพบเกี่ยวกับภาพประทับใจและความคิดว่าเป็นที่มาของรู้นั้นเป็นการชี้ให้เห็นว่า ความรู้ทั้งหลายของเรานั้นมาจากประสบการณ์ ฮูมไม่ได้ปฏิเสธการมีอยู่ของโลกภายนอก แต่เขาต้องการสืบสวนดูว่าทำไมเราถึงคิดและเชื่อเช่นนั้น ฮูมพยายามมองหาวาความคิด (Idea) ในเรื่องการมีอยู่ของโลกภายนอกของเรานี้มาจากภาพประทับใจ

^{๒๑} David Hume, C.W.Hendel, (ed.), *A treatise of human nature*, (New York: Charles Scribner & Sons, 1955), p.97-98.

(Impression) ใด แต่ก็ไม่พบว่ามี การรับรู้โดยตรงทางประสาทสัมผัสใดที่จะแสดงให้เห็นถึงการมีอยู่ของวัตถุ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าความเชื่อในเรื่องนี้ไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยเหตุผล^{๒๒}

ในทัศนะของฮูม ประสาทสัมผัสไม่ได้บอกเราว่าสิ่งต่างๆ นั้นมีอยู่อย่างต่อเนื่องโดยอิสระจากตัวเราในขณะที่เมื่อวัตถุนั้นไม่ได้ปรากฏต่อประสาทสัมผัสของเรา จิตของเราไม่สามารถก้าวไปได้ไกลกว่าภาพประทับใจและความคิดของเราเอง^{๒๓} ฮูมจึงปฏิเสธความคิดเรื่องพระเจ้าด้วยเห็นว่าเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือประสบการณ์ ฮูมเน้นความสำคัญในความรู้ที่ได้จากประสบการณ์อันเป็นวิธีการแบบประจักษ์ (Empirical method) สำหรับเขาสิ่งที่จะนับว่าเป็นความรู้ได้นั้นจะต้องมาจากประสบการณ์ แต่ความรู้ที่ได้จากประสบการณ์อันได้แก่ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงนั้นก็เป็ความรู้ที่อยู่ในระดับของความน่าจะเป็น (Probability) ยังไม่ถึงกับแน่นอน (Certain) เพราะสิ่งที่เรารู้และมีประสบการณ์นั้นเป็นสิ่งที่เป็ปัจจุบันและอดีตเท่านั้น เราไม่สามารถจะมีประสบการณ์ต่อเหตุการณ์ในอนาคตได้ จากประสบการณ์ที่ผ่านมาเราสังเกตเห็นดวงอาทิตย์ขึ้นทุกเช้า เราก็มักจะสรุปว่าดวงอาทิตย์จะขึ้นเช้าพรุ่งนี้ด้วย แต่การที่ดวงอาทิตย์ขึ้นทุกวันตลอดมานั้นไม่ได้พิสูจน์ว่ามันจะต้องขึ้นในวันพรุ่งนี้ด้วย ประสบการณ์ให้แต่ความจริงที่ผ่านมาแล้วในอดีต แต่มันไม่ได้ให้ความจริงในอนาคตสำหรับฮูมแล้วเราไม่สามารถพูดได้อย่างแน่นอนว่าอนาคตจะต้องเป็นไปอย่างที่เป็นมาในอดีต เราได้แต่เชื่อว่ามันน่าจะเป็น เราไม่สามารถพิสูจน์ความเชื่อนี้ว่าจริงได้ด้วยประสบการณ์ แต่เราคิดเช่นนี้เพราะความเคยชิน ข้อสรุปเช่นนี้จึงมีแต่ความน่าจะเป็น ไม่สามารถจะสรุปได้ในสิ่งที่อยู่นอกเหนือจากการรับรู้ของเรา ความรู้ที่มีเกี่ยวกับโลกภายนอกจึงเป็นเพียงความรู้ในระดับความเป็นไปได้หรือความน่าจะเป็น^{๒๔}

ฮูมเองไม่ได้ปฏิเสธความเชื่อเกี่ยวกับการมีอยู่ของวัตถุ ความเป็นสาเหตุและตัวตน (Personal Identity) เขายอมรับว่าความเชื่อเหล่านี้เป็นประโยชน์และยากจะหลีกเลี่ยง แต่เขาต้องการชี้ให้เห็นว่า เราถูกครอบงำโดยความรู้สึกและความเชื่อตามธรรมชาติ ที่จริงแล้วเราควรสงสัยในข้อสรุปที่ได้จากการใช้เหตุผลและประสบการณ์ เพราะสิ่งที่ได้นั้นไม่ใช่ความแน่นอน มันเป็เพียงความน่าจะเป็นไปได้ ความเชื่อเหล่านี้ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส ไม่ได้มีความเป็นภายนอกเป็นที่มา ซึ่งก็หมายความว่า เรามีหลักฐานไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนสิ่งที่เรารู้เกี่ยวกับโลกนี้ เพราะฉะนั้น หากเราจะประเมินค่าของความรู้เหล่านี้มันจึงเป็นแค่เพียงความรู้ในระดับของความน่าจะเป็น ฮูมได้แสดงให้เห็นข้อบกพร่องของประสบการณ์บริสุทธิ์ที่ไม่สามารถให้คำอธิบายเกี่ยวกับความรู้ได้อย่างสมบูรณ์ โดยชี้ให้เห็นว่าคำอธิบายเกี่ยวกับความเป็นจริง (Reality) ของเรานั้น ไม่ได้เป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดแจ้งและมีหลักฐานโดยตรงจากประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส

^{๒๒} ลักษณะวัตถุ ปาละรัตน์, “ญาณวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นประสบการณ์นิยมหรือไม่?”, หน้า ๒๓-๒๔.

^{๒๓} David Hume, C.W.Hendel, (ed.), *A Treatise of Human Nature*, page 21.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕-๒๖.

ฮูมได้แสดงให้เห็นว่าความรู้เชิงประสบการณ์ ความรู้เชิงประจักษ์ (Empirical knowledge) นั้นมีสถานะที่แตกต่างไปจากความรู้อื่น เช่นความรู้ทางคณิตศาสตร์ ด้วยเหตุที่มันไม่ได้ตั้งอยู่บนรากฐานอันมั่นคงที่จะสามารถพิสูจน์หรือแสดงให้เห็นได้ว่าจริงตามหลักเหตุผล ในขณะที่ ล็อกและเบอร์คเลย์ เห็นว่า ความคิดทั้งหลายนั้นมาจากประสบการณ์และถือตามความเชื่อสามัญสำนึกว่า ประสบการณ์นั้นสามารถให้ความรู้ที่ถูกต้องแน่นอนได้ในหลายเรื่อง ฮูมกลับเห็นว่าหากเราถือตามหลักของประสบการณ์นิยมที่ว่าความคิดทั้งปวงมาจากประสบการณ์แล้วเราจะต้องยอมรับถึงความจำกัดของความรู้ของมนุษย์ว่า เราไม่อาจยืนยันในความถูกต้องแน่นอนของความรู้ที่มีพื้นฐานอยู่บนประสบการณ์ได้ เนื่องจากประสบการณ์นั้นมีขอบเขตจำกัด มีหลายสิ่งหลายอย่างอยู่นอกประสบการณ์ เป็นเรื่องที่ประสบการณ์เข้าไม่ถึงและเป็นสิ่งที่เราไม่อาจรับรู้ได้^{๒๕}

ประสบการณ์ในทัศนะของ เดวิด ฮูมมี ๒ ชนิด หรือ ๒ ขั้นตอน คือ รอยประทับ กับ มโนภาพ ทฤษฎีนี้เรียกว่า การรับรู้ข้อมูลทางผัสสะ (Sense-datum)^{๒๖} และเขาได้แบ่งการรับรู้ ออกเป็น ๒ ชั้น การรับรู้แรกสุด ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อเรารู้สึกหรือมีประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสเขา เรียกว่า “รอยประทับ” ส่วนการรับรู้ครั้งต่อมาเมื่อเราคิดถึงสิ่งที่เคยรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสหรือเมื่อเราได้กล่าวอ้างเหตุผลนั้น เรียกว่า “มโนภาพ” แต่ทั้งรอยประทับเป็นตัวแทนสิ่งที่อยู่ภายนอกจิตส่วน มโนภาพแทนสิ่งที่อยู่ภายในจิตเท่านั้น^{๒๗} รอยประทับกับมโนภาพ แยกออกเป็นชั้นย่อยๆ เริ่มจากรอยประทับก่อน การรับรู้ชั้นนี้แยกออกเป็น ๒ ชนิด คือ

๑. รอยประทับที่เกิดจากผัสสะ (Impression of Sensation) รอยประทับชนิดนี้เป็นต้น

กำเนิดดั้งเดิมของการรับรู้ทุกชนิด เป็นการรับรู้สิ่งภายนอกด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ ความรู้สึกร้อน หนาว อิ่ม หิว สบาย เจ็บ เป็นต้น

๒. รอยประทับที่เกิดจากมโนภาพ (Impression of reflection) ข้อมูลเบื้องต้นของจิตคือ รอยประทับชนิดแรกที่เกิดจากผัสสะ และธรรมชาติของการรับรู้ชนิดนี้เกิดขึ้นแล้วก็สิ้นสุดแต่ไม่ได้หมายความว่ามันหายไปจากใจของเราอย่างสิ้นเชิง มันยังทิ้งร่องรอยไว้ให้เราลอกเลียนแบบ สิ่งที่ถูกจำลองขึ้นตามแบบนี้ก็คือมโนภาพ^{๒๘}

ง. สรุปประสบการณ์นิยม

ประสบการณ์นิยมที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา เรียกได้ว่าเป็นกลุ่มประสบการณ์นิยมรุ่นแรก ที่เริ่มต้นโดย จอห์น ล็อก ซึ่งเป็นรูปแบบของหลักประสบการณ์นิยม บ่อเกิดเพียงเพราะต้องการ

^{๒๕} ลักษณะวัตต์ ปาละรัตน์, “ญาณวิทยาในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นประสบการณ์นิยมหรือไม่?”, หน้า ๒๗-๒๘.

^{๒๖} สมฤดี วิศวะเวทย์, **ทฤษฎีความรู้ของฮิวม์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๒๖.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗.

^{๒๘} สมฤดี วิศวะเวทย์, **ทฤษฎีความรู้ของฮิวม์**, หน้า ๒๙.

คัดค้านกลุ่มเหตุผลนิยมที่มีเรเน่ เดการ์ต เป็นผู้ให้ความคิด เพราะฉันคิด ฉันจึงมีอยู่ ประสบการณ์นิยมต้องการตอบคำถามความมีอยู่นั้นมาด้วยสาเหตุที่มีมาจาก สิ่งใด ในที่นี้จอห์น ล็อกได้ใช้ประสาทสัมผัสเข้ามาเพื่อทำให้ประสบการณ์เกิดขึ้นเมื่อใช้ประสาทสัมผัส จนนำไปสู่ความคิด เห็นได้ว่าปรัชญาของจอห์น ล็อกเป็นพื้นฐานทางความคิดที่โต้ตอบ กลุ่มเหตุผลนิยม เป็นการเริ่มต้นของกลุ่มประสบการณ์นิยมจากนั้นมี จอร์จ เบอร์กเลย์ ซึ่งเป็นนักบวชทางศาสนา สามารถนำประสบการณ์นิยมให้เข้ามาสู่ศาสนาโดยการอธิบายประสบการณ์ผ่านวิธีคิดให้มองเป็นจิตนิยม ซึ่งฉีกคำว่าประสบการณ์นิยมที่จอห์น ล็อกได้ให้ความหมายไว้ ประสบการณ์นิยมของจอร์จ เบอร์กเลย์กลายเป็นการรับรู้ที่มาจากพระเจ้า ประสบการณ์ของพระเจ้าเท่านั้นที่ทำให้เราได้สัมผัส ไม่มีการรับรู้ใด เกิดขึ้นถ้าไม่ได้เกิดมาจากพระเจ้า จอร์จ เบอร์กเลย์ได้อธิบายเป็นประสบการณ์ทางการศาสนา โดยใช้ประสาทสัมผัสที่พิเศษเพื่อติดต่อกับพระเจ้า เมื่อมาถึงเดวิด ฮูม ประสบการณ์นิยมของฮูมนับได้ว่าเข้มแข็งและร้อนแรง ตอบโต้ทั้งเหตุผลนิยมของเดการ์ต และตอบโต้ประสบการณ์นิยมทั้งของจอห์น ล็อก และจอร์จ เบอร์กเลย์ โดยฮูมได้ให้คำนิยาม โดยอธิบายถึงประสบการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นได้จากประสาทสัมผัส จนเกิดเป็นความคิดแต่ฮูมได้ตั้งคำถามถึงความสงสัยว่าเมื่อมีประสบการณ์ต่อสิ่งนั้นถ้าสิ่งนั้นเป็นอดีตเราจะสามารถนำสิ่งที่เป็อดีตมาตอบอนาคตได้อย่างไรในเมื่อเราก็ไม่สามารถที่จะทราบได้ว่าวันพรุ่งนี้จะเกิดสิ่งๆที่เหมือนกับเมื่อวาน ตรงกับประสบการณ์ที่เราได้เคยเจอมาเป็นความจริงที่เชื่อถือได้จริงหรือไม่ นับได้ว่าเดวิด ฮูม ปฏิเสธประสบการณ์ ในอนาคตแต่เขาไม่ได้ปฏิเสธประสบการณ์จากอดีต นับได้ว่าเราไม่มีชุดความรู้เพียงพอที่จะทำให้เกิดความรู้ใหม่โดยที่เราไม่มั่นใจว่าชุดความรู้ใหม่จะยังใช้ได้ต่อไปในอนาคตหรือไม่ จึงไม่น่าแปลกใจที่เดวิด ฮูม ได้เริ่มลัทธิวิมตินิยมเกิดขึ้น เพียงเพราะความสงสัยในทุกสิ่งที่เป็นอยู่อย่างลึกซึ้ง ทำให้เขามองทุกสิ่งด้วยความสงสัย และหาชุดคำตอบที่จะเป็นคำตอบ แต่สิ่งที่เขาค้นพบนั้นคือ ไม่มีชุดคำตอบใดที่เป็นเรื่องจริง เป็นความจริงที่จะอยู่ได้ตลอดไป ทุกสิ่งอาจเกินการรับรู้และทุกสิ่งไม่อาจที่จะรับรู้ได้ด้วยประสบการณ์

๓.๑.๒ ทฤษฎีเพทนาการณ์นิยมของเดวิด ฮูม

ทฤษฎีเพทนาการณ์นิยม เป็นคตินิยมที่ต่อเนื่องมาจากประสบการณ์นิยม การที่เดวิด ฮูมได้ทำการรื้อระบบ ความรู้ ซึ่งเกิดขึ้นได้อย่างไร มาอธิบายประสบการณ์นิยมในแบบของเขา เริ่มจากการที่เขาได้ใช้ความสงสัย คือ วิมตินิยม (Sceptics)^{๒๙} ความสงสัยของเขาได้ ทำให้เกิดการคว่ำมติปรัชญาในแง่มุมมองต่าง ๆ และเดวิด ฮูมก็ได้นำเสนอความคิดในรูปแบบใหม่ เหตุผลของฮูม นำไปสู่การสงสัยอย่างมากแต่เขาก็ไม่ได้ท้อถอย เขาอ้างว่าเหตุผลมิได้ช่วยให้เรามีความรู้ที่แน่นอนได้เลยเขาได้สำรวจว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้เกิดขึ้น หลังจากเหตุการณ์หนึ่ง แต่เราไม่อาจมีข้อสรุปที่สมเหตุสมผลในการเชื่อมโยงระหว่างเหตุและผลได้ ซึ่งเราไม่อาจมีความแน่ใจว่า อนาคตจะเป็นไปเช่นเดียวกับอดีต เรา

^{๒๙} สมัคร บุรวาส, *วิชาปรัชญา*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, พิมพ์ครั้งที่ ๔, ๒๕๔๔), หน้า ๒๙๓.

อาจจะมิได้แต่เพียงการคาดหวังว่าจะเป็นเช่นนั้นเท่านั้น ฮูมกล่าวว่า มนุษย์ทุกคนจะเชื่อโดยธรรมชาติและโดยปราศจากความคิดว่าสารัตถะใด ๆ ที่เขามองนั้น ดำรงอยู่และเป็นอิสระจากเขา ไม่ว่าจะเป็ประสาทสัมผัสหรือการให้เหตุผลเกี่ยวกับภาพประทับก็มิได้เป็นข้อพิสูจน์ให้เห็นผล ความสัมพันธ์นี้ ฮูมคิดว่าเป็นสิ่งที่ดีที่มีเหตุผลไม่อาจทำให้เกิดความเชื่อโดยธรรมชาติของมนุษย์ และก็เป็นการใช้ข้อดีอีกเช่นกันที่นักปรัชญาได้จริงจังกกับปรัชญาของตนเองเท่าใดนัก เมื่อเกิดข้อสรุปเช่นนั้น ฮูมโต้แย้งว่าความแน่นอนของเหตุผลที่นักปรัชญาแสวงหาเป็นสิ่งที่ไม่อาจมิได้และเขากล่าวว่า ทั้ง ๆ ที่มนุษย์แสวงหาความรู้ที่มีเหตุผลแต่สิ่งที่เป็นที่พึงสำหรับเราทั้งหลายก็มีเพียงนิสัย ขนบธรรมเนียม ประเพณี เท่านั้น^{๓๐}

ก. ความหมายของเพทนาการนิยม

เพทนาการหรือผัสสาการ (Sensation) คือ ประสบการณ์ที่รับรู้ทางประสาทสัมผัส (การเห็น การรับรู้รส การได้กลิ่น การได้ยิน การสัมผัส) หรือความรู้สึกที่แสดงอย่างชัดเจนถึงความตระหนักเกี่ยวกับโลกภายนอก โดยปรกตินักประสบการณ์นิยมถือว่า ผัสสาการหรือเพทนาการเป็นพื้นฐานเพื่อความรู้หลังประสบการณ์ของเราเกี่ยวกับโลก^{๓๑} ฮูมกล่าวไว้ใน “Human Nature” ของเขาว่า ความรู้ทุกอย่างเกิดมาจากความตรึงตรา (impression) และความคิด ความคิดคือการถ่ายแบบที่เลื่อนรางของความตรึงตราหรือจินตภาพ (image) ความตรึงตรา คือ สัญชาตญาณ (perception) ที่ตื่นตัว ความตรึงตราแบ่งเป็น ๒ ชนิดคือ ความตรึงตราที่เกิดจากเพทนาการหรือการรับรู้สิ่งภายนอก กับความตรึงตราที่เกิดจากมโนภาพ หรือการรับรู้ภายในจิต ฮูมกล่าวว่า การรับรู้ทั้งปวงของจิตมนุษย์แบ่งออกเป็น ๒ ชนิดต่างกัน คือความตรึงตราและความคิด ความแตกต่างของสองสิ่งนี้อยู่ที่ระดับของความแรงและความตื่นตัว การรับรู้ที่เข้าไปกระทบจิตอย่างแรงมากเรียกว่าความตรึงตรา ซึ่งหมายถึงเพทนาการ (sensation) กิเลส (passion) และอารมณ์ (emotion) ของเรา คำว่าความคิด หมายถึงจินตภาพหรือการถ่ายแบบสิ่งเหล่านั้น ที่ปรากฏอย่างเลื่อนรางในการคิดและการหาเหตุผล^{๓๒}

ฮูมกล่าวว่า เมื่อปราศจากความตรึงตรา (impression) ไม่สามารถมีความคิด (idea) ได้ เพราะถ้าความคิด (idea) เป็นเพียงการลอกแบบความตรึงตรา (impression) มันจะมีผลตามที่กล่าวมาแล้ว เพราะทุกความคิด (idea) ต้องมีความตรึงตรา (impression) ที่เกิดขึ้นก่อน อย่างไรก็ตามไม่ใช่ทุกความคิด (idea) สะท้อนภาพความตรึงตรา (impression) ที่เกี่ยวข้อง เพราะเราไม่เคยเห็นม้าบินหรือภูเขาทอง ฮูมอธิบายความคิด (idea) เช่นนี้ในฐานะเป็นผลผลิตของจิตใจที่ ความสามารถของการ

^{๓๐} จูเลียน เอกซ์ลีย์ และคณะ, จุฑาทิพย์ อุมะวิชนี แปล, พิมพ์ครั้งที่ ๔, **วิวัฒนาการแห่งความคิด ภาค มนุษย์และโลก**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๘๒.

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๑๙.

^{๓๒} อมร โสภณวิเชษฐวงศ์, **ปรัชญาเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประสานมิตร, ๒๕๒๐), หน้า ๖๓.

ทำให้เลวลงการเปลี่ยนแปลงให้แตกต่างกันทำให้วัตถุเล็กลงที่ให้แก่เราโดยความรู้สึกและประสบการณ์
 เมื่อเราคิดถึงม้าบิน จินตนาการของเราเชื่อมสองความคิดคือ ปีกและม้า ซึ่งเริ่มแรกเราได้มาโดยความ
 ตรงตรา (impression) ผ่านทางความรู้สึกของเรา ถ้าเรามีความสงสัยบางอย่างว่าคำทางปรัชญาถูกใช้
 โดยปราศจากความหมายหรือความคิด (idea) สวมกล่าวว่า เราต้องการ แต่ได้ข้อมูลจากสิ่งที่ความ
 ตรงตรา (impression) เป็นซึ่งความคิด (idea) เกี่ยวกับพระเจ้าขึ้นตรงต่อการทดลองและสรุปว่า
 เกิดขึ้นจากการสะท้อนภาพการปฏิบัติงานของจิตใจเราเอง “เพิ่มขนาดโดยไม่มีขีดจำกัด”
 (argument without limit) ในคุณสมบัติของความดีและความสามารถในการตัดสินใจที่ดีที่เรา
 ประสบการณ์ในหมู่มนุษย์ แต่ถ้าความคิด (idea) ของเราทั้งหมดเป็นไปจากความตรงตรา
 (impression) เราสามารถอธิบายสิ่งที่เราเรียกว่า การคิด (Thinking) ได้โดยวิธีใด หรือแบบซึ่ง
 ความคิด (idea) รวมกลุ่มตนเองในจิตใจของเราโดยวิธีใด^{๓๓}

ข. นิยามทฤษฎีเพทนาการนิยม

สวมกล่าวว่า จิตมนุษย์สัมผัสโลกภายนอกได้โดยอาการ ๒ อย่าง คือ โดยความตรงตราและ
 การมีมโนภาพ เขาว่าผลต่างระหว่างอาการทั้งสองนี้อยู่ที่ ความมีชีวิตจิตใจ และแรงกระทบ ซึ่งความ
 ตรงตราและมโนภาพมีต่อจิตใจ และทำทางไปสู่ความรู้สึกนึกคิดของเรา ความตรงตราคือสิ่งที่ซึ่ง
 กระทบจิตด้วยความรุนแรง และหมายรวมไปถึงอารมณ์และความใคร่ต่าง ๆ ดังที่ปรากฏขึ้นในจิตใจ
 ระยะแรก ๆ ของการกระทบด้วย^{๓๔}

เพทนาการไม่ได้เกิดขึ้นจากสสารไม่มีพลังหรืออำนาจที่เป็นเหตุสร้างผล เพราะพลังหรือ
 อำนาจนั้นเรารู้ไม่ได้ ไฟที่ลุกไหม้ทำให้รู้สึกร้อนด้วยเพทนาการทางกาย เมื่อเห็นไฟลุกไหม้เราจะมี
 ความรู้สึกว่าไฟร้อนอยู่เสมอโดยไม่ผันแปร เหตุคือสิ่งที่มีมาก่อนอย่างไม่ผันแปรและผลคือสิ่งที่ติดตาม
 มาอย่างไม่ผันแปร ไม่มีความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างเหตุและผล เราจึงไม่สามารถหาเหตุผล ว่าสสาร
 เป็นเหตุแห่งเพทนาการ^{๓๕}

เราไม่มีความตรงตราเกี่ยวกับสสาร สสารจึงไม่มีอยู่สิ่งที่เรียกว่าสสารคือเพทนาการชุด
 หนึ่ง สสารที่ต่างกันคือเพทนาการที่แตกต่างกันนี้แสดงว่าสวมปฏิเสธความมีอยู่ของสสารไม่มีจิต
 วิญญาณหรืออตตาสีที่เรียกว่าจิตคือความคิด ความรู้สึก และเจตนา ไม่มีอตตาสีที่ถาวรเพราะเราไม่มี
 ความตรงตราเกี่ยวกับอตตาสีที่ถาวรนั้น เมื่อเราพยายามค้นหาสิ่งที่เรียกว่าวิญญาณ เราจะพบการรับรู้
 ความร้อนหรือความเย็นและความคิดเรื่องความสุขและความทุกข์ เรารับรู้เฉพาะความคิด ฉะนั้น
 วิญญาณหรืออตตาสีที่ถาวรจึงไม่มี^{๓๖} ไม่มีพระเจ้าเป็นเจ้า ไม่มีข้อพิสูจน์ที่สมเหตุสมผลเรื่องความมีอยู่

^{๓๓} สมนึก ชูวิเชียร, โสกราตีสถึงชาร์ตส์ประวัติศาสตร์ของปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท บพิตรการ
 พิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๓๘๓.

^{๓๔} สมักร บราวาส, วิชาปรัชญา, หน้า ๒๖๙.

^{๓๕} ผศ.อมร โสภณวิเชษฐวงศ์, ปรัชญาเบื้องต้น, หน้า ๖๔.

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕.

ของพระผู้เป็นเจ้า เราไม่มีความตรึงตราเกี่ยวกับพระผู้เป็นเจ้า เราไม่เห็นพระผู้เป็นเจ้า ทั้งไม่สามารถหาเหตุผลเรื่องความมีอยู่ของพระเจ้า เราเชื่อว่าพระผู้เป็นเจ้ามีอยู่เพื่อสนองความต้องการของเราเท่านั้น ความคิดเรื่องพระผู้เป็นเจ้านั้นคนสร้างขึ้น ฮูมปฏิเสธความมีอยู่ของสสาร วิญญาณและพระผู้เป็นเจ้า ปฏิเสธสิ่งที่มีอยู่จริงทางอภิปรัชญาปฏิเสธความจริงสากลเขายอมรับเพียงความจริงเป็นอย่างไร และไม่แน่นอนซึ่งได้จากประสบการณ์และถือว่าเราไม่สามารถก้าวเลยเพทนาการไปสู่ความแท้จริงภายนอกเพทนาการได้เราอยู่ในวงกลมแห่งเพทนาการ เราสามารถหาเหตุผลเรื่องเพทนาการอนาคตจากเพทนาการอดีตและปัจจุบัน^{๓๗}

ฮูมกล่าวว่า ไม่มีสิ่งใดดูเหมือนมากกว่าความคิดของมนุษย์ แม้ร่างกายของเราถูกขังอยู่ในโลกหนึ่ง จิตใจของเราสามารถเดินทางได้ทันทีไปสู่พื้นที่กว้างไกลที่สุดของจักรวาล และมันดูเหมือนว่าจิตใจไม่ถูกผูกมัดโดยข้อจำกัดของธรรมชาติหรือความเป็นจริงเพราะโดยปราศจากความยากลำบากจินตนาการสามารถสังเกตปรากฏการณ์ที่ไม่เป็นธรรมชาติและแปลกมากที่สุดเช่น ม้าบิน ภูเขาทองคำ แต่แม้จิตใจดูเหมือนมีความอิสระที่กว้างขวางนี้ ฮูมกล่าวว่ามันถูกขังอย่างเป็นจริงอยู่ในขีดจำกัดที่แคบมาก ฮูมเรียกวัดดูเหล่านั้นว่าวิธีสังเกตสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะด้วยสัญชาตญาณ (perceptions) วิธีสังเกตสิ่งต่างๆ ด้วยความรู้สึกของจิตใจทำได้สองแบบฮูมแสดงความแตกต่างระหว่างผลที่ประสบการณ์มีต่อบุคคล (impression) และความคิด (idea)^{๓๘}

ฮูมถือว่า ความรู้ที่เกิดจากความตรึงตราและความคิด มีความแตกต่างกันอยู่ ไม่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันแต่จะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันได้ในส่วนการสังสรรค์ของความคิดซึ่งมีอยู่ ๔ กฎคือ กฎแห่งความเหมือน กฎแห่งความใกล้เคียงทางกาล กฎแห่งความใกล้เคียงทางอวกาศ และกฎแห่งเหตุและผล^{๓๙} ฮูมยกตัวอย่างว่า แต่ละครั้งที่ลูกหินสีขาวกระทบลูกหินสีแดง ลูกหินสีแดงจะสั่นสะเทือน และฮูมกล่าวเกี่ยวกับปรากฏการณ์นี้ต่อไปว่า การสั่นของหินลูกขาวเป็นสาเหตุของความเคลื่อนไหวของหินลูกแดงแต่ใครเล่าจะสามารถประกันได้ว่าปรากฏการณ์นี้มีสาเหตุที่จะต้องเป็นไปเช่นนี้เป็นภาวะวิสัยและไม่ใช่เป็นเพียงแต่ภาพลวงตาที่คนใดคนหนึ่งมีโดยเฉพาะตัว ใครเล่าจะรับประกันได้ว่าการเคลื่อนไหวของหินลูกขาวจะสั่นสะเทือนหินลูกแดงอีกในวันรุ่งขึ้นและจะเป็นต้นเหตุของการเคลื่อนไหวของหินลูกแดงอีก^{๔๐} ฮูมได้ปฏิเสธสสารหรือจิตที่จะก่อให้เกิดผัสสะและมโนคติแต่ยืนยันว่า จิตหรือวิญญาณ (soul) ดังกล่าวมิใช่อะไรเลย หากเป็นลำดับมโนคติความคิดเท่านั้นเอง เรียกชื่อ กลุ่มสัญชาตญาณการรับรู้ (a bundle of perceptions) มนุษย์เรามิใช่ประกอบด้วยจิตหรือวิญญาณ ซึ่งก่อให้เกิดประสบการณ์

^{๓๗} อ่างแล้ว.

^{๓๘} สมนึก ชูวิเชียร, โสกราตีสถึงชาร์เตอร์ประวัติศาสตร์ของปรัชญา, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท บพิตรการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๓๘๒.

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๔.

^{๔๐} จอร์จ โปลิแซร์, แปลโดย กลุ่มเพื่อนพ้องยุโรป, รากฐานปรัชญาวัตถุนิยม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๒๖๒.

แต่ประกอบด้วยลำดับการกระทำทางจิตเพียงอย่างเดียวกฎที่เชื่อมโยง สัญชาตญาณการรับรู้เข้าด้วยกัน มีดังนี้ คือ

๑. หลักความเหมือนกัน เช่น เมื่อเห็นภาพๆ หนึ่ง ภาพนี้กระตุ้นให้เราคิดถึงกำเนิดของภาพหรือต้นแบบของภาพ

๒. หลักการประชิด เช่น เมื่อกล่าวถึงห้องๆ หนึ่ง ในตึกหลังหนึ่ง ก็กระตุ้นให้เราคิดถึงห้องอื่น ๆ ในตึกหลังเดียวกันด้วย

๓. หลักสาเหตุผล เช่น เมื่อเราคิดถึงบาดแผล เราก็คิดถึงผลลัพธ์ คือความเจ็บปวดด้วย ฮูมได้กล่าวถึงองค์ประกอบแห่งความเข้าใจของมนุษย์เราไว้ ๒ ข้อ ดังนี้

๑) ความสัมพันธ์กันระหว่างมโนคติ เกี่ยวข้องกับประโยคคณิตศาสตร์ เช่น $๓ \times ๕ = ๑๕$ จริงและแน่นอนตายตัว ไม่ว่าสิ่งต่างๆ ที่ $๓ \times ๕ = ๑๕$ หมายถึงนั้น จะมีอยู่ในธรรมชาติหรือไม่ก็ตาม

๒) ความสัมพันธ์กันระหว่างข้อเท็จจริงต่างๆ ซึ่งไม่สามารถได้รับการพิสูจน์ด้วยการให้เหตุผลแต่ต้องใช้การสรุปเอา ด้วยพื้นฐานของประสบการณ์ที่ได้จากสัมผัสก่อนๆ เราอาจคิดว่าโลกของเราอาจถึงกาลสิ้นสุดลงในวันนี้ และดวงอาทิตย์ก็จะไม่ขึ้นมาส่องแสงในวันพรุ่งนี้ก็ได้^{๔๑}

๓.๑.๓ สรุปแนวคิดทางเพนทาการนิยม

สรุปได้ว่า มโนภาพหรือความคิด (Ideas) มีลักษณะอย่างไรและเกิดขึ้นได้อย่างไร ฮูมได้แยกตอบปัญหาเขากล่าวว่า การเกิดขึ้นของมโนภาพนั้นมี ๒ ระยะคือระยะแรกเป็นระยะที่เรียกว่า ผัสสะ มนุษย์เราสามารถได้รับมาโดยทางประสบการณ์โดยเฉพาะซึ่งมีความชัดเจนและกระจ่างด้วยระยะนี้เรียกได้ว่าเป็นความจริงตราหรือรอยพิมพ์ใจ (Impression) ระยะที่สองคือเมื่อเหตุการณ์ทางประสาทสัมผัสผ่านไป อายตนะภายนอกไม่มากระทบอายตนะภายในเพื่อให้เกิดรู้สึกทางผัสสะขึ้นโดยตรงขณะนั้นภาพที่เลื่อนรางยังปรากฏให้เรารับรู้อยู่แต่การรู้นั้นไม่ชัดเจนแจ่มแจ้ง (the less lively perception) เหมือนขณะที่เรามีการสัมผัสเกิดขึ้น ภาพแห่งความจริงตราที่ปรากฏเลื่อนรางแก่เรานี้ ฮูมเรียกว่า มโนภาพหรือความคิด (Ideas)^{๔๒}

ฮูมปฏิเสธความแท้จริงทางอภิปรัชญาทั้ง ๓ ประการ สสาร จิตและพระเจ้าเป็นเจ้าอภิปรัชญาของเขาจึงเรียกว่า ปฏิเสธนิยม และญาณวิทยาของเขาเรียกว่า วิมตินิยม เพราะไม่สามารถใช้ความรู้พิสูจน์ความมีอยู่ของความแท้จริงได้ ทฤษฎีประจักษ์นิยมของล๊อค กับทฤษฎีเพนทาการนิยมของฮูมมีลักษณะเหมือนกันทางญาณวิทยา คือในเรื่องกำเนิดของความรู้ แต่พิสูจน์ความแท้จริงทางอภิปรัชญาได้ต่างกัน คือทฤษฎีประจักษ์นิยมพิสูจน์ได้ว่า ความแท้จริงทางอภิปรัชญามีอยู่ แต่ทฤษฎี

^{๔๑} วันดี ศรีสวัสดิ์, อภิปรัชญา, (เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑), หน้า ๓๓.

^{๔๒} เตือน คำดี, ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่, (กรุงเทพมหานคร: ห.จ.ก.ทิพย์อักษร, ๒๕๒๖), หน้า ๘๐.

เพทนาการนิยมพิสูจน์ได้ว่าไม่มีอยู่^{๔๓} สุมปฏิเสถการมีอยู่จริงสูงสุดหรือสาร ยืนยันการมีอยู่ของ ประสบการณ์เกี่ยวกับสัมผัสเพียงอย่างเดียว เขาลดทอนแม้กระทั่งตัวตนของเราไปเป็นเพียงความ ซ้ำซ้อนทางมโนคติแทนที่จะเป็นสารทางจิตมนุษย์ไม่สามารถรู้จักความเป็นจริงสูงสุดหรือบรรลุถึง ความรู้อื่นที่อยู่เหนือการตระหนักรู้ถึงปรากฏการณ์ อันเป็นจินตภาพทางประสารสัมผัสได้

เพราะฉะนั้น จึงไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างสาเหตุและผลอย่างแท้จริง เรา รู้จักที่จะ เชื่อมโยงเหตุการณ์ ๒ เหตุการณ์เข้าด้วยกันคือ การนำไม้มาถูกันกับการเกิดความร้อนแต่ถ้าเราสรุปว่า การขัดถูกันของไม้ ๒ อันเป็นสาเหตุให้เกิดความร้อนหรือเป็นสาเหตุก่อให้เกิดพลังอำนาจใด ๆ ที่ ก่อให้เกิดความร้อนอย่างเลียงไม่ได้ก็เป็นความเข้าใจผิดของเราจริง ๆ แล้วมีแต่เพียงการซ้ำกันของ เหตุการณ์ ๒ เหตุการณ์แต่ไม่จำเป็นว่าเหตุการณ์หลังจะต้องเป็นผลของเหตุการณ์แรก^{๔๔}

๓.๒ ข้อถกเถียงจากการออกแบบของพระเจ้า (Argument from Design)

๓.๒.๑ ข้อสนับสนุนการออกแบบของพระเจ้า

ก.แนวคิดพระเจ้า

๑. เซนต์ ออกัสติน (Saint Augustine ๓๕๔-๔๓๐) ผู้เป็นต้นความคิดสนับสนุนการมีอยู่ ของพระเจ้าออกัสตินเชื่อว่า การที่มนุษย์จะเข้าถึงพระเจ้าได้นั้นคือต้องถือเอาความเชื่อและศรัทธาต่อ พระเจ้าเป็นหลักสำคัญของการให้คำอธิบายทุกสิ่งเกี่ยวกับโลกและมนุษย์^{๔๕} ความคิดของออกัสตินได้ จากปรัชญาของเพลโต จึงได้แนวคิดเรื่องของพระเจ้า เขาเสนอความคิดที่แตกต่างจากเพลโต คือ อธิบายว่าเพียงแคปัญญาและเหตุผลไม่อาจทำให้มนุษย์เกิดความรู้ที่แท้จริงอันสูงสุดได้ปัญญาและ เหตุผลเป็นการพร้อมที่จะรับความรู้ที่แท้จริงอันสูงสุดซึ่งมาจากพระเจ้า นั่นคือ มนุษย์ต้องอาศัยความ ช่วยเหลือจากพระเจ้าจึงจะสามารถเข้าถึงความจริงนิรันดรได้^{๔๖}

๒. เซนต์ โทมัส อไควนัส (Saint Thomas Aquinas ๑๒๒๕-๑๒๗๔) เขาเริ่มต้นจากการ พิจารณาวัตถุภายนอกซึ่งรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส แล้วจึงไปยืนยันการมีอยู่ของพระเจ้า ซึ่งเป็น สาเหตุหรือเป็นผู้สร้างสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น

๓. อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant ๑๗๒๔-๑๘๐๔) สำหรับเรื่องพระเจ้าของคานท์ นั้น เขากล่าวว่า อมตภาพของจิตและเสรีภาพของมนุษย์นั้น เป็นสิ่งที่เราไม่รู้ได้ด้วย ประสบการณ์ และในแง่ของทฤษฎีแล้วเราก็ไม่มีทางพิสูจน์ว่า สิ่งเหล่านี้มีอยู่จริงหรือไม่ แต่เรามีเหตุผลซึ่งทำให้เรา หันเหจากภาคทฤษฎีมาสู่ภาคปฏิบัติ นั่นคือ ความคิดต่าง ๆ เหล่านั้น มีคุณค่าในแง่ปฏิบัติ หากเรา

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๕.

^{๔๔} วันดี ศรีสวัสดิ์, อภิปรัชญา, หน้า ๓๔.

^{๔๕} แสง สนั่นบุตร, ปรัชญาศาสนา, หน้า ๔๘.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๙.

ครองชีวิตที่ดีมีคุณค่าเหตุผลของเราบ่งบอกว่ากฎแห่งศีลธรรมนั้นมีอยู่และเมื่อมีกฎศีลธรรมก็หมายความว่าเรื่องของพระเจ้าอมตภาพของวิญญูณและเสรีภาพของมนุษย์เหล่านี้จะต้องมีอยู่ด้วย และถ้าเชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้ควบคุมกฎธรรมชาติเราก็เชื่อได้ว่า กฎธรรมชาติและกฎศีลธรรมเป็นสิ่งเดียวกัน เรามีเหตุผลที่ทำให้เรารู้ว่าตัวเราอยู่ในโลกที่มีกฎเกณฑ์ดังกล่าวนี้ด้วย^{๔๗}

๔. จอห์น ล็อก (John Locke ๑๖๓๒-๑๗๐๔) เขามองเรื่องของศาสนา เป็นเรื่องความคิดเกี่ยวกับพระเจ้า ซึ่งความคิดนี้เป็นความเชื่อว่าได้ฝังลึกอยู่ในจิตของเรา แม้แต่โจรหรือคนป่าเถื่อนก็ย่อมรู้และย่อมจะเห็นด้วยกับเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ ล็อกเชื่อว่า สิ่งเหล่านี้มีอยู่ก็จริงแต่มันไม่ได้เป็นมโนภาพแต่กำเนิด (Innate idea) เพราะว่าทุกคนไม่ได้มีความรู้สึกเหมือนกันหรือเห็นพ้องต้องกันในเรื่องที่เกี่ยวกับความดี ความงาม และความยุติธรรมสิ่งที่ถือกันว่าเป็นสิ่งที่ดีในสังคมหนึ่งอาจกลายเป็นสิ่งที่เลวในอีกสังคมหนึ่งได้ล็อกเชื่อในเรื่องพระเจ้าแต่ไม่เชื่อว่าความคิดเกี่ยวกับพระเจ้าจะเป็นมโนภาพแต่กำเนิด (Innate idea) ความคิดของเขานับว่าใหม่มากสำหรับสังคมในยุคนั้น ล็อกได้ยกสถิติชาติอื่นอีกหลายชาติที่ไม่เชื่อว่าพระเจ้าสร้างโลก เช่น พุทธศาสนิกชนก็ไม่ได้เชื่อเรื่องพระเจ้าแต่สำหรับนักปรัชญาสมัยก่อนนั้นความคิดถูกจำกัดแต่ในยุโรปซึ่งนับถือคริสต์ศาสนาจึงมีความคิดในเรื่องของศาสนาเหมือนกันหมด ยุโรปในสมัยของล็อกนั้น ถือกันว่าเรื่องพระเจ้าสร้างโลก เป็นความคิดฝังลึกประจำใจของคน ทุกชาติทุกภาษาถ้าใครไม่รู้ว่าพระเจ้าสร้างโลกแล้วจะต้องเป็นคนป่าเถื่อนมีจิตใจวิปริต มีบาปกรรมมากยุคของล็อกเริ่มมีการเดินทางไปบุกเบิกดินแดนใหม่ ๆ และค้นพบชนเผ่าที่มีความเชื่อในเรื่องของศาสนาแตกต่างกันออกไปและอาจไม่มีความคิดในเรื่องพระเจ้าเลยล็อกจึงสรุปว่าความคิดดังกล่าวนี้ไม่ใช่มโนภาพแต่กำเนิด (Innate idea)^{๔๘}

๕. จอร์จ เบิร์คเลย์ (George Berkeley ๑๖๘๕-๑๗๕๓) เขาตั้งทฤษฎีของเขาว่า การมีอยู่ก็คือการถูกรับรู้ (To be is to be perceived) ขึ้นเช่นเมื่อเรามองเห็นโต๊ะและเมื่อกล่าวว้าวัตถุสาร (Material substance) ไม่มีจริง มีแต่กลุ่มข้อมูลทางผัสสะที่เท่ากับเรามีผัสสะของอะไรบางอย่าง เช่น ผัสสะของสี เหลี่ยม สีนํ้าตาล ความแข็ง ฯลฯ โต๊ะตัวนี้ก็คือกลุ่มของข้อมูลทางผัสสะที่เรารับรู้ได้ทั้งหมดสำหรับคนหูหนวกข้อมูลทางผัสสะที่ได้ก็มีเพียงสีกับความแข็งสำหรับคนที่เป็นอัมพาตโต๊ะก็มีคุณสมบัติเพียงสีกับเสียงถ้าห้องมืดมองไม่เห็นโต๊ะ โต๊ะตัวนั้นจะมีอยู่หรือไม่เพราะไม่มีผัสสะชนิดใดที่เราได้รับเลยถ้ามันเป็นเพียงกลุ่มของข้อมูลทางผัสสะแล้วเวลาที่เราไม่อยู่ในห้องโต๊ะตัวนี้น่าจะไม่มีอยู่ เวลาปิดห้องไม่มีคนอยู่ โต๊ะก็น่าจะหายไป แต่พอเปิดห้องเข้ามาก็เห็นโต๊ะตัวนี้อีกคนอื่นเข้ามาก็เห็นเช่นกัน เบิร์คเลย์อธิบายว่า ข้อมูลผัสสะที่เรารับรู้ทั้งหลายนั้นเมื่อมันไม่ได้อยู่ในผัสสะหรือในจิตของใครเลยในโลกนี้มันจะต้องอยู่ในผัสสะของใครคนหนึ่งอยู่ตลอดเวลา นั่นคือจะต้องอยู่ในผัสสะหรือในจิตของพระเจ้าโดยตลอดเมื่อมีจึงมีอยู่เรื่อย ๆ ดังนั้นเขาจึงสรุปต่อไปว่า พระเจ้ามีอยู่ เขาถือว่าความเป็น

^{๔๗} ช.เอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา, **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่**, หน้า ๘๑-๘๒.

^{๔๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๑-๕๔.

จริงนั้นมีแต่จิตและผัสสะหรือการรับรู้ของจิตเท่านั้น จิตนั้นก็คือจิตของเราเองซึ่งรู้ได้อย่างชัดเจนต่อจากจิตของเราก็รู้ได้ต่อไปว่า มีจิตของพระเจ้า (Divine mind) ที่เรารู้ว่าจิตพระเจ้ามีอยู่เนื่องจากความจำเป็นที่จะทำให้ข้อมูลทางผัสสะทั้งหลายมีความเป็นอยู่และดำรงอยู่ตลอดเวลาทั้ง ๆ ที่ไม่มีใครรับรู้หรือมีผัสสะต่อมันเลยนั่นคือจะต้องมีอยู่ในจิตของพระเจ้าซึ่งถ่ายทอดมาสู่การรับรู้ ในจิตของมนุษย์ทุกคนสิ่งที่มีอยู่นั้นมันอยู่ได้ในจิตเท่านั้น มันไม่ได้มีอยู่หรือมีความเป็นจริงนอกเหนือจากจิต เขากล่าวว่า จิตมนุษย์ และพระเจ้าซึ่งมีความเป็นจริงสูงสุดเหนือสิ่งอื่นใดทุกสิ่งนั้นขึ้นอยู่กับพระเจ้า ความคิดต่าง ๆ เหล่านี้แม้จะไม่ใช่จริงในตัวเองความมีอยู่ของมันจะต้องอาศัยจิตแต่ก็มีจุดมุ่งหมายต่อการดำเนินชีวิตของเราให้เป็นไปตามกฎแห่งธรรมชาติที่พระเจ้าสร้างไว้ ความคิดที่เกิดขึ้นในจิตเราที่เราได้รับเป็นสิ่งที่พระเจ้ากำหนดไว้แล้ว การกำหนดให้เราปฏิบัติตามกฎธรรมชาติอันเป็นจุดหมายของโลกหลักสำคัญของเขาคือ พิจารณาเรื่องของพระเจ้าและหน้าที่ของเราในชีวิตนี้เพื่อส่งเสริมการยอมรับและเชื่อถือในพระเจ้าและหน้าที่ของเราซึ่งเป็นไปตามที่พระเจ้ากำหนด^{๔๙}

๖. อัลเฟรด นอร์ท ไวท์เฮด (Alfred North Whitehead ๑๘๖๑-๑๙๔๗) เขาได้สร้างหลักการเกี่ยวกับพระเจ้าของเขาขึ้นหมายถึงหลักการนี้คือปรัชญาเขาคิดถึงพระเจ้าโดยเริ่มต้นจากอินทรีย์ภาพ (Organism) โดยเริ่มจากปฐมภาวะของพระองค์และไปเปรียบเทียบกับสิ่งอื่น ๆ ทั้งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตนจนเกิดความเห็นว่าความสมบูรณ์ในการมีอยู่ของพระเจ้าเกิดจากความสมบูรณ์ที่มีอยู่ในตัวของพระองค์ตั้งแต่แรกเริ่มพระเจ้าไม่ใช่สิ่งที่อยู่ในจินตนาการเพราะจินตนาการนั้นต่ำเกินไปที่จะรับรู้ถึงพระเจ้าได้ พระเจ้าสำคัญเพราะพระองค์ตัดสินโลกดูแลโลกนั่นคือสิ่งที่ทำให้เห็นว่าไม่มีใครดูแลโลกได้มีแต่พระองค์เขามองว่าโลกจะต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งดูแลมีใครสักคนตัดสินใจถ้าไม่คิดถึงว่าจะต้องมีสิ่งใด ใคร อะไร ตัดสินหรือดูแลโลกก็ไม่ต้องคิดถึงพระเจ้าหากคิดว่าต้องมีสิ่งนั้นผู้นั้น ก็คือพระเจ้า เหตุภาวะที่เกิดขึ้นในเอกภพมีอยู่ ๓ แบบคือ สิ่งที่เป็นจริงในมโนภาพ , สิ่งที่เป็นรูปธรรม และเอกภพสูงสุดในความหลากหลายของข้อเท็จจริงมาจากปฐมของข้อเท็จจริงของความคิดเขาเห็นว่าพระเจ้ามีคุณค่าพระองค์อยู่ในรูปแบบกระบวนการพิเศษพระองค์คือโลกแห่งคุณค่า (The world of value) พระองค์ดำเนินไปด้วยความอดกลั้นของการอยู่เหนืออำนาจเหตุผลพระองค์เป็นบทวิของโลกใช้ความอ่อนโยนความอดกลั้นเป็นตัวนำเพื่อให้ทั้งปวงได้ดำเนินชีวิตตามหลักความจริงความงามและความดี เขากล่าวว่าพระเจ้าเป็นพื้นฐานและผลพลอยได้ของเอกภพเป็นทั้งผู้บังคับและเครื่องมือของเอกภพ การพูดว่าพระเจ้าทรงอยู่เหนือโลกก็จริงเท่ากับการพูดว่าโลกอยู่เหนือพระเจ้าการกล่าวว่าพระเจ้าทรงสร้างโลกก็จริงเช่นเดียวกับการกล่าวว่าโลกสร้างพระเจ้านั่นเอง^{๕๐}

^{๔๙} ชเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา, **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่**, หน้า ๖๐-๖๕.

^{๕๐} คณะนักศึกษาศาสนาปริญาโท สาขาปรัชญา, **ปัญหาญาณวิทยา**, (เชียงใหม่ : ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓), หน้า ๖๕-๖๖.

ข. ข้อเสนอสนับสนุนของนักปรัชญา การจัดแบ่งแนวคิดของข้อเสนอสนับสนุนนี้มีพื้นฐานบนข้อสันนิษฐาน ที่นักปรัชญาและนักเทววิทยามีการเสนอข้อสนับสนุนถึงความคิดเบื้องต้นของถึงการมีอยู่ของพระเจ้า นั้นมีความจำเป็นต่อเนื่องไปถึงแนวคิดการออกแบบของพระเจ้าซึ่งคือการเชื่อมโยงของแนวคิดอาศัยการวิเคราะห์ตัวอย่างทำไมวัตถุประสงค์ของการมีอยู่ของผู้ออกแบบหรือนายมหาสถาปนิกผู้ยิ่งใหญ่จำเป็นต่อข้อสนับสนุนถึงความน่าจะเป็นของการมีอยู่ของโลกจักรวาลและมนุษย์ หากไม่มีนายช่างใหญ่ โลกจักรวาลและมนุษย์จะเกิดขึ้นได้อย่างไรหากเราเป็นผู้ศึกษาเรียนรู้ การจะอยู่ข้างฝ่ายที่สนับสนุนก็ต้องมีความอยากเข้าใจว่าผู้ที่สนับสนุนใช้หลักการหรือเหตุผลใดสนับสนุนได้ว่าการสรรค์สร้างโลกจักรวาลและมนุษย์นี้เกิดขึ้นจากฝีมือของพระเจ้าด้วยปัจจัยเหตุเช่นใด

๑. ฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon ๑๕๖๑-๑๖๒๖) เขาคิดว่า เรา รู้จักพระเจ้าได้โดยสังเกตจากธรรมชาติซึ่งพระเจ้าสร้างสรรค์ขึ้นหมายความว่ารู้ได้โดยทางอ้อมนั่นเอง^{๕๑} เขาไม่ใช่คนนอกศาสนานั่นคือยังเชื่อและนับถือในพระเจ้าอยู่เรื่องของจิตอมตะและพระเจ้าไม่ใช่เรื่องของปรัชญา แต่เป็นเรื่องของศาสนา^{๕๒} บนแนวคิดของเบคอนคำกล่าวของเขาได้แยกปัญหาของพระเจ้าเป็นเรื่องของศาสนาโดยตรงไม่ได้เกี่ยวข้องกับปรัชญาแต่อย่างใดการรู้ถึงพระเจ้าของเขานั้นขึ้นอยู่กับการสังเกตสิ่งรอบตัวปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเป็นหลัก^{๕๓} โดยอ้อมว่าพระเจ้านั้นมีอยู่จริงแต่เราต้องอาศัยประสาทสัมผัสจากธรรมชาติเพื่อสัมผัสและพิสูจน์ถึงการมีอยู่จริงของพระเจ้า

๒. เรอเน เดส์คาร์ต (Rene Descartes ๑๕๙๕-๑๖๕๐) ความคิดเกี่ยวกับพระเจ้าเขาได้อธิบายว่า พระเจ้าเป็นสาร (Substance) ซึ่งเป็นแก่นสำคัญที่ค้ำจุนความมีอยู่ของสิ่งทั้งหลายพระเจ้าเป็นสารที่ไม่มีขอบเขตจำกัด (infinite) เป็นอิสระมีอำนาจและความรอบรู้สำหรับตัวเราผู้คิดนั้นก็เป็ สารที่จำกัดขอบเขตไม่สมบูรณ์เท่าพระเจ้า เขาเชื่อว่าสิ่งใดก็ตามที่มีอยู่ต้องมีสาเหตุและสาเหตุนั้นจะต้องเป็นจริงและสมบูรณ์มากกว่าผลมนุษย์ไม่ได้สร้างความคิดเกี่ยวกับพระเจ้าขึ้นมาเองไม่ได้เป็นสาเหตุของความคิดนี้แต่พระเจ้าเป็นผู้นำความคิดนี้เข้ามาไว้ในจิตมนุษย์เอง พระเจ้าจึงเป็นสาเหตุแห่งความคิดนี้ พระเจ้าเป็นสาเหตุเดียวที่สมบูรณ์ที่สุดตัวเราไม่สมบูรณ์เพราะเรายังมีความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่สมบูรณ์กว่าเราได้อีกเพราะฉะนั้นพระเจ้านั้นมีอยู่ การพิสูจน์ความมีอยู่ของพระเจ้าตามแบบของเดส์คาร์ตนั้นเรียกว่า Causal Proof คือพิสูจน์จากเหตุ อ้างถึงพระเจ้าในฐานะที่เป็นสาเหตุแห่งความคิดเกี่ยวกับพระเจ้าที่มีอยู่ในจิตของเราแต่ความมีอยู่ของพระเจ้านั้นไม่มีสาเหตุ เพราะพระเจ้าเป็นสาเหตุแห่งความมีอยู่ของพระองค์เอง (Self-caused) ซึ่งแสดงว่าพระองค์มีความสมบูรณ์ที่สุดเมื่อเราคิดถึงพระเจ้านั้นก็จะพบว่าพระเจ้าเป็นสารที่เป็นอมตะมีอำนาจสูงสุดเป็นสัพพัญญูมีความดีสูงสุดเป็นข้อพิสูจน์ว่าพระเจ้าไม่หลอกลวงเรา เพราะถ้าพระเจ้าหลอกลวงเราแล้วสิ่งที่เราเห็นแจ้งและคิดว่าถูกต้องนั้นอาจไม่จริงก็ได้และความหลอกลวงนั้นแสดงถึงความบกพร่องไม่สมบูรณ์ดังนั้นจะเป็น

^{๕๑} ข.เอียนศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา, **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่**, หน้า ๓.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

ลักษณะของสิ่งสมบูรณ์อย่างพระเจ้าไม่ได้ ถ้าพระเจ้าทำให้เราเชื่อว่า โลกแห่งวัตถุภายนอกตัวเรานั้น มีอยู่โดยที่มันอาจจะไม่ได้มีอยู่จริงแล้วก็แสดงว่าพระเจ้าหลอกลวงเราซึ่งเป็นไปไม่ได้สำหรับพระเจ้าซึ่ง มีแต่ความดีเมื่อเรารับรู้และเกิดความคิดเกี่ยวกับวัตถุหรือร่างกายอย่างชัดแจ้งแสดงว่าจะต้องมีวัตถุที่เป็นสาเหตุแห่งการรับรู้ของเราจริงในแง่นี้หมายความว่า โลกแห่งวัตถุมีอยู่เป็นอิสระจากจิตของเรา ทั้งนี้เพราะพระเจ้าย่อมไม่หลอกลวงเรา^{๕๓}

๓. กอทพริด วิลเฮล์ม ไลบ์นิซ (Gottfried Wilhelm Leibniz ๑๖๔๖-๑๗๑๖) เขาได้อธิบายถึง โมนาด (Monad) ว่ามีทั้งสารและมีทั้งพลังงานซึ่งแฝงด้วยพลังอยู่ในตัวเองทั้งการเคลื่อนไหวหรือหยุดนิ่ง ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งต้องมีพลังงานขับเคลื่อนไม่เช่นนั้นโลกนี้จะสิ้นสุดลงเขากล่าวว่าจักรวาลนี้ประกอบด้วยโมนาดจำนวนนับไม่ถ้วนและโมนาดทุกหน่วยนั้นเป็นกระเจกเงาของจักรวาลคือสะท้อนภาพทุกสิ่งและสามารถรู้ทุกสิ่งในจักรวาล ดังนั้น โมนาดแต่ละหน่วยก็คือจักรวาลเล็ก ๆ ภายในตัวมันเองและโมนาดทั้งหมดก็จัดลำดับเป็นระเบียบจากระดับต่ำไปหาสูงโดยไม่มี การข้ามขั้น แต่มีความต่อเนื่องกันโดยตลอดจากโมนาดต่ำสุดคือวัตถุที่ไม่มีชีวิตจนถึงพระเจ้าซึ่งเป็นโมนาดที่สูงที่สุด ไลบ์นิซหลีกเลี่ยงการยอมรับพระเจ้าไม่ได้พระเจ้าเป็นผู้กำหนดความกลมกลืนหรือความสอดคล้องกันในจักรวาลไม่ได้หมายความว่าโมนาดที่เป็นเหตุและโมนาดที่เป็นผลลัพธ์กัน เพราะไม่มีโมนาดใดที่มีการเกี่ยวข้องกันเลยแต่ว่ามันคล้อยตามกันเปลี่ยนแปลงได้สอดคล้องกันเพราะพระเจ้ากำหนดไว้ พลังในโมนาดนั้นมีสาเหตุมาจากพระเจ้าการเปลี่ยนแปลงในแต่ละโมนาดจึงคล้องจองกัน ทั้ง ๆ ที่โมนาดแต่ละหน่วยไม่เกี่ยวข้องกันเลยโลกก็ยังดำเนินไปได้ได้อย่างเรียบร้อยซึ่งแสดงว่าพระเจ้าเป็นผู้กำหนดความกลมกลืนในโลกนี้ ในเรื่องของจักรวาลก็เช่นกันโมนาดทั้งหมดมีความสอดคล้องกลมกลืนกันตามที่พระเจ้ากำหนดพระเจ้านำอำนาจสูงสุดสามารถบันดาลได้ทุกอย่างที่พระองค์เลือกสร้างโลกนี้เพราะเห็นว่าเป็นโลกที่ดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ความจริงพระองค์จะเลือกสร้างโลกอื่นก็ได้แต่ที่เลือกสร้างโลกนี้เพราะเห็นว่าเป็นโลกที่ดีที่สุดในบรรดาโลกอื่น ๆ ทั้งหมดทุกสิ่งในโลกอธิบายได้แบบกลไกหรือจักรกลในแง่ที่มีกฎเกณฑ์ระเบียบและมีความกลมกลืนแต่แผนการสร้างโลก หรือวัตถุประสงค์ทั้งหมดอยู่ที่พระเจ้า พระองค์มีความสมบูรณ์ในตัวเอง พระเจ้าสร้างโลกตามแผนการของพระองค์และเลือกสรรโลกที่ดีที่สุดแม้ว่าเป็นโลกที่ดีที่สุดแต่ก็ไม่สมบูรณ์เพราะมีขอบเขตจำกัดซึ่งส่งผลเป็นความชั่วที่มีอยู่ในโลก^{๕๔}

๔. วิลเลียม พาเลย์ (William Paley ๑๗๔๓-๑๘๐๕) เขากล่าวเป็นอุปมาไว้ว่า ถ้าเราไปพบนาฬิกาเรือนหนึ่งบนเกาะที่ไม่มีคนอาศัยอยู่เราก็จะอนุมานว่านาฬิกานี้ต้องเป็นผลงานของช่างผู้มีสติปัญญาคนใดคนหนึ่งคงไม่มีใครเข้าใจว่าเป็นผลผลิตที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญแน่นอนข้อนี้ฉันใดแม้

^{๕๓} ช.เอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา, **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่**, หน้า ๓๐-๓๒.

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑-๔๘.

เอกภพนี้ก็ฉนั้นเพราะเอกภพก็เป็นจักรกลอันหาที่เปรียบไม่ได้ยิ่งกว่านาฬิกาเสียอีกเมื่อเป็นเช่นนี้สมควรหรือไม่ที่เราจะสรุปว่า เอกภพนี้เป็นผลผลิตของจิตที่มีปัญญาสูงสุดและจิตนั้นคือพระเจ้า^{๕๕}

๕. มาร์ตีโน (Martineau 1805-1900) เขายืนยันว่าภาวะแห่งการเลือกสรรคือการรวมกันหรือวิวัฒนาการเหล่านี้ ล้วนแต่บอกให้เราทราบถึงการวางแผนที่มีความคิดอย่างลึกซึ้งซึ่งผู้มีความคิดเช่นนี้แหละเป็นผู้เลือกสรรและดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมายพระเจ้านี้จึงทรงเป็น “INTELEGENT DESIGNER” ผู้ออกแบบที่ทรงสติปัญญาของธรรมชาติต่าง ๆ

ค. ข้อเสนอสนับสนุนของนักเทววิทยา

๑. ออกัสติน ได้สนับสนุนความมียู่ของพระเจ้าโดยเสนอว่าเราพิสูจน์ความมียู่ของพระเจ้าจากการสัมผัสการพิสูจน์โดยการอ้างเหตุผลจากความรู้ที่เกิดจากผัสสะ (Sense-knowledge) ไม่ได้หมายความว่าความรู้ที่เกิดจากผัสสะสามารถทำให้เราเกิดความรู้ในความมียู่ของพระเจ้า ออกัสตินถือว่าความรู้จากผัสสะเป็นความรู้ขั้นต่ำคำว่าผัสสะหมายถึงกิจกรรมของจิตที่ใช้ร่างกายเป็นเหมือนเครื่องมือผัสสะจึงหมายถึงการที่ฝ่ายวิญญาณใช้อวัยวะทางร่างกายเหมือนนายช่างใช้เครื่องมือมนุษย์สามารถใช้เหตุผลมาช่วยทำให้มนุษย์สามารถที่จะตัดสินใจที่รู้ได้ด้วยผัสสะเขาอธิบายว่า วัตถุแห่งความรู้ด้วยผัสสะเป็นสิ่งไม่คงที่เปลี่ยนแปลงได้เช่น สิ่งที่มีความกลม สิ่งที่มีความงาม สิ่งเหล่านี้ย่อมเปลี่ยนแปลงและสลายไปแต่ความกลมและความงามเป็นแบบที่คงที่และแน่นอนอยู่คงนิรันดรไม่เปลี่ยนแปลง^{๕๖}

๒. เซนต์ แอนเซลิม สนับสนุนความมียู่ของพระเจ้าด้วยรูปแบบการอ้างเหตุผลดังนี้ “พระเจ้าเป็นสิ่งไม่มีสิ่งใดยิ่งใหญ่กว่าที่จะสามารถคิดได้ แต่สิ่งที่ไม่ใช่สิ่งใดยิ่งใหญ่กว่าที่จะสามารถคิดได้ต้องมีอยู่ ไม่เพียงแต่ในจิตของผู้คิดและในความคิด แต่ต้องมีอยู่นอกเหนือจิตด้วย” หมายความว่าพระเจ้าเป็นสิ่งที่สูงสุดในความคิดของมนุษย์ไม่มีสิ่งใดยิ่งใหญ่กว่าพระเจ้าที่มนุษย์สามารถคิดถึงได้ การมียู่ของพระเจ้าไม่ใช่มีอยู่เฉพาะในจิตมนุษย์เท่านั้นแต่เป็นการมีอยู่จริง ๆ นอกเหนือจิตมนุษย์ไม่ขึ้นกับจิตมนุษย์ถ้าพระเจ้าเป็นสิ่งที่มียู่แต่เฉพาะในจิตหรือในความคิดของมนุษย์พระเจ้าก็จะไม่ใช่สิ่งที่ไม่มีสิ่งใดยิ่งใหญ่กว่าที่มนุษย์จะสามารถคิดได้ ธรรมชาติของจิตมนุษย์นั้นย่อมเปลี่ยนแปลงและคิดสิ่งอื่นขึ้นมาแทนได้แต่พระเจ้าเป็นความดีงามสูงสุดมีสถานะเหนือจิตมนุษย์และเหนือทุกสิ่งจึงเป็นไปได้ที่มนุษย์มีความคิดเกี่ยวกับพระเจ้าแต่ขณะเดียวกันก็ปฏิเสธการมีอยู่ของพระเจ้าจึงเป็นการแย้งในตัวเองมนุษย์ไม่สามารถคิดถึงสิ่งที่มีอยู่ว่าเป็นสิ่งที่ไม่ได้อยู่ได้^{๕๗} เขาสนับสนุนวิธีการของออกัสติน แต่นำมาขยายเพิ่มเขาเสนอว่า จากลำดับขั้นของความสมบูรณ์ของคุณค่าของสิ่งที่เราพบในโลกแห่งประสบการณ์ เช่น สิ่งที่ดี สิ่งที่ดีงามจิตของเราสามารถที่จะตัดสินใจเปรียบเทียบลำดับของคุณค่าได้สิ่งที่

^{๕๕} แสง แสนบุตร, ปรัชญาศาสนา, หน้า ๖๐.

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔.

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๑.

เป็นมาตรฐานอันสมบูรณ์สูงสุดมีลักษณะเป็นปรนัยเป็นอิสระไม่ขึ้นอยู่กับจิตของมนุษย์และเป็นสิ่งที่
เป็นอยู่โดยตัวเองไม่ต้องอาศัยสิ่งอื่น^{๕๘}

๓. เซนต์ โทมัส อไควนัส เขาถือเอาศรัทธาเป็นจุดเริ่มต้นของการพิสูจน์พระเจ้า เขาเชื่อ
เช่นเดียวกับบอกรัสตินว่ามนุษย์มีความปรารถนาความสุขทำให้มนุษย์แสวงหาความสุขแต่ความสุขที่
สมบูรณ์สูงสุดคือพระเจ้ามนุษย์สามารถเข้าถึงได้ด้วยการศึกษาและเข้าถึงพระเจ้าเขานำหลักคิดของ
อริสโตเติลมาอธิบายการมีอยู่ของพระเจ้าโดยถือว่า พระเจ้าเป็นหลักการแรกอันสูงสุดที่มนุษย์สามารถ
รู้และเข้าใจด้วยปัญญาและเหตุผลการมีอยู่ของพระเจ้าตามทัศนะของเขาต้องมีการพิสูจน์ที่
สมเหตุสมผลอยู่ในขอบข่ายเหตุผลตามธรรมชาติของมนุษย์เป็นการพิสูจน์ที่อ้างจากประสบการณ์ไปสู่
การมีอยู่ของเจ้าอไควนัสกล่าวว่า เราสามารถพิสูจน์การมีอยู่ของพระเจ้าจากผลงานของพระองค์
เขาได้วางวิธีการพิสูจน์ของพระเจ้าไว้ ๔ แนวทางคือ

๑) พิสูจน์จากการเคลื่อนไหว (Motion) สิ่งทั้งหลายที่เราพบเห็นมีการเคลื่อนไหว
เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาการเคลื่อนไหวนี้ไม่ได้เกิดจากสิ่งที่เคลื่อนไหวเองเพราะว่าการเคลื่อนไหว
เปลี่ยนแปลงเป็นการเปลี่ยนสภาพจากภาวะแฝงไปสู่ภาวะแห่งความจริงทุกสิ่งของการเคลื่อนไหว
จะต้องมีสาเหตุมาจากสิ่งอื่นที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง แต่กระบวนการดังกล่าวจะดำเนิน
ไปในลักษณะไม่มีที่สิ้นสุดไม่ได้จะต้องมีสิ่งหนึ่งที่เป็นสาเหตุที่มาของการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงโดยที่
ตัวของสิ่งนั้นไม่เปลี่ยนแปลง สิ่งแรกหรือสาเหตุของการเคลื่อนไหว (The first mover) คือพระเจ้า

๒) พิสูจน์จากความเป็นสาเหตุและผล (The efficient cause) สิ่งทั้งหลายในโลก
ประสบการณ์รอบตัวเรา ไม่มีสิ่งใดที่เป็นสาเหตุของตัวเองแต่จะต้องเป็นสิ่งที่เกิดมาจากสิ่งอื่นที่เป็น
เหตุทำให้เกิดขึ้นเมื่อพิจารณาย้อนไปเรื่อย ๆ จะพบความเป็นจริงว่าแต่ละสิ่งเป็นผลที่เกิดมาจาก
เหตุอื่นและตัวของเหตุเองก็เป็นผลที่เกิดมาจากเหตุอื่นเช่นกันและกระบวนการของสาเหตุและผลจะ
ดำเนินไปในลักษณะต่อเนื่องโดยไม่สิ้นสุดไม่ได้จำเป็นจะต้องมีสิ่งที่เป็นสาเหตุสูงสุดที่ทำให้เกิดผลโดย
ที่ตัวเองไม่ต้องอาศัยสิ่งอื่นมาเป็นเหตุในการมีอยู่ของตน พระเจ้าคือสิ่งที่เป็นสาเหตุอันสูงสุดนั้น^{๕๙}

๓) พิสูจน์จากสิ่งที่มีภาวะอันจำเป็น (Possibility and necessity) สิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ใน
ลักษณะเป็นสิ่งที่มีการเกิดขึ้นและเสื่อมสลายไปคือสภาวะที่เป็นสิ่งที่มีอยู่และไม่มีอยู่เป็นสิ่งที่
แน่นอนอันเป็นข้อเท็จจริงที่แสดงให้เห็นว่าสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่นั้น ไม่ได้เป็นสิ่งที่มีความจำเป็น
เพราะถ้ามีความจำเป็นแล้วย่อมอยู่เหนือการเกิดขึ้นและการเสื่อมสลาย ต้องเป็นสิ่งที่มีความคงอยู่
เช่นนั้นตลอดไปเนื่องจากสิ่งที่มีภาวะอันจำเป็นนี้เองจึงทำให้เกิดมีสิ่งทั้งหลายได้ถ้าปราศจากสิ่งที่มี
ภาวะอันจำเป็นแล้วจะไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นและสิ่งที่มีภาวะอันจำเป็นนี้ก็คือพระเจ้า

^{๕๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕.

^{๕๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖.

๔) พิสูจน์จากลำดับขั้นของสิ่งทั้งหลาย (Gradation of things) สิ่งต่าง ๆ ในโลกมีลำดับขั้นของคุณค่าเช่น ความดี ความงาม เป็นต้นการที่จิตมนุษย์สามารถตัดสินเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคุณค่าเหล่านี้ได้คือจากดีย่อมมีดีกว่าและดีที่สุดเช่นนี้เป็นข้อเท็จจริงที่ชี้ให้เห็นว่าจะต้องมีสิ่งที่เป็นภาวะอันสูงสุดของคุณค่าเหล่านั้นเป็นมาตรฐานอันสมบูรณ์สูงสุด ที่ทำให้มองเห็นลำดับขั้นของความแตกต่างของคุณค่าทั้งหลายในโลกมนุษย์ทำให้มองเห็นขั้นของความสมบูรณ์ที่แตกต่างกันและในที่สุดเราก็เข้าใจว่าพระเจ้าเป็นสิ่งที่เปี่ยมภาวะอันสูงสุดเป็นแบบหรือมาตรฐานอันสมบูรณ์ดังกล่าว^{๖๐} จากข้อเสนอนี้ ๔ ของเขาภาวะการณเป็นผู้สร้างของพระเจ้าเขาได้อธิบายว่า การที่สิ่งทั้งหลายจะดำเนินไปตามกฎเกณฑ์ระเบียบหรือวิถีทางดังเช่นที่ปรากฏได้นั้น จะต้องถูกควบคุมหรือกำหนดโดยสิ่งอื่นเหมือนลูกธนูที่วิ่งไปสู่ทิศทางที่กำหนดโดยผู้ยิงการอธิบายเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าจะต้องมีสิ่งที่เป็นภาวะแห่งความฉลาด (Intelligent Being) เป็นผู้กำหนดวิถีทางและระเบียบให้แก่สิ่งทั้งหลายรวมทั้งทำให้เกิดความกลมกลืนขึ้นในโลกมนุษย์สิ่งที่เป็นภาวะแห่งความฉลาดไม่ได้มีฐานะเป็นเพียงผู้จัดระเบียบหรือนายช่างดังที่เพลโตเรียกว่า เดมิเอิร์จ (Demiurge) เท่านั้นแต่มีฐานะเป็นผู้สร้างด้วยคือสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นมีขึ้นและควรวางให้อยู่ในระเบียบกฎเกณฑ์อย่างที่มีนัยเป็นอยู่ พระเจ้าเป็นภาวะแห่งความฉลาดที่ว่านั่นซึ่งข้อพิสูจน์จากการออกแบบมีสองแนวทาง แนวทางแรกนั้นชี้ให้เข้าใจว่าวัตถุธรรมชาติมีลักษณะมุ่งประสงค์ปรากฏอยู่เช่น การทำงานประสานกันอย่างน่าประหลาดของส่วนต่าง ๆ ของตามนุษย์หรือตาสัตว์หรือการที่พืชและสัตว์ปรับตัวให้เข้ากับภาวะแวดล้อมได้ความมุ่งประสงค์ในธรรมชาติเช่นว่านี่ไม่อาจถือว่าเป็นผลที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญได้แต่ต้องถือว่าเป็นผลของผู้ทรงสติปัญญาสูงของธรรมชาตินั่นคือพระเจ้านั่นเอง แนวทางที่สองชี้ให้เข้าใจว่าธรรมชาติทางกายภาพมีภาวะเอกรูปและระเบียบและถือว่าระเบียบของธรรมชาติเป็นหลักฐานพยานแสดงถึงการออกแบบของผู้ทรงสติปัญญาสูงก็ต้องยอมรับต่อไปว่า ผู้ทรงสติปัญญาสูงซึ่งเป็นผู้ออกแบบต้องมีอยู่ใครเล่าเป็นผู้ออกแบบระเบียบของธรรมชาติดังที่ปรากฏนั้นได้นอกจากพระเจ้าเพราะฉะนั้นพระเจ้าจึงมีอยู่แน่นอน^{๖๑}

๓.๒.๒ ข้อโต้แย้งการออกแบบของพระเจ้า

ก. ข้อโต้แย้งของนักปรัชญา

๑. โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbs ๑๕๘๘-๑๖๗๙) ตามทัศนะของฮอบส์ พระเจ้าไม่ได้เป็นสาเหตุแรก (first cause) ของสิ่งต่าง ๆ สาเหตุแห่งปรากฏการณ์ทั้งหลายคือความเคลื่อนไหวหรือการเคลื่อนที่ (Motion) และไม่มีใครสามารถอธิบายได้ว่าความเคลื่อนไหวนั้นมีสาเหตุมาจากอะไรจึงกล่าวได้ว่าความเคลื่อนไหวหรือการเคลื่อนที่นี้เป็นสาเหตุแรกที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้

^{๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๙.

สำหรับเรื่องพระเจ้าและสิ่งที่เป็นนามธรรมทั้งหลายนั้น ฮอบส์ก็ได้ปฏิเสธเสียเลยทีเดียวว่าไม่มีอยู่ เขาเพียงแต่เห็นว่ามันไม่อยู่ในเนื้อหาของปรัชญา แต่อยู่ในขอบข่ายของเทววิทยา^{๖๒}

๒. เบนดิคท์ สปิโนซา (Benedict Spinoza ๑๖๓๒-๑๖๗๗) เขาถือว่า พระเจ้าย่อมต้องมาก่อนเสมอทั้งในแง่ของความเป็นจริงและในแง่ของความคิดเขาเห็นว่าถ้าสาร (Substance) คือสิ่งที่มีอยู่ได้ด้วยตัวเองอย่างอิสระ โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยสิ่งอื่นแล้วและถ้าพระเจ้าคือสารและทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับพระเจ้าแล้วก็จะไม่มีสารอื่นใดนอกจากพระเจ้าเท่านั้น เพราะฉะนั้นทั้งความคิด (Thought) และการกินที่ (extension) นั้นไม่ได้เป็นเพียงลักษณะ (attribute) ของจิตและสสารซึ่งเป็นสารที่แตกต่างกันแต่เป็นลักษณะของสารชนิดเดียวคือพระเจ้าเท่านั้นทุกสิ่งทุกอย่างในโลกขึ้นอยู่กับพระเจ้า พระเจ้าเป็นหลักการแรกที่เป็นสาเหตุของสิ่งทั้งหลายทั้งปวงและคำจูนความมีอยู่ของสิ่งทั้งหลายด้วย ปรัชญาของสปิโนซากลายเป็นเอกนิยม (Monism) คือถือว่าความเป็นจริงมีเพียงหนึ่งซึ่งได้แก่พระเจ้า แต่พระเจ้าของสปิโนซานั้นไม่เหมือนกับพระเจ้าของสมัยกลางที่คนทั่วไปเชื่อถือ ฉะนั้น สปิโนซาจึงถูกคว่ำบาตรสำหรับเขาในเรื่องของพระเจ้าเขาถือว่าพระเจ้าและโลกเป็นสิ่งเดียวกัน ซึ่งศาสนาคริสต์สอนว่าพระเจ้าและโลกไม่ใช่สิ่งเดียวกันเขากล่าวในเรื่องนี้ว่าในแง่หนึ่งเป็นผู้สร้างในอีกแง่หนึ่งเป็นสิ่งที่ถูกสร้างพระเจ้าไม่ได้สร้างสิ่งต่าง ๆ นอกตัวของพระองค์แต่พระองค์อยู่ในโลกเป็นสารัตถะ (essence) ของทุกสิ่งในโลกไม่มีความแตกต่างระหว่างสาเหตุและผล พระเจ้าอยู่ในโลกและโลกอยู่ในพระเจ้า คำสอนในทำนองนี้จัดอยู่ในลักษณะเป็นสรรพเทวนิยม (Pantheism) ซึ่งสอนว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกเป็นพระเจ้าหมด ซึ่งอาจถือว่าเป็นการหมิ่นศาสนาได้ มนุษย์ไม่สามารถจะรู้จักพระเจ้าหรือสารได้ด้วยประสบการณ์หรือความคิดแต่รู้จักในฐานะที่พระเจ้าปรากฏตัวในระบบของวัตถุและระบบของความคิดถ้าเราสามารถรู้จักวัตถุทั้งหมดและความคิดทั้งหมดซึ่งต่อเนื่องกันเป็นระบบในโลกนี้แล้ว เราจึงจะเข้าถึงพระเจ้าซึ่งตามความเป็นจริงแล้วมันเป็นไปไม่ได้^{๖๓}

๓. อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant 1724-1804) มีความเห็นว่า ข้อพิสูจน์การออกแบบนี้ว่า มิได้พิสูจน์ให้เห็นว่าอนันตวิญญูณแห่งพระเจ้านั้นมีอยู่จริง เราจะมั่นใจอยู่ก็แต่เพียงว่าพระองค์นั้นทรงมีดวงปัญญาเพียงพอที่จะสร้างโลกที่มีภาวะจำกัดเท่านั้นในการแก้ข้อพิสูจน์นี้อาจพูดได้ว่าสิ่งที่เราต้องการพูดถึงเราทราบแกล้งแล้วว่าโลกเรานี้เต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวาย การจัดการเรื่องนี้จึงเป็นเรื่องยุ่งยากตั้งเงาตามตัวเทพเจ้าจะจัดการเรื่องนี้จะต้องมีสมรรถภาพทางวิญญูณสูงซึ่งเรามีความประหลาดใจต่อโลกเพียงไรยังต้องคิดถึงความสามารถทางปัญญาขององค์

^{๖๒} ขเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา, **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่**, หน้า ๑๗.

^{๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๕-๔๐.

ผู้สร้างมากเพียง^{๖๔} เขาตั้งคำถามอีกว่า “จำเป็นหรือไม่ที่ต้องมีพระเจ้าผู้อยู่เหนือเงื่อนไขทุกอย่าง” ข้อพิสูจนนี้มิได้บอกให้เห็นว่ามีพระเจ้าอยู่นอกเหนือขอบข่ายการชีวิตอะไรเลย^{๖๕}

๔. นักปรัชญาหลายท่าน อาทิ คานท์ และอาไควนัส มีความคิดเห็นไปในทางเดียวกันว่า เรื่องข้อพิสูจนของผู้สร้างที่ทรงสติปัญญา เป็นข้อพิสูจนทุตรรกบทยแบบอ้างตัวปัญหา (Fallacy of begging the question) กล่าวคือ ข้อพิสูจนนี้ทักท้วงเอาว่าสิ่งที่พิสูจนนั้นเป็นสิ่งจริงความจริงควรยกเอา “พระเจ้านี้อยู่” เป็นข้อตั้ง (Premise) เพื่อเสนอให้พิจารณาหาเหตุผลมารองรับว่าเป็นจริงหรือไม่แต่สิ่งที่พิสูจนนี้ยืนยันก็คือถ้ามีภาวะที่สมบูรณ์แบบสภาวะหนึ่งภาวะนั้นจะมีอยู่จริงถ้ามีภาวะที่จำเป็นสภาวะหนึ่งในภาวะนั้นสารัตถะกับความมีอยู่จักเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและภาวะนั้นจำเป็นต้องมีอยู่ข้อผิดพลาดของข้อพิสูจนนี้ก็คือการไปจับเอาภาวะที่สมบูรณ์แบบหรือที่จำเป็นมาตั้งแล้วแสดงให้เห็นว่ามีภาวะเช่นนี้อยู่จริง^{๖๖} อไควนัสถือว่าประพจน์ที่ว่า “ความมีอยู่ของพระเจ้า” เป็นประพจน์ที่ขัดแย้งในตัว (Self evidence) แล้ว ในด้านความคิดไม่มีใครยอมรับสิ่งที่ตรงข้ามกับสิ่งที่แย้งในตัวแต่สิ่งที่ตรงข้ามกับประพจน์ที่ว่า “พระเจ้านี้อยู่” นั้นก็สามารถยอมรับกันได้เช่น คนโง่กล่าวว่า ในใจของเขาไม่มีพระเจ้า ฉะนั้นคำว่า “พระเจ้านี้อยู่” จึงหาใช่ขัดแย้งในตัวไม่^{๖๗}

๓.๒.๓ ข้อโต้แย้งของเดวิด ฮูมต่อการออกแบบของพระเจ้า

ก.วิธีการตอบข้อโต้แย้งของฮูม เขาได้โต้แย้งความคิดในแนวเก่าอยู่ ๓ แนวทาง

๑. เขาโต้แย้งระบบเหตุผลนิยม ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความคิดแต่กำเนิด (Innate idea) ในเรื่องนี้ เขาเห็นด้วยกับลอคและเบอร์คเลย์ซึ่งได้ทำการโต้แย้งไปตั้งแต่แรกแล้วความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลในปรัชญารุ่นเก่าจะอธิบายโดยการอ้างว่า “สิ่งที่เป็เหตุนั้นมีอำนาจลึกลับบางอย่างที่ก่อให้เกิดผลขึ้นมาหรืออาจมีบางอย่างอยู่เบื้องหลังที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุและผลนี้ เขาโต้แย้งว่า

๑.๑ เราไม่เคยมีผัสสะต่ออำนาจลึกลับดังกล่าวนี้เลย สิ่งที่เราระสบนั้นก็คือการที่เหตุการณ์อย่างหนึ่งเกิดก่อนหน้าเหตุการณ์อีกอย่างหนึ่งโดยปราศจากอำนาจหรือความสัมพันธ์ใด ๆ ที่เราจะพึงรับรู้ได้แต่การที่เราบอกว่า เหตุการณ์ทั้งสองมันสัมพันธ์กันเป็นเหตุเป็นผลกันนั้นมันสัมพันธ์กันในความคิดของเราเท่านั้น ทั้งนี้เป็นเรื่องของความเคยชินหรือนิสัยของเราเองในการสร้างความสัมพันธ์เช่นนั้นขึ้นมาเพราะตามนิสัยเดิมเราเชื่อว่าถ้าสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นแล้วอีกสิ่งหนึ่งจะเกิดตามมาโดยที่สิ่งแรกจะเป็นสาเหตุของอีกสิ่งหนึ่งซึ่งถ้าเราไม่มีการศึกษา เราก็เชื่อตามบรรพบุรุษของเราว่ามัน

^{๖๔} บุนย นิลเกษ, ปรัชญาศาสนา, (เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖), หน้า ๗๙.

^{๖๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๑.

^{๖๖} แสวง แสนบุตร, ปรัชญาศาสนา, หน้า ๕๒.

^{๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๓.

มีความสัมพันธ์กันจริง ๆ แต่ฮูมเห็นว่า วัตถุหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ นั้นมันไม่ได้มีความสัมพันธ์กันจริง ๆ เพียงแต่เราจับเอาความสัมพันธ์กันตามหลักแห่งความเกี่ยวเนื่องระหว่างความคิด (Association of Idea) ซึ่งเป็นไปตามนิสัยหรือความเคยชินดั้งเดิมหรือการเชื่อตามบรรพบุรุษของเราเช่นเรามีความเชื่อว่าธรรมชาติมีความเป็นระเบียบ สิ่งใดก็ตามที่เกิดขึ้นซ้ำซากจำเจแล้วเราก็เชื่อว่ามันจะต้องเป็นเช่นนั้นตลอดไปเช่น สังเกตเห็นว่าดวงอาทิตย์ขึ้นทุกวันก็เลยมีความเชื่อว่าพรุ่งนี้ดวงอาทิตย์ก็จะขึ้นอีกตามเคยเป็นความเชื่อที่เกิดจากความเคยชินไม่ได้ผ่านการทดลองมาก่อน^{๖๘}

๒. เรื่องของศาสนา เขาใช้วิธีการศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์และจิตวิทยาก่อให้เกิดแนวความคิดใหม่ ๆ ขึ้นแทนที่จะใช้ความเชื่อถือศรัทธาแต่เดิม ฮูมคัดค้านความเชื่อศาสนาในบางเรื่อง เช่นเรื่องพระเจ้าตามความคิดของคริสต์เตียนซึ่งคิดว่าพระเจ้าเป็นผู้ที่มีความดีสูงสุดมีความสมบูรณ์ที่สุดแต่ฮูมชี้ให้เห็นว่าพระเจ้าสร้างโลกที่เต็มไปด้วยความทุกข์ ความเดือนร้อน ดังนั้นพระเจ้าน่าจะเป็นต้นกำเนิดของความชั่วร้ายอีกประการหนึ่งเวลาที่เรานึกถึงพระเจ้าเรามักจะนึกว่าพระเจ้าน่าจะมีลักษณะเหมือนมนุษย์ซึ่งก็แสดงว่าพระเจ้าจะต้องมีอารมณ์ มีความรัก ความเกลียด ความอิจฉาริษยานอกจากนั้น พวกที่เคร่งศาสนา มักอ้างถึงพระเจ้าว่าเป็นสาเหตุแรกของทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาลซึ่งเรื่องนี้เขาเห็นว่าเป็นเรื่องที่อยู่เกินขอบเขตความรู้หรือประสบการณ์ของมนุษย์ ดังนั้นการอ้างถึงสาเหตุแรกไม่ได้เป็นการยืนยันถึงความมีอยู่ของพระเจ้าบ่อเกิดของศาสนาและความเชื่อถือในพระเจ้านั้นสืบเนื่องมาจากมนุษย์ต้องการความสุขมีความกลัวต่อความทุกข์และความหายนะที่จะเกิดขึ้นในอนาคตนอกจากนั้นมนุษย์ย่อมจะกลัวตายจึงต้องการที่จะให้พระเจ้าเป็นที่พึ่งเพื่อบันดาลให้ตนเองมีชีวิตเป็นอมตะและต้องการให้มีปาฏิหาริย์เพื่อจะได้ตอบสนองความต้องการของมนุษย์เห็นได้ว่าฮูมเป็นผู้ปฏิวัติแนวคิดคิดปรัชญาตะวันตกสมัยก่อน ๆ ที่พยายามสร้างระบบอภิปรัชญา โดยมีความเชื่อในความมีอยู่ของวัตถุสาร อมตะภาพของจิตและพระเจ้า ซึ่งเป็นเรื่องทีนอกเหนือประสบการณ์ เขาเน้นความสำคัญในความรู้ที่ได้จากประสบการณ์อันเป็นวิธีการแบบประจักษ์นิยม แต่เนื่องจากประสบการณ์นั้นมีขอบเขตจำกัดเพราะมีอีกหลายสิ่งทีประสบการณ์เข้าไม่ถึงซึ่งฮูมก็ปฏิเสธเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวเสียหมดเนื่องจากไม่สามารถจะหาข้อสรุปเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ได้ดังนั้นปรัชญาของฮูมจึงจบลงด้วยระบบวิมัตินิยม^{๖๙}

๓. เขาทำการต่อต้านความคิดในแนวประจักษ์นิยมด้วย โดยแสดงให้เห็นว่าวิธีการประจักษ์ (Empirical method) นั้นมีขอบเขตจำกัดการที่ลือคเชื่อว่ามีสาร ๒ ชนิดคือวัตถุและจิตเชื่อในความมีอยู่ของพระเจ้าและเบอร์คเลย์เชื่อว่ามีจิตสาร โดยปราศจากวัตถุนั้นเป็นไปไม่ได้เพราะมันเกินขอบเขตของประสบการณ์ฮูมจึงกล่าวว่า เราไม่สามารถจะยอมรับทั้งวัตถุสารและจิตสารและ

^{๖๘} ขเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา, **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่**, หน้า ๖๙-๗๐.

^{๖๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๒.

ไม่สามารถพิสูจน์การมีอยู่ของพระเจ้าได้^{๗๐} ฮูมได้โต้แย้งเบอร์คเลย์ โดยทำการวิเคราะห์ความคิดเกี่ยวกับจิตหรือตัวตนดังกล่าวเขาชี้แจงว่าเมื่อเขาพยายามจะเข้าถึงสิ่งที่เรียกว่าตัวตนหรือจิตของเขานั้นก็จะสะดุดอยู่แค่ความรู้สึกต่าง ๆ เช่นความรู้สึกร้อนหนาว ความรู้สึกพึงพอใจหรือเจ็บปวด นอกจากความรู้สึกเหล่านี้แล้วก็ไม่สามารถจะค้นพบสิ่งใดที่อยู่เบื้องหลังได้อีกต่อไปและในบางขณะที่ไม่มีความรู้สึกหรือผัสสะเกิดขึ้นเช่นในตอนหลับสนิทก็อาจกล่าวได้ว่าตัวตนหรือจิตของเขานั้นไม่มีอยู่^{๗๑}

ข.อุปนัยของฮูม เป็นในส่วนของเรื่องสาเหตุของฮูมได้ให้หลักอุปนัยว่าด้วยความเชื่อเรื่องการเป็นสาเหตุ (Principle of causality) เป็นความเชื่อที่ถ่ายทอดกันมาเป็นเวลานานแล้วความจริงในธรรมชาติไม่มีสาเหตุที่เป็นตัวการของผลที่เกิดขึ้นเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นต่อเนื่องกันโดยไม่เป็นสาเหตุต่อกันแต่เพราะเราเห็นว่าเกิดขึ้นต่อเนื่องกันสม่ำเสมอเราเลยเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนเป็นสาเหตุของสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลัง เพราะเมื่อเป็นเช่นนี้ เหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นอาจจะสืบเนื่องมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนได้หลายเหตุการณ์ด้วยกันไม่จำเป็นจะต้องสัมพันธ์กันอยู่แค่เหตุการณ์เดียว^{๗๒}

๑. ระเบียบตามหลักแห่งความคิดของฮูม มี ๓ หลักใหญ่ คือ

๑.๑ กฎแห่งความคล้ายคลึง (Law of resemblance) คือ เมื่อเรามีความคิดเรื่องหนึ่งอยู่ในจิตของเรานั้นอาจทำให้เราระลึกย้อนไปถึงเรื่องเดียวกันนี้ในอดีตซึ่งเป็นการเกี่ยวเนื่องในแง่หนึ่ง

๑.๒ กฎแห่งความต่อเนื่องในอวกาศและเวลา (Law of continuity in space and time)

๑.๓ กฎแห่งเหตุและผล (Law of causality) ฮูมวิเคราะห์ดูแล้วพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลนี้มันไม่ได้มีอยู่โดยธรรมชาติแต่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความคิดของเราในการอ้างเหตุผลเกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่าง ๆ ต้องอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลด้วยนั่นคือเราพยายามค้นหาความเกี่ยวเนื่องระหว่างข้อเท็จจริงในปัจจุบันกับข้อเท็จจริงอันอื่น เช่น ถ้าเราพบนาฬิกาอยู่กลางทะเลทราย เราก็จะต้องสรุปว่ามันจะต้องมีสาเหตุและสาเหตุนั้นก็คือ อาจมีคนมาที่ทะเลทรายก่อนหน้าแล้วทิ้งมันไว้ปัญหาก็คือ เรามีความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลอย่างไรเชื่อได้เพียงใดความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลนี้ไม่ใช่ได้จากการอ้างเหตุผลโดยปราศจากประสบการณ์การอ้างเหตุผลไม่ได้ทำให้เรารู้สาเหตุของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือรู้ผลของสิ่งใดสิ่งหนึ่งการอ้างเหตุผลไม่ทำให้เรารู้ถึงสาเหตุแห่งการระเบิดของดินปืน ทั้งนี้เพราะสาเหตุนั้นมันแตกต่างจากผลโดยสิ้นเชิงเขาจึงสรุปว่าความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลนี้ได้จากการสังเกต

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๕-๖๗.

^{๗๑} David Hume, C.W.Hendel, (ed.), *A Treatise of Human Nature A treatise of Human nature*, p 301-302.

^{๗๒} สุวรรณ เพชรนิล, *ตรรกวิทยาอุปนัย*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๔), หน้า ๗๕.

หรือประสบการณ์นั้นคือเราอาจสังเกตจากความสัมพันธ์บางประเภทระหว่างวัตถุซึ่งในความสัมพันธ์นั้นเราจะพบว่าวัตถุซึ่งเรียกว่าสาเหตุและผลนั้นมันอยู่ใกล้กันหรือไม่เช่นนั้นก็สังเกตว่าสิ่งที่เป็นสาเหตุนั้นมันมีอยู่ก่อนในแง่ของเวลาเราสังเกตว่าสิ่งต่าง ๆ มันเกิดตามกันมาเช่น เมื่อมีเปลวไฟก็มีสิ่งที่เกิดตามมาคือความร้อนและเราเห็นว่ามันเป็นเช่นนั้นอย่างสม่ำเสมอ เราก็อ้างว่าเปลวไฟเป็นสาเหตุแห่งความร้อนจากประสบการณ์ที่เห็นของ ๒ สิ่งเกิดขึ้นติด ๆ กันซ้ำซากเข้าเราก็เกิดความเชื่อว่ามันสัมพันธ์กันซึ่งความเชื่อที่ว่านี้เป็นเพียงความรู้สึกรหัสหรือสัญชาตญาณของเราเอง^{๗๓}

๒. การอ้างถึงระเบียบของโลก ฮูมกล่าวว่า เรานุมานว่าเพราะมีเงื่อนไขจึงต้องมีช่างผู้สร้างเรือนอยู่จริงการนุมนานนี้ถือว่าถูกต้องเพราะเรามีประสบการณ์ในเรื่องเรือน สถาปนิกผู้ออกแบบเรือนและช่างผู้สร้างเรือนแต่ผู้ออกแบบจักรวาลไม่มี ฉะนั้นถึงจะอ้างว่าเรามีประสบการณ์ในเรื่องระเบียบของธรรมชาติแต่นำมาใช้เป็นเหตุเพื่ออนุมานถึงความมีอยู่ของผู้ออกแบบจักรวาลไม่ได้ท่านจึงเห็นว่าข้อพิสูจน์นี้อาศัยแนวเทียบที่เลว (Bad analogy) ท่านแย้งต่อไปว่าแม้เราจะยอมรับว่าสติปัญญาเป็นมูลกำเนิดของระเบียบของโลกแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าสติปัญญานั้นคือพระเจ้า ข้อพิสูจน์จากการออกแบบนี้บ่งชี้ได้ดีที่สุดถึงความมีอยู่ของภาวะอันมีขอบเขตจำกัดภาวะหนึ่ง (a finite being) ซึ่งเราอาจกล่าวได้ว่าเป็นมูลเหตุของระเบียบธรรมชาติเท่านั้นแต่ไม่สามารถสรุปเอาว่า ภาวะนี้คือพระเจ้า ผู้ทรงเป็นองค์สมบูรณ์ไม่มีขอบเขตจำกัด (infinite) ผู้ทรงมหิทธานุภาพไม่มีขอบเขตจำกัดผู้ทรงไว้ซึ่งคุณความดีทั้งปวง^{๗๔}

ค. มโนทัศน์ของฮูม หากเรานึกถึงนางเงือก ในความคิดของเราคือผู้หญิงที่มีหางเหมือนปลา ซึ่งคล้ายกับการประสานภาพของผู้หญิงคนหนึ่งกับปลาเมื่อมโนภาพของเรานำภาพทั้งสองเข้ามาประกอบเป็นภาพเดียวกันสิ่งที่คิดและนึกขึ้นได้นั้นคือ นางเงือก ในเรื่องนี้ตอบคำถามอะไรบางอย่างถึงความคิดของฮูมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์ภาพที่ปรากฏออกมาในมโนทัศน์ซึ่งเขาอธิบายว่า “ความคิดเชิงเดี่ยวทุกอัน มีภาพประทับเชิงเดี่ยว ซึ่งคล้ายกับตัวมันเอง” แต่เราก็สามารถสร้างความคิดที่มีความซับซ้อนขึ้นสิ่งเหล่านี้มาจากภาพประทับเช่นเดียวกับความคิดเชิงเดี่ยวแต่ไม่จำเป็นว่าต้องก่อให้เกิดภาพประทับยกตัวอย่าง เราสามารถจินตนาการถึงทางเลือกโดยนำเอาความคิดเรื่องปลากับความคิดเรื่องผู้หญิงมารวมเข้าด้วยกันโดยการย่นหยัดในแนวคิดเรื่องภาพประทับและความคิดว่าเป็นพื้นฐานความคิดที่แน่นอนเพียงอย่างเดียวสำหรับความรู้ของเราฮูมได้สร้างข้อสรุปที่น่าทึ่ง วัตถุ, ความต่อเนื่อง, ตัวตน , แม้แต่เหตุและผล^{๗๕} สิ่งที่ต้องเนื่องมาทำให้เห็นได้ว่าข้อสรุปนี้จะดำเนินไปทางใดเขาแสดงให้เห็นได้ว่าทั้งหมดเป็นแนวคิดที่เป็นเหตุผลวิบัติแท้จริงเราไม่เคยมีประสบการณ์กับ

^{๗๓} ฮอญูศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา, **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่**, หน้า ๖๗-๖๘.

^{๗๔} แสง แสงบุตร, **ปรัชญาศาสนา**, หน้า ๖๑.

^{๗๕} สมหวัง แก้วสุฟอง, **เดวิด ฮูมใน ๙๐ นาที**, (เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๖๐), หน้า ๑๒.

วัตถุเป็นเพียงภาพประทับแห่งสีของวัตถุ, รูปร่าง, ความคงที่, รส และอื่น ๆ เช่นกัน^{๗๖} หงส์ทุกตัวมีสีขาวก่อนที่จะมีการค้นพบในสมัยของฮูมว่ามีหงส์สีดำในออสเตรเลีย ดังนั้นหงส์จึงไม่จำเป็นต้องขาว เหมือนกับว่าประกายไฟไม่จำเป็นว่าจะต้องทำให้ดินปืนระเบิดเสมอไป^{๗๗}

อย่างไรถ้าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่เรารู้อย่างแน่นอนฮูมเองก็ทราบดีถึงข้อคัดค้านอันนี้ที่มีต่อปรัชญาของเขา “เมื่อเราจากห้องของเราและเข้าไปเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันปรกติข้อสรุปก็ดูเหมือนจะหายไปเช่นกับการเดินรำสวมหน้ากากในเวลากลางคืนจะหายไปในเวลารุ่งสางและเป็นสิ่งยากเย็นสำหรับเราที่จะคงความเชื่อมั่นอย่างนั้นที่เราได้มาด้วยความยุ่งยากสิ่งที่ฮูมพยายามชี้ให้เห็นคือความไม่แน่นอนแห่งชีวิตมนุษย์ในประเด็นที่เกี่ยวกับความรู้เราคิดว่าเรารู้มากมายแต่ในความเป็นจริงสิ่งที่เราคิดว่าเรารู้มากมายแต่ในความเป็นจริงสิ่งที่เราคิดว่าเรารู้ส่วนใหญ่เป็นเพียงสมมุติฐานคือสมมุติฐานที่น่าเชื่อถือแต่ก็ไม่มีสมมุติฐานใดที่น่าเชื่อถือ^{๗๘}

แม้ฮูมจะเข้าไปทำลายหลักการพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ทั้งหมด แต่เขาก็มีความนับถือนิวตันและวิธีการทดลองของเขาเป็นอย่างสูงแท้จริงแนวคิดเรื่องภาพประทับและฮูม อาจได้รับแรงบันดาลใจมาจากข้อความจากหนังสือ Optics ของนิวตันเกี่ยวกับแสงและวัตถุ “ในสิ่งเหล่านี้ไม่มีสิ่งใดอื่นนอกจากพลังและความโน้มเอียงที่จะไปกวณผัสสะของสีนี้หรือสีนั้น” (พูดอีกอย่างหนึ่งว่าเราไม่ได้มีประสบการณ์กับวัตถุนั้น) ฮูมมีความชื่นชมอย่างยิ่งกับวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับความตรงไปตรงมาของวิธีการทางวิทยาศาสตร์เขารู้สึกว่านี่คือวิถีไปสู่อนาคตที่ดีกว่าแต่ที่ขัดแย้งกันก็คือปรัชญาฮูมนำพามนุษย์ชาติกับคืนไปยังอดีตไปสู่สถานะที่วิทยาศาสตร์ยังไม่พบทบทวนนับตั้งแต่มยุคกลางโคเปอร์นิคัสได้ย้ายที่ตั้งของมนุษย์ชาติและโลกจากศูนย์กลางของจักรวาล มาจนถึงแนวคิดประสบการณ์นิยมที่นิยามว่าคนเท่านั้นที่สามารถมีประสบการณ์ต่อการรับรู้ได้ ประสบการณ์นิยมของเดวิด ฮูมได้เปลี่ยนแปลงมนุษย์ชาติไว้ในศูนย์กลางของทุกสิ่งทุกอย่างที่กำลังดำเนินไป (แม้ว่าในกรณีของฮูม สิ่งนี้ไม่ได้รวมโลก แต่พูดถึงทั้งจักรวาล)

สถานะของฮูม มีสิ่งผิดปรกติธรรมดาที่น่าสนใจอยู่หลายอย่างอาทิเบอร์คเลย์ถึงพระเจ้าให้มาค้าจุนโลกไว้ในเวลาที่เขาไม่ได้มองส่วนฮูมไม่มีโลกที่จะถูกค้าจุนและถ้าไม่มีสิ่งเช่นว่าร่างกาย, ความต่อเนื่อง, เหตุและผลก็แทบจะไม่มีพื้นที่ให้กับพระเจ้าฮูมอาจมีความเชื่อในพระเจ้าแต่ปรัชญาของเขาลดทอนเราลงไปสู่สถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับนักปฏิบัติธรรมชาวพุทธบางท่าน (ซึ่งไม่เชื่อในพระเจ้า) ขณะที่เบอร์คเลย์ลดทอนปรัชญามาเป็นเรื่องตลกแต่ทว่าเดวิด ฮูมกลับไปอธิบายเรื่องตลกดังกล่าวนั้นแต่นี้ดูเหมือนจะไม่ได้โน้มน้าวผู้คนให้เชื่อถือเป็นจริงเป็นจัง^{๗๙}

^{๗๖} สมหวัง แก้วสุฟอง แปล, เดวิด ฮูมใน ๙๐ นาที, หน้า ๑๒.

^{๗๗} อ่างแล้ว.

^{๗๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓.

^{๗๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔.

ง. การปฏิเสธของฮูม

๑. เพราะเชื่อแต่ประสบการณ์ โดยที่เขาอ้างว่าปรากฏการณ์ธรรมชาติทั้งหลายที่เราารู้ได้จากประสบการณ์นั้นก็ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวหาความแน่นอนไม่ได้ (Certainty) มีแต่ความน่าจะเป็นไปได้ (Probability) เท่านั้น ดังนั้นแม้แต่วิทยาศาสตร์ซึ่งศึกษาเรื่องของจักรวาลก็ไม่มี ความแน่นอนเชื่อไม่ได้เต็มที่^{๘๐}

๒. ปฏิเสธจิตสาร วัตถุสารและพระเจ้า เขาโจมตีความคิดของลોકในเรื่องของวัตถุสาร ใช้การอ้างถึงวัตถุสารมีอยู่ได้อย่างไรเมื่อเราไม่เคยมีผัสสะต่อมันเลย ผัสสะของเราทำให้เราารู้ได้เพียงคุณสมบัติบางชนิด โดยไม่สามารถจะอ้างไปถึงสารที่เป็นตัวรองรับคุณสมบัติเหล่านั้นเลยนักปรัชญาทั้งหลายพยายามจะบอกว่า วัตถุนั้นจะต้องแตกต่างจากผัสสะที่เรารับรู้ซึ่งเป็นการอ้างโดยปราศจากหลักฐานเพราะเราไม่เคยรู้จักวัตถุที่แท้จริงเลยรู้จักแต่ผัสสะของเราเท่านั้นและจิตของเราก็ไม่สามารถจะนำวัตถุและผัสสะมาสัมพันธ์กันได้เพราะการกระทำเช่นนั้นมันอยู่นอกเหนือขอบเขตของความรู้และความเข้าใจของมนุษย์^{๘๑} เขาไม่เชื่อว่ามิจิตในลักษณะที่เป็นจิตสารซึ่งเป็นตัวยื่นพื้นรองรับความรู้สึกหรือเชื่อมโยงความรู้สึกเข้าด้วยกันเขาเห็นว่าสิ่งที่เรียกว่า จิตหรือตัวตนนั้นก็คือกลุ่มของความรู้สึกทั้งหลาย (Bundle of perception) นั่นเองเขาสรุปต่อไปว่า จิตหรือตัวตนนี้ก็คือกลุ่มแห่งความรู้สึกต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นติดต่อกันอย่างรวดเร็วและอยู่ในภาวะที่เป็นกระแส (Flux) มีการไหลแปรปรวนอยู่ตลอดเวลาเขาเปรียบเทียบว่า จิตนั้นเหมือนกับภาพยนตร์ความรู้สึกต่าง ๆ ก็เปรียบเหมือนภาพที่ปรากฏขึ้นแล้วผ่านไปโดยมีภาพใหม่ปรากฏขึ้นแทนแล้วก็ผ่านไปอย่างรวดเร็วติดต่อกันไปตลอดความรู้สึกต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและผ่านไปอย่างรวดเร็วนี้เองที่ประกอบกันขึ้นเป็นจิต^{๘๒} ฮูมไม่อ้างถึงจิตสารอันเป็นตัวเชื่อมโยงความรู้สึกที่ผ่านเข้ามาเรื่อย ๆ เพราะเราไม่สามารถจะมีประสบการณ์ต่อมันได้ ดังนั้นฮูมจึงปฏิเสธเรื่องของจิตสารหรือตัวตนเมื่อไม่มีจิตหรือตัวตนก็ไม่ต้องมีผู้สร้างหรือพระเจ้าซึ่งฮูมก็ไม่อ้างถึงพระเจ้าซึ่งอยู่นอกเหนือประสบการณ์เช่นกัน^{๘๓}

๓.๒.๔ นักปรัชญาที่เห็นค้านต่อมโนทัศน์ของฮูม

๑. อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant ๑๗๒๔-๑๘๐๔) เขาเห็นว่าความรู้หรือความจริงที่เป็นสากลและแน่นอนนั้นไม่ได้จากประสบการณ์แน่นอน คานท์เห็นว่า ผัสสะนั้นให้เนื้อหาความรู้ แก่เราต่อจากนั้นจิตก็นำเนื้อหาเหล่านั้นมาจัดระเบียบทำให้เป็นความรู้ที่แน่นอนและเป็นสากลแต่ก็ไม่ได้หมายความว่า เรามีความรู้ในสิ่งแท้จริง (Thing-in-themselves) ในธรรมชาติสิ่ง

^{๘๐} ชเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา, *ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่*, หน้า ๗๕.

^{๘๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๑

^{๘๒} David Hume, C.W.Hendel, (ed.), *A Treatise of Human Nature*, (London: Collins Clear-Type Press, 1970), p 302.

^{๘๓} ชเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา, *ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่*, หน้า ๗๒.

แท้จริงนั้นเมื่อเราไม่รู้จักมันในสภาพที่แท้จริง แต่เราคิดถึงมันโดยอาศัยประสบการณ์ได้ การที่คานท์คิดปรัชญานี้ขึ้นก็เพราะเห็นผลร้ายจากปรัชญาของฮูมถ้าเชื่อตามทฤษฎีของฮูมแล้วความรู้ที่แท้จริงก็ไม่มีนอกจากนั้นเรื่องของศีลธรรมและความเชื่อศาสนาก็เสื่อมหมดเพราะฮูมจำกัดความรู้ความคิดทั้งหมดอยู่แค่ประสบการณ์เท่านั้น คานท์เชื่อว่าทั้งหมดนี้ไม่มีอะไรเป็นจริงแต่เป็นโครงสร้างของสมองทั้งสิ้น สิ่งแท้จริง (Reality) นั้นมีอยู่แต่เราไม่รู้จักเวลาที่เรารู้ สิ่งใดจะต้องผ่านโครงสร้างของสมองซึ่งกั้นกรองความรู้ที่เสียก่อน^{๘๔}

๓.๒.๕ สรุปข้อถกเถียงจากการออกแบบของพระเจ้า

ในเรื่องทัศนะของฮูม นั้น ในข้อสรุปของเขา ได้ยกตัวอย่าง เขาเห็นว่า ถ้าเราได้อ่านหนังสือเกี่ยวกับศาสนาและอภิปรัชญาแล้วก็ต้องถามตัวเองว่าหนังสือเล่มนั้นมีเนื้อหาเกี่ยวกับตัวเลขหรือเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในธรรมชาติหรือไม่ ถ้าไม่มีเนื้อหาเหล่านี้แล้วก็นำไปเผาไฟเสียเพราะไม่มีเนื้อหาที่เป็นประโยชน์เป็นเพียงแต่การเล่นคำเท่านั้น ในที่นี้หมายความว่าเนื้อหาของความรู้จะต้องเกี่ยวกับคณิตศาสตร์ซึ่งมีความแน่นอนที่สุดและวิทยาศาสตร์ซึ่งมีความแน่นอนน้อยกว่าคณิตศาสตร์เพราะกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์เปลี่ยนแปลงได้เสมอ ฮูมยอมรับว่าตัวเขาเองมีแนวคิดแบบวิมตินิยมอย่างอ่อน ๆ คือยอมรับแต่เฉพาะสมรรถภาพของปัญญาของเราเท่านั้นไม่สรุปสิ่งที่ยอยู่นอกเหนือสมรรถภาพการรับรู้ของเรา คงรับรู้ได้เฉพาะปัจจุบันถ้ารู้ข้อเท็จจริงก็เป็นวิทยาศาสตร์ รู้ตัวเลขก็เป็นคณิตศาสตร์ รู้กระบวนการของความคิดก็เป็นปรัชญา^{๘๕}

๓.๓ ปัญหาเรื่องความชั่วร้าย

ความชั่วร้ายเป็นปัญหาที่ทางฝ่ายศาสนาคริสต์ ได้เริ่มต้นโดยการบันทึกไว้ในพระคัมภีร์ว่าบาปกับความชั่วร้ายเป็นสิ่งเดียวกันและบาปนั้นทุกคนได้มีมาแต่กำเนิดจากการเริ่มต้นของปัญหาเกิดมาจากบาปกำเนิด ความคิดขั้นต้นได้กล่าวไว้ถึง มนุษย์ทุกคนมีบาปติดตัวมาแต่กำเนิดด้วยมาจากบรรพบุรุษของมนุษย์นั้นคืออาดัมการผิดต่อพระประสงค์ของพระเจ้า อาดัมละเมิดต่อพระประสงค์โดยการขโมยทานผลไม้ในสวนเอเดนนับแต่นั้นความบาปที่ไม่เชื่อฟังนี้ได้ติดตัวมนุษย์ผู้เป็นบุตรหลานของอาดัมมาจนถึงปัจจุบัน ปัญหาคือมนุษย์ทำตามความต้องการของตนเองสามารถกระทำความชั่วและความดีด้วยสามัญสำนึกของตนเอง ด้วยประการแรกนี้มีความเชื่อมโยงกับพระคัมภีร์ศาสนาในเรื่องบาปกำเนิดการทำความชั่วมนุษย์ทุกคนทำได้โดยไม่ต้องมีมาตรวัดหรือการยับยั้งชั่งใจต่อความชั่วในทุกรูปแบบ การกระทำเป็นสิ่งแรกของการเกิดของความชั่วหรือความดีการตัดสินคนดีคนไม่ดีตามหลักศาสนานั้นถ้าหากเรามีบาปติดตัวการทำความชั่วของเราได้รับการให้อภัยจากพระเจ้า ถ้าช่องว่าง

^{๘๔} ช.เอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา, ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่, หน้า ๗๖-๗๗.

^{๘๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๓.

ของปัญหานี้ สร้างคนชั่วร้ายได้อีกมากมาย แล้วสวรรค์ยังจำเป็นสำหรับคนบาปหรือไม่เราจะต้องทำความเข้าใจถึงปัญหาเรื่องบาปอย่างรู้สึกนึกต่อปัญหาอย่างที่สุด

๓.๓.๑ ปัญหาเรื่องความชั่วร้ายกับจริยศาสตร์

ก. ความสัมพันธ์ของปัญหา ความเกี่ยวเนื่องกันของปัญหานี้ ความชั่วร้ายในแบบศาสนาคริสต์เป็นบาปที่ติดตัวมาแต่กำเนิดนั่นคือบาปแรก ซึ่งมนุษย์ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือเป็นผู้ที่ไม่มีบาปแต่กำเนิด ทั้งนี้ไม่ได้เกี่ยวเพิ่มไปถึงการกระทำบาปชั่วช้าที่มีต่อกันของมนุษย์ เราอาจแยกประเด็นของปัญหานี้ได้ว่า

๑. จริยธรรมกับศาสนา การกล่าวอ้างของแมตธิว อาร์โนลด์ มองความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและจริยศาสตร์ว่า “ศาสนาไม่ใช่อะไรอื่น นอกจากหลักจริยธรรมอันแนบแน่นอยู่กับอารมณ์” ข้อความสัมพันธ์ในทัศนะนี้ไม่ได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างศาสนาและจริยธรรม ในระหว่างนั้น ความคิดเห็นของ ปริงเกิล, แพตติสัน และแบรดเลย์ ถือว่า จริยศาสตร์และศาสนามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดตามที่เสนอของแบรดเลย์ “ศาสนาคือ ความโน้มเอียงของมนุษย์ตามธรรมชาติ และศาสนามีแบบสำหรับปฏิบัติเป็นของตนเอง” จากทัศนะนี้เราพอจะวินิจฉัยได้ว่า ศาสนานั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อ แต่ความสำนึกทางจริยธรรมนั้นขึ้นอยู่กับเหตุผล

ศาสนาจะต้องสัมพันธ์กับจริยศาสตร์ คำว่า “ธรรม” หมายถึงระเบียบทางจริยธรรมของจักรวาลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ภายในของจริยศาสตร์และศาสนา มีความเป็น ๓ ประการ คือ

๑. ศาสนามีมาก่อนจริยศาสตร์ คือศาสนาเกิดขึ้นมาก่อนจริยศาสตร์

๒. ศาสนานั้นเป็นเจตจำนงหรือสิทธิของพระเจ้า ซึ่งตัดสินความดี ความชั่วของมนุษย์

๓. กฎต่าง ๆ ของพระเจ้าเป็นกฎเกณฑ์ทางจริยธรรม พระเจ้าสร้างจริยศาสตร์

ทุกสิ่งเกิดขึ้นตามความประสงค์ของพระองค์เองและพระองค์ก็ได้ผูกพันอยู่กับกฎเกณฑ์ใด ๆ เราผู้อ่านนี้โดยอาศัยนักบุญและคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์^{๘๖}

๒. ข้อสมมติฐานขั้นมูลฐานของจริยศาสตร์ คือ ระเบียบทางจริยธรรมของจักรวาลหลักจริยธรรมคือ จุดมุ่งหมาย พระเจ้าคือ คลังสมบัติของคุณสมบัติทางจริยศาสตร์ พระองค์ตรัสถึงความดีและปฏิเสธความชั่ว ดังนั้นจริยธรรมจึงไม่ขึ้นอยู่กับพระประสงค์อันสูงสุดของพระองค์แต่ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของพระองค์การกระทำต่าง ๆ นั้น ไม่ดีไม่ชั่วแต่ความดี หรือความชั่วของการกระทำต่าง ๆ อยู่ที่ยอมรับหรือรู้ถึงระเบียบและความไม่ปรารถนาของพระเจ้า ซึ่งศาสนาและจริยศาสตร์ไม่อาจมีได้ถ้าเรามีความเชื่อว่าพระเจ้าคือผู้ที่ไม่ยุติธรรมหรือแตกต่างจากจริยธรรม ศาสนาให้ความพึงพอใจทางอารมณ์แก่มนุษย์ ส่วนจริยศาสตร์ให้ความพึงพอใจทางเจตนารมณ์แก่มนุษย์ ถ้าการพัฒนาของ

^{๘๖} ชัยวัฒน์ อัมพพันธ์, จริยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๐), หน้า ๓๔.

มนุษย์สมบูรณ์และบริบูรณ์ทุกด้านแล้วก็เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาจริยศาสตร์และศาสนาก็ควรเป็นรางวัลตอบแทน^{๘๗}

พระเจ้าทรงสถิตอยู่ในดวงวิญญาณและสากลโลก มวลมนุษย์ทุกรูปทุกนามและระเบียบปฏิบัติของมวลมนุษย์ล้วนแล้วเกิดจากการสร้างสรรค์ของพระเจ้าทั้งสิ้น โดยนัยนี้ นักประพันธ์ของคิตา ได้กล่าวว่า “พระเจ้าคือ บ่อเกิดแห่งจริยพันธะ พื้นฐานแห่งข้อผูกพันทางศีลธรรมนั้นไม่ได้เกิดจากมนุษย์และสังคมเพียงเท่านั้น แต่ก็ยังเกิดจากปัจเจกชนด้วยเหมือนกันเมื่อเราเข้าถึงวิญญาณที่แท้จริงแล้ว (วิญญาณอมตะ) ก็ไม่มีความแตกต่างอะไรระหว่างวิญญาณและพระเจ้าที่สถิตอยู่ เพราะทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ก็จะปรากฏเป็นอันเดียวกันกับพระเจ้าในภาวะเช่นนั้นมนุษย์จะกลายเป็นผู้มีศีลธรรมโดยอัตโนมัติ จริยพันธะก็จะกลายเป็นกฎธรรมชาติของทุกสิ่งทุกอย่างแต่เจตนาไม่มีได้ทำลายเสรีภาพของเราเสรีภาพอันแท้จริงได้หล่อหลอมตัวเข้าเป็นเครื่องมือของพระเจ้าเจตนาของปัจเจกชนก็จะกลายเป็นพระประสงค์ของพระเจ้าเพราะพระเจ้าคือ อัตตา กฎของพระองค์ก็คือ กฎแห่งอัตตา และเสรีภาพอันแท้จริงก็จะอยู่ในกระบวนการอันเดียวกันกับกฎแห่งอัตตา เนื่องจากว่าศาสนานี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อมากกว่าเหตุผลฐานะของศาสนาอาจจะอยู่เหนือฐานะของจริยศาสตร์ ศาสนาที่ขาดหลักจริยธรรมนั้นเป็นเพียงความเชื่อที่มลายและพระเจ้าที่ขาดศีลธรรมก็ชื่อว่าไม่มีธรรมชาติแห่งความชั่วร้ายอยู่ในตัว ด้วยเหตุนี้จริยศาสตร์จึงจำเป็นสำหรับศาสนาแต่ว่าศาสนาไม่จำเป็นต้องคล้อยตามจริยศาสตร์เพราะทั้งศาสนาและจริยศาสตร์มีพื้นฐานที่ต่างกันอย่างเจตนาและอารมณ์อาจพัฒนาควบคู่กันไปได้แต่มีใ่วว่าจะได้รับผลสำเร็จเสมอไป บุคคลนั้นมีใ่วว่าจะเป็นผู้ที่มีจริยธรรมเสียก่อนแล้วจึงค่อยมีศาสนาหรือมีศาสนาก่อนแล้วจึงมีจริยธรรมแต่เขาจะต้องมีทั้งศาสนาและจริยธรรมในเวลาเดียวกันเพราะศาสนาถือว่าเป็นรูปแบบแห่งความดีงาม^{๘๘}

ข. ศาสนาและหลักจริยธรรมต้องพึ่งพิงต่อกัน ศาสนาเป็นพื้นฐานอันดีของจริยศาสตร์ การแสดงออกถึงความสำนึกภายในของเราต่อสังคม บุคคลผู้เข้าถึงศาสนาอย่างแท้จริงนั้นจะมองเห็นโลกตามความเป็นจริง ดังนั้นศาสนาและจริยศาสตร์ทั้งสอง จึงมีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล แต่ว่า แหล่งกำเนิดเหล่านี้แตกต่างกันคือ ศาสนามีความสัมพันธ์อยู่กับพระเจ้าและปัจเจกชน ส่วนจริยศาสตร์ขึ้นอยู่กับเจตนาและศาสนาขึ้นอยู่กับอารมณ์ของจิตในการพัฒนาของมนุษย์จริยศาสตร์และศาสนาทั้งสองต้องพัฒนาควบคู่กันไปและอิงอาศัยซึ่งกันและกัน นับเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ว่าในบางโอกาส ศาสนาอาจจะไม่ประกอบด้วยจริยธรรมในกรณีเช่นนี้อาจจะไม่เหมาะสมที่จะเรียกศาสนานั้นว่าเป็นศาสนาที่แท้จริงเพราะศาสนาที่แท้จริงคือ ความเชื่อในความสำนึกต่อพระเจ้าและภาวะของพระเจ้า ความสำนึกนั้นต้องประกอบด้วยจริยธรรมเพราะไม่ประกอบด้วยจริยธรรมแล้ว ศาสนานั้นก็ไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางเจตนารมณ์ได้และ

^{๘๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔-๓๕.

^{๘๘} อ่างแล้ว.

ศาสนานั้นไม่สมบูรณ์ถ้าปราศจากจริยศาสตร์ ดังนั้นศาสนาจึงต้องอิงอาศัยจริยศาสตร์และจริยศาสตร์ก็ทำให้ศาสนาบริสุทธิ์หมดจดขึ้นศาสนาก็ทำให้จริยศาสตร์มีความสำคัญและความหมายมากขึ้นความดีเลิศทางจริยศาสตร์นั้นส่งเสริมให้เราได้พบแสงสว่างแห่งชีวิตคือคลังแห่งคุณธรรม

สรุปได้ว่า ศาสนาเป็นพื้นฐานอันดีงามของจริยศาสตร์ ส่วนจริยศาสตร์นั้นเป็นการแสดงออกให้ศาสนาปรากฏชัดคือศาสนาต้องมีหลักจริยศาสตร์และศาสนาก็มีจริยศาสตร์เป็นเครื่องแสดงออกจริยศาสตร์เน้นหนักในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับสังคมส่วนศาสนาเน้นหนักในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกชนกับพระเจ้า ศาสนาและจริยศาสตร์ต่างทำหน้าที่ไปด้วยกันจึงต้องควบคู่กันไปแต่ศาสนาพัฒนาไปได้ไกลกว่าเพราะสามารถทำให้มนุษย์หลุดพ้นจากพันธนาการทางโลกได้เป็นโลกุตตรชน ส่วนจริยศาสตร์เป็นเพียงผู้ชี้บอกหน้าที่ของมนุษย์ที่จะพึงปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น^{๘๙}

๓.๓.๒ ข้อจริยศาสตร์ของนักปรัชญาและศาสนา

ก.จริยศาสตร์ของนักปรัชญา

๑.ทัศนะของฮอบส์ (๑๕๘๘-๑๖๗๙) เหตุสากลที่สุดในธรรมชาติคือ การเคลื่อนไหว ความปรารถนาตรงข้ามที่สุดกับความไม่ปรารถนาทั้งสองเป็นแบบแห่งอารมณ์ซึ่งแต่ละอย่างสืบเนื่องมาจากอำนาจแห่งความงามที่ดึงดูดใจหรือความน่าเกลียดทางกาย ปรากฏการณ์หรือความรู้สึกทางอารมณ์ปรารถนาคือความสุขความรู้สึกทางอารมณ์ที่ไม่ปรารถนาคือความทุกข์ อีกอย่างหนึ่งอารมณ์ที่ปรารถนาเรียกว่าความดีและอารมณ์ที่ไม่ปรารถนาเรียกว่าความชั่ว^{๙๐} มนุษย์แต่ละคนในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีความจงใจ ฮอบส์เข้าใจว่าเป็นจุดศูนย์กลางของความรักและความชิงและความมั่งคั่งสมบูรณ์ของเขาว่าเป็นความก้าวหน้าที่ต่อเนื่องกันของความปรารถนาสิ่งหนึ่งไปอีกสิ่งหนึ่งแต่มนุษย์มีเหตุผลไม่เพียงพอแต่จะแสวงหาความอึดอึดใจในความปรารถนาชั่วขณะหนึ่งเท่านั้นแต่ยังแสวงหาวิธีที่จะได้มาซึ่งความอึดอึดใจในความปรารถนาที่จะมีมาในอนาคตทั้งหมดด้วยและดังนั้น ความปรารถนาอำนาจจึงเกิดขึ้นอยู่เป็นนิจและไม่ขาดสายอำนาจจะหมดไปก็ต่อเมื่อเราตายไปแล้วนั่นเอง^{๙๑} ความดีของฮอบส์ ได้ก้าวข้ามไปจนถึงธรรมชาติของมนุษย์ความรักอำนาจได้กลายเป็นหลักการสำคัญในการตัดสินทางจริยศาสตร์ ความร่ำรวย ความมีชื่อเสียง ความมีเกียรติ ความมีศักดิ์ศรี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสุภาพอ่อนโยนและความซื่อสัตย์จะมีคุณค่าก็เพราะว่าคุณธรรมเหล่านี้ทำให้ผู้มีคุณธรรมมีอิทธิพลในสังคมและทำให้เขาเป็นที่เกรงขามของเพื่อนฝูงความกลัวเป็นลักษณะเชิงลบ ความรักตามธรรมชาติและมิตรภาพเป็นความเห็นแก่ตัวล้วน ๆ สำหรับบุคคลผู้มีอำนาจเป็นของตัวเอง เมื่อคนเราได้อำนาจแล้วเขาก็พยายามอย่างแรงกล้าเพื่อเพิ่มอำนาจให้มากขึ้น

^{๘๙} ชัยวัฒน์ อัมพัฒน, จริยศาสตร์, หน้า ๓๔-๓๕.

^{๙๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๒.

^{๙๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๓.

เพื่อตอบสนองความมั่นคงให้กับตนเองความเห็นแก่ตัวนั่นเองที่ทำให้มนุษย์ไม่มีความปรองดองกันกับคนอื่นเมื่อความเห็นแก่ตัวมีเหตุผลดีและเข้าใจสภาพเหตุการณ์ได้ล่วงหน้าเท่านั้น จึงก่อให้เกิดความสงบได้ความถูกต้องของธรรมชาติก็คือการมีเสรีภาพซึ่งทุกคนต้องมีเพื่อใช้อำนาจในการรักษาชีวิตของเขาเองและเสรีภาพจึงเป็นพื้นฐานอันสำคัญแห่งการกระทำทางจริยศาสตร์^{๙๒}

๒. ทัศนะของสปิโนซ่า (๑๖๓๒-๑๖๗๗) ไม่มีความแตกต่างระหว่างความดีและความชั่ว แต่ความดีและความชั่วเป็นสิ่งที่มียุ่จริง เพราะฉะนั้น ความแตกต่างระหว่างความดีและความชั่วหากจะมีได้ก็เป็นความเข้าใจผิดของบุคคลนั่นเอง ด้วยเหตุนี้คุณธรรมเรื่องความอยู่ดีกินดีจึงเกิดขึ้นมาจากความรู้และความรู้ที่สูงที่สุดคือความรู้เกี่ยวกับเรื่องพระเจ้า พระองค์เป็นสัจภาพที่เป็นเอกซึ่งรวบรวมเอาความจริงทุกอย่างเข้าไว้ในภาวะของพระองค์ ความคิดนี้มีฐานมาจากลัทธิสโตอิก คำสอนนี้หมายถึงคุณธรรมเรื่องการอยู่ดีกินดี ซึ่งมีอยู่ในสภาพของจิตใจที่สงบอันเกิดจากการยอมรับว่ากฎต่าง ๆ ของธรรมชาติเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงและแน่นอน จริยศาสตร์ของสปิโนซ่า คล้ายคลึงกับจริยศาสตร์ของเพลโตและอริสโตเติล สปิโนซ่าสอนว่า ความรู้เรื่องความแท้จริงเป็นความดีที่มีอยู่แล้วโดยธรรมชาติและว่า ความรู้นี้ไม่เป็นเพียงความเข้าใจด้วยสติปัญญาถึงความแท้จริง ความแท้จริงแบบเนื้อหาของปัจจัยต่าง ๆ แต่เป็นการเชื่อต่อระหว่างวิญญานกับความจริง เขาถือว่าคุณธรรมคือความสุขและความชั่วคือความทุกข์และคนชั่วเป็นบุคคลที่ควรได้รับการเห็นอกเห็นใจ ไม่ใช่ที่เราจะเหยียบย่ำหรือตำหนิติเตียนคนชั่วอย่างเดียว คนที่มีอิสรภาพเท่านั้นเป็นคนที่มีความสุขและความอิสรภาพของเขาต้องอาศัยเหตุผลเป็นเครื่องควบคุมอารมณ์ ทัศนะทางจริยศาสตร์ของเขา คือ การดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผลและคือการพัฒนาเหตุผลในชีวิตให้สมบูรณ์เท่าที่จะเป็นไปได้ ความรู้สึกทางอารมณ์เป็นตัวเหตุนำชีวิตของมนุษย์และสิ่งที่ต้องการมากในที่นี้คือ การควบคุมอารมณ์อย่างมีเหตุผล โดยมากในชีวิตประจำวันคนเราใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล ขาดการพิจารณาโดยแยกคาย ความรู้สึกทางอารมณ์ที่ผูกมัดอยู่นั่นเอง คือพันธนาการผูกมัดมนุษย์เอาไว้ความจริงการรู้สึกสั่งงานด้วยเหตุผล นั่นคือเสรีภาพของมนุษย์โดยแท้ “สิ่งทั้งหลายที่ดีเลิศ ย่อมเป็นของได้โดยยากพอ ๆ กับที่สิ่งนั้นดีจริง ๆ”^{๙๓} สปิโนซ่า เห็นว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้มันดำเนินไปอย่างเป็นเหตุเป็นผลกัน ไม่มีสิ่งใดที่ปราศจากเหตุ ลักษณะความคิดเช่นนี้เรียกว่า นิยตินิยม (Determinism) ซึ่งถือว่าสิ่งต่าง ๆ ไม่ได้มีอยู่โดยอิสระแต่ถูกกำหนดจากเหตุจิตและร่างกายเป็นสิ่งเดียวกันไม่มีเจตนาอารมณ์อิสระ (Free will) แต่เขาก็ยอมรับว่ามนุษย์มีเจตนาที่เป็นอิสระได้ ถ้าเรารู้จักโลกและทำตนให้สอดคล้องกับโลกนั่นคือ พยายามเข้าถึงเสรีภาพ จะทำได้โดยรู้จักพระเจ้า ซึ่งเป็นความดีสูงสุด ดังนั้นคุณธรรมก็คือการรู้จักพระเจ้าและรักพระเจ้าจากความรู้แจ้งในสิ่งต่าง ๆ อย่างลึกซึ้งนั้นทำให้เกิดความรักในพระเจ้าในบรรดาความรักที่เรามีต่อพระเจ้านั้นประมวลกันเข้าเป็นความรักตัวของพระองค์

^{๙๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๔.

^{๙๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๗-๑๔๘.

เอง มาถึงขั้นนี้ก็จะรู้ว่าตัวเราเป็นส่วนหนึ่งของพระเจ้าและมีอิสระอย่างแท้จริงในแง่นี้แสดงว่าปรัชญาของสปิโนซามีลักษณะใกล้เคียงกับศาสนา^{๔๔}

๓. ทัศนะของคานท์ (๑๗๒๔-๑๘๐๔) อยู่บนพื้นฐานลัทธิที่ยึดมั่นในคุณธรรมหรือเหตุผลอย่างเคร่งครัด (เหตุผลนิยมของคานท์) เป็นหลักที่อยู่ในเครือเดียวกับมโนธรรมที่มีเหตุผล มโนธรรมเป็นเหตุผลภาคปฏิบัติ เพราะบ่งถึงกฎศีลธรรมในตัวเองคือ หลักศีลธรรมนั้นรู้กันตัวเองเป็นสิ่งที่มีความก่อน ไม่ใช่มีขึ้นในภายหลังโดยอาศัยประสบการณ์และเป็นหลักที่มีประจักษ์พยานในตัวเอง ถ้าทุกคนปฏิบัติตามกฎแห่งเหตุผล สังคมในอุดมคติทางศีลธรรมก็จะเกิดขึ้น ทุกคนเป็นทั้งผู้ปกครองและเป็นผู้ถูกปกครอง เขาเป็นสมาชิกของอาณาจักรวิญญาณตามธรรมชาติทางศีลธรรมของเขา ยอมรับโลกแห่งอุดมคติว่าเป็นความดีสูงสุดอาณาจักรแห่งจุดมุ่งหมาย คือสังคมอุดมคติของบุคคลผู้มีเหตุผลผู้พร้อมจะปฏิบัติตามหลักศีลธรรมคุณธรรมคือความดีสูงสุดคุณธรรมดังกล่าวนี้คือ เจตจำนงที่ดีตามหลักศีลธรรมคนดีควรแสวงหาคุณธรรมเพื่อคุณธรรม คือแสวงหาความดีเพื่อความดีไม่ควรแสวงหาคุณธรรมเพื่อความสุกฤษฎีศีลธรรมควบคุมเจตจำนงที่ดีอย่างสมบูรณ์ เนื่องจากกฎศีลธรรมเป็นไปตามเหตุผลบุคคลจึงมีวิญญาณเป็นเครื่องรองรับสั่งสมศีลธรรมศีลธรรมจะต้องอิงอาศัยการเอาชนะความขัดแย้งระหว่างความปรารถนาและหน้าที่ความปรารถนาของมนุษย์ไม่อาจกำจัดได้ภายในชีวิตอันสั้นนี้เพียงชีวิตเดียวด้วยเหตุนี้จึงต้องมีวิญญาณเป็นอมตะไว้เพื่อคอยกำจัดความปรารถนาไปที่ละน้อยช่วยชีวิตอันยาวนาน^{๔๕} คุณธรรมคือเจตจำนงที่ดี ดังนั้น จุดมุ่งหมายอันสูงสุดอีกประการหนึ่งคือ “การทำหน้าที่ เพื่อหน้าที่”

๔. ทัศนะของพิชท์ (๑๗๖๒-๑๘๑๔) โลกทางประสบการณ์ขึ้นอยู่กับหลักศีลธรรมและหลักศีลธรรมหมายถึงอิสราภาพ อิสราภาพหมายถึงการมีชัยชนะต่ออุปสรรค อุปสรรคในที่นี้หมายถึงโลกที่รับรู้ทางประสาทสัมผัส หลักศีลธรรมสูงสุดหมายถึงอมฤตภาพ อมฤตภาพเป็นจุดประสงค์ของอันติมภาวะ เขาอธิบายหลักศีลธรรมคือ ศรัทธาในศาสนา ถ้าปราศจากศรัทธาในศาสนาแล้วหลักศีลธรรมจะไม่มี ความหมาย ศรัทธาในศาสนาเป็นหลักการประกันความแน่นอน ความจริงศรัทธาในศาสนานั้น คือการตัดสินใจของตัวเจตจำนง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในบุคคล ความรู้ทางศีลธรรมจึงเป็นประตูแห่งสัจภาพและการปลงใจที่ถูกต้อง ชีวิตทางศีลธรรมหมายถึงการดำเนินชีวิตในสังคม ทุกคนต้องเป็นสมาชิกในกิจการของศีลธรรมร่วมกันเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม เพื่อให้ศีลธรรมดำเนินไปในสังคมด้วยดีพระเจ้าอยู่ศูนย์กลางระหว่างโลกวิญญาณกับมนุษย์เรียกว่าอันติมภาวะความเชื่อในสัจภาวะแห่งโลกภายนอกไม่ใช่อะไรอื่นได้แก่ความเชื่อว่า “ชีวิตที่เชิดชูสัจภาวะและศีลธรรมเท่านั้นที่สามารถทำให้โลกวิวัฒนาการไปได้ไม่สิ้นสุด” ทุกคนต้องสร้างอุดมคติ

^{๔๔} ขเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา, **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่**, หน้า ๔๑.

^{๔๕} ชัยวัฒน์ อัมพพันธ์, **จริยศาสตร์**, หน้า ๑๔๙-๑๕๓.

ทางศีลธรรมขึ้นมาด้วยตนเอง เมื่อเกิดความพร้อมขึ้นมาทุกฝ่ายจะกลายเป็นสังคมแห่งศีลธรรมอันเสรี ยิ่งใหญ่เป็นอาณาจักรธรรมจริยสากลจึงไม่มีอะไรดีสำหรับมนุษย์นอกจากเจตจำนงรักศีลธรรม^{๙๖}

๕. บัตเลอร์ (๑๖๙๒-๑๗๕๒) เขาอธิบายธรรมชาติทางจริยธรรมของมนุษย์ หมายถึงการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์มีความหมายที่แตกต่างกันถึง ๓ ลักษณะ ลักษณะแรกแรงจูงใจในการกระทำไม่ว่าจะเป็นความโกรธความรักใคร่หรืออารมณ์อื่น ๆ มีแนวโน้มทางธรรมชาติทั้งสองอย่างอาจขัดแย้งกันก็ได้ ลักษณะที่สอง อารมณ์ที่รุนแรงที่สุดความหมายนี้มนุษย์เป็นคนชั่วโดยธรรมชาติเพราะมีอารมณ์รุนแรงมากที่สุดจนเกินพอดี ลักษณะที่สาม โดยธรรมชาติของมนุษย์เราอาจหมายความว่ามนุษย์มีอำนาจสูงสุดถึงแม้อำนาจนั้นจะไม่มีประสิทธิภาพแต่อำนาจนั้นก็คือมโนธรรมนั่นเองการใช้มโนธรรมเป็นหลักการภายในจิตใจมีผลต่อการกระทำภายนอกมโนธรรมของบัตเลอร์เป็นการรู้สำนึกว่าอะไรถูกอะไรผิด ความรู้สำนึกในหน้าที่ ดังนั้น มโนธรรมจึงมีความสูงส่งทางธรรมชาติไม่ว่าเพราะมีความรุนแรงแต่เพราะมีอำนาจต่างหากมโนธรรมให้กฎแห่งความถูกต้องแก่เราและทำให้เรามีความเชื่อต่อกฎนั้น การเชื่อมโนธรรมนั้นไม่ได้เกิดมาจากอำนาจภายนอกแต่เกิดมาจากอำนาจภายในโดยลักษณะนี้เองมนุษย์จึงมีกฎเป็นของตัวเองอันที่จริงแล้วมโนธรรมคือ “อัตตาที่แท้จริง” ซึ่งอริสโตเติลยืนยันว่าเป็นอันเดียวกันกับเหตุผล กฎภายในของมโนธรรมก็คือหน้าที่นั่นเองแต่โดยส่วนใหญ่แล้วก็เข้ากันได้กับกฎแห่งความรักตนเอง มโนธรรมและความรักตนเองที่มีเหตุผลทั้งสองต้องการทำลายอารมณ์ที่โหดร้ายและสร้างความเมตตากรุณาและความรักทางสังคมอื่น ๆ ขึ้นมาแทน^{๙๗}

ข. จริยศาสตร์และความมีอยู่ของพระเจ้า

๑. ทศนะของคานท์ ศาสนาขึ้นอยู่กับจริยศาสตร์และความมีอยู่ของพระเจ้าก็ขึ้นอยู่กับความมีอยู่ของจริยศาสตร์ คานท์เชื่อว่า ความสุขต้องประกอบด้วยคุณธรรมเสมอในความคิดขั้นสมบูรณ์นั้น ความสุขอันสูงสุดรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แน่นอนคุณธรรมก็คือ ความดีอันสูงสุดแต่ถ้าเมื่อไม่มีความสุขความสบายมันไม่ใช่ความดีขั้นสมบูรณ์แต่เมื่อวิเคราะห์อย่างละเอียดแล้วคุณธรรมมิใช่จะประกอบด้วยความสุขเสมอไป เราพบบ่อยครั้งว่าขณะที่คนดีได้รับความทุกข์นานาประการนั้นคนชั่วก็พากันสนุกสนานสำราญใจ แต่ถ้าระเบียบทางจริยศาสตร์เป็นจริงอย่างนั้นแล้วมันอาจไม่เป็นเช่นนั้น ดังนั้นคานท์จึงกล่าวว่า “พระเจ้านั่นเอง เป็นผู้สร้างสรรคความสุขสำราญที่ประกอบด้วยคุณธรรมและความทุกข์กับความชั่วขึ้นในโลกนี้พระเจ้าคือ ผู้ที่เสวยความสุขสำราญอันประกอบด้วยคุณธรรม เพราะคุณธรรมขึ้นอยู่กับเจตนาของเราความสุขสำราญขึ้นอยู่กับความพร้อมมูลของเงื่อนไขภายนอก ดังนั้น ตามทศนะของคานท์พระเจ้าก็คือ ข้อสมมติฐานทางจริยศาสตร์^{๙๘} พระเจ้าเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งของศีลธรรม เพราะทำให้มนุษย์มีความหวังว่า จะได้รับความสุขในโลกหน้า คานท์ให้เหตุผลว่า คุณธรรมเป็นความดีอันสูงสุด คุณธรรมและความสุขรวมกันสองอย่างช่วยกันสร้างความดี

^{๙๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๕-๑๕๖.

^{๙๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๕-๑๖๗.

^{๙๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖-๓๗.

ให้สมบูรณ์ ถ้าคนดีมีศีลธรรมไม่สามารถมีความสุขได้ในโลกนี้ เขาก็ควรจะได้รับความสุขเป็นรางวัลในโลกหน้าโดยพระเจ้าเป็นผู้มอบให้เพราะพระเจ้าเป็นผู้ควบคุมสากลจักรวาลทั้งหมด^{๙๙}

๓.๓.๓ จริยศาสตร์ของเดวิด ฮูม

ก.เหตุผลและอารมณ์ (Reason and Passion) อารมณ์เป็นบ่อเกิดแห่งการกระทำที่สมัครใจ สำหรับเหตุผลเป็นเพียงเครื่องเชื่อมต่อและเปรียบเทียบความคิดต่าง ๆ และบอกให้เราทราบถึงความแท้จริง เหตุผลมีประโยชน์มากในทางจริยศาสตร์ เพราะเหตุผลช่วยในการเปรียบเทียบตัวอย่างต่าง ๆ ของปัจเจกชนและกำหนดแรงจูงใจที่แท้จริงในการกระทำ ในมุมมองฮูม ดูเหมือนว่าจะถือเหตุผลว่ามีลักษณะการเข้าใจความหมายของหลักการทั่ว ๆ ไปได้ถูกต้องและแสวงหาคำตอบที่ถูกต้องจากหลักการเหล่านั้น เขานำวิธีการทางประสาทสัมผัส (ประจักษ์นิยม) มาใช้กับจริยศาสตร์และให้คำตอบว่าสภาวะทางอารมณ์เป็นเพียงแหล่งกำเนิดความรู้เกี่ยวกับความดีและความชั่วเท่านั้น ลักษณะแห่งสภาวะเหล่านี้แม้ว่าจะก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างความดีและความชั่ว ความรู้สึกเป็นสุขก็จัดว่าเป็นความดี ความรู้สึกเป็นทุกข์จัดว่าเป็นความชั่ว เขายอมรับอย่างจริงจังว่าจริยธรรมมีอิทธิพลเหมือนการกระทำทั้งหมด จริยธรรมนี้มีได้เกิดมาจากเหตุผลแต่เกิดมาจากการพิจารณาหรือการตัดสินใจที่ถูกต้องทางศีลธรรม และความแตกต่างทางจริยธรรมก็เกิดมาจากรู้สึกสำนึกทางศีลธรรมการมีความรู้สึกสำนึกต่อคุณธรรมมีใช่อะไรอื่นแต่เป็นความรู้สึกที่พึงพอใจในสิ่งทั่ว ๆ ไปอันเกิดจากการเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงอุปนิสัย เขาอธิบายถึง ความรู้สึกสำนึกทางศีลธรรมเกิดมาจากความรู้สึกขั้นพื้นฐานในธรรมชาติของมนุษย์ ความรู้สึกขั้นพื้นฐานเหล่านี้เกิดจากการคิดถึงประโยชน์ของตนเอง ความเห็นอกเห็นใจและประเพณี ฮูมยืนยันว่า ความดีคือความสุข ความชั่วคือความทุกข์ ดังนั้นเราจึงถือว่าความสุขเป็นมาตรฐานทางจริยธรรม สำหรับการกระทำที่มีคุณค่าแต่เขาก็ไม่ได้ให้เหตุผลที่ดีกว่าข้อเท็จจริงที่เราได้จากประสบการณ์ว่ามนุษย์เราใช้มาตรการนี้เป็นเครื่องวัด แต่เราต้องแยกความสุขและความทุกข์ออกจากกันว่าอันไหนเป็นผลของการกระทำในอนาคต จากความสุขหรือความทุกข์ในปัจจุบันซึ่งความคิดที่จะทำนั้นเกิดจากรู้สึกสำนึกทางศีลธรรม เมื่อใดที่เหตุผลกับอารมณ์ขัดกัน มนุษย์มักจะละทิ้งเหตุผลแล้วดำเนินชีวิตไปตามอารมณ์ ฮูมถือว่า เหตุผลเป็นทาสของอารมณ์และตกอยู่ภายใต้การควบคุมด้วยเหตุนี้ จึงต้องยอมแพ้แก่อารมณ์อยู่เสมอและแรงกระตุ้นอย่างรุนแรงที่ทำให้มนุษย์ทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ก็คืออารมณ์นั่นเอง^{๑๐๐}

ฮูมเชื่อว่า คนเรามีความอยาก (Appetite) อยู่ ๒ ระดับ คือ ระดับปฐมภูมิ กับทุติยภูมิ ความอยากระดับปฐมภูมิ (Primary Appetite) ได้แก่ ความหิวหรือกระหาย ส่วนความอยากระดับทุติยภูมิ (Secondary Appetite) คือความรู้สึกที่ตามมาเมื่อความอยากระดับปฐมภูมิได้รับการบำบัด

^{๙๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๓-๑๕๔.

^{๑๐๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘.

แล้ว ความรู้สึกที่ว่าเป็นนี้คือความอรร้อย และการเสาะแสวงหาความอรร้อยนี้เองที่โยงไปถึงแรงจูงใจที่แสดงถึงการรักตัวเอง สำหรับฮูม การทำเพื่อตัวเองก็คือความอยากยกระดับพฤติกรรมนั่นเอง ในประสบการณ์จริง ๆ การกินเพื่ออิมกับเพื่ออรร้อยปนกันจนแยกไม่ออกเลยเข้าใจผิดว่ามี การรักตัวเองเป็นแรงจูงใจ^{๑๐๑}

ข. คุณธรรมทางธรรมชาติและคุณธรรมที่สร้างขึ้น ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมที่สำคัญที่สุดในบรรดาคุณธรรมที่เราสร้างขึ้น ความยุติธรรมและความไม่ยุติธรรมในสังคมเป็นสิ่งที่เราสร้างขึ้นมิใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ

๑. คุณธรรมทางธรรมชาติ ได้แก่ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตา ความรู้จักประมาณ ความอดทน ความบริสุทธิ์ และหลักความยุติธรรม บุคคลผู้ใช้คุณธรรมเหล่านี้มักจะได้รับความอิมอกอิมใจ

๒. คุณธรรมที่เราสร้างขึ้น (ความยุติธรรม) ซึ่งให้ความสุขในปัจจุบันแก่เราบางส่วนก็สืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมและประเพณี บางอย่างก็สืบเนื่องมาจากความเห็นอกเห็นใจทั่ว ๆ ไป ในหมู่มนุษย์ด้วยกัน คุณธรรมที่เราสร้างขึ้นนี้มีอยู่ในสังคมเพราะว่าคุณธรรมเหล่านี้แทรกซึมอยู่ในวัฒนธรรมและประเพณีของเราและทำให้เรามีความรู้สึกใหม่ ๆ^{๑๐๒}

ค. จริยศาสตร์ของฮูม ไม่ได้เป็นอัตนิยมและก็ได้เป็นอัตนัย (Subjectivism) แบบจัดนัก แม้ฮูมจะเชื่อว่า การตัดสินทางจริยธรรมขึ้นต่อประสบการณ์ของแต่ละคนก็ตามที ฮูมก็เชื่อว่ามีความรู้สึกสากล (Universal Feeling) ในแต่ละกลุ่มคน แต่ละเผ่าพันธุ์เหมือนกัน เช่นเรื่องกฎแห่งความยุติธรรม (Law of Justice) ฮูมพบว่า จากประสบการณ์ คนเรารู้ว่าการจะอยู่ร่วมกันได้นั้นจะต้องเสียสละอะไรบางอย่างเช่น เสรีภาพในการทำตามใจชอบ มายอมรับกฎร่วมกัน กฎหมายจึงถูกตั้งขึ้นเพื่อรับใช้มนุษย์ ฮูมกล่าวว่า เมื่อเราค้นพบจากประสบการณ์ว่า เป็นไปไม่ได้ที่จะอยู่คนเดียวและก็เป็นไปไม่ได้อีกเหมือนกันที่จะอยู่ในสังคมโดยที่ต่างคนต่างทำตามความพอใจของตนเอง ดังนั้นจึงมีการตั้งกฎข้อบังคับขึ้นมา เรียกว่า กฎแห่งความยุติธรรม และเพื่อป้องกันการใช้กฎหมายไปในทางมิชอบ เช่น ตั้งขึ้นสำหรับหาผลประโยชน์ให้ชนกลุ่มน้อย ฮูมได้กล่าวถึงความยุติธรรมไว้ว่า ความยุติธรรมนั้นจะเป็นที่ยอมรับ ก็ไม่ใช่ด้วยเหตุผลใดไปกว่าความยุติธรรมนั้นจะต้องเป็นไปเพื่อส่วนรวม เราอาจสรุปได้ในทำนองเดียวกันกับคุณธรรมอื่นๆ ว่า ต้องเป็นไปเพื่อส่วนรวมเช่นกัน^{๑๐๓}

^{๑๐๑} หน้าเดียวกัน.

^{๑๐๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๘-๑๖๙.

^{๑๐๓} ศิริวรรณ โอสถานนท์, “การวิจัยเชิงเปรียบเทียบทฤษฎีเรื่องตัวตนในพุทธปรัชญากับปรัชญาของเดวิด ฮูม”, หน้า ๕๗.

๓.๓.๔ ข้อโต้แย้งของเดวิด ฮูมต่อปัญหาเรื่องความชั่วร้าย

ก. ข้อโต้แย้งของเดวิด ฮูมเรื่องจริยธรรม แนวคิดทางจริยธรรมของเดวิด ฮูมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะโจมตีจริยธรรมเชิงเหตุผล ซึ่งหน้าที่ของนักปรัชญาเชิงจริยธรรมนั้นคือ จะต้องรวบรวมกฎต่างๆ ที่เกี่ยวกับจริยธรรมของพระเยซูและปิตาจารย์ กล่าวคือเรื่องของความดีนั้นเหมือนกับความจริงก็เพราะได้มาจากการพิจารณาโนภาพ ฮูมไม่เห็นด้วยกับวิธีการที่จะพิสูจน์ว่าความดีหรือคุณค่านั้นก็คือนำตัวตรงกันเหตุผล นั้นหมายถึงว่า ถ้าทุกคนใช้เหตุผลก็จะสามารถสรุปความดีได้เช่นเดียวกัน ฮูมได้เสนอข้อวิจารณ์ไว้ ๕ ข้อ ดังนี้

๑. ข้อวิจารณ์ที่หนึ่ง เหตุผลนี้สามารถที่จะพิจารณาได้สองอย่าง
หนึ่ง คือ ข้อเท็จจริง

สอง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างมโนภาพในการตัดสินใจเชิงศีลธรรมนั้น เช่น การที่บอกว่าความอกตัญญูนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดี เราเห็นได้ว่าในบางครั้งการอกตัญญูนั้นก็ไม่ใช่จะเป็นสิ่งที่ไม่ดีเสียทีเดียว หมายความว่า ไม่ใช่เหตุการณ์ธรรมดา แต่เป็นความสัมพันธ์ ระหว่างเหตุการณ์ ไม่ใช่ความสัมพันธ์ระหว่างมโนภาพเพียงอย่างเดียว

๒. ข้อวิจารณ์ที่สอง ก็คือ ในความคิดเชิงคณิตศาสตร์ เราจะใช้มโนภาพหรือความสัมพันธ์ระหว่างมโนภาพต่างๆ เพื่อที่จะนำไปสรุปอะไรใหม่ๆ แต่ในความคิดเชิงศีลธรรมหรือจริยธรรมนั้นไม่มีเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงอะไรใหม่ๆ เลย หมายความว่าในการที่จะพิจารณาว่าการกระทำนั้น ดีหรือไม่ดีก็ตามนั้นไม่ได้เป็นการพบอะไรใหม่ ๆ เลย แต่เป็นเพียงแค่การแสดงถึงความรู้สึกเท่านั้นเอง

๓. ข้อวิจารณ์ที่สาม ก็คือ ความดีทางจริยธรรมหรือศีลธรรมนั้นสามารถที่จะเปรียบเทียบได้กับความสวยงามทางธรรมชาติ ซึ่งคงจะไม่มีใครที่เห็นว่าความสวยงามตามธรรมชาตินั้นเป็นสิ่งที่เราจะต้องพิจารณาว่าเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดี

๔. ข้อวิจารณ์ที่สี่ ก็คือ ถ้าหากว่าเราพิจารณาสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติ ซึ่งอาจจะมีความสัมพันธ์กันและกันที่เราเห็นระหว่างมนุษย์แต่คงไม่มีใครเห็นว่าเป็นสิ่งที่เราจะต้องพิจารณาโดยใช้ศีลธรรมมาประเมิน

๕. ข้อวิจารณ์ที่ห้า คือ วัตถุประสงค์หลักของการกระทำของมนุษย์ เราไม่สามารถที่จะอธิบายถึงเรื่องดังกล่าวโดยการใช้เหตุผล แต่จะต้องใช้ความรู้สึกเป็นปัจจัยหลัก^{๑๐๔}

ฮูม มีความเห็นในเรื่องคุณสมบัติทางจริยธรรม เช่น ดี ชั่ว ผิด ถูก ไม่ได้เป็นคุณสมบัติที่มีอยู่จริงในการกระทำ แต่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลเป็นผู้กำหนด เขาเชื่อในลัทธิอัตนัย (Subjectivism) เมื่อค่าทางจริยธรรมมีตัวบุคคลเป็นผู้กำหนด ค่าทางจริยธรรมจึงเป็นสิ่งสัมพัทธ์ (Relative) สำหรับเขา นั้น ความเป็นสัมพัทธ์นั้น มีส่วนทำให้ความเป็นไปได้มากที่จะเป็นอัตนิยม (Egoism) เพราะเนื่องจาก

^{๑๐๔} พิลิปส์ โคตรสโพธิ์และฮันส์ ฌอร์ฌส์ เดอคร็อบ, *ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่*, หน้า ๑๔๕-๑๔๖.

ดี ชั่ว ขึ้นต่อความรู้สึกของแต่ละบุคคล พฤติกรรมที่ทำโดยมีผลประโยชน์ของตนเองเป็นจุดหมาย ปลายทางย่อมเกิดขึ้นได้ง่าย สำหรับฮูมแล้ว เขาปฏิเสธอัตนิยม^{๑๐๕}

ข. ข้อโต้แย้งของเดวิด ฮูมเรื่องเหตุผล เขาปฏิเสธเหตุผล เพราะเห็นว่าจะนำเอาหลักเกณฑ์อันเดียวไปตัดสินทุกอย่างไม่ได้ มันต้องแล้วแต่กรณีไป ยกตัวอย่างความอกตัญญู สำหรับกลุ่มเหตุผลนิยม ถ้าลูกฆ่าพ่อแม่ แล้วจะตีตราว่าเป็นการอกตัญญูทั้งหมด แต่ถ้าในกรณีที่ต้นกล้าเกิดใหม่แล้วทำให้แม่พันธุ์ต้นไม้มองตายก็ต้องเป็นอกตัญญูไปด้วย ซึ่งเราไม่สามารถตัดสินได้ เพราะต้นกล้านั้นไม่ได้มีเจตจำนง (Will) ในกรณีคนก็เช่นเดียวกัน จะตัดสินว่า อกตัญญูไม่ได้ทุกคน ต้องแล้วแต่กรณีต้องพิจารณาเป็นรายๆ ไป ฮูมให้ลองยกตัวอย่างเอาเหตุการณ์ที่เรียกว่า ความชั่ว เช่น ฆาตกรรม เอามาพิจารณาว่าเป็นความชั่วอย่างไร จะพบแต่อารมณ์ ความรู้สึก ความตั้งใจ และความคิด จะพบว่า ความชื่อนั้นอันตรายไป เมื่อพิจารณาที่ตัวเหตุการณ์นั้นความชั่วไม่ได้มีอยู่ในเหตุการณ์นั้น แต่ถ้าลองหันมาดูที่ตัวเอง จะพบว่ามันอยู่ในความรู้สึกของเรา ดังนั้นการตัดสินทางจริยธรรมจึงไม่ได้เป็นคุณสมบัติที่มีอยู่แล้วในวัตถุ แต่เป็นความรู้สึกในใจเราที่ตัดสินมัน^{๑๐๖}

ค. ข้อโต้แย้งของเดวิด ฮูมเรื่องศีลธรรม ในอดีตปรัชญาศีลธรรมเป็นปรัชญาเชิงบรรทัดฐาน การพยายามของเดวิด ฮูมที่จะชี้ให้เห็นว่าจริยศาสตร์นั้นเป็นศาสตร์เชิงประสบการณ์หรือแบบปรนัย การที่เราต้องการอะไรบางอย่างนั้นก็เพียงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสิ่งนั้น เหมือนกับความร้อนนั้นก็เป็ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับสิ่งบางสิ่ง ซึ่งเราสามารถสรุปได้จากธรรมชาติของสิ่งเหล่านั้น แสดงว่าในศีลธรรมนั้น แทนที่จะถามว่า “เราควรทำอะไร” หรือ “ทำไมเราจึงควรทำเช่นนั้น” เขาก็มักจะเปลี่ยนคำถามและบอกว่า เมื่อเราใช้คำว่าควรหรือคุณค่าหรือความดีแล้วนั้น เราหมายความว่าอะไร แสดงว่าความหมายที่ต้องการนั้นไม่ใช่หลักทางอภิปรัชญา หลักทางศาสนา หรือแม้แต่วัตถุประสงค์สูงสุดด้านศีลธรรม แต่เขาต้องการที่จะพบความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติบางอย่าง เช่น การเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมบางอย่าง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เราสามารถที่จะเข้าไปถึงได้โดยการใชประสาทมผัส ฮูมเห็นว่าศีลธรรมไม่ควรที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องของอภิปรัชญา หากกล่าวถึงธรรมชาติของความดีทางศีลธรรม โดยทั่วไปนี้ สิ่งที่มนุษย์มักจะเห็นด้วยนั้นก็คือ พฤติกรรมที่เราเรียกว่า มนุษยธรรม เมตตากรุณา ความใจดี ความยุติธรรม ความจริงใจ ทำให้ฮูมสรุปว่าทั้งหมดที่เราเรียกว่าสิ่งที่ดีนั้น ก็เป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์และทำให้เกิดความสุขต่อผู้ที่พูดหรือผู้อื่น พฤติกรรมในสมัยกลางที่คนเรียกว่าดีหรือคุณค่านั้น เช่น การตัดกิเลส หรือความอ่อนน้อมถ่อมตนนั้นไม่ใช่คุณค่าแม้แต่นิดเดียว เพราะไม่มีประโยชน์อะไรทั้งสิ้นที่จะทำพฤติกรรมเหล่านี้ ซึ่งไม่สามารถที่จะทำให้มนุษย์มีความสุขมากขึ้นในโลกนี้ การมองคุณค่าในสมัยกลางหรือทางศาสนาว่าโดยส่วนใหญ่มันไม่ใช่คุณค่าเลย แสดงให้เห็นว่าคุณค่าสำหรับฮูมนั้น เขาค่อนข้างที่จะคัดเลือ่มาก

^{๑๐๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๗.

^{๑๐๖} ศิริวรรณ โอสถานนท์, “การวิจัยเชิงเปรียบเทียบทฤษฎีเรื่องตัวตนในพุทธปรัชญากับปรัชญาของเดวิด ฮูม”, หน้า ๔๖.

พอสมควร เวลาที่ยกตัวอย่างความดี คือ ถ้าหากว่าเขาจะพิจารณาถึงวิธีการประเมินความดีทุกวิธีการ ก็คงจะไม่ได้สรุปแบบนี้ หลักของทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์เรียกว่าความดีนั้น ก็คือ ประโยชน์หรือความสุขที่เกิดกับผู้ที่พูดหรือว่ากับคนอื่น ฮูมอะไรก็ตามที่มีคุณค่านั้นมีทั้งประโยชน์และความดี ความสุข อย่างเช่น สิ่งที่สวยงามนั้นมักจะมีประโยชน์ อาจเห็นได้ว่า ความดีทางศีลธรรมหรือคุณค่า นั้นเราจะสามารถแยกจากความดีหรือประโยชน์ต่างๆ ได้อย่างไร

ฮูมได้เสนอ ลักษณะของคุณค่า ๒ ลักษณะเพื่อที่จะแยกออกจากความดีรูปแบบอื่นได้ คือ

๑. คุณค่าเป็นความสุขที่เกิดจากการพิจารณาปัจจัย หรือลักษณะของคน

๒. คุณค่าคือ การพิจารณาโดยไม่เข้าไปเกี่ยวข้อง^{๑๐๗}

ฮูมเห็นว่า ความเห็นแก่ตัวนั้นก็ไม่ตรงกันกับพฤติกรรมที่แท้จริงของคนในสังคมอยู่แล้ว ซึ่ง ก็คงจะเป็นการยากที่จะอธิบายถึงพฤติกรรมของคนต่อเมื่อเราใช้หลักการเห็นแก่ตัวอย่างเดียว เราก็ ต้องสรุปว่าหลักการของการตัดสินทางศีลธรรมนั้นไม่ใช่เหตุผลแต่คงจะเป็นความรู้สึกภายในที่ เหมือนกันในมนุษย์ทุกคน ฮูมกล่าวว่า ความรู้สึกเช่นนี้เป็นความรู้สึกที่ดีที่เกิดขึ้นเมื่อเราพิจารณาโดย ที่ไม่เข้าไปเกี่ยวข้องและเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเราเห็นพฤติกรรมที่มีประโยชน์ต่อเราและมนุษยชาติทั้งหมด เราอาจจะตั้งคำถามได้ว่า ถ้าหากทุกคนแสวงหาแต่ความสุขและประโยชน์ส่วนตัวแล้ว สิ่งนั้นจะเป็น สิ่งสากลได้อย่างไร เพราะแต่ละคนนั้นก็คงจะคิดไม่เหมือนกันหรือหาความสุขไม่เหมือนกัน ฮูมเห็นว่า ความดีที่เกิดขึ้นเมื่อเราพิจารณาการกระทำของคนบางคนเห็นได้ว่าเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ ทุกคน ซึ่งเห็นว่าความสุขที่มนุษย์ต้องการนั้นมีลักษณะที่เหมือนกัน^{๑๐๘}

ง. ข้อโต้แย้งของเดวิด ฮูมเรื่องความชั่วร้าย ฮูมกล่าวว่า เมื่อท่านกล่าวถึงการกระทำใด ก็ตามว่าเป็นสิ่งที่ชั่วร้าย ความชั่วร้ายนั้นไม่ได้เป็นคุณสมบัติของการกระทำนั้น มันเป็นเพียงความรู้สึก ของท่านที่มีต่อการกระทำนั้นต่างหาก ดังนั้นความชั่วร้ายและความมีคุณธรรม ก็สามารถแยกได้เป็น เสียย สี ความร้อน และความเย็น สำหรับนักปรัชญาสมัยใหม่แล้ว มันไม่ได้ เป็นคุณสมบัติในวัตถุ แต่ เป็นความรู้สึกในจิตใจ.

๓.๓.๕ สรุปปัญหาเรื่องความชั่วร้าย

สำหรับข้อห้ามทางศีลธรรมที่เป็นที่รู้จักผ่านการวิจารณ์ และเป็นที่รู้จักโดยกฎศีลธรรม เฉพาะอย่างที่ปรากฏในคัมภีร์ ปัญหาในเรื่องบาป หรือความชั่วร้าย เราจะวางสมมุติฐานถึงความชั่วร้ายได้ว่า

ถ้าพระเจ้าสร้างโลก

และถ้าพระเจ้านำอำนาจทุกอย่าง มีเมตตาทุกอย่าง

ดังนั้น ทำไมยังมีความชั่วร้ายและความทุกข์อยู่ในโลก

^{๑๐๗} พิลิปป์ โคตรสคูพีร์และฮันส์ ฌอร์ฌส์ เดอคร็อบ, *ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่*, หน้า ๑๔๖-๑๔๗.

^{๑๐๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๗.

บนปัญหาเรื่องความบาปและความชั่วร้าย เมื่อกล่าวถึงพระเจ้าผู้เป็นเจ้าขององค์ทรงเป็น
สัตบุรุษ พระองค์ก็ทรงรู้ทุกสิ่ง มีวิธีมองประเด็นนี้อยู่ ๒ ทาง นั่นคือ

ทางแรก ถ้าพระองค์ทรงเป็นสิ่งถาวร มีอยู่ภายนอกเวลาความเป็นสัตบุรุษของพระองค์
ก็จะอยู่นอกเวลาด้วย ความรู้ในอดีต, ปัจจุบัน และอนาคตของพระองค์ก็จะเกิดขึ้นพร้อมกัน ไม่ใช่ที่ว่า
พระองค์ทรงคาดเดาสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ แต่สำหรับพระองค์ มันไม่มีอนาคต ความรู้ของ
พระองค์เป็นปัจจุบันอย่างถาวร

ทางที่สอง ถ้าพระองค์คงอยู่ตลอดเวลา พระองค์ก็จะทรงรู้ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต ทุกสิ่ง
ที่เกิดขึ้นในอนาคต พระองค์ทรงทราบสิ่งเหล่านี้ในปัจจุบัน ซึ่งจะไปกำหนดสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต
ในความหมายนี้ เราอาจกล่าวได้ว่า พระเจ้า “ทรงรู้” อนาคต ถึงแม้พระองค์จะมีได้ทรงอยู่ ณ ตรงนั้น

ประเด็นสำคัญอันนี้ มีความเกี่ยวข้องกับเสรีภาพ และความรับผิดชอบของมนุษย์ ถ้าพระเจ้า
เจ้าทรงรู้สิ่งที่เราคิด สิ่งที่เราจะเลือกทำ เสรีภาพของเราก็เป็นได้แค่มายา ทันทิที่เราู้บางสิ่งว่าจะ
เกิดขึ้นได้ถูกต้อง สิ่งดังกล่าวนั้นก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้าไม่เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ พระองค์จะไม่สามารถรู้
ได้ อย่างดีที่สุด พระองค์ก็ทำได้แค่การคาดเดาที่น่าเชื่อถือ^{๑๐๙}

๓.๔ เหตุการณ์อัศจรรย์

ตามความหมายทางเทววิทยา พระคัมภีร์ปรากฏอัศจรรย์ พระเจ้าทรงสำแดงพระองค์เอง
ซึ่งการอัศจรรย์ที่แท้จริงคือเหตุการณ์ผิดธรรมดาที่เกิดขึ้นอย่างผิดปกติ ส่วนการอัศจรรย์จอมปลอม
ถ้าไม่ใช่การหลอกลวง ก็เป็นการแสดงอำนาจแบบโอ้อวด ซึ่งอาจจะเป็นมาจากมารซาตาน

การอัศจรรย์ที่แท้จริงเป็นเหตุการณ์ผิดธรรมดาทรงที่ไม่ได้เป็นไปตามกฎธรรมชาติ
การอัศจรรย์มีสองแบบด้วยกันคือ ๑. การอัศจรรย์ที่เสริมธรรมชาติ เช่น เรือน้ำท่วมโลก ภัยพิบัติ
ต่างๆ ในอียิปต์ และ ๒. การอัศจรรย์ที่เหนือธรรมชาติ เช่น การเพิ่มทวีคูณของขนมปังและปลา การ
รักษาคนเจ็บป่วย การเรียกคนตายให้ฟื้นคืนชีพ

การอัศจรรย์ที่แท้จริงคือการสำแดงแบบพิเศษของพระเจ้า ที่แสดงให้เห็นการทรงสถิตอยู่
ด้วยและฤทธานุภาพของพระเจ้า เป็นข้อพิสูจน์ว่าทรงดำรงอยู่ ทรงสถิตด้วยความสถิตด้วยความ
ห่วงใย และทรงฤทธิ์เป็นโอกาสต่าง ๆ ที่ดูราวกับว่าพระเจ้าเสด็จออกมาจากที่ซ่อนและปรากฏ
พระองค์แก่มนุษย์ ในฐานะพระเจ้าผู้ทรงพระชนม์อยู่ ผู้ยังครอบครองเหนือจักรวาล ทรงพระคุณ และ
ทรงมีฤทธิ์อำนาจเพียงพอสำหรับปัญหาทุกรูปแบบของมนุษย์ การอัศจรรย์ใดที่ไม่ได้เสริมความมั่นใจ
เกี่ยวกับพระเจ้า อาจไม่ใช่การอัศจรรย์ที่แท้จริงก็ได้^{๑๑๐}

^{๑๐๙} เมล์ ทอมป์สัน, สมหวัง แก้วสุฟอง แปล, *Philosophy of religion*, หน้า ๕.

^{๑๑๐} วรณวิสาข์ ไชโย, *ปรัชญาศาสนา*, (เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕), หน้า ๖๔.

๓.๔.๑ ประสบการณ์ทางศาสนา

ประสบการณ์ทางศาสนา หมายถึง ความรู้สึกที่ตัวเองไปรวมเป็นเอกภาพกับทุกสิ่งทุกอย่างอย่างไม่มีความเป็นตัวเองเหลืออยู่เลย และแตกต่างกันไปตามความเชื่อของแต่ละศาสนากลุ่มศาสนาคริสต์ จะมีการสวดมนต์เพื่อทำจิตใจให้เป็นสมาธิและเกิดประสบการณ์เข้าถึงพระเจ้าโดยตรง ซึ่งประสบการณ์นี้ไม่สามารถบรรยายได้ด้วยภาษาธรรมดา^{๑๑๑}

ก. ศาสนาเทวนิยม สามารถจำแนกออกได้ ๒ ลักษณะ คือ ประสบการณ์แบบ “สมบัติสากลร่วม” (Common Nature) หมายถึงประสบการณ์ศาสนาที่มีสมบัติร่วมกัน คือ มีความคล้ายคลึงกัน แต่ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน เช่น คนทุกคนไม่ว่าจะมีลักษณะสูงต่ำ ดำ ขาว แตกต่างอย่างไรก็ตาม แต่มี สมบัติสากลร่วมเทวนิยมเรียกประสบการณ์ทางศาสนาที่ว่า “การไปรวมกับพระเจ้า” และประสบการณ์แบบสูญเสียตัวเอง หมายถึง ผู้ที่ถูกสร้าง (Creature) กับผู้สร้าง (Creator) เข้าไปสถิตอยู่ในส่วนหนึ่งของกันและกัน กล่าวคือไปรวมกันกับสิ่งที่เรียกว่า “สิ่งสูงสุด” อย่างนิรันดร์

๑. นักบุญเปาโลมีประสบการณ์ทางศาสนา เพราะได้เห็นและได้ยินเสียงเทพเจ้า ก่อนจะเป็นคริสเตียน เปาโลเป็นชาวยิวที่เคร่งครัด เขาได้รับการศึกษาในหลักศาสนายูดาห์มาอย่างดี เขาเป็นคนหัวรุนแรงทางศาสนาและมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการปราบปรามเช่นฆ่าพวกคริสเตียนในยุคแรก คราวหนึ่งเขากำลังเดินทางไปยังเมืองดามัสกัส เพื่อร่วมในการกำจัดชาวคริสเตียนในเมืองนั้น แต่ก่อนจะถึงเมืองดามัสกัส ได้เกิดประสบการณ์ทางศาสนาอันแปลกประหลาดขึ้นแก่เขา ซึ่งทำให้เขากลายเป็นคริสเตียนและเป็นผู้ประกาศศาสนาคนสำคัญที่สุดในยุคแรกเริ่ม นักบุญเปาโลเองเล่าว่า “และเรื่องก็ได้เกิดขึ้นแล้ว ขณะที่ข้าพเจ้ากำลังเดินทางใกล้เมืองดามัสกัสเข้าไปนั้น พอถึงตอนเที่ยงลำแสงสว่างอันรุ่งเรืองก็พุ่งตรงจากสวรรค์ลงมารอบ ๆ ตัวข้าพเจ้า โดยปัจจุบันทันด่วน ข้าพเจ้าล้มตัวลงนอนกับพื้น และได้ยินเสียง ๆ หนึ่งพูดกับข้าพเจ้าว่า ซาอูล ซาอูล ทำไมสุเจ้าจึงเช่นฆ่าเรา ข้าพเจ้าได้ตอบโต้เสียงนั้นไปว่า ท่านเป็นใครท่านผู้เจริญ เสียงนั้นพูดกับข้าพเจ้าว่า เราคือเยซูแห่งนาซาเร็ธ ผู้ที่อยู่กับเราย่อมได้เห็นแสงสว่างอย่างแท้จริง แต่เขาจะไม่ได้ยินเสียงบุคคลที่พูดกับเรา ข้าพเจ้าได้พูดว่า ข้าพเจ้าจะอย่างไรต่อไปพระเจ้าข้า แล้วพระเจ้ายกศีรษะว่า จงลุกขึ้นเดินทางต่อไปยังเมืองดามัสกัส และที่นั่นเอง ท่านจะได้รับการบอกเล่าว่า จะต้องทำอย่างไรบ้าง ต่อจากนั้นเขาก็มองไม่เห็นอะไรชั่วคราว ต้องมีเพื่อร่วมทางเดินจูงแขนไปจนถึงเมืองดามัสกัส^{๑๑๒}

๒. นักบุญเทเรซาแห่งอาวิลา (นักบุญหญิงชาวสเปน ค.ศ.๑๕๑๕-๑๕๘๒) ได้บรรยายว่าความรักของพระเจ้าปรากฏแก่เธอในรูปของทูตสวรรค์ “เขามีรูปร่างเตี้ย ไม่สูง แต่สวยงามมาก ใบหน้าของเขาลุกโผลงเป็นไฟ แสดงว่าเขามีฐานะตำแหน่งสูงมาก เขาถือหอกที่เป็นทองไว้ในมือ เขา

^{๑๑๑} วรรณวิสาข์ ไชโย, จิตวิทยาศาสนา, หน้า ๑๖๖.

^{๑๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๗.

ได้พุ่งหอกนี้เข้าไปในหัวใจฉันหลายครั้ง จนกระทั่งมันทะลุเข้าไปในอวัยวะภายในของฉันเมื่อเขาชัก หอกออกมา ฉันได้เห็นตับไต ไข้พุงของฉันติดออกมาด้วย ปล่อยฉันไว้ในห้วงแห่งความรักอันยิ่งใหญ่ ต่อพระเจ้า ความเจ็บปวดนั้นรุนแรงมากจนฉันต้องร้องครางออกมาหลายครั้ง แต่ความสุขเหตุการณ์ที่อยู่เบื้องหลัง ความเจ็บปวดนั้นก็แสนจะวิเศษ จนไม่อยากให้มันหายไป”^{๑๑๓}

ข. วิพากษ์ประสบการณ์ทางศาสนา

๑. เบอร์ทันด์ รัสเซล วิพากษ์ประสบการณ์ทางศาสนาว่า “ประสบการณ์ทางศาสนาเป็นเรื่องของความรู้สึกส่วนตัว ไม่ให้ความรู้อะไรแก่ผู้มีประสบการณ์” พวกเขาเชื่อในสิ่งลึกลับอาจจะสร้างประสบการณ์ทางศาสนาขึ้นมาเพื่อสนับสนุนความเชื่อของตนเช่นผู้ที่เชื่อเรื่องพระเจ้าอาจจะสร้างพระเจ้าขึ้นมา และทึกทักว่าตัวเองมองเห็นพระเจาก็เป็นได้ นี่อาจเป็นเหตุผลว่า ทำไมในประสบการณ์ทางศาสนาของชาวโรมันคาทอลิก พวกเขาจึงมองเห็นแม่พระและนักบุญทั้งหลายแต่ชาวโปรเตสแตนต์จะไม่มีประสบการณ์เช่นนั้น

๒. รูดอล์ฟ ออโต ได้ศึกษาถึงประสบการณ์ของมนุษย์ที่เรียกว่า ความรู้สำนึกทางศาสนา พบว่า มนุษย์เรามีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น ความรู้สึกศรัทธาบูชา ความรู้สึกประหวั่นพรั่นกลัวในอำนาจลึกลับนั้น ความยอมจำนนอยู่ใต้อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพราะรู้สึกต่ำต้อยเมื่ออยู่เบื้องหน้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น หรือความรู้สึกผูกติด ที่มนุษย์รู้สึกว่าจะไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ลักษณะสำคัญของสิ่งศักดิ์สิทธิ์คือความยิ่งใหญ่ ความน่าสะพรึงกลัว และเป็นสิ่งสูงสุด ประสบการณ์ทางศาสนาที่มนุษย์ได้รับนี้ สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลได้^{๑๑๔}

๓. วิลเลียม เจมส์ กล่าวว่า การปฏิบัติของเราเท่านั้นที่จะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าเราเป็นชาวคริสเตียน พลังที่ผลักดันให้เกิดการปฏิบัติมาน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล^{๑๑๕}

ค. อิสรภาพ (Freedom) หมายถึงภาวะที่มนุษย์ปราศจากการจำกัดจากภาวะการณ์ภายนอก มนุษย์เป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของเขาเอง ความเป็นคนมิได้ปราศจากภาวะแห่งจิตใจ แต่ความเป็นมนุษย์นั้นเป็นเรื่องของจิตมีจุดมุ่งหมายอะไรแน่นอน ขบวนการของจิตใจเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมต่าง ๆ ของคน มันไม่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ปรากฏให้เราเห็นได้อย่างชัดเจน^{๑๑๖} อิสรภาพมิใช่เรื่องของจิตใจที่ต้องคำนึงถึงสิ่งใด หากอิสรภาพคือการทำอะไรได้ทุกอย่าง มันก็เป็นเรื่องของคนหูหนวกและตาบอดเท่านั้น อิสรภาพมิใช่ภาวะที่อยู่เหนือคุณค่าทางพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนเรา หากเรายอมรับว่า พฤติกรรมของมันเป็นเรื่องเกี่ยวกับจิตใจอย่างแท้จริงแล้ว จิตใจกับพฤติกรรมของจิตต่างก็มีความสัมพันธ์กัน มิใช่สิ่งเดียวกัน พฤติกรรมต่าง ๆ นั้นเป็นสิ่งพัฒนาได้ตลอดเวลา เพราะมันไม่มีสิ่ง

^{๑๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๙.

^{๑๑๔} อ่างแล้ว.

^{๑๑๕} อ่างแล้ว.

^{๑๑๖} บุนย์ นิลเกษ, *ปรัชญาศาสนา*, หน้า ๑๑๗.

ไตสมบูรณ์ในตัวมันเอง จนไม่ต้องเปลี่ยนแปลงอะไรอีกเลย อย่างไรก็ตามขอให้เราตระหนักได้ด้วยว่า^{๑๑๗}

๑. ความเป็นอิสระของจิตนั้น มีลักษณะเป็นการพัฒนาในตัวมันด้วย มันมีได้อยู่ในภาวะที่ไร้วิจารณ์ญาณหรืออยู่กับพระเจ้าตลอดไป แท้ที่จริงมันเป็นภาวะของคนเราเท่านั้น

๒. ภาวะแห่งเจตจำนงของคนมีหลายอย่างหลายประการ รวมทั้งอิสรภาพด้วย อารมณ์ฝ่ายต่ำและจิตที่ตกเป็นทางวัตถุนั้นแหละ มีส่วนทำให้ความมีอิสระของจิตตกต่ำไป สถานการณ์ต่าง ๆ มักเป็นตัวกำหนดหรือจำกัดอิสรภาพของเราเสมอ แต่ละคนต้องเผชิญกับภาวะที่บีบบังคับเช่นกัน ยิ่งกว่านี้เมื่อภาวะทางจิตมีความมั่นคง และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเท่าไร ก็ยิ่งทำให้มันหมดโอกาสการเปลี่ยนแปลงยิ่งขึ้น^{๑๑๘}

ง. พระเจ้ากับเจตจำนงของมนุษย์ ปัญหาที่สำคัญนั้นคือ หากว่าพระเจ้านั้นทรงเป็นสัพพัญญู และทรงมีพละนาภาพที่สุดแล้ว เราจะพูดถึงความเป็นอิสระของจิตเราได้อย่างไร หากเราตั้งสมมุติฐานกันว่า พระเจ้านั้นทรงเป็นสัพพัญญู ทรงพละนาภาพที่สุดและทรงมีตัวตนจริง ๆ แต่ปัญหาที่ปวดหัวขณะนี้ คือการที่เราพยายามเอาอิสรจิตของเรานี้เป็นอันเดียวกับความเป็นสัพพัญญูของพระองค์

๑. นักคิดบางท่าน ถือว่า ความเป็นอิสระแห่งจิตของเรานั้น เป็นความจริงที่ยืนยันถึงการมีอยู่แห่งจิต หรือวิญญาณของเราอย่างแน่ชัด สิ่งนี้เองเป็นเงื่อนไขผูกมัดให้เรายอมรับกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม ขณะเดียวกันเราก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า สิ่งที่เราเรียกว่าความสามารถรู้แจ้งอนาคตนั้นไม่มี ดังนั้นก็ต้องยอมรับด้วยว่า พระเจ้านั้นทรงทราบต้นกำเนิดแห่งชีวิตของมนุษย์ก็เหมือนกัน หากเราคิดว่าภาวะแห่งการรู้สิ่งต่าง ๆ ของพระเจ้านั้นเป็นสิ่งจำกัดเป็นเรื่องของการที่เราสร้างความจำกัดให้แก่ตัวเอง^{๑๑๙}

จ. ข้อโต้แย้งเหตุอัศจรรย์ นักเทววิทยา ได้ทำการปกป้องอัศจรรย์ ดังนี้

๑) ข้ออ้างที่ว่า จักรวาลดำเนินไปได้ด้วยตัวมันเอง ไม่ต้องมีอิทธิพลการควบคุมบงการและหล่อเลี้ยงจากภายนอก นักเทววิทยาโต้แย้งว่า จักรวาลมิได้เป็นเอกเทศโดยเด็ดขาดเพราะว่า พลังงานเพียงอย่างเดียวไม่อาจคงอยู่เองหรือดำเนินไปอย่างมีเป้าหมายได้ จะต้องมีพลังอำนาจที่ทรงภูมิปัญญา และไม่มีขีดจำกัดเป็นผู้กระทำการให้เป็นไปเช่นนั้น และพลังอำนาจนี้จะต้องร่วมในการดำเนินการทุกอย่าง ไม่ว่าจะด้านสสารหรือความคิดจิตใจ โดยไม่เข้าไปบีบบังคับโดยพลการ

๒) ข้ออ้างที่ว่า อัศจรรย์เป็นสิ่งเหลือเชื่อ เพราะว่าขัดกับประสบการณ์ที่มีเท่านั้น นักเทววิทยาโต้แย้งว่า การอัศจรรย์ไม่ได้ขัดแย้งกับประสบการณ์ของมนุษย์ ดังจะเห็นจาก

^{๑๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๘.

^{๑๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๙.

^{๑๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๐.

การอัศจรรย์สามารถอธิบายให้สอดคล้องกับหลักวิทยาศาสตร์ อันเป็นสิ่งที่เราเชื่อว่าเป็นความรู้ที่มีอยู่ในประสบการณ์ของมนุษย์^{๑๒๐}

๓.๔.๒ มโนทัศน์ของเดวิด ฮูม

ก. นิยามเหตุการณ์อัศจรรย์ มีอยู่ ๒ รูปแบบคือ

รูปแบบที่หนึ่ง “เหตุการณ์อัศจรรย์ คือ เหตุการณ์ที่ละเมิดกฎธรรมชาติ”

รูปแบบที่สอง “เหตุการณ์อัศจรรย์ ควรนิยามอย่างถูกต้องว่า เหตุการณ์ที่ละเมิดกฎธรรมชาติ โดยเจตจำนงของพระเจ้า หรือ โดยการเข้าแทรกแซงของผู้กระทำที่มองไม่เห็น^{๑๒๑}

เขาได้ขยายความในรูปแบบที่สองนี้อีกว่า “บางครั้งตัวเหตุการณ์เองอาจดูไม่เหมือนว่าขัดแย้งกับกฎธรรมชาติ แต่ถ้ามันเป็นจริงเนื่องด้วยเหตุผลเกี่ยวกับเงื่อนไขบางประการ มันยังอาจได้ชื่อว่าเป็นเหตุการณ์อัศจรรย์ได้ เพราะมันตรงข้ามกับกฎธรรมชาติ ดังนั้นถ้าบุคคลอ้างพลังอำนาจของพระเจ้าเพื่อสั่งให้คนป่วยหายดี เพื่อให้คนสุขภาพดีเสียชีวิตลง ขอให้เมฆทำให้เกิดฝน ขอให้ลมพัดหรือขอให้เกิดเหตุการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ ซึ่งเป็นไปตามคำสั่งนั้นอย่างทันทีทันใด เหตุการณ์ดังกล่าวก็จะถือเป็นเหตุการณ์อัศจรรย์ด้วยเช่นกัน เพราะในกรณีเช่นนี้มันขัดแย้งกับกฎธรรมชาติจริง ๆ เหตุการณ์อัศจรรย์อาจถูกค้นพบได้โดยมนุษย์หรือไม่ก็ได้ การเปลี่ยนแปลงนี้มีใช้ธรรมชาติและสาระสำคัญของมัน การลอยขึ้นของบ้านหรือเรือในอากาศถือเป็นเหตุการณ์อัศจรรย์ที่มองเห็นได้ การลอยขึ้นของขนนกแม่มือต้องลมเพียงเล็กน้อย ก็ส่งผลดังกล่าวได้ ถึงแม้เราไม่รับรู้ แต่ก็ถือเป็นเหตุการณ์อัศจรรย์ที่แท้จริงอันหนึ่ง”^{๑๒๒}

ฮูม ได้กล่าวว่า “ถึงแม้ว่าพระเจ้าซึ่งถูกอ้างว่าสร้างเหตุการณ์อัศจรรย์จะเปี่ยมไปด้วยพลังอำนาจแต่ในกรณีนี้มันไม่ได้เพิ่มความน่าจะเป็นแม้เพียงเล็กน้อย เพราะเป็นไปได้ที่พวกเขาจะรู้ถึงคุณลักษณะ และการกระทำของพระเจ้า^{๑๒๓} การนิยามของฮูม มี ๒ รูปแบบ การเทียบเคียงประสบการณ์ต่อกฎธรรมชาติทำให้เราเห็นการเปรียบเทียบ ว่าเหตุการณ์อัศจรรย์ตามทัศนะของเขานั้น นิยามอย่างไร กฎธรรมชาติของเขา กับกฎธรรมชาติของพระเจ้า มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง บุคคลที่เราไม่ทราบว่าจะเป็นผู้ละเมิด นั่นคือพระเจ้า กฎธรรมชาติในความหมายแรกของฮูม คือ การแก่ การเจ็บ การตาย ไม่มีวันแน่นอนที่เราจะไม่แก่ ไม่เจ็บป่วย และตาย การละเมิดความตายเท่ากับเกิดอัศจรรย์ แต่ความเป็นจริง ฮูมไม่เคยเห็นด้วยตาตนเองสักทีกับการตายไปแล้วฟื้นขึ้นมาจริงๆ หรือกฎธรรมชาติ ที่ผิดธรรมชาติ อาจมีใครสักคนที่เรารู้ว่าใคร อาจเป็นพระเจ้า ผู้มีอิทธิฤทธิ์

^{๑๒๐} วรรณวิสาข์ ไชโย, *ปรัชญาศาสนา*, หน้า ๖๕.

^{๑๒๑} David Hume, “Of miracles” in *Enquiries concerning Understanding and concerning the Principles of Morals*, 3 ed. L.A. Selby-Bigge (Oxford: Oxford University Press, 1982), page 115.

^{๑๒๒} Loc.cit.

^{๑๒๓} Ibid., p 129.

สามารถทำฝันปรากฏการณ์ธรรมชาติได้ อาจทำให้คนป่วยอยู่ เมื่อเจออิทธิฤทธิ์แห่งความมีอำนาจ แผลงประหลาด ทำให้หายจากการเจ็บป่วยโดยไม่มีสาเหตุ ฮูมก็ไม่แน่ใจว่าจะยืนยันการหายป่วยได้ด้วยเหตุอัศจรรย์ได้อย่างไร เขาจึงอ้างถึงผู้ที่ยังมองไม่เห็นเพื่อเป็นคำตอบให้กับความน่าเชื่อถือกับอาการของคนป่วยที่หายป่วยด้วยเหตุอัศจรรย์ ซึ่งคำตอบเช่นนี้ยืนยันความเป็นนักวิมตินิยม (Skeptic) ของเขา

ข. ความน่าเชื่อถือของคำบอกเล่า เขากล่าวว่า “ถึงแม้ว่าประสบการณ์จะเป็นเพียงเครื่องชี้นำของพวกเราในการอ้างเหตุผลเกี่ยวกับเรื่องราวของข้อเท็จจริง เราควรเข้าใจว่าเครื่องชี้นำนี้มีได้ไม่ผิดพลาดทุกครั้ง บางครั้งมันก็ง่ายต่อการนำพาเราไปสู่ความผิดพลาดได้ บุคคลที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่มีภูมิอากาศเป็นไปตามฤดูกาล เขาน่าจะคาดเดาว่าภูมิอากาศในเดือนมิถุนายนจะดีกว่าในเดือนธันวาคม ซึ่งเป็นการใช้เหตุผลที่ถูกต้องและสอดคล้องกับประสบการณ์ แต่แน่นอนว่าเขาอาจอยู่ในสถานการณ์ที่พบว่าตัวเองคาดเดาผิดพลาด อย่างไรก็ตาม เราอาจสังเกตว่าในกรณีเช่นนี้เขาไม่ต้องตำหนิประสบการณ์เพราะเป็นธรรมดาที่ประสบการณ์มักจะบอกเราล่วงหน้าเกี่ยวกับความไม่แน่นอน ซึ่งพวกเราอาจเรียนรู้จากการหมั่นสังเกตจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ขัดแย้ง”^{๑๒๔} จากคำกล่าวของฮูม เราจะเห็นได้ว่า เขายืนยันความรู้ เช่น ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ ความรู้ที่เกิดจากการบันทึกจากประสบการณ์ ความรู้ที่เกิดจากการกระทำมาก่อนแล้ว ทุกประสบการณ์ต้องผ่านการเรียนรู้ จนเกิดองค์ประกอบของความเข้าใจ และความรู้ที่ได้ แต่ความรู้ของฮูม มีจุดยืนตรงที่เขาไม่ยืนยันกับสิ่งใด เพราะทุกอย่างยืนยันบนฐานที่ไม่แน่นอน เราไม่สามารถนำความรู้มากล่าวยืนยันถึงความรู้ได้อย่างแน่นอน เพราะวันหนึ่งถ้าความรู้ที่เราเชื่อมั่น เกิดความรู้ใหม่ที่ตอบคำถามเดิมได้ชัดเจนกว่า เราจะเลือกเชื่อในความรู้ชุดเดิมหรือเปิดรับความรู้ชุดใหม่ เป็นความรู้ให้การกระทำบนแนวทางที่เป็นจริงได้อย่างไร แนวคิดของฮูม อาจดูโหดร้ายสำหรับผู้ที่มีความเชื่อเข้าไปในความรู้พื้นฐานอย่างไม่ยอมเปลี่ยนแปลงความเชื่อใด ๆ การยอมรับกับความจริงที่อยู่บนพื้นฐานความเชื่อเดิมของตนเอง ที่มาจากประสบการณ์ตรง ทำให้การยอมรับโดยขัดแย้งด้วยเหตุผลอาจทำให้จิตใจของเราไม่ต้องการชุดความรู้ที่จะเปลี่ยนแม้กระทั่งทัศนคติ และยืนยันเพื่อที่จะใช้ความรู้ชุดเดิม และเชื่อต่อไป

ฮูมขยายความต่อประสบการณ์เป็นข้ออ้างสำหรับความเชื่อ เขากล่าวว่า “ดังนั้นมนุษย์ผู้ฉลาดควรจัดสัดส่วนความเชื่อของเขาให้สอดคล้องกับหลักฐานข้อสรุปที่มีฐานอยู่บนประสบการณ์ที่ไม่อาจผิดพลาดได้ เขาสามารถคาดคิดได้ว่าเหตุการณ์นั้นน่าเชื่อถือที่สุดและพิจารณาประสบการณ์ในอดีตของเขาในฐานะเป็นข้อพิสูจน์ที่สมบูรณ์อันหนึ่งสำหรับเหตุการณ์นั้นในอนาคต ในกรณีอื่น ๆ เขาดำเนินการด้วยความรอบคอบมากขึ้น โดยซึ่งน้ำหนักตัวอย่างที่ตรงข้ามกัน เขาพิจารณาข้างที่มีข้อสนับสนุนด้วยหลักฐานจำนวนมากกว่า กับข้างที่ทำให้เขาเกิดความสงสัยและลังเลใจแล้วในที่สุดเมื่อเขาตัดสินใจ หลักฐานก็มีได้มากกว่าสิ่งที่เราเรียกว่า ความน่าจะเป็น ทุกความน่าจะเป็นจะแสดง

^{๑๒๔} Ibid., p 110.

ถึงตัวอย่างและการสังเกตที่ตรงข้ามซึ่งมีข้างหนึ่งถูกพบว่า เหนือกว่าอีกข้างหนึ่ง และในการแสดงหลักฐานก็เทียบเคียงกับข้างที่เหนือกว่า ตัวอย่างหรือการทดลอง ๑๐๐ ตัวอย่างในข้างหนึ่ง และ ๕๐ ตัวอย่างในอีกข้างหนึ่ง ทำให้มีการคาดการณ์ที่ไม่แน่นอนเกี่ยวกับเหตุการณ์ได้ แต่ถ้ามีการทดลอง ๑๐๐ ครั้งเหมือนกันหมด และเทียบกับเพียงหนึ่งตัวอย่างที่ขัดแย้งจะทำให้เกิดระดับความเชื่อมั่นที่แข็งแกร่งกว่าอย่างสมเหตุสมผล ในทุกกรณีพวกเราควรเทียบสัดส่วนกับตัวอย่างตรงข้าม ซึ่งเป็นสถานการณ์ตรงข้ามกันและหักลบข้างที่จำนวนน้อยกว่า จากข้างที่จำนวนมากกว่าเพื่อให้รู้ถึงพลังที่แท้จริงของหลักฐานในข้างที่เหนือกว่า”^{๑๒๕}

ค. ตัวอย่างของฮูมเกี่ยวกับเหตุการณ์อันแปลกประหลาด

ตัวอย่างที่ ๑ เราไม่เชื่อเรื่องราวเช่นนี้แม้ถ้ามีคาโต้ เป็นผู้บอกเล่าแก่เราเองโดยเป็นภาษิตที่กล่าวกันในกรุงโรม แม้ในช่วงชีวิตของวีรชนผู้เป็นปราชญ์ความไม่น่าเชื่อถือของข้อเท็จจริงทำให้เรื่องราวที่เล่าขานน้ำหนักแม้เมื่อมีคนที่น่าเชื่อถือขนาดนั้นเป็นผู้เล่า^{๑๒๖} ตัวอย่างที่ฮูม ยกขึ้นมาให้เราได้คิดต่อจากที่เขายกตัวอย่างมานั้น หลักคิดของเขาบนหลักฐานความเชื่อ หากกล่าวโดยผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ จะทำให้เรื่องเล่านี้ มีน้ำหนัก และมีความสมเหตุสมผลที่ควรเชื่อ เขายกตัวอย่างมาเพื่อตั้งคำถามกับความเชื่อ กับหลักฐานตัวบุคคล การเชื่อถือหลักฐานบางอย่างก็เชื่อถือได้อย่างไม่แน่นอน แม้จะเป็นคนที่มีหลักการและสถานะที่น่าชื่นชม เป็นผู้กล่าวเล่าเพื่อให้เชื่อขึ้นมา เราควรเชื่อหรือไม่ นี่คือนี่สิ่งที่ยกตั้งข้อสังเกตกับตัวอย่างในข้อนี้

ตัวอย่างที่ ๒ เจ้าชายอินเดียผู้ทรงปฏิเสฐที่จะเชื่อเรื่องเล่าเกี่ยวกับผลของน้ำค้างที่เย็นจัดที่พระองค์ทรงฟังในครั้งแรกถือว่าใช้เหตุผลได้ถูกต้อง และเป็นธรรมดาอยู่เองที่ต้องมีคำบอกเล่าที่น่าเชื่อถือเพื่อให้เจ้าชายทรงยอมรับว่าเป็นข้อเท็จจริงเหล่านี้ที่เกิดจากสภาวะธรรมชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่เจ้าชายไม่ทรงคุ้นเคย อีกทั้งยังไม่ค่อยมีกรณีเทียบเคียงกับประสบการณ์อันสม่าเสมอที่เจ้าชายเคยมีถึงแม้ว่าเหตุการณ์ดังกล่าวจะไม่ขัดแย้งกับประสบการณ์ของเจ้าชายแต่มันก็ไม่สอดคล้องกับประสบการณ์ที่เจ้าชายทรงเคยมี”^{๑๒๗} ฮูมได้ยกตัวอย่างบนความช่างคิดของเขาต่อคำถามว่า เราควรเชื่อในประสบการณ์ของคนอื่น หรือควรเชื่อในประสบการณ์ของเราเอง แต่ทัศนคตินี้เป็นสิ่งที่เราเป็นผู้เลือกที่จะเชื่อโดยใช้หลักของผู้อื่น หรือหลักของตนเอง แต่จุดอ่อนของตัวอย่างนี้คือ ตัวของเรามีประสบการณ์กับสิ่งที่อ้างถึง แต่เรื่องเล่านั้นก็มิใช่เหตุผลที่ถูกต้อง พอเชื่อถือได้ คำถามนี้ช่างหมุนกลับไปทั่วตน และผู้ที่มีประสบการณ์อีกกรณีหนึ่ง คำตอบนี้ไม่ได้เป็นคำตอบปลายปิด แต่เปิดไว้เพื่อให้เห็นต่อว่า หากเรามีสถานการณ์เดียวกันกับเจ้าชายอินเดีย เราจะมีวิจาร์ณญาณอย่างไร กับความเชื่อนี้

^{๑๒๕} Ibid., pp 110-111.

^{๑๒๖} Ibid., p 113.

^{๑๒๗} Ibid., pp 113-114.

ทั้งต่อตนเอง และต่อคำบอกให้เชื่อ เราอาจเลือกที่จะไม่เชื่อ หรือปฏิเสธย่อมได้ หรือยอมเชื่อเพื่อให้เรื่องนี้จบต่อความสงสัยต่อตนเองเพื่อจะได้ไปหาเรื่องอื่นมาขบคิดต่อ ฮูมตั้งคำถามให้ขบคิดเสมอ

ง. การประเมินความน่าเชื่อถือของคำบอกเล่า ฮูมกล่าวสิ่งนี้เพื่อยืนยันเกี่ยวกับเหตุการณ์อัศจรรย์นั้นว่า “แต่เพื่อเพิ่มความน่าจะเป็นในการโต้แย้งคำบอกเล่าของพยาน เราจะขอสมมติว่าข้อเท็จจริงที่พวกเขายืนยัน แทนที่จะเป็นเพียงเหตุการณ์แปลกประหลาด แต่เป็นเหตุการณ์อัศจรรย์อย่างแท้จริง และสมมติว่าคำบอกเล่าในตัวของมันเองโดด ๆ ถือเป็นข้อพิสูจน์ที่สมบูรณ์อันหนึ่ง ในกรณีดังกล่าวจึงมีข้อพิสูจน์ที่แย้งข้อพิสูจน์ ฝ่ายใดแข็งแกร่งที่สุดก็น่าเชื่อถือมากกว่า แต่มันยังคงมีพลังความน่าเชื่อถือลดลงตามสัดส่วนของหลักฐานในฝ่ายตรงข้าม”^{๑๒๘} สำหรับเหตุอัศจรรย์ ทำให้นึกถึง คำกล่าวของคอนโบราณ ที่กล่าวว่า “ไม่เชื่อแต่อย่าลบหลู่ บางสถานการณ์เมื่อเราไปอยู่ตรงที่เกิดเหตุ แต่เราไม่ทราบถึงข้อเท็จจริง แต่ต้องกลมกลืนไปในเหตุการณ์และความเชื่อนั้นไปด้วย อาจเรียกได้ว่า เกิดการจําานต่อความเชื่อของกลุ่มชน เราอาจถูกจับให้ไปในกลุ่มชนที่มีความเชื่อในเหตุนี้ แต่เราไม่ได้เห็นเหตุการณ์อัศจรรย์อันใด เป็นคำถามต่อตนเองว่า จะยืนอยู่บนความเชื่อของกลุ่มคนหรือไม่เชื่อแต่ก็ยังยืนยันไปให้เชื่อเพื่อให้พ้นการดูหมิ่นจากกลุ่มชน เมื่อเราเป็นบุคคลหนึ่งเดียวความสามารถในการอาจหาญฉีกกฎของกลุ่มชนที่มีความเชื่อต่อเหตุการณ์ ไม่ว่าจะอย่างไรพลังของกลุ่มชน สามารถ กลบเกลื่อน ลบเลือนความเป็นจริงได้อย่างขาดลอย แต่การจดจำและบันทึกเหตุการณ์จริง อาจทำให้ข้อพิสูจน์ได้รับการแก้ไข ในวันที่ความเป็นจริงได้ถูกเปิดเผยต่อไป

จ. การตายแล้วฟื้น เขากล่าวว่า “เมื่อมีคน ๆ หนึ่งบอกกับข้าพเจ้าว่าเขาเห็นคนตายถูกทำให้กลับมามีชีวิตอีก ข้าพเจ้าจะพิจารณาด้วยตัวเองทันทีว่ามันน่าจะเป็นไปได้มากกว่าที่คนผู้นี้หลอก ข้าพเจ้าหรือตัวเขาเองกำลังถูกหลอกอยู่ หรืออันที่จริงแล้วสิ่งที่เขาเล่ามาเคยเกิดขึ้นจริง ข้าพเจ้าจะชั่งน้ำหนักเหตุการณ์อัศจรรย์อันหนึ่งโต้แย้งกับอีกอันหนึ่ง และจะประกาศการตัดสินใจตามฝ่ายที่มีน้ำหนักมากกว่า และข้าพเจ้าจะปฏิเสธเหตุการณ์ที่เป็นอัศจรรย์มากกว่าเสมอ ถ้าความเท็จของคำบอกเล่าเป็นอัศจรรย์มากกว่าเหตุการณ์ที่เขาเล่าแล้วจนกว่าสิ่งนี้เกิดขึ้น เขาจะไม่สามารถทำให้ฉันเชื่อหรือคิดคล้อยตามเขาได้”^{๑๒๙} ฮูมพิจารณาคำบอกเล่าว่าเป็นเรื่องเท็จอย่างแน่นอน และนั่นทำให้เขาปฏิเสธเหตุอัศจรรย์ทุกประเภท ไม่ตัดสินเหตุอัศจรรย์ว่าจริงโดยมีผู้ยืนยันมากมายเป็นผู้ตัดสิน หากมีคน ๑๐๐ คนมาบอกให้เชื่อในเรื่องของเหตุอัศจรรย์ ทั้งที่ไม่ได้เห็นด้วยตัวเอง ฮูมกล่าวว่า เราจะเชื่อถือไม่ได้ อย่างเป็นแค่เพียงคำเล่าของกลุ่มชน ไม่มีความจริงใด ที่เป็นความจริง เป็นเรื่องของเหตุอัศจรรย์เป็นเท็จตั้งแต่เริ่มเล่าถึงเหตุการณ์นั้นแล้ว

ฉ. ปราภฏการณ์ธรรมชาติ เขากล่าวว่า “สำหรับข้าพเจ้ายอมรับว่าอาจเป็นไปได้ที่จะมีเหตุการณ์ที่เรียกว่าเป็นเหตุการณ์อัศจรรย์หรือเหตุการณ์ที่ละเมิดวิถีแห่งธรรมชาติ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่

^{๑๒๘} Ibid., p 114.

^{๑๒๙} Ibid., p 116.

ได้รับการยืนยันด้วยคำบอกเล่าที่ตรงกัน ถึงแม้ว่าบางทีมันอาจเป็นไปได้ที่จะพบคำบอกเล่าเช่นนี้ในบันทึกทางประวัติศาสตร์ ดังนั้นสมมติว่า ผู้บันทึกทุกคนในทุกภาษาเห็นพ้องต้องกันว่า ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ค.ศ.๑๖๐๐ โลกตกอยู่ในความมืดเป็นเวลา ๘ วัน และสมมติด้วยว่าความเชื่อในเหตุการณ์ประหลาดนี้ยังมีน้ำหนักและยังคงถูกกล่าวถึงในหมู่ผู้คน โดยนักเดินทางทุกคนที่กลับจากดินแดนต่าง ๆ ก็นำกลับมาเล่าเป็นเสียงเดียวกัน โดยไม่มีใครกล้าขัดแย้ง หรือเบี่ยงเบนไปจากคนอื่น ๆ เลย มันจึงถือเป็นหลักฐานแทนที่จะเป็นข้อสงสัยที่นักปรัชญาในปัจจุบันควรยอมรับมันเสมือนเป็นความแน่นอนอันหนึ่ง และควรรหาสาเหตุต่าง ๆ ที่ทำให้มันเกิดขึ้น”^{๑๓๐} เป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับคำกล่าวของฮูมในเรื่องนี้ จุดนี้ทำให้การหาสาเหตุทางวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันมีความก้าวหน้ามาก การที่เราสรุปสิ่งใดแล้วเชื่อ ทำให้ความก้าวหน้าทางมนุษยชาติของมนุษย์ เติบโตหลังสู่วิถีของชนเผ่าโบราณคร่ำครึ แต่เรามีการตั้งสมมติฐานขึ้นกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แล้วทดสอบ ทดลองซ้ำมาซ้ำไปจนไปเจอคำตอบที่แน่นอน ทำให้มนุษยชาติหาทางแก้ไขปัญหาทั้งโรคภัย ปรากฏการณ์ธรรมชาติ และวิทยาศาสตร์ วิชาการต่าง ๆ ที่ทำให้กลุ่มชนก้าวเข้าสู่ทิศทางของโลกที่แท้จริง โลกที่พระหัตถ์ของพระเจ้าเอื้อมมาไม่ถึง โลกที่ไม่ได้อยู่บนรากฐานของความงมงายต่อระบบความคิด โลกของมโนคติ ได้ไกลออกจากโลกแห่งความจริงความฝันของมนุษยชาติ ในปัจจุบันได้เดินทางออกไปไกล สู่อณาจักรของปรากฏการณ์ความจริง

ข. เหตุผลที่เหตุการณ์อัศจรรย์ไม่น่าเชื่อถือ เขากล่าวดังนี้ว่า

ประการแรก ในประวัติศาสตร์ทั้งหลายไม่เคยพบว่าเหตุการณ์อัศจรรย์ใดจะได้รับการยืนยันจากพยานจำนวนมากพอและมีการรับรู้จากผัสสะดีเสียจนมีอาจสงสัยได้ มีการศึกษาและการเรียนรู้ที่ดีเพียงพอซึ่งทำให้เราแน่ใจว่าพวกเขาไม่ได้กำลังหลอกตัวเองแต่อย่างใด หรือว่าพวกเขามีความซื่อสัตย์เหนือความน่าสงสัยใด ๆ กล่าวคือ พวกเขาจะสร้างเรื่องขึ้นมาเพื่อหลอกหลวงผู้อื่น หรือเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือและมีชื่อเสียงในสายตาของมนุษย์ทั้งปวงเสียจนความน่าเชื่อถือนั้นจะเสื่อมลงอย่างมาก หากถูกตรวจสอบว่าเป็นเท็จ และในขณะที่เดียวกันการยืนยันข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่แสดงต่อหน้าสาธารณชน และในสถานที่อันเป็นที่รู้จักอย่างยี่งั้น เป็นเหตุให้เกิดการตรวจสอบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งเงื่อนไขทั้งปวงนี้ล้วนจำเป็นต่อการเกิดความมั่นใจอย่างเต็มที่ในคำบอกเล่าของมนุษย์^{๑๓๑}

ประการที่สอง ถ้าตรวจสอบอย่างเข้มงวดพวกเราอาจสังเกตเห็นธรรมชาติสำคัญอันหนึ่งของมนุษย์ที่จะลดความน่าเชื่อถือของคำบอกเล่าเกี่ยวกับเรื่องราวแปลกประหลาดลงไปอย่างมาก กล่าวคือ ความปรารถนาในความแปลกประหลาดและน่าทึ่งอันเกิดจากเหตุการณ์อัศจรรย์ เป็นอารมณ์ที่ให้ความพึงพอใจกับเรื่องราวที่ถูกเล่าซึ่งทำให้มนุษย์มีแนวโน้มที่จะเชื่อเหตุการณ์เหล่านั้น นอกจากนี้สำหรับผู้ซึ่งมิได้รู้สึกชื่นชอบเรื่องราวดังกล่าวในทันที หรือไม่เชื่อเรื่องเหตุการณ์อัศจรรย์ที่

^{๑๓๐} Ibid., pp 127-128.

^{๑๓๑} Ibid., pp 116-117.

พวกเขาได้รู้มา แต่พวกเขาก็ยังชอบที่จะเข้าร่วมรับฟัง หรือมีการเล่าขานสืบต่อกันมา อีกทั้งยังแสดงความภาคภูมิใจและยินดีในการกระตุ้นให้ผู้อื่นเกิดความรู้สึกชื่นชมยินดี^{๑๓๒}

ประการที่สาม เหตุผลที่ทำให้เกิดสมมติฐานที่แข็งแกร่งหลายรูปแบบโต้แย้ง เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์อัศจรรย์และเรื่องเหนือธรรมชาติคือส่วนใหญ่ถูกพบจำนวนมากในหมู่ชนไร้การศึกษา และชนชาติที่ป่าเถื่อน หรือถ้ามีประชากรผู้มีอารยะธรรมหนึ่งเคยให้การยอมรับเรื่องราวเหล่านี้ก็จะพบว่า ประชากรเหล่านั้นเคยรับฟังมาจากบรรพบุรุษที่ไร้การศึกษาและป่าเถื่อน ผู้ซึ่งถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับข้อห้ามและพลังอำนาจที่มีอาจจะเมิดได้ ซึ่งมักจะมากับความคิดต่าง ๆ ที่ได้รับมา เมื่อพวกเราพิจารณาประวัติศาสตร์ระยะก่อตั้งของทุกชนชาติ พวกเรามักจะชอบจินตนาการตัวเองผ่านเข้าไปในโลกใหม่ ที่ซึ่งภาพรวมของธรรมชาติไม่เป็นหนึ่งเดียวกัน และทุกองค์ประกอบแสดงบทบาทด้วยลักษณะที่ต่างจากที่เป็นในปัจจุบัน มันเป็นเรื่องที่น่าแปลกสำหรับการตรวจสอบประวัติศาสตร์อันแปลกประหลาดเหล่านี้ ผู้อ่านที่มีเหตุผลน่าจะกล่าวว่า เมื่อศึกษางานของนักประวัติศาสตร์อันมหัศจรรย์เหล่านี้แล้วจะเห็นว่าแปลกที่เหตุการณ์เหล่านี้ไม่เคยเกิดขึ้นในชีวิตของพวกเขาเลย แต่ข้าพเจ้าหวังว่ามันไม่ใช่เรื่องแปลกอันใดเลยที่มนุษย์จะพูดโกหกในทุกยุคทุกสมัย ท่านต้องเคยเห็นตัวอย่างมากมายอย่างแน่นอนเกี่ยวกับความเชื่อง่ายเกินไปดังกล่าว^{๑๓๓}

ประการที่สี่ ซึ่งจะทำความน่าเชื่อถือของเรื่องราวแปลกประหลาดลดลง ไม่มีคำบอกเล่าใดที่ไม่ถูกโต้แย้งโดยพยานหลักฐานจำนวนไม่จำกัดแม้คำบอกเล่าเหล่านั้นจะไม่เคยถูกตรวจสอบอย่างชัดเจนเลย ดังนั้นไม่เพียงแต่เหตุการณ์อัศจรรย์จะทำลายความน่าเชื่อถือของคำบอกเล่า หากแต่คำบอกเล่าก็ทำลายความน่าเชื่อถือของตัวเองด้วย ดังนั้นเหตุการณ์อัศจรรย์ทุกเหตุการณ์ที่ถูกสร้างขึ้นในศาสนาต่าง ๆ เหล่านี้ (และทุกศาสนาก็มากไปด้วยเหตุการณ์อัศจรรย์) ซึ่งเป้าหมายโดยตรงของมันคือเพื่อสร้างระบบศาสนานั้น ๆ ที่สร้างมันขึ้นมา ดังนั้น มันจึงมีพลังเหมือนกันที่จะเอาชนะระบบศาสนาอื่น ๆ ทุกศาสนา ถึงแม้จะเป็นการเอาชนะโดยอ้อมมากกว่าการล้มล้างระบบของคู่แข่ง มันจึงเป็นฐานในการก่อตั้งระบบดังกล่าว ดังนั้นเรื่องราวแปลกประหลาดทุกเรื่องของศาสนาที่ต่างกันจะถูกพิจารณาเป็นเสมือนข้อเท็จจริงที่ตรงข้ามกัน และหลักฐานของทุกเรื่องเหล่านี้ไม่ว่าจะมีน้ำหนักมากหรือน้อยก็เป็นเสมือนหลักฐานที่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน^{๑๓๔}

๓.๔.๓ เหตุอัศจรรย์สู่ความคิดทางจิตวิทยา

ก. ประวัติจิตวิทยา วิชาจิตวิทยานั้น แยกตัวออกจากวิชาปรัชญามาเป็นศาสตร์อีกแขนง ซึ่งการเริ่มต้นมาจากนักปรัชญากรีก ซึ่งศึกษาค้นคว้าทางด้านความรู้ ความจริงและธรรมชาติ

^{๑๓๒} Ibid., p 117.

^{๑๓๓} Ibid., pp 119-120.

^{๑๓๔} Ibid., pp 121-122.

ของมนุษย์ เพลโตและอริสโตเติลได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องจิตไว้ว่า “จิตของบุคคลเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนแตกต่างไปจากสัตว์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ” จึงมีการศึกษาเกี่ยวกับ จิตวิญญาณเรื่อยมาแต่ก็ยังเป็นสิ่งที่พิสูจน์ให้กระจ่างแจ้งจริงจังไม่ได้ จนกระทั่งความรู้ในวิทยาศาสตร์ ทางด้านสาขาฟิสิกส์ เคมี ชีวะ การแพทย์ และดาราศาสตร์ ได้ก้าวหน้าเฟื่องฟูไปมาก จิตวิทยาจึงได้ประกาศแยกตัวเองเป็นวิทยาศาสตร์ในปี ค.ศ. ๑๘๗๙ โดยการตั้งห้องทดลองทางจิตวิทยาขึ้นเป็นแห่งแรกที่เมือง ไลป์ซิก ประเทศเยอรมันของ วิลเฮล์ม วุนท์ (Wilhelm Wundt) วัตถุประสงค์ในการทดลองทางจิตวิทยาของวุนท์ก็เพื่อจะศึกษาค้นคว้าเรื่องจิตสำนึก ด้วยการสังเกตทดลองโดยตรงมากกว่าการใช้วิธีการนั่งคิดหาเหตุผลอย่างวิธีการทางปรัชญาที่กระทำอยู่ในขณะนั้น วุนท์ได้ให้คำจำกัดความของจิตวิทยาใหม่ ว่าเป็นศาสตร์แห่งการศึกษาประสบการณ์จิตสำนึก (Conscious Experience) นั่นคือ การตอบคำถามเกี่ยวกับการสัมผัส (Sensation) มโนภาพ (Image) และความรู้สึก (Feeling) ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร ในการค้นหาคำตอบ วุนท์ได้ผสมผสานวิธีการตรวจสอบทางจิต (Introspection) และวิธีการสังเกตในห้องทดลองเข้าด้วยกัน และเรียกวิธีการใหม่ของเขาว่า การสังเกต ทดลองด้วยตนเอง (Experimental-self-observation) วุนท์จึงได้ชื่อว่าเป็นบิดาของจิตวิทยาการทดลอง^{๑๓๕}

วิธีการสังเกต ทดลองด้วยตนเองนี้ต้องอาศัยทักษะการฝึกฝนหลายร้อยครั้งก่อนที่จะทดลองจริง เครื่องมือที่ใช้ในห้องทดลองของวุนท์จะประกอบด้วยอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น นาฬิกาจับเวลา เครื่องจดบันทึก เครื่องมือที่ใช้ในการเสนอสิ่งเร้า เครื่องมือวัดหรือบันทึกปฏิกิริยาตอบสนอง งานทดลองขั้นแรก ๆ ของวุนท์จะเกี่ยวกับ การรับสัมผัสและการรับรู้ โดยเฉพาะการมองเห็น การได้ยิน การรู้รส และกายสัมผัส ต่อมาจึงได้มีการศึกษาเรื่องช่วงเวลาในการตอบสนอง (Reaction time) ความจำ การรับรู้เวลา ความรู้สึก และหัวข้ออื่น ๆ อีกมากมาย วุนท์ได้ย้าถึงการรับข้อมูลทางปรากฏการณ์จากการสังเกตและการวัด ซึ่งเป็นการเริ่มต้นที่ดีของวิชาจิตวิทยาในการแยกตัวออกมาจากวิชาปรัชญาจนปัจจุบัน วิชาจิตวิทยาเจริญก้าวหน้ามีสาขาต่าง ๆ มากมาย^{๑๓๖}

ข. กลุ่มแนวคิดทางจิตวิทยา นักจิตวิทยาในยุคแรก ๆ ต่างมีความเห็นต่างกันออกไปในเรื่องของขอบเขตเนื้อหาของวิชา ควรมีเนื้อหาสาระอะไร ควรจะใช้ระเบียบวิธีการศึกษาอย่างไร จึงจะเหมาะสม เมื่อนักจิตวิทยาหลาย ๆ ท่าน สนับสนุนความคิดเห็นไปในทางเดียวกัน ก็ถูกเรียกเป็นกลุ่มหรือสกุลเดียวกัน การแบ่งออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ค่อนข้างชัดเจน ในระยะ ค.ศ. ๑๙๐๐-๑๙๓๐ จึงเกิดสกุลสำคัญทางจิตวิทยาถึง ๕ กลุ่มด้วยกันคือ

๑. กลุ่มโครงสร้างของจิต (Structuralism) สนใจศึกษาองค์ประกอบของจิตสำนึก คือการรับสัมผัส (Sensation) ความรู้สึก (Feeling) และมโนภาพ (Image) ซึ่งทั้งสามองค์ประกอบนี้เป็น

^{๑๓๕} มุกดา ศรียงค์, นวลศิริ เปาโรหิตย์, สิริวรรณ สารนาท, สุวิไล เรียงวัฒนสุข, นิภา แก้วศรีงาม, **จิตวิทยาทั่วไป**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๙), หน้า ๘.

^{๑๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙.

โครงสร้างของจิตสำนึก การวิจัยจะศึกษาด้วยวิธีการสังเกต-ทดลอง และรายงานประสบการณ์ทางจิตด้วยตนเอง หรือเรียกว่า อินโทรสเป็คชัน (Introspection) คือ การมองภายในนั่นเอง มีเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสต่าง ๆ ตลอดจนกระบวนการรับรู้ของมนุษย์^{๑๓๓๗}

๒. กลุ่มหน้าที่ของจิต (Functionalism) กลุ่มนี้เกิดจากนักจิตวิทยาอเมริกัน คือ วิลเลียม เจมส์, จอห์น ดิวอี้, เจมส์ แอลเจด แห่งมหาวิทยาลัยชิคาโก ไม่เห็นด้วยกับการวิเคราะห์องค์ประกอบของจิตสำนึกออกเป็นส่วนย่อย แต่กลับมีความสนใจในการทำงานของจิตสำนึก และการปรับตัวของอินทรีย์กับสิ่งแวดล้อม การศึกษาจิตวิทยาอาจใช้การมองเข้าสู่ภายในจิต การทดลอง รวมทั้งวิธีการคิดแบบปรัชญาด้วย วิลเลียม เจมส์ มีความเห็นว่า จิตทำหน้าที่ปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนไป จิตสำนึกจะทำงานเหมือนกระแสน้ำในลำธาร แต่เป็นกระแสน้ำของจินตภาพและการรับสัมผัส ขณะเดียวกับกลุ่มนี้ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีวิวัฒนาการของ ชาร์ล ดาร์วิน (Charles Darwin) ที่เชื่อว่าอินทรีย์จะมีวิวัฒนาการเพื่อการอยู่รอด สัตว์ทั้งหลายจะมีการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม นักจิตวิทยา กลุ่มหน้าที่ของจิตจะต้องศึกษาให้รู้ว่า การคิด การรับรู้ นิสัย และอารมณ์ ช่วยการปรับตัวของมนุษย์อย่างไร

๓. กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) กลุ่มนี้เกิดในปี ค.ศ.๑๙๑๔ โดยนักจิตวิทยาสัตว์ แห่งมหาวิทยาลัย จอห์น ฮอปกินส์ ชื่อ จอห์น บี วัตสัน ซึ่งไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดของกลุ่มโครงสร้างของจิต ที่ว่าวิธีการอินโทรสเป็คชันเป็นวิทยาศาสตร์ ขณะเดียวกัน กลุ่มหน้าที่ของจิตยังไม่สามารถตอบปัญหาทางจิตวิทยาได้ลึกซึ้งพอ จิตวิทยาที่แท้จริงก็คือการศึกษาพฤติกรรม ไม่ใช่ศึกษาเฉพาะจิตสำนึก วัตสันได้ปฏิเสธเรื่องจิตโดยสิ้นเชิง และรับแนวความคิดเรื่องการตอบสนองแบบมีเงื่อนไขของ อีวาน พาฟลอฟ นักสรีรวิทยาชาวรัสเซียมาอธิบายพฤติกรรมมากมาย โดยการศึกษาบันทึกพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการให้สิ่งเร้าแก่มนุษย์หรือสัตว์และสังเกตดูว่ามนุษย์หรือสัตว์มีการตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้นอย่างไร การบันทึกจะทำให้ได้หลักฐานที่เป็นวิทยาศาสตร์อย่างแท้จริง กลุ่มพฤติกรรมมีอิทธิพลต่อแนวความคิดจิตวิทยาสมัยใหม่อย่างยิ่ง นักจิตวิทยาสมัยใหม่ที่มีชื่อเสียงที่สุดในกลุ่มนี้คือ บี.เอฟ. สกินเนอร์ (ค.ศ.๑๙๗๑) ได้กล่าวไว้ว่า “สิ่งแวดล้อมเป็นกุญแจสำคัญ การเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ เราจะต้องพิจารณาว่าสิ่งแวดล้อมอะไรเกิดขึ้นต่ออินทรีย์ ก่อนและหลังการตอบสนอง พฤติกรรมจะถูกปั้นและคงทนอยู่ได้ก็ด้วยสิ่งแวดล้อมเช่นนั้นแหละ” สิ่งแวดล้อมของ สกินเนอร์ก็คือ สิ่งเร้านั่นเอง การยึดมั่นในความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้า กับการตอบสนองและเพิกเฉยต่อเรื่องความคิดและประสบการณ์ส่วนบุคคล ทำให้นักจิตวิทยาหลายท่านเห็นว่ากลุ่มนี้ขาดความรู้ในส่วนจิตสำนึกไป^{๑๓๓๘}

^{๑๓๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙.

^{๑๓๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙-๑๐.

๔. กลุ่มจิตวิทยา เกสตัลท์ (Gestalt Psychology) ภาษาเยอรมันคำว่า Gestalt (Geh-SHTALT) หมายถึง รูปร่าง รูปแบบ หรือส่วนรวมทั้งหมด แนวความคิดกลุ่มนี้เกิดจาก นักจิตวิทยาเยอรมันชื่อ แม็กซ์ เวร์ธไฮเมอร์ กล่าวว่า การแยกแยะประสบการณ์ทางจิตออกเป็น ส่วน ๆ ตามองค์ประกอบการรับรู้ และการสัมผัสหรือการวิเคราะห์พฤติกรรมออกเป็นสิ่งเร้าและการตอบสนองเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องในการศึกษาทางจิตวิทยา พฤติกรรมและประสบการณ์ทางจิตจะต้อง พิจารณาเป็นส่วนรวมแยกออกจากกันไม่ได้ การแยกออกเป็นส่วนย่อยจะทำให้ได้ความหมายไม่ สมบูรณ์ เช่นการรับรู้เสียงเพลง มีความหมายมากกว่าและแตกต่างจาก การรับรู้ตัวโน้ตที่ประกอบเป็น เพลงเหล่านั้นทีละตัว หรือการรับรู้เกี่ยวกับบ้านทั้งหลัง มีความหมายที่แตกต่างจากการรับรู้กองวัสดุที่ จะประกอบเป็นบ้านหลังนั้นทั้งหลัง เช่นกัน การรับรู้สภาพลวงตาเกี่ยวกับการเคลื่อนที่ของแสง เนื่องจากดวงไฟปิดเปิดสลับกัน ดังปรากฏเห็นได้จากแสงไฟที่วิ่งได้บนป้ายโฆษณาที่เป็นผลที่เกิดจาก การทดลองของเวร์ธไฮเมอร์ แนวคิดของกลุ่มจิตวิทยาเกสตัลท์จึงยังคงมีอิทธิพลต่อการศึกษาในเรื่อง การรับรู้และทฤษฎีบุคลิกภาพซึ่งเกสตัลท์ยืนยันว่า การเข้าใจบุคคลนั้นจะต้องไม่แยกศึกษาเฉพาะ ความคิด อารมณ์ สติปัญญา การรับรู้ หรือแรงจูงใจทีละเรื่อง แต่จะต้องศึกษาโดยส่วนรวมทั้งหมด

๕. กลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) แนวความคิดจิตวิเคราะห์ได้ก่อตั้งขึ้นจากการ พัฒนาวิธีการรักษาคนไข้ที่ได้รับความทุกข์จากความผิดปกติของจิตและประสาท โดยซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ซึ่งเป็นนายแพทย์ชาวเวียนนา ประเทศออสเตรีย ได้อธิบายว่า บุคลิกภาพ ของบุคคลพัฒนาจากแรงจูงใจไร้สำนึก และความผิดปกติของบุคลิกภาพเนื่องมาจากการเก็บกดในวัย เด็ก ฟรอยด์ได้เสนอวิธีบำบัดรักษาทางจิตเรียกว่า จิตวิเคราะห์ และพบว่าจิตมนุษย์เหมือนก้อน น้ำแข็ง ส่วนที่ปรากฏและรู้สึกได้มีเพียงส่วนน้อยที่ลอยอยู่เหนือน้ำ แต่ส่วนที่กว้างใหญ่คือส่วนจมอยู่ ใต้น้ำเป็นส่วนที่อยู่ใต้สำนึก เป็นแหล่งของความคิด แรงกระตุ้น และความปรารถนาที่ซ่อนเร้นแม้แต่ เจ้าตัวก็ไม่สามารถรู้ได้ ทว่ามีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของบุคคลนั้น ฟรอยด์อธิบายว่า สิ่งที่อยู่ใน จิตส่วนที่ไร้สำนึกนี้มักจะได้แก่ ความปรารถนา แรงขับทางเพศ และความก้าวร้าว เมื่อถูกเก็บกดจะ ปรากฏออกมาในรูปแบบของความฝัน ความขัดแย้งใจ และการพูดพลั้งปาก ถึงแม้ว่าอิทธิพลของ แนวจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ลดลงแต่ก็มีจิตวิเคราะห์แนวใหม่เกิดขึ้น เรียกว่า Neo-Freudian โดยปรับ แนวคิดดั้งเดิมของฟรอยด์ จากแรงผลักดันทางเพศไปสู่แรงผลักดันทางสังคมและความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล^{๑๓๙}

๖. กลุ่มมนุษยนิยม (Humanistic Psychology) แนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดเพิ่ง เกิดขึ้นในต้นศตวรรษที่ ๒๐ บางทีเรียกกันว่าเป็นพลังที่ ๓ (พลังที่ ๑ และ ๒ คือ จิตวิเคราะห์และ พฤติกรรมนิยม) กลุ่มนี้ปฏิเสธความคิดของฟรอยด์ที่ว่า บุคลิกภาพถูกกำหนดจากจิตไร้สำนึกและ ปฏิเสธแนวคิดของกลุ่มพฤติกรรมนิยมที่ว่า คนเราถูกควบคุมจากสิ่งแวดล้อม ผู้นำในกลุ่มนี้คือ คาร์ล

^{๑๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

โรเจอร์ กับ อับบราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) และคณะมนุษยนิยม จะเน้นในเสรีภาพและความสามารถในการตัดสินใจเลือกวิถีการดำเนินชีวิต มีความเห็นว่าปัจจุบันสำคัญที่สุด แต่อดีตก็ส่งผลกระทบต่อบุคลิกภาพเช่นกัน และเน้นให้นักจิตวิทยาคำนึงถึงความสำคัญของความต้องการความรัก ความมีศักดิ์ศรีในตน การมีความคิดสร้างสรรค์ และที่สำคัญที่สุด มนุษย์มีความต้องการเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ (Self-actualization) เป็นความต้องการที่จะพัฒนาตนเองให้ถึงขีดสูงสุด กลุ่มมนุษยนิยมรวบรวมข้อมูลและเหตุการณ์ที่ส่งเสริมแนวความคิดของตน แต่ให้ความสนใจน้อยมากต่อวิธีการวิทยาศาสตร์เนื่องจากต้องแก้ปัญหาของคนมากกว่าที่มุ่งค้นคว้าวิจัยกับสัตว์ และหันไปให้ความสนใจกับความรู้อีกคิดและอัตตาของคนแทน

๗. กลุ่มจิตวิทยาคอกนิทิฟ (Cognitive Psychology) จิตวิทยากลุ่มนี้เพิ่งเกิดขึ้นเร็ว ๆ นี้ และแผ่ขยายอย่างรวดเร็ว กลุ่มนี้สนใจศึกษาทางปัญญา การคิด การใช้ภาษา การแก้ปัญหา จิตสำนึก ความคิดสร้างสรรค์ และกระบวนการภายในจิตอื่น ๆ ซึ่งบางเรื่องได้ถูกละทิ้งมานานตั้งแต่เกิดกลุ่มพฤติกรรมนิยมขึ้นมา จิตวิทยากลับมาสนใจจิตสำนึกอีกครั้ง กลุ่มทางจิตวิทยาได้สลายตัวไปมีการรวมความคิดเข้าด้วยกันกลายมาเป็นพวก เอกเคล็กติก (Eclectic) คือผสมผสานหลายแนวความคิดเข้าด้วยกัน แม้แต่พวกพฤติกรรมนิยมขนานแท้ก็ยินยอมรับแนวคิดพวกคอกนิทิฟ เข้ามาแล้วเรียกว่า จิตวิทยาพฤติกรรมนิยมทางพุทธิปัญญา (Cognitive) Behaviorism) แต่ยังมีติดเรื่อง การวางเงื่อนไข การเรียนรู้ และผลกระทบของสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกันก็รวมความสนใจเรื่องมโนภาพ ความคาดหวังและการรับรู้ เข้ามาในการอธิบายพฤติกรรมมนุษย์^{๑๔๐}

๓.๔.๔ สรุปเหตุการณ์อัศจรรย์

เหตุอัศจรรย์ เป็นเหตุที่เกิดเหนือธรรมชาติ หากมองทางศาสนาเราจะอธิบายเป็นเรื่องประสบการณ์ทางศาสนา (Religious Experience) เป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ ในทุกศาสนาจะมีผู้อ้างตัวว่าเป็น ผู้ที่มีประสบการณ์ทางศาสนา (Mystics)^{๑๔๑} ซึ่งผู้ที่อ้างตัวว่าเป็น ผู้ศรัทธาพระเจ้า เป็นผู้พบเหตุอัศจรรย์ และอธิบายการเกิดอัศจรรย์ที่ได้พบเจอให้กับศาสนิกชน เป็นทั้งคำบอกเล่าและเป็นทั้งคำอธิบายผ่านบทความและหนังสือโบราณ ผู้ศรัทธานี้กล่าวคือ ทุกศาสนามีประสบการณ์ทางศาสนาแบบเดียวกัน แต่อธิบายประสบการณ์นั้นแตกต่างกันออกไปตามศาสนาที่ตนเองนับถืออยู่ ประสบการณ์นั้นอธิบายแตกต่างกันไปตามความเชื่อของแต่ละศาสนา อย่างความเชื่อเรื่อง พระเจ้า ผู้มีประสบการณ์ของตน ซึ่งจริงแล้วไม่เกี่ยวกับพระเจ้าเลย แต่เชื่อว่าเป็นการเอาตัวเองไปใกล้ชิดกับพระเจ้า กล่าวคือ ประดิษฐ์ “พระเจ้า” ขึ้นมาตามศาสนาที่นับถือ ตัวอย่างเช่น ประสบการณ์ใน

^{๑๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒.

^{๑๔๑} พินิจ รัตนกุล, *รวมบทความทางศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖), หน้า ๒๙๓.

ศาสนาคริสต์ที่เรียกว่า “การไปรวมกับพระเจ้า” ไม่ใช่สิ่งเดียวกับประสบการณ์ที่เรียกว่า “การบรรลุนิพพาน” ในพุทธศาสนา แม้ว่าจะมีลักษณะบางอย่างคล้ายคลึงกัน เช่นเป็นประสบการณ์ที่บรรยายออกมาเป็นคำพูดไม่ได้เป็นต้น^{๑๔๒}

เบอร์ทรินด์ รัสเซล ตอบว่า “ประสบการณ์ศาสนาเป็นเรื่องของความรู้สึกส่วนตัวไม่ให้ความรู้อะไรแก่ผู้มีประสบการณ์” เพราะลักษณะสำคัญของประสบการณ์ศาสนาคืออารมณ์ความรู้สึกที่รุนแรง ความรู้สึกอย่างเดี่ยวย่อมไม่อาจพิสูจน์ได้ว่ามีสิ่งที่เราารู้สึกมีจริง พรอยด์ เคยชี้ให้เราเห็นว่าศาสนาเป็นเรื่องของมายา เป็นสิ่งที่คนสร้างขึ้นมาเพื่อปลอบใจตัวเอง หากเป็นจริง ประสบการณ์ศาสนาก็เป็นเรื่องของการหลอกลวง ผู้ศรัทธาต่อพระเจ้าอาจจะสร้างประสบการณ์ขึ้นมาเพื่อสนับสนุนความเชื่อของตนเช่นผู้ที่เชื่อในพระเจ้าอาจจะสร้างพระเจ้าขึ้นมา และทักท้วงว่าตัวเองมองเห็นพระเจ้าได้ นี่เป็นสิ่งที่จิตวิทยาประจำวันชี้ให้เห็นว่าเป็นไปได้ เป็นแบบที่นักจิตวิทยาเรียกว่า Auto Suggestion (การแนะนำใจตนเอง) ความเชื่อของศาสนาที่เราแอบถืออาจเข้าฝั่งจิตใต้สำนึกของเราวันละเล็กน้อย ทำไมในประสบการณ์ศาสนาของชาวโรมันคาทอลิกพวกเขาจึงมองเห็นแม่พระและพวกนักบุญทั้งหลาย แต่ชาวโปแตสแตนท์จะไม่มีประสบการณ์เช่นนั้น^{๑๔๓}

เราอาจแย้งได้ว่า การที่คนจำนวนมากมีประสบการณ์คล้ายกัน มิได้แสดงให้เห็นว่าประสบการณ์นั้นจะเป็นประสบการณ์ที่แท้จริง การที่คนแก้คนในสิบคนมองเห็นน้ำบนถนนเวลาแดดจัด ไม่จำเป็นจะต้องหมายความว่าบนท้องถนนนั้นมีน้ำอยู่จริง ๆ เพราะภาพที่เห็นอาจเป็นภาพลวงตาได้ ดังนั้นการที่คนจำนวนมากมองเห็นปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “ภาพลวงตา” จึงไม่ได้แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่มองเห็นนั้นมีจริง ดังนั้นการที่จะอ้างเอาจำนวนคนมาสนับสนุนจึงเป็นสิ่งที่ฟังไม่ขึ้น^{๑๔๔}

เราพบว่า จากการศึกษาประวัติของนักบุญต่าง ๆ พบว่า ชีวิตของผู้ที่มีประสบการณ์ศาสนาเป็นชีวิตที่มีแต่ความไม่เห็นแก่ตัว เป็นชีวิตของการทำงานเพื่อชาวโลกและมีพลังใจเข้มแข็งในการทำความดี การเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยของผู้ศรัทธาพระเจ้า เป็นสิ่งที่น่าประหลาดมาก คล้ายกับพระอรหันต์ในพุทธศาสนา เป็นบุคคลที่อยู่เหนือความดีความชั่ว กล่าวคือไม่ต้องเป็นกังวลเรื่องความดีความชั่ว เพราะจะไม่มีวันทำความชั่วเลย ในตัวของผู้นั้นมีแต่ความดีอย่างเดียวเท่านั้น^{๑๔๕}

^{๑๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙๗.

^{๑๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙๘.

^{๑๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๙๙.

^{๑๔๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๒.

บทที่ ๔

วิพากษ์มโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม

๔.๑ วิพากษ์มโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม

โดยรวมแล้วคำว่า ศาสนา และมโนทัศน์ มีความเกี่ยวข้องรวมกันเป็นแนวคิด เราไม่ได้ทราบอย่างชัดเจนว่าจริงแล้วแนวคิด มีความเหมาะสมต่อสถานการณ์ปัจจุบันเป็นที่ตั้ง หรือเราสร้างความหมาย เพื่อให้กระทบต่อมโนทัศน์ ให้เกิดความเข้าใจเป็นไปในทางเดียวกันของความหมายโดยรวม เพียงพอที่จะเข้าใจได้ง่ายต่อความหมายของคำว่าศาสนา การเข้าใจศาสนาเราจะเกิดความรู้ต่อศาสนาโดยการเกิดมโนทัศน์ อาจเป็นการเกิดเฉพาะบุคคล เมื่อมีการคิดและการได้เริ่มการกระจายแนวคิดออกไป โดยหาทางแก้ปัญหาว่า ขอบเขตของนิยาม นั้นต้องมีการกำหนดให้การเข้าใจต่อศาสนานั้นเป็นอย่างไร ศาสนาตามที่ราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายอย่างชัดเจนไว้ นั่นคือ ศาสนา หมายถึง ลัทธิความเชื่อของมนุษย์อันมีหลัก คือแสดงการกำเนิดและสิ้นสุดของโลกเป็นต้น อันเป็นไปในฝ่ายปรมาตม์ประการหนึ่ง แสดงหลักธรรมเกี่ยวกับบุญบาปอันเป็นไปในฝ่ายศีลธรรมประการหนึ่ง พร้อมทั้งลัทธิพิธีที่กระทำตามความเห็นหรือตามคำสั่งสอนในความเชื่อถือนั้น ๆ^๑ ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าศาสนาหลัก^๒ มีองค์ประกอบ อยู่ ๓ ข้อ ที่มีความเหมือนกันในการเป็นศาสนา

ก) ศาสนาหลักมีการอธิบายถึงการกำเนิดโลกและการสิ้นสุดของโลก ศาสนาหลักของโลก อาทิ ศาสนาคริสต์ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลามและศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู ศาสนาหลักทั้ง ๔ มีการอธิบายถึงการกำเนิดโลกตามแต่ละศาสนา หากเราแยกโดยใช้ทวีปในการเน้นถึงศาสนาหลัก จะเห็นว่า ผู้นับถือศาสนาคริสต์เป็นชนชาติยุโรปหรือ ชนชาติตะวันตกและชนชาติอเมริกัน ผู้นับถือศาสนาพุทธเป็นชนชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นชนชาติอาหรับ และผู้นับถือศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู เป็นชนชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ศาสนามีผลต่อความเชื่อตามแต่ละทวีปและเชื้อชาติ การอาศัยอยู่ในพื้นที่ซึ่งมีความแตกต่างกัน เช่น ภูมิภาค ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ศิลปะวัฒนธรรม ประเพณี มีอิทธิพลต่อคติความเชื่อที่มีต่อรูปแบบของการนับถือ

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๔ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, (กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖, หน้า ๑๑๔๒).

^๒ ศาสนาหลัก หมายถึง ๔ ศาสนา อันได้แก่ ๑.ศาสนาคริสต์ ๒.ศาสนาพุทธ ๓.ศาสนาอิสลาม ๔.ศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู

ศาสนามีการเชื่อมโยงต่อการอธิบายถึงการกำเนิดโลกและการสิ้นสุดของโลก ล้วนเชื่อมโยงต่อศาสนา มีผลต่อการอธิบายการกำเนิดโลกและการสิ้นสุดของโลกตามสภาพของแต่ละชนชาติกำเนิด เรากำเนิดมาได้รับทัศนคติและความเชื่อที่มีต่อโลกตามแต่สถานภาพและภูมิลำเนาแห่งชาติพันธุ์ของการกำเนิด ทัศนคติต่อศาสนาจึงมีความโน้มเอียงเพื่อเข้าสู่ศาสนาที่เป็นไปตามท้องถิ่นชาติพันธุ์และวัฒนธรรม

ข) ศาสนาหลักมีการอธิบายถึงบุญและบาป ศาสนาหลักแต่ละศาสนามีวิธีการอธิบายถึงบุญและบาป ถือเป็นจุดประสงค์หลักของศาสนาหลักของโลกคำว่าบาป หมายถึง ความชั่วร้าย (Evil)^๓ คำว่าบุญ หมายถึง ความดี^๔ โดยนัยแล้วคำว่า บุญ และ บาป ในแนวคิดของศาสนาหลักของโลกมีความหมายใกล้เคียงกัน แต่การอธิบายโดยรวมแล้วถือว่าเป็นไปตามแต่แนวทางของแต่ละศาสนาหลัก แต่เป็นที่น่าสังเกต ถึงศาสนาคริสต์และอิสลาม ด้วยการอธิบายเรื่องบุญ เกิดจากการเชื่อฟังพระเจ้า^๕ ต่างจากศาสนาพุทธซึ่งเน้นถึงสภาวะจิตใจที่ปลอดโปร่ง เนื่องจากมีจิตใจที่บริสุทธิ์ และศาสนาพราหมณ์ ฮินดู เน้นถึงภาวะของความสดชื่น ละเว่นกามและความโกรธ บุญได้มาจากการทำพิธีกรรม ดังนั้น ทุกศาสนามีแนวทางการอธิบายโดยจุดประสงค์ มีเป็นไปในทางเดียวกันแต่แตกต่างกันบนวิถีทางวัฒนธรรมและสังคม แนวทางการกระทำความดีและเว้นความชั่วจึงเป็นหัวใจของการบรรลุวัตถุประสงค์ของบุคคล หรือศาสนาหลัก และการกระทำที่ขัดกับแนวทางเพื่อการบรรลุเป้าหมายของบุคคล นับได้ว่าขัดกับหลักสอน จึงเรียกได้ว่า เป็นบาป เป็นความชั่วร้าย ศาสนาหลักจึงมีแนวทางและวิธีการกระทำเพื่อให้พ้นจากบาปและความชั่วร้ายในทุกกรณี การปฏิบัติบุญในทางศาสนาหลัก เป็นการกระทำเพื่อบรรลุจุดหมายหมายของทุกศาสนาหลัก เพราะทุกศาสนาหลักต่างเชื่อว่าการทำความดีนั้น ส่งผลบุญให้ได้ไปกำเนิดบนสวรรค์ การทำบาปเป็นการส่งผลให้ลงไปเกิดในนรก แต่กลวิธีแนวคิดของแต่ละศาสนาหลักมีวิธีการดำเนินไปตามหลักของแต่ละศาสนาหลักนั้น ๆ

ค) ศาสนาหลักมีการอธิบายถึงศีลธรรมและจริยธรรม เป็นการเชื่อมโยงจากบุญและบาป ศีลธรรมและจริยธรรมเป็นคำตอบของผู้ที่นับถือศาสนาหลัก เหล่านั้น ว่าผลของการทำบุญและการทำบาปนั้น หากไม่มีศีลธรรมประกอบด้วยจริยธรรม ตามหลักศาสนานั้น ที่ได้กำหนดถึงความประพฤติดีที่ชอบอันประกอบด้วยปฏิบัติโดยมีศีลธรรม ปฏิบัติชอบด้วยจริยธรรมประกอบ จะน้อมนำสิ่งที่ดีเข้ามาสู่ชีวิต ซึ่งเรียกได้ว่า บุญ หากประกอบชีวิตและปฏิบัติด้วยความไม่ชอบด้วยศีลธรรมและจริยธรรม ความบาปและความไม่ดีจะเข้ามาสู่ชีวิต ไม่มีความสุข และหนทางเพื่อบรรลุจุดหมายของ

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยูร ธรรมปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๓๘๗.

^๔ หน้าเดียวกัน.

^๕ วิโรจ นาถชาติ, **ศาสนาเปรียบเทียบ**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗), หน้า ๑๑๐.

ทุกชีวิตนั่นคือ การขึ้นสู่สวรรค์จะไม่มีทางได้ไป หนทางสู่ขุมนรกจะเปิดขึ้น และเข้าไปสู่นรก ศีลธรรม เป็นองค์ประกอบแรกของการประพฤติปฏิบัติดี เป็นคำตอบที่ทุกศาสนา ต้องมีหลักแนวปฏิบัติเพื่อให้ เกิดความผาสุกต่อสังคม ต่อศาสนา และต่อมนุษยโลก

ผู้วิจัย มองเห็นภาพของการรวมวัตถุประสงค์ของศาสนา หลักสำคัญนั้น ความหมายของ ศาสนา มีองค์ประกอบ อยู่ ๓ ข้อ ดังที่ผู้วิจัยได้แสดงรายละเอียดเปรียบเทียบศาสนาหลัก ๓ ข้อหลัก นี้ ถือได้ว่าเป็นหัวใจของศาสนา ฮูม มีมุมมองต่อศาสนา บนวัตถุประสงค์ ๓ ข้อนี้ ในหนังสือของเขา บทสนทนาว่าด้วยศาสนา ที่ตีพิมพ์ในปี ๑๗๗๙ นั้น ได้มีบทความที่มุ่งเน้นในข้อแรกและข้อที่สอง ข้อแรก ได้โต้แย้งถึงการอธิบายเกี่ยวกับ วิธีทางสร้างโลกและมนุษย์ของพระเจ้า ซึ่งเขาได้ยกตัวอย่าง ของ ผู้สร้าง เป็นนักร้องแบบ หรือเป็นผู้วิเศษ ที่เนรมิตสร้างสรรค์โลกและสร้างมนุษย์ได้อย่างมหัศจรรย์ เขาใช้หัวข้อว่า ข้อถกเถียงจากการออกแบบ (Argument from Design)^๖ ซึ่งข้อถกเถียงนี้ เกิดขึ้นจาก เซนส์โทมัส อควีนาส กับปัญญาวิถี^๗ วิธีที่ห้า พระเป็นเจ้า นักออกแบบที่ยิ่งใหญ่ และเขาได้ โต้แย้งบนคำกล่าวแห่งฐานวิธีของอควีนาสอันกล่าวว่า พระเป็นเจ้า ผู้ทรงเป็นนักร้องแบบสุด มหัศจรรย์ เขาโต้แย้งเรื่องของผู้ออกแบบนี้ไว้อย่างน่าฟัง ต่อมาในข้อที่สอง ฮูม ได้กล่าวถึงปัญหาของ บาบและความชั่วร้าย ด้วยปัญหาของบาบกำเนิด ตามมาด้วยความชั่วร้ายคือภัยพิบัติ แผ่นดินไหว ฟ้าผ่า น้ำท่วม ภูเขาไฟระเบิด การเกิดหายนะจากภัยธรรมชาติ นั้นเป็นสิ่งที่พระเจ้าควบคุม หรือเป็น เพราะกฎของธรรมชาติ ปัญหานี้ก็ได้ถูกนำไปสู่เรื่องคำตอบทางศีลธรรมและจริยธรรม และถ้าไม่ กล่าวถึงเหตุการณ์อัศจรรย์ของฮูม ก็จะเป็นการขาดอรรถรส ของการศึกษาวิจัยในเรื่องมนต์ศันทาง ศาสนาของเดวิด ฮูม

๔.๑.๑ ข้อโต้แย้งจากการออกแบบของพระเจ้า

พระเจ้าเป็นผู้ออกแบบที่ยิ่งใหญ่ตามปัญญาวิถีของอควีนาสแต่ฮูมมองพระเจ้าเป็น ผู้ออกแบบที่ยิ่งใหญ่หรือไม่คำกล่าวที่เขาพูดถึงเสมอคือความรู้ที่เกิดก่อนประสบการณ์ (A priori) และ ความรู้ที่เกิดภายหลังจากการมีประสบการณ์ (A posteriori)^๘ เราไม่ได้มีประสบการณ์ในวันที่พระเจ้า

^๖ ข้อถกเถียงจากการออกแบบ (Argument from Design) หมายถึง ความเชื่อที่ว่าสิ่งต่าง ๆ บนโลก ใบนีมีวัตถุประสงค์ในการเกิดขึ้นมาทั้งสิ้น เป็นความเชื่อที่ปรากฏทั่วโลก มาตั้งแต่สมัยโบราณ

^๗ ปัญญาวิถี คือ การให้เหตุผล ๕ ประการ เกี่ยวกับการดำรงอยู่ของพระเจ้า (ประสบการณ์ทางศาสนา) วิธีทั้งห้า ได้แก่ วิธีที่หนึ่ง พระเป็นเจ้า องค์ปฐมกร (God, the Prime Mover/the Unmoved Mover) วิธีที่สอง พระเจ้าเป็นองค์ปฐมเหตุ (God, the First Cause) วิธีที่สาม พระเป็นเจ้า สัตที่จำเป็น (God, the Necessary Being) วิธีที่สี่ พระเป็นเจ้า สัตสัมบูรณ์ (God, the Absolute Being) วิธีที่ห้า พระเป็นเจ้า นักออกแบบที่ยิ่งใหญ่ (God, the Grand Designer)

^๘ ชัยวัฒน์ อุตพัฒนา, ญาณวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑๒.

สร้างโลก นั่นคือความรู้ที่เกิดก่อนประสบการณ์ เราจะมีความสามารถในการตอบคำถามนี้ได้อย่างไร ในเมื่อเป็นเรื่องเกินกว่าประสบการณ์ของมนุษย์ แต่เป็นประสบการณ์ของพระเจ้าเท่านั้น เรามีความรู้ที่เกิดจากหลังประสบการณ์ในการสร้างโลกของพระเจ้า เราารู้เพียงว่าโลกนี้ได้เกิดขึ้น มีเราเป็นมนุษย์ที่อาศัยบนโลก นี่คือการรับรู้กับประสบการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นต่อประสบการณ์ของการใช้ชีวิตบนโลก สำหรับผู้วิจัย ซึ่งมีคำถามเช่นกันว่า หากเรามีประสบการณ์กับพระเจ้า ได้พบ ได้พูดคุยและได้สัมผัส พระองค์ทรงพาเราไปมีประสบการณ์ต่อการสร้างโลก พาไปดูสวรรค์ พาไปดูนรก และตอบคำถามทุกอย่างที่เราสงสัย มีเพียงแค่เราได้เห็นได้สัมผัสคนเดียว ถึงแม้ว่าเราจะมีประสบการณ์โดยตรงกับพระเจ้า ไม่ได้หมายความว่าเราจะสามารถเผยแพร่ประสบการณ์ตรงที่เรามีให้กับมนุษย์โลก คนอื่น ๆ ได้เหมือนกับที่เราได้ประสบการณ์โดยตรง หากเราเผยแพร่เหมือนกับว่าเราได้เข้าไปใกล้เส้นบาง ๆ ที่เรียกว่า เพอฝัน การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงก็ไม่อาจให้คำตอบที่ชัดเจน ถูกต้องได้

ก.ทำไมเดวิด ฮูม โต้แย้งการออกแบบของพระเจ้า (Argument from Design)

๑. ปัญหาคือโลกและมนุษย์เกิดขึ้นมาได้อย่างไร อย่างที่เราได้เห็นมีการถกเถียงระหว่างปรัชญา ศาสนาและวิทยาศาสตร์ โต้แย้งต่อการตั้งคำถามที่ว่า โลกนี้อาจมีผู้สร้างที่ทรงสติปัญญามีการโต้แย้งทางฝ่ายปรัชญา และมีการสนับสนุนโดยฝ่ายเทววิทยาและศาสนามีความน่าสนใจที่จะพิจารณาถึงข้อคิดเห็นและทัศนคติที่มีต่อปัญหาของผู้ออกแบบผู้ยิ่งใหญ่เป็นอย่างไร

๑.๑ กลุ่มที่เสนอการออกแบบของพระเจ้า

๑) เพลโต แบ่งโลกเป็น ๒ ประเภท นั่นคือ โลกของประสาทสัมผัส และโลกของแบบ จากข้อเสนอของเพลโตในเรื่องโลกของแบบ ได้สร้างภาวะของโลกที่สมบูรณ์ ซึ่งอยู่ภายใต้ “แบบ” สัมผัสไม่ได้ แต่รับรู้ได้ด้วยนามธรรมที่จับต้องไม่ได้ แต่รู้ว่ามียู่จริง เป็นการสร้างความเสมือนในแง่ของศาสนาขึ้นมาได้ในรูปแบบหนึ่ง

๒) เซนส์ออกัสติน ใช้ปรัชญาของเพลโตอธิบายศาสนาคริสต์ โดยหลักของเพลโตนั้น ขัดแย้งกับหลักศาสนาคริสต์แต่เขาสามารถนำมาผสมผสานกันได้ ในเริ่มแรกที่มีความเชื่อทางศาสนา สั่นคลอน ท่านออกัสตินจึงต้องอธิบายความในเรื่องของพระเจ้า โดยใช้หลักความเชื่อและความศรัทธา เพื่อเป็นบันไดไปสู่การไถ่บาป การเดินทางไปสู่เมืองของพระเจ้าซึ่งหลุดพ้นจากความทุกข์และความชั่วร้าย

๓) เซนส์ไอควินัส เขายืนยันความมีอยู่ของพระเจ้า ด้วยหลักการต่อเนื่องมาจากเซนส์ออกัสติน ซึ่งเขาได้ยืนยันต่อการพิจารณาวัตถุภายนอก ต้องรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส นั่นจึงยืนยันว่า พระเจ้าเป็นสาเหตุ เป็นผู้สร้างสรรพสิ่งต่าง ๆ บนโลกใบนี้รวมถึงมนุษย์ด้วย ซึ่งเขาได้อ้างถึงหลักปัญจวิถีสี่ ๕ เพื่อยืนยันสมมติฐาน ไม่อาจจะเรียกได้ว่าอุปมาหรือแยกแยะถึงสาเหตุความมีอยู่ แต่อธิบายโดยใช้หลักของปัญจวิถีสี่ อธิบายความมีอยู่ของพระเจ้าได้อย่างเป็นระบบ

๔) วิลเลียม พาเลย์ เขาได้กล่าวถึงข้ออุปมา ระหว่างนาฬิกาบนเกาะที่ไม่มีใครอาศัยอยู่ นาฬิกานี้ต้องเป็นผลงานของผู้สร้างที่ทรงสติปัญญา ไม่ใช่เรื่องบังเอิญ เปรียบกับ เอกภพนี้ฉันนั้น เพราะเอกภพเป็นจักรกลอันมหาศาล ไม่สามารถนำไปเปรียบเทียบกับนาฬิกา สรุปว่า เอกภพนี้เป็น การสร้างสรรค์ของจิตที่มีปัญญาสูงสุด ซึ่งจิตนั้นคือพระเจ้า

ดังนั้น ข้อสรุปของกลุ่มเสนอแนวคิดการออกแบบของพระเจ้า มีความน่าเชื่อถือโดย หลักการเบื้องต้นเพราะการยืนยันตรงที่ข้อเสนอ แสดงออกโดยมีฐานอันหนาแน่นการยืนยันที่มี รากฐานบนความคิดของเพลโตเป็นความเชื่อที่ลบล้างได้ยาก เพราะความสมบูรณ์แบบนั้นมีอยู่จริงใน โลกที่อยู่ใมนโนคติไม่เว้นแม้กระทั่งเรื่องของนรก สวรรค์ และเหตุอัศจรรย์

๑.๒ กลุ่มที่โต้แย้งการออกแบบของพระเจ้า

๑) โทมัส ฮอบส์ เขาโต้แย้งว่า พระเจ้าไม่ได้เป็นสาเหตุแรก ของสิ่งต่าง ๆ ตาม สาเหตุแห่งปรากฏการณ์ทั้งหลาย สาเหตุแรกไม่ได้เป็นความเคลื่อนไหวหรือการเคลื่อนที่ ไม่มีใคร สามารถอธิบายได้ว่าความเคลื่อนไหวมีสาเหตุมาจากอะไร เขาไม่ได้ปฏิเสธในทีเดียวว่าไม่มีอยู่ เป็น เรื่องของเทววิทยาที่จะเป็นผู้หาคำตอบในเรื่องนี้

๒) เบเนดิกต์ สปิโนซ่า เป็นคนแรกที่มีแนวคิดเรื่องของพระเจ้าตามแนวทางปรัชญา ของตนเอง ไม่ได้นำหลักการของศาสนาเป็นหลัก เขาถือว่าพระเจ้าและโลกเป็นสิ่งเดียวกัน ชัดกับหลัก เชื่อทางศาสนาคริสต์ซึ่ง แยกโลกและพระเจ้าออกจากกัน ในแง่ผู้สร้างเขากล่าวว่า พระเจ้าไม่ได้สร้าง สิ่งต่าง ๆ นอกตัวของพระองค์ แต่พระองค์อยู่ในโลกที่เป็นสารัตถะ ของทุกสิ่งในโลก ไม่มีความ แตกต่างระหว่างสาเหตุและผล พระเจ้าอยู่ในโลก และโลกอยู่ในพระเจ้า

ดังนั้น ข้อโต้แย้ง ยังไม่เกิดการตีความมากเท่าใด การปฏิเสธไม่ได้ยืนยันเหตุผลของ การปฏิเสธที่ชัดเจน เป็นการแสดงแนวคิดที่ค่อนข้างไม่แน่นอนและไม่อาจแน่ใจได้ว่า มีอยู่หรือไม่มีอยู่ หรือหากไม่ยืนยันไปในทิศทางเดียวกันกับสังคม การยืนยันใช้เหตุผลที่แตกต่างออกไปเพื่อระบु ความคิดทางปรัชญาให้ยืนอยู่บนฐานความคิดทางปรัชญาของตนเอง ก็เป็นข้อโต้แย้งที่มีเหตุผลเพื่อ แสดงจุดยืนทางแนวคิดเท่านั้น

๒. การอุปมาของเดวิด ฮูมมีเหตุผลที่ควรคล้อยตามอย่างไร การตั้งข้อสงสัยของเขาในข้อ โต้แย้งจากการออกแบบ (Argument of Design) มีการเสนอความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ซึ่งฐาน ของการอุปมาของฮูม เป็นการตั้งคำถามต่อความคิดของ พาเลย์ (Paley) เขาใช้อุปมาเปรียบเทียบ ระหว่างนาฬิกาและทะเลทราย พาเลย์มองว่าจักรวาลและโลกธรรมชาติมีความเป็นระเบียบของ รูปแบบ อาทิ ฤดูกาลที่แน่นอน การเติบโตของพืช ระบบที่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยเช่นนี้มี ลักษณะคล้ายคลึงกับสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เปรียบเหมือนกับนาฬิกา มีการทำงานที่เป็นระบบระเบียบ มีกลไกในการทำงานอย่างซับซ้อน มีความสามารถในการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องพร้อมเพรียงมี เป้าหมายที่ดำเนินไปเพื่อระบुเวลาที่แน่นอนสิ่งนี้สร้างโดยสติปัญญาของมนุษย์ และสิ่งประดิษฐ์ของ

มนุษย์มีความคล้ายคลึงกับสิ่งที่พบในโลกของธรรมชาติ เราจึงสามารถจะอนุมานได้ว่าสาเหตุที่ก่อให้เกิดผลงานเหล่านี้มีลักษณะและความคล้ายคลึงกัน ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในโลกธรรมชาติต้องมีผู้มีสติปัญญาเป็นผู้ออกแบบสร้างสรรค์ขึ้นนั่นคือ “พระเจ้า” ช่างทำนาฬิกาต้องมีลักษณะคล้ายผู้สร้างที่มีสาเหตุ นั่นคือ “พระเจ้า” ฮูมจึงนำการอนุมานของพาลีย์มาเปรียบเทียบให้เห็นว่าเป็นลักษณะของการเปรียบเทียบที่ไม่เหมาะสมกัน (Weak Analogy)^๙

๒.๑ ตัวอย่างอุปมา (Weak Analogy) ของเดวิด ฮูม เขากล่าวว่า ก้อนหินกลิ้งตก ไฟเกิดการเผาไหม้ พื้นดินย่อมมีความแข็ง เราได้สังเกตสิ่งเหล่านี้เป็นพันครั้งถึงหลายพันครั้งและเมื่อตัวอย่างใหม่ของธรรมชาติใหม่ ๆ ปรากฏ เราสรุปโดยที่ไม่ลังเลว่าสิ่งนี้ต้องเป็นอย่างนั้น^{๑๐} เขาได้ให้เหตุผลต่อมาว่า ทุกอย่างไม่แน่นอนเคยได้ยินตัวอย่างเรื่องไก่ ที่ทุกวันเจ้าของเอาอาหารให้กินทุกวันก็เป็นมาอย่างนั้น จนมาวันหนึ่งเจ้าของจับไก่ตัวนี้มาเชือดคอ สิ่งนี้คาดเดาไม่ได้ เขาจึงสรุปว่ารู้อย่างไรว่าวันพรุ่งนี้ดวงอาทิตย์จะขึ้นทางทิศตะวันออก คุณสรุปตามความเคยชินคุณมั่นใจได้อย่างไร เพราะคุณสรุปไปอย่างนั้นตามความเคยชิน แต่เมื่อมีหลักฐานที่แน่ชัดคุณก็เลิกที่จะค้นหาคำตอบ เพราะคุณตัดสินใจและเปรียบเทียบจนกลายเป็นข้อสรุปที่ไม่ชัดเจนจากหลักฐานที่คิดว่าชัดเจนกับคำตอบที่มี ฮูมไม่เห็นด้วย แต่สิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นข้ออ้างสำหรับความคิดของเขาที่ไม่เห็นด้วย^{๑๑} ตัวอย่างของเดวิด ฮูมทำให้เราได้มองเห็นแง่มุมที่เขาได้คิดและกล่าวมาเรื่องของความไม่แน่นอน แนวคิดนี้อยู่บนฐานของการไม่ตกลงปลงใจเชื่อบนสาเหตุและเหตุผลที่มาจากประสบการณ์เพราะทุกอย่างอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความไม่แน่นอนด้วยทั้งไม่แน่นอนของชีวิตและไม่แน่นอนของเวลา ต่อเนื่องไปจนถึงความไม่แน่นอนของเหตุผลที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้เมื่อได้รับความรู้ชุดใหม่

๒.๒ ความมีระเบียบ (order) ความหมายของทางคริสต์ศาสนาเมื่อยกตัวอย่างถึงความมีระเบียบเปรียบได้เหมือนกับต้นไม้หนึ่งต้น ภายในต้นไม้มีองค์ประกอบที่สมบูรณ์มีลำต้น มีกิ่ง มีก้าน และมีใบไม้เป็นองค์ประกอบที่เกื้อกูลต่อการเป็นร่มเงา แต่เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของใบไม้หนึ่งใบเราจะเห็นคุณลักษณะของความสมดุลไปด้วยองค์ประกอบของความลงตัว ทำไม้ใบไม้จึงมีเส้นที่ขนานเป็นรอยที่มีความสม่ำเสมอเหมือนดังมีผู้ออกแบบที่สร้างสรรค์ให้รูปร่างของใบไม้มีร่องรอยที่พอดีกับเส้นสายแม้แต่เส้นเงาของใบไม้มีความสวยงามพอดี แม้กระทั่งความชุ่มชื้นของละอองที่ออกมาจากใบไม้สร้างความตื่นใจให้กับผู้ที่สัมผัสสัมผัสความงามดั่งปั้นแต่งกับองค์ประกอบที่สมบูรณ์เช่น

^๙ Weak Analogy (การอุปมาแบบอ่อน) เป็นการเปรียบเทียบความหมายระหว่างของ ๒ สิ่งในแบบเหตุผลที่อ่อน แล้วนำมาเป็นข้อสรุป

^{๑๐} David Hume, *Dialogues Concerning Natural Religion*, (New York: Dover Publications, Inc, 2006), page 15.

^{๑๑} David Mills Daniel, *Briefly Hume's Dialogues Concerning Natural Religion*, (London: SCM Press, 2006), page 2.

ใบไม้ใบนี้ ความมีระเบียบนี้อาจเป็นสาเหตุสุดท้าย (Final causes) แนวคิดนี้มาจากเพลโต ทุกอย่างจะดำเนินไปสู่จุดเป้าหมาย แต่อริสโตเติลมองสาเหตุสุดท้ายเช่น เมล็ดเติบโตเป็นต้นพีช เดวิด ฮูมมองสาเหตุสุดท้ายว่าไม่ได้พิสูจน์ไปถึงเรื่องการออกแบบของพระเจ้าหรือการสร้างสรรค์โลกนี้จะเชื่อมโยงไปถึงพระเจ้าได้ ฮูมกล่าวว่าประเด็นนี้เหมือนน่าจะเพียงพอแต่ไม่สามารถพิสูจน์หาความชัดเจนได้ เป็นเพียงแค่ประสบการณ์จากหลักการเท่านั้น ฮูมเปรียบเทียบว่าเป็นเพียงการอ้างเหตุผลจากประสบการณ์แต่ประสบการณ์กับสาเหตุสุดท้ายเห็นได้ชัดว่าประสบการณ์เป็นแค่สาเหตุเบื้องต้นไม่ได้นำไปสู่เป้าหมายสุดท้ายเพียงแต่อ้างอิงอยู่กับข้อเท็จจริงที่ว่าเป็นระบบของความมีระเบียบ (Order System)^{๑๒}

ข. เดวิด ฮูมโต้แย้งโดยใช้วิธีอย่างไร

๑. การคิดหาเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบ เขาใช้ตัวอย่างโดยเป็นรูปแบบหนึ่งของการคิดหาเหตุผลแบบอุปนัยที่มีน้ำหนักหรือความถูกต้องน้อยที่สุด (Weakest) เนื่องจากการคิดหาเหตุผลในลักษณะนี้ไม่ได้เป็นการพิสูจน์ (Prove) แต่เป็นเพียงสิ่งที่ใช้สนับสนุนข้อสรุปเท่านั้น และถึงแม้ว่าอาจจะมีการอ้างเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบที่มีน้ำหนักมากมีความถูกต้องมากก็ยังไม่ห่างไกลจากการเป็นสามัญการ (Generalization) หรือการสรุปจากบางส่วนไปยังทั้งหมดที่น่าเชื่อถือ (Reliable) เพราะการคิดหาเหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบนั้นเป็นการสรุปจาก “ประเภท” (Class) หนึ่งไปยังอีก “ประเภท” (Class) หนึ่ง ซึ่งมีความเหมือนกันที่สำคัญในส่วนที่นำมาเทียบเป็นพื้นฐานหรือสิ่งสนับสนุนเช่น เป็นการสรุปจากประเภท “วัว” ไปยังประเภท “คน” และด้วยเหตุนี้ จำนวนของตัวอย่างหรือกรณีที่น่ามาใช้เป็นแนวเทียบจึงไม่มีผลต่อความน่าจะเป็นของข้อสรุปนั้น^{๑๓}

๒. เหตุผลโดยอาศัยแนวเทียบของเดวิด ฮูม เขากล่าวว่า “ถ้าเราเห็นบ้านหลังหนึ่ง เราสรุปอย่างมั่นใจที่สุด มันจะต้องมีผู้ออกแบบ และผู้สร้าง เพราะมันเป็นผลที่เราสามารถ มีประสบการณ์จากสาเหตุ บ้านนี้เป็นผลคือเราสามารถมีประสบการณ์จากการมองเห็นบ้าน แต่มั่นใจว่าคุณจะไม่นับว่า จักรวาลจะเหมือนกันกับบ้าน ซึ่งเราจะอ้างเหตุผลจากสาเหตุหรือว่าอุปมาดังกล่าวนี้นี้จะถูกต้องเสมอทั้งหมด ความไม่เหมือนกันนี้เห็นได้ชัดมากกว่าคุณสมบัตินี้จะแก่งัดทำ หรือคุณสมบัตินี้จะสงสัย การตั้งสมมุติฐานเกี่ยวกับสาเหตุที่เหมือนกันแล้วทำไมการลบลวงนี้จึงได้รับการยอมรับในโลก ลองพิจารณาดูเถิด”^{๑๔} เรื่องทุกอย่างใช้อุปมาและการชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่อง เพียงแต่ว่าในการ

^{๑๒} Paul Draper, Graham Oppy and Nick Trakakis, (ed.), **The history of western philosophy of religion**, (New York: Oxford University Press, Inc, 2009), page 252.

^{๑๓} ลักษณะวัด ปาละรัตน์, **ตรรกวิทยาเบื้องต้น**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๖), หน้า ๖๖.

^{๑๔} David Hume, **Dialogues Concerning Natural Religion**, (Dover philosophical classics), page 16.

ตีความต้องใช้หลักการทางตรรกะ ประเด็นนี้ข้อความนี้ชัดเจน เมื่อเรามองเห็นบ้านเป็นครั้งแรกโดยที่ไม่ต้องสังเกตถึงประวัติเชิงสาเหตุ การเชื่อมโยง (Union) ระหว่างสิ่งที่เป็นระบบของความเป็นระเบียบของสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น ทำให้มีความชัดเจนว่าบ้านจะต้องถูกออกแบบอย่างมีสติปัญญาอย่างเชี่ยวชาญ ไม่ใช่สิ่งที่มึนน้ำหนกของสิ่งที่เชื่อมโยง นั่นก็คิดว่า ไม่ใช่เพราะสมาชิกหลายอย่างของประเภท (Class) ได้มีการสังเกตว่าเป็นการออกแบบทางสติปัญญาและยืนยันถึงการร่วมกันและไม่มีสิ่งใดที่ไม่ถูกสังเกตว่า ไม่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างอย่างมีสติปัญญา แต่เนื่องจากความหนักแน่นของอุปมา ระหว่างบ้านที่มีปัญหาเกี่ยวกับสิ่งที่มีระบบระเบียบที่รับรองในการเชื่อมโยง (Union) เข้าไว้ด้วยกันนั้น ซึ่งรวมถึงบ้านอื่น ๆ และสิ่งที่เหมือนบ้านอื่น ๆ และเหมือนกับบ้านที่ยกมาในกรณีที่เหมาะสมทั้งหมด และรูปร่าง องค์ประกอบส่วนประกอบของบ้านอย่างไรก็ตามจักรวาลที่เราสังเกตเห็นได้ก็แสดงให้เห็นว่ามีความแตกต่างกันอยู่มากมายกับระบบอื่น ๆ ที่ยืนยันในการอ้างเหตุผล ฮูมไม่ได้ปฏิเสธว่าจักรวาลเป็นสมาชิกของส่วนหนึ่งในระบบของระเบียบ แต่เขาเน้นว่ามันไม่ใช่ส่วนที่เป็นผลอย่างจริงจังที่เรามีประสบการณ์กับผลกับสติปัญญา พุคอีกอย่างหนึ่งว่า กลุ่มของความเป็นไปได้ทางปรัชญาของฮูม ที่แสดงบทบาทสำคัญ ในการวิจารณ์ของ ฮูม ได้อ้างอีก ๒ ข้ออ้างที่มีความสัมพันธ์แตกต่างกัน ซึ่งข้อ ๒ นี้หนักแน่นยิ่งกว่าข้อแรก เขาอ้างว่า เนื่องจากความแตกต่างกันเหล่านี้และความตรงกันข้ามของสิ่งที่มีการอ้างอย่างชัดเจนเมื่อเขาระบุ การอ้างเหตุผลครั้งแรก การอ้างเหตุผลด้านการออกแบบไม่ได้เป็นข้อพิสูจน์ถึงข้อสรุป ตรรกะเท่าที่การอ้างเหตุผลจากประสบการณ์ยังเป็นไป จึงไม่ใช่สิ่งที่แน่นอน^{๑๕} การใช้เหตุผลแนวเทียบสำหรับเดวิด ฮูมไม่ได้ทำให้ข้อสงสัยเกี่ยวกับผู้ออกแบบสร้างสรรค์โลกได้รับคำตอบอย่างแน่นอน ยังคงอยู่ในการเทียบเคียงเพื่อให้ได้คำตอบที่ไม่ชัดเจนซึ่งไม่มีความกระจ่างต่อข้อสงสัยแต่อย่างใด

ค. เหตุผลที่สัมพันธ์ของการเทียบเคียง

๑. เดวิด ฮูมได้กล่าวว่า “ก่อนหิน ปูนและท่อนไม้ ถ้าไม่มีสถาปนิกไม่อาจที่จะปลูกบ้านขึ้นมาเองได้ แต่แนวความคิดแห่งจิตมนุษย์ซึ่งเราจะรู้ได้จากการจัดการที่เราไม่รู้ ที่ไม่อาจอธิบายได้ ได้จัดการตัวมันเองดังเช่นการสร้างนาฬิกาหรือบ้าน ดังนั้น ประสบการณ์จึงเป็นเครื่องพิสูจน์ว่าหลักการดั้งเดิมแห่งระเบียบจึงอยู่ที่จิต ไม่ใช่อยู่ที่วัตถุ”^{๑๖} เขาเริ่มต้นเปรียบเทียบสิ่งนี้กับตัวอย่างของพาลีย์ ที่ได้อ้างถึงนาฬิกาเป็นสิ่งสามารถเปรียบเทียบเรื่องจักรวาลได้ดี การยืนยันการมีอยู่ของนาฬิกาและผู้สร้างนาฬิกาของพาลีย์ดำเนินไปสู่จุดหมายของการมีอยู่ของพระเจ้า แต่สิ่งที่ฮูมเรียกว่า ระบบที่มีการจัดระเบียบ (System order) เขาได้เปรียบเทียบถึงระบบที่มีการจัดระเบียบคล้ายกับตัวอย่าง

^{๑๕} Paul Draper, Graham Oppy and Nick Trakakis, (ed.), **The history of western philosophy of religion**, Page 252.

^{๑๖} David Hume, **Dialogues Concerning Natural Religion**, (Dover philosophical classics), page 17.

นาฬิกาของพาลีย์ ซึ่งมีความหมายถึงระบบที่มีการจัดระเบียบนั้นมีการออกแบบอย่างชาญฉลาดมีการออกแบบอย่างมีสติปัญญาเป็นสิ่งที่เกิดจากการจัดการที่ชาญฉลาดเช่นกัน

๒. ความสัมพันธ์ประเภทต่อข้ออ้าง ยกตัวอย่างได้ว่า เมื่อสมาชิกหนึ่งของประเภท (Class) ผ่านการสังเกตว่าเป็นสมาชิกหนึ่งของประเภท (Class) สมาชิกของประเภท (Class) คือ ๑ ชุด ฮูมจะกล่าวว่า มันมีการเชื่อม (Union คือการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสองคลาสโดยการใช้ Terminology (ศัพท์บัญญัติ) โดยการใช้ศัพท์บัญญัติในแนวทางของฮูม ดังข้ออ้างดังกล่าวจะได้ดังสูตรนี้

๒.๑ ข้อเสนอนี้ ๑ มีการเชื่อมโยงระหว่างการเชื่อม (Union) ของระบบที่มีระเบียบของวัตถุที่ถูกสร้างขึ้นโดยสิ่งที่มีปัญญาน้อยหรือมากกว่ามีการเชื่อมระหว่างประเภท (Class) ของระบบกับประเภท (class) ของวัตถุที่สร้างขึ้นจากสัตว์ที่มีปัญญา ๑ หรือมากกว่า

๒.๒ ข้อเสนอนี้ ๒ โลก (เป็นระบบที่มีระเบียบ) เพราะฉะนั้น โลกจึงถูกสร้างขึ้นจากสิ่งที่มีปัญญาน้อยหรือมากกว่า (หมายความว่า การอ้างเหตุผล ๒ อันนี้ คือข้อเสนอนี้)

๓. การเชื่อมกันระหว่างระบบที่มีระเบียบกับวัตถุที่ถูกสร้างขึ้นโดยผู้ที่มีสติปัญญาที่ ๑ หรือมากกว่าถ้ายอมรับว่าประโยชน์นี้เป็นจริง ก็อ้างประโยชน์ที่ ๒ ว่า จักรวาลนี้คือระบบที่มีระเบียบ เพราะฉะนั้น จักรวาลนี้ถูกสร้างขึ้นโดยสัตว์ที่ ๑ หรือสัตว์ที่มีมากกว่าปัญญา

เพราะฉะนั้น การเชื่อมโยงระหว่างประเภท A และ ประเภท B (โครงสร้าง)

K เป็นสมาชิกของ ประเภท A และ

K เป็นสมาชิกของ ประเภท B ด้วย

๓.๑ ฮูมยอมรับว่า การอ้างเหตุผลจากประสบการณ์กับข้อเสนอนี้ที่เป็นจริงไปสนับสนุนข้อสรุปในระดับที่แตกต่างกัน แน่นนอน ในจำนวนนี้ไม่มีอะไรที่สมเหตุสมผลในทางนิรนัย (Deductively) แต่บางคนพิสูจน์ในการไม่มีของหลักฐานพิสูจน์ความจริงเชิงปฏิบัติบนข้อสรุป ซึ่งฮูมเรียกสิ่งเหล่านี้ว่า คือข้อพิสูจน์บางอย่าง สามารถทำให้เกิดข้อสรุปได้แต่ไม่แน่นอน แต่บางอย่างก่อให้เกิดข้อสนับสนุนได้เพียงนิดหน่อยหรือไม่มีเลย สำหรับที่จะก่อให้เกิดข้อสรุป (ตรรกะแบบนิรนัย)^{๑๗} ในขณะที่การอ้างเหตุผลจากประสบการณ์มีน้ำหนักมากเสียจนที่ว่าจะให้ได้รับประกันจากข้อสรุป สิ่งนี้ต้องการความเหมือนกันระหว่างสาเหตุ (Cause) เพราะการเปรียบเทียบกันมีความแตกต่างเมื่อความเหมือนกันนี้ไม่เป็นจริง การอ้างเหตุผลจึงไม่นำไปสู่ข้อสรุป ข้อสรุปที่ว่า นาฬิกาคือพระเจ้ามันไม่มีความจริง โดยทั่วไปถึงความแตกต่างมีมากความเป็นไปได้ที่จะไปสรุปก็น้อย การนำข้อถกเถียงจากการออกแบบ (Argument from Design) มาใช้

^{๑๗} Paul Draper, Graham Oppy and Nick Trakakis, (ed.), *The history of western philosophy of religion*, Page 250.

๓.๒ เดวิด ฮูม อ้างว่า โลกจักรวาลถึงแม้จะมีระเบียบแต่ก็ดูเหมือนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับระบบที่มีระเบียบเช่นนาฬิกาที่มนุษย์สร้างขึ้น (กลไกของที่มนุษย์สร้างขึ้น) การวิเคราะห์โลก เขามองขาดในประเด็นนี้ หรืออีกนัยหนึ่งหมายความว่า ฮูมได้ทำลายความหนักแน่นระหว่างจักรวาลกับสิ่งที่เป็นระบบที่มีระเบียบกับสิ่งที่มาจากการสังเกต ได้สร้างขึ้นจากผู้ที่มีเหตุผล (สติปัญญา) นั่นคือมนุษย์ในทางตรรกะ ผู้ที่มีสติปัญญาซับซ้อนถึงจะสร้างสิ่งของแบบนาฬิกาได้^{๑๘}

ง. **ตรรกะแบบนิรนัย** วิธีแบบนิรนัยตามความเข้าใจประสบการณ์คืออุปนัย ยกตัวอย่างได้ดังนี้ มีการเชื่อมกันระหว่าง ก กับ ข ก เป็นสมาชิกของ A เพราะฉะนั้น ข ก็ต้องเป็นสมาชิกของ A

วิธีของ ฮูม ยืนยันประสบการณ์และใช้วิธีอุปนัย ฮูมให้ความหมายโดยหมายถึง มีเหตุผลที่ดีที่จะถือว่าการอ้างเหตุผลจากประสบการณ์ซึ่งข้อเสนอเป็นที่รู้จักกันว่า ข้อเสนอที่เป็นจริงไม่สามารถพิสูจน์ได้ ฮูมมองว่า มี ๓ เหตุผล

เหตุผลข้อที่ ๑ เป็นประสบการณ์ที่ไม่สมบูรณ์ ฮูมเรียก “ความหนักแน่นของการรวมกัน (Strength of the union)” ความหนาแน่นของการรวมกันระหว่าง A กับ B โดยประสบการณ์ที่ไม่สมบูรณ์ ฮูมให้ความหมายว่าจำนวนที่ไม่พอจากสิ่งที่ข้าพเจ้าเรียกว่า “กรณียืนยัน” มันไม่พอที่จะยืนยัน สมาชิกของ A ที่เป็นที่รู้จัก โดยการสังเกตว่าเป็นสมาชิกของ B คือ ฮูมพยายามแย้งว่ามันไม่พอ (insufficient) ไม่พอยืนยันว่า A เป็น B เพราะคุณรู้ได้อย่างไรว่า A เป็น B ฮูมตั้งคำถาม อย่างนี้นาฬิกาเป็น A พระเจ้าคือ B การรวม (Union) กันระหว่างนาฬิกาและพระเจ้า A คือ นาฬิกา B คือ พระเจ้า เสร็จแล้วมันไม่พอที่จะเอาอะไรมาสรุป ฮูมแย้งอิงจากประสบการณ์แต่ไปสรุปในทางคณิตศาสตร์ ถ้าประสบการณ์นี้ หาตัวอย่างไม่ได้ การที่จะไปบอกว่านาฬิกากับพระเจ้านี้มีหลักฐานที่อ่อนตัวอย่างไม่ชัดเจน

เหตุผลข้อที่ ๒ เหตุที่ตรงกันข้าม (เหตุที่ขัดแย้งกัน) หรือดังที่เรียกว่า สาเหตุที่ไม่ได้รับการยืนยันถ้าประสบการณ์คือเหตุที่ได้รับการยืนยันเหตุที่ขัดแย้งคือสิ่งที่ไม่ได้รับการยืนยัน ฮูมหมายถึงว่าสมาชิกของ A ที่รู้จักโดยการสังเกต ไม่ได้เป็นสมาชิกของ B สมาชิกของ A คือนาฬิกา B คือพระเจ้า แล้วสมาชิกของ A ที่เป็นที่รู้จักโดยการสังเกตไม่ได้เป็นสมาชิกของ B ยิ่งมีความขัดแย้งมากขึ้นเท่าไรการรวมกัน (Union) และการอ้างเหตุผลจากประสบการณ์ก็อ่อน

เหตุผลข้อที่ ๓ เกิดจากอุปมา (Analogy) การอ้างเหตุผลจากประสบการณ์อาจผิดพลาด ประสบการณ์อาจไม่ได้รับการพิสูจน์ (Ediem) ไม่เกี่ยวข้องกับความหนักแน่นของการรวมกัน (union) ที่การอ้างเหตุผลอ้างอิงอยู่ เหตุผลที่ ๓ การอ้างเหตุผลจากประสบการณ์อาจเป็นเท็จ (ไม่ได้รับการพิสูจน์) อาจไม่เกี่ยวข้องในหลักการของการรวมกัน ซึ่งตามที่ข้ออ้าง แต่มันจะเกี่ยวข้องกับความหนักแน่นของอุปมา ระหว่าง K และสิ่งที่ได้รับการยืนยันคือ สมาชิกของ A จะเป็นที่รู้จัก โดยการสังเกตว่า

^{๑๘} Loc.cit.

เป็นสมาชิกของ B ฮูมกล่าวว่า การทดลอง (Experiment) ได้สูญเสียพลังเมื่อนำไปใช้กับ ตัวอย่างซึ่งไม่ได้เหมือนกันอย่างจริงจัง “An experiment loses its force, When transfer’s to in stances, which are not exactly resembling” Analogy คือ เปรียบเทียบของ ๒ อย่าง เช่น ฮูมนำนาฬิกา มาเปรียบเทียบกับพระเจ้า หน้าที่ฮูมพิสูจน์ข้อโต้แย้ง ดังนั้นข้อโต้แย้งการออกแบบ (Argument from Design) ใช้ไม่ได้มีข้อผิดพลาดมากมายสำหรับข้อพิสูจน์นี้^{๑๙} ยกตัวอย่างของการเปรียบเทียบซึ่งไม่มี ความสมเหตุสมผลของคำถามและคำตอบ ดังนี้

สถานที่หนึ่งมีการสนทนาของ ก และ ข สำหรับ ก มีคำตอบอยู่ในคำถาม ต้องการถาม ข ต่อคำถามที่มี ก ได้ตั้งคำถามขึ้นมาว่า

ก : พี่สาวอายุ ๖ ขวบ น้องสาวมีอายุครึ่งหนึ่งของพี่สาว ปัจจุบันพี่สาวอายุ ๖๐ มีคำถาม ว่าน้องสาวตอนนี้มีอายุเท่าไร

ข : ไม่ต้องถามเลยว่าคำตอบนี้คืออะไร คำตอบนี้้ง่ายมาก น้องอายุ ๓๐ ปี

ก : คิดว่าถูกต้องแน่นอนไหม

ข : แน่แน่นอนถูกต้อง หนึ่งล้านเปอร์เซ็นต์

ก : ถามใครเพิ่มไหมเพื่อว่าคำตอบอาจจะไม่ตรงกัน

ข : ขอโทรศัพท์ถาม ค ว่าจะมีคำตอบอย่างไร

ข : โทรศัพท์หา ค

ค : รับโทรศัพท์และสอบถามถึง ข ว่ามีธุระอะไร

ข : ข ได้ขอให้ตอบคำถาม

ค : ยืนยันให้บอกคำถามมาว่าคืออะไร

ข : พี่สาวอายุ ๖ ขวบ น้องสาวมีอายุครึ่งหนึ่งของพี่สาว ปัจจุบันพี่สาวอายุ ๖๐ มีคำถาม ว่าน้องสาวตอนนี้มีอายุเท่าไร

ค : ตอบคำถามอย่างรวดเร็ว น้องอายุ ๓๐ ปี

ข : มั่นใจว่าถูกต้องแน่นอนใช่ไหม

ค : แน่แน่นอน ถูกต้องร้อยเปอร์เซ็นต์

ข : กล่าวกับ ก และบอกว่า แน่แน่นอน คำตอบคือน้องอายุ ๓๐ ปี ถูกต้อง ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์

ก : เมื่อแน่ใจว่าถูกต้องจะเฉลยคำตอบ จริงอยู่ที่ $๖ - ๓ = ๓$ ซึ่งครึ่งหนึ่งคือ ๓ เป็นความจริงของคำตอบ ผลลัพธ์ได้เท่ากับ ๓ เป็นความจริงของคำตอบ แต่ ปัจจุบันพี่สาวอายุ ๖๐ ค่าต่างของครึ่งหนึ่งในคำตอบยังคงเป็น ๓ ไม่ได้ครึ่งหนึ่ง คือ ๓๐ ซึ่งคำตอบกับความคิดทำให้เราสามารถคิดได้ผิดพลาดและสรุปว่านี่คือคำตอบที่ถูกต้อง คำตอบคือ $๖๐ - ๓ = ๕๗$ คำตอบของคำถามนี้ คือ ๕๗ จากตัวอย่างนี้ทำให้เราเห็นข้อผิดพลาดของความคิดได้เป็นอย่างดี สมาชิกของประเภทหนึ่งอาจไม่ใช่

^{๑๙} Ibid., p. 251.

สมาชิกของอีกประเภทหนึ่งเพราะผลลัพธ์มีความแตกต่างกันในเชิงความหมายและประเภทเราไม่สามารถสรุปสมาชิกของประเภทหนึ่งให้เป็นสมาชิกของประเภทที่สองไม่ได้ด้วยเหตุผลทั้งปวง.

๔.๑.๒ ข้อโต้แย้งปัญหาความชั่วร้าย

ปัญหาของจริยธรรม ปรากฏในหลากหลายรูปแบบ ในมุมมองที่เรามองว่าการประพุดนั้นดีเหมาะสมถูกต้องกับศีลธรรมอันดี แต่เหตุการณ์เป็นการทำร้ายผู้ที่เกี่ยวข้องโดยไม่รู้ตัว ผู้วิจัยเห็นตัวอย่างหนึ่งของเรื่องความดีและความชั่วร้าย ด้านปัญหาของศีลธรรม จากตัวอย่างข่าว ซึ่งได้ส่งผลต่อบุคคลหลายคนในการใช้ชีวิต ข่าวนี้มีต้นเรื่องที่มีการเปิดเผยข้อมูลการทุจริตเงิน ในปี ๒๕๖๑ มีการเปิดเผยข้อมูลกรณีทุจริตคือ ข้อมูลการทุจริตเงินสงเคราะห์ มีการร้องเรียนการทุจริตเงินสงเคราะห์ผู้ยากไร้และผู้ป่วยโรคเอดส์ของศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งแห่งหนึ่งในจังหวัดทางอีสาน กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ นักศึกษาฝึกงานในศูนย์ดังกล่าวได้ร้องเรียนหน่วยงานของรัฐ จึงได้มีการเร่งเดินหน้าสอบสวนตามข้อร้องเรียน จนขยายไปยังศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งทั่วประเทศ เมื่อตรวจสอบพบว่าการกระทำความผิดในพื้นที่อื่น ๆ ทั้งภาคเหนือ ภาคใต้ในหลายจังหวัดรวมทั้งมีการปลอมลายมือชื่อเบิกจ่ายเงินไม่ครบตามความจริง และมีการสวมสิทธิคนไร้ที่พึ่ง มีเจ้าหน้าที่ระดับผอ.ศูนย์จำนวน ๕ ราย รวมทั้งเจ้าหน้าที่ระดับลูกจ้าง พนักงานและคนนอก เข้ามาเกี่ยวข้องกับการทุจริตที่เกิดขึ้น เกิดการย้ายปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและสวัสดิการ และรองปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและสวัสดิการ มาประจำสำนักนายกรัฐมนตรี แต่ทว่ายังมีข่าวตามมาด้วยการรายงานเรื่องของอาจารย์ที่ได้สั่งให้นักศึกษากราบบุคคลในศูนย์คนไร้ที่พึ่งแล้วอาจารย์ได้ทูปหลังของนักศึกษา จนกลายเป็นสาเหตุทางจริยธรรมของวิชาชีพครูได้สร้างความตื่นตระหนกให้กับสังคม ในที่สุดแล้วอาจารย์ได้ออกมาแจ้งให้กับสังคมว่า ได้พูดคุยกับนักศึกษา ด้วยนักศึกษาได้ยืนยันจะฝึกงานต่อเพราะเหลือเวลาไม่กี่สัปดาห์ เพื่อให้บรรยากาศการฝึกงานราบรื่น จึงให้หนังสือกราบขอโทษเจ้าหน้าที่ซึ่งตอนนั้นเจ้าหน้าที่ก็กล่าวขอโทษด้วย ในส่วนกรณีการทูปหลังนั้น เนื่องจากรู้สึกมันเขี้ยว ไม่ได้ทำเพราะอารมณ์โกรธเกรี้ยวแต่อย่างใด อาจารย์ได้ยอมรับถึงกรณีที่เกิดขึ้น ว่าส่งผลกระทบต่อตนเองและคณะครูอาจารย์ ถูกข่มขู่คุกคาม ถูกดูหมิ่นเหยียดหยาม จึงไม่อยากจะให้มองว่าอาจารย์มีความขัดแย้งกับลูกศิษย์ เรื่องที่เกิดขึ้นต้องให้อภัยกัน เพราะการให้อภัยถือเป็นการให้ทานอย่างสูงสุด

บทสัมภาษณ์นักศึกษาฝึกงานผู้ร้องเรียนในกรณีการทุจริตเงินศูนย์คนไร้ที่พึ่ง กรมพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ นักศึกษากล่าวว่า ผู้ใหญ่สั่งให้เราทำการทุจริต เรารู้สึกละอายแก่ใจที่เราเรียนสาขาพัฒนาชุมชนแล้วต้องไปทำเอกสารที่ไม่ยุติธรรมกับชาวบ้าน รู้สึกรับไม่ได้จึงต้องลุกขึ้นมาร้องเรียน นักศึกษาได้รับรางวัลเกียรติคุณในฐานะต้นแบบคนรุ่นใหม่ ที่ไม่เพิกเฉยต่อความไม่

ถูกต้องกล้าเปิดโปงขบวนการคอร์รัปชัน^{๒๐} แต่ทว่าในปีเดียวกัน เกิดโศกนาฏกรรม อดีตปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ถูกนายกรัฐมนตรีสั่งพ้นตำแหน่ง และมีมติคณะรัฐมนตรีให้ออกจากราชการระหว่างรอสอบวินัยร้ายแรง และคณะกรรมการนัดประชุมสรุปผลชี้ขาดสิ้นเดือนนี้ ล่าสุดได้รับประทานไฉนสมยาพิชมาต์ตายในบ้านกับคู่ชีวิต ซึ่งเจ้าหน้าที่เข้าไปพบได้พาคู่ชีวิตซึ่งมีอาการสาหัสนำออกส่งโรงพยาบาล โดยพบว่า อดีตปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้เสียชีวิตแล้ว หลังจากการเสียชีวิตของอดีตปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้มีการสอบถามไปยังนักศึกษาผู้ที่เปิดโปงขบวนการทุจริตเงินคนจนเปิดเผยภายหลังจากทราบข่าวการเสียชีวิตของอดีตปลัดกระทรวงว่า เท่าที่ทราบหลังจากอดีตปลัดกระทรวง ถูกให้ออกจากตำแหน่งและถูกยึดทรัพย์ พอทราบข่าวการฆ่าตัวตายก็รู้สึกช็อก ไม่คิดว่าอดีตปลัดกระทรวงจะคิดสั้น อาจจะเครียดและขอโอสถกรรมด้วย ส่วนชีวิตความเป็นอยู่ของตนหลังเรียนจบ ยังไม่ได้ทำงาน และไม่ได้อยู่ในพื้นที่แล้วเนื่องจากถูกข่มขู่ถึงขั้นขู่ฆ่าต้องหลบไปอยู่กับญาติที่ต่างจังหวัดและไม่สะดวกที่จะพบใคร

หลังการเสียชีวิตของอดีตปลัดกระทรวงได้เขียนจดหมายสั่งเสีย มีความว่า ผมไม่ได้ร่วมมือกับเขา ผมสั่งให้หยุด แต่เขาไม่ฟังผม ผมพลาดที่ไว้ใจคนผิด^{๒๑} เป็นข้อความสั้น ๆ ที่เขียนกล่าวถึงความในใจต่อเรื่องราวการทุจริตทั้งหมด สาเหตุของการตัดสินใจอัตวิบากกรรมตนเองของอดีตปลัดกระทรวงยังต้องอยู่ภายใต้การพิสูจน์ของตำรวจเพื่อหาหลักฐานว่าเป็นการฆาตกรรมหรือเป็นการอัตวิบากกรรมตนเอง

การตอบปัญหาทางจริยศาสตร์ข้อนี้ได้อย่างไร ความดีสูงสุดนั้นเป็นอย่างไร มนุษย์มุ่งหน้าทำความดี เพื่อสังคมและองค์กรประเทศชาติ เรารู้อย่างไรว่าสิ่งที่เราทำอยู่จะเป็นสิ่งที่ดี ไม่ทำให้เกิดปัญหาตามมาให้เกิดเหตุการณ์อันน่าสลดได้

กรณีที่หนึ่ง นักศึกษาฟ้องร้องเรื่องการทุจริต เป็นสิ่งที่ดี มีศีลธรรม จนได้รับรางวัล เป็นเรื่องที่ดี ส่งผลกระทบต่อผู้ที่ทุจริตทุกฝ่าย ตามมาด้วยการตามสืบจับผู้ที่ทำผิด

กรณีที่สอง นักศึกษาฟ้องร้องเรื่องการทุจริต เป็นสิ่งที่ไม่ดี เพราะทำให้อดีตปลัดกระทรวงต้องอัตวิบากกรรมตัวเองจนเสียชีวิต หากอดีตปลัดกระทรวงไม่ได้ผิดสิ่งที่นักศึกษาทำจะเป็นความผิดทางจริยธรรมของนักศึกษาเองหรือไม่

^{๒๐} ทะลุคนทะลุวงข่าว, ขบวนการโกงเงินคนจน “ปณิดา” แฉ-ปทท.สอบส่งผลสะเทือน มมส-พม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.khaosod.co.th/newspaper-column/news_824170 [๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑]

^{๒๑} สำนักข่าวเดลินิวส์, เปิดจดหมายอดีตปลัดพม. ไม่ได้ร่วมมือ-พลาดไว้ใจคนผิด, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.dailynews.co.th/politics/652332> [๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๑]

เห็นได้ชัดว่าเราไม่สามารถตัดสินใจได้แล้วว่า ความผิดต่อศีลธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ชีวิตได้ยากและ
 สุ่มเสี่ยงต่อความเชื่อพื้นฐาน การที่จะต้องอยู่กับช่วงเวลาการสำนึกผิดและการตัดสินใจที่ผิดไปจนกว่า
 ชีวิตไปเจอเรื่องใหม่ที่ต้องแก้ไข สำหรับนักศึกษาเมื่อตัดสินใจเปิดข้อมูลเพื่อร้องเรียน เปิดเผย
 แม้กระทั่งชื่อและตัวตนทำให้การอยู่ในสังคมมีความลำบาก ถูกขู่ ถูกตามรังควาญ การเป็นคนดียังคง
 สร้างความสงสัยว่าเป็นสิ่งที่ดีต่อตนเองหรือไม่ แต่ในประโยชน์ส่วนรวมนับว่าเป็นสิ่งที่ดี เราได้ยืนอยู่
 บนรากฐานของประโยชน์นิยม โดยที่ไม่รู้ตัวหากความคิดที่มองส่วนรวมเป็นใหญ่ หากเสียชีวิตเพียง
 ไม่กี่คน ก็เป็นสิ่งที่ดี ประโยชน์นิยมนับได้ว่าเป็นข้อดีของส่วนรวม แต่ส่วนบุคคลสร้างความเดือดร้อน
 ต่อชีวิตและทรัพย์สินอย่างไม่สามารถย้อนคืนกลับไปสู่จุดที่จะเปลี่ยนแปลงได้ อาจเป็นเพราะเหตุนี้
 บางคนในสังคมเลือกที่จะเมินเฉยต่อปัญหาทางศีลธรรม เพื่อให้ชีวิตของตนเองไม่เดือดร้อน ไม่ต้องอยู่
 อย่างหวาดกลัว และสุ่มเสี่ยงต่อชีวิตของตัวเองและคนในครอบครัว การเรียนรู้ที่จะอยู่บนความชั่วร้าย
 และความบาปต่อศาสนา เป็นทางเลือกของชีวิต เดินบนทางบาปโดยที่รู้ว่าขัดต่อศีลธรรมภายในใจ
 ต่อความรู้สึกของตนเอง เป็นความดีภายในใจเคารพต่อสิทธิของตนเองในการใช้ชีวิต เมื่อมนุษย์ย่าง
 เดินเข้าสู่วิถีที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ปัญหาทางศีลธรรมมีความเปลี่ยนแปลงไปตามวิถี ความบาป
 อาจมีการเปลี่ยนแปลง ความชั่วร้ายไม่ได้อยู่ในรูปแบบเดิม การเข้าสู่ปัจเจกบุคคลที่บรรลุด้วยพร้อม
 ทางศีลธรรม มีความเปลี่ยนแปลง ผู้ที่พร้อมด้วยศีลธรรมยอมเดินบนทางบาปเพื่อให้ศีลธรรมได้บรรลุ
 ไม่ต้องได้รับผลของความบาปตามที่ควรจะเป็น กฎเกณฑ์ของศีลธรรมเริ่มเปลี่ยนบทบาท การคาดหวัง
 ให้เป็นคนดีครบพร้อมศีลธรรม ควรจะเป็นอย่างไรที่เป็นหรือไม่ พระเจ้ายังมีความจำเป็นในสังคมที่เกิด
 ความขานทางวัฒนธรรม เกิดความขานบนวิถีของบาป เกิดความขานบนวิถีของความชั่วร้าย
 หรือผู้ที่รู้วิถี กระแสของความคิดที่เป็นที่สุดของความดี กระทำความชั่วร้ายแต่อยู่บนพื้นฐานของความ
 ดี ถ้าพระเจ้าไม่ได้มีอยู่จริง ถ้าความดีความชั่วเป็นแค่วัตถุประสงค์ที่ครอบงำความคิดเพื่อให้เกิดความ
 สงบเรียบร้อยบนโลกใบนี้ ถ้าความสูญเปล่าที่หลงมาทั้งหมด ไม่ว่าจะดีหรือชั่ว ไม่ว่าจะบาปหรือชั่วร้าย
 ไม่มีผลต่อสิ่งที่จะเกิดขึ้นหลังความตาย เรียกได้ว่า เราอาจถูกปรัชญา ศาสนา หลอกหลวงและปรัชญา
 ศาสนา ก็สร้างข้อความชวนเชื่อต่อมนุษย์ผู้ที่ศึกษาปรัชญา ศาสนา อย่างแตกฉาน ได้อย่าง
 ไม่ต้องสงสัย

จากกรณีนี้ สังคมในโลกของเรา เนื่องด้วยเทคโนโลยีในปัจจุบัน คือ อินเทอร์เน็ตและ
 ข้อมูลข่าวสาร ที่ส่งถึงกันอย่างรวดเร็ว ทำให้การตัดสินใจการกระทำ โดยมองแต่ภาพที่เห็นแล้วตัดสินใจ
 บุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงเพราะสื่อข้อมูลที่เห็นเพียงเสี้ยวเดียว สร้างปัญหากับผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้ง
 ทางการใช้ชีวิตและความเป็นอยู่ เนื่องด้วยเทคโนโลยีประกอบไปด้วย ข้อมูล รูปภาพและการใช้งานใน
 ปัจจุบัน การสืบข้อมูลของเรื่องใดเรื่องหนึ่งมีความรวดเร็ว เพราะสังคมปัจจุบันเดินหน้าสู่ยุคข้อมูลที่
 พร้อมเก็บเกี่ยวทุกประสบการณ์เข้าไปใช้ในชีวิตประจำวัน การอ้างอิงโดยมีข้อมูลเก่าเป็นส่วนประกอบ
 การตัดสินใจการกระทำของผู้ที่อยู่ในข้อมูลทำให้เกิดทางด้านดีและไม่ดี ทางด้านที่ได้นำมาสู่ชื่อเสียงและ

ความชื่นชมของผู้คน แต่เมื่อทางด้านไม่ดี กลับนำผลร้ายมากระทบสู่ตัวตนของผู้ที่อยู่ในข้อมูล การเป็นมนุษย์ในยุคปัจจุบัน ด้วยเทคโนโลยีอาจทำให้เป็นผู้ที่ไม่อดทนต่อแรงกดดันมากไม่ได้ การที่ถูกวิจารณ์ ตีเตียน ดูถูกและเหยียดหยาม ทำให้การใช้ชีวิตมีผลกระทบต่อตัวตน ตามมาด้วยปัญหาในหลากหลายด้าน เช่น การอึดวิบาตกรรมตนเอง การทำร้ายตัวเอง ความหลากหลายของพฤติกรรมของผู้คนในสังคมยุคปัจจุบัน เริ่มห่างไกลคำว่าศีลธรรมและจริยธรรมอันดี แต่กลายเป็นสังคมที่มุ่งหน้าพิสุจน์ความดี ตีฉินความชั่ว โดยใช้ความรู้สึกรู้สึกของตนเองเป็นที่ตั้งและกระทำการตีฉินในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีเทคโนโลยีเป็นตัวช่วย เพื่อกระทำตามความพอใจของตนเองได้ง่ายและไม่ได้สนใจต่อการกระทำของตนเองมากเท่าใด ความทุจริต ความชั่วร้าย ยังคงวิ่งพล่านอยู่ในตัวตนของมนุษย์ แค่เปลี่ยนวิธีการและแยบยลจนมนุษย์ไม่สามารถทำทนายอำนาจบางอย่างที่ชั่วร้ายเกินกว่าความคิดของมนุษย์จะคำนึงถึงได้ จากตัวอย่างศีลธรรมเรื่องคดีทุจริตเงินคนจนนี้ เราจะเห็นได้ว่าคำตอบของปัญหาเรื่องบาปและความชั่วร้ายเป็นเรื่องที่ตอบได้ยาก เพราะเป็นเรื่องของบุคคลที่มีวิจารณญาณแตกต่างกันไป ดังนั้นการอยู่กันคนในสังคมต้องมีกฎหมายและความยุติธรรม เพื่อผดุงให้กับปัญหาทางจริยธรรมที่นับวันมีความละเอียดอ่อนต่อการตัดสินใจ และตัดสินใจให้เป็นผิดหรือถูก อาดัม สมิท (Adam Smith) กล่าวว่า “ในการพิจารณาตนนั้น เขาแบ่งคนของเขาออกเป็น ๒ คน คนหนึ่งเป็นผู้ตัดสิน อีกคนหนึ่งเป็นผู้ถูกตัดสิน” อธิบายเพิ่มเติมได้ว่า ถ้าเราสามารถพิจารณาตนเองได้เหมือนกับที่เราพิจารณาคณะอื่น ความยุติธรรมในการตัดสินตนเองก็จะเกิดขึ้น ผู้พิพากษาตนเองโดยยุติธรรมเป็นผู้พิพากษาที่ดีที่สุด ถูกต้องและยุติธรรมที่สุด เราลองแยกตัวเราออกเป็น ๒ คน ตามที่อาดัม สมิท กล่าวมา ตัวตนของเราที่ตั้งให้เป็นผู้ตัดสินนั้นเป็นตัวตนที่มีอุดมคติ (Ideal self) ส่วนตัวตนของเราที่ถูกตัดสินนั้นให้เป็นตัวธรรมดา เราทำความเห็นของเราให้เที่ยงตรงไม่เอนเอียงเข้าข้างตัวเองเพราะเหตุใดเหตุหนึ่ง ถ้าเราสามารถทำได้อย่างนั้น เราก็จะได้ผู้ตัดสินทางศีลธรรมที่มีความยุติธรรมจริง ๆ รวมความว่า ผู้ตัดสินทางศีลธรรมนั้นคือบุคคลผู้ชำนาญทางศีลธรรมและตัวเราเอง^{๒๒} การตัดสินทางจริยธรรมของเดวิด ฮูม นั้น เขาไม่ตัดสินทั้ง ความดี ความชั่ว การผิด หรือ การถูก เพราะเขากล่าวว่า สิ่งเหล่านี้ ไม่มีอยู่จริงเมื่อกระทำ แต่กลับไปขึ้นอยู่กับบุคคลเป็นผู้กำหนดการกระทำเหล่านี้ ว่าเป็น ความดี ชั่ว ถูก และผิด เขาเชื่อในลัทธิอัตถ์นิยม (Subjectivism)^{๒๓} เมื่อค่าทางจริยธรรมมีตัวบุคคลเป็นผู้กำหนด ค่าทางจริยธรรมจึงเป็นสิ่งสัมพัทธ์ (Relative) ความจริงที่ไม่เหมือนกัน เพราะเรามีประสบการณ์ต่างกัน ความจริงของเรา

^{๒๒} วุฒิน อินทสระ, **จริยศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์บรรณกิจ ๑๙๙๑ จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๘๘-๘๙.

^{๒๓} **ลัทธิอัตถ์นิยม (Subjectivism)** หมายถึง ถือว่าความดีเป็นสิ่งสมมติ ความดีไม่แน่นอนตายตัว ย่อมขึ้นอยู่กับตัวบุคคลและผู้ชี้ขาดว่า ดี ชั่ว ผิด ถูก และควรไม่ควร เป็นความเห็นเฉพาะตัวบุคคล ไม่สากลแต่ทุกคน คุณค่าของการกระทำเช่น ดี เป็นต้น ไม่ได้อยู่ที่การกระทำ แต่ขึ้นอยู่กับจิตใจ ความต้องการความพอใจของผู้ตัดสินหรือปัจจัยต่าง ๆ เช่น บุคคล สถานที่ เวลา จารีตประเพณี และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ความดีจึงมีลักษณะสัมพัทธ์ คือขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมดังกล่าว

จึงไม่มีความเหมือนกัน และสิ่งสัมพัทธ์นี้ มีส่วนทำให้ความเป็นไปได้มากที่จะเป็นอัตนิยม (Egoism)^{๒๔} พฤติกรรมที่ทำโดยมีผลประโยชน์ของตนเองเป็นจุดหมายปลายทางย่อมเกิดขึ้นได้ง่าย สำหรับฮูมแล้ว เขาปฏิเสธอัตนิยม ที่มุ่งเน้นนำพฤติกรรมของตนตัดสินบุคคล โดยใช้พฤติกรรมของตนเองมาเป็นมาตรวัด เป็นพฤติกรรมที่ฮูม ไม่นิยมและปฏิเสธกับวิธีการนี้เด็ดขาด คำตอบของฮูม ไม่มีทิศทางที่จะให้บุคคลคนเดียวเป็นผู้ตัดสินถูก ผิด เพราะไม่มีทางที่จะถูก ผิด ตามที่บุคคลเห็นตนเองเป็นหลัก ฮูมก็เชื่อว่ามีความรู้สึกสากล (Universal Feeling) ในแต่ละกลุ่มคน แต่ละเผ่าพันธุ์เหมือนกัน เช่นเรื่องกฎแห่งความยุติธรรม ฮูมพบว่า จากประสบการณ์คนเรารู้ว่าการจะอยู่ร่วมกันได้นั้น จะต้องเสียสละอะไรบางอย่างเช่น เสรีภาพในการทำตามใจชอบ มายอมรับกฎร่วมกัน กฎหมายจึงถูกตั้งขึ้นเพื่อรับใช้มนุษย์ ฮูมกล่าวว่า เมื่อเราค้นพบจากประสบการณ์ว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะอยู่คนเดียวและก็เป็นไปไม่ได้อีกเหมือนกันที่จะอยู่ในสังคมโดยที่ต่างคนต่างทำตามความพอใจของตนเอง ดังนั้นจึงมีการตั้งกฎข้อบังคับขึ้นมา เรียกว่า กฎแห่งความยุติธรรมและเพื่อป้องกันการใช้กฎหมายไปในทางมิชอบ เช่นตั้งขึ้นสำหรับหาผลประโยชน์ให้ชนกลุ่มน้อย ฮูมได้กล่าวถึงถึงความยุติธรรมไว้ว่า ความยุติธรรมนั้นจะเป็นที่ยอมรับก็ไม่ใช่ด้วยเหตุผลใดไปกว่าความยุติธรรมนั้นจะต้องเป็นไปเพื่อส่วนรวม เราอาจสรุปได้ในทำนองเดียวกันกับคุณธรรมอื่น ๆ ว่า ต้องเป็นไปเพื่อส่วนรวมเช่นกัน คำกล่าวของฮูมนี้มีข้อที่ทำให้เรารู้สึกคุ้นเคยกับทฤษฎีของนักปรัชญาในยุคศตวรรษที่ ๑๙ หรือไม่

เขาคือ จอห์น สจวร์ต มิลล์ (John Stuart Mill) เขียนหนังสือชื่อว่า ประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ได้กลายเป็นชื่อของปรัชญา ลัทธิ Utilitarianism (Utility=ประโยชน์ ผลประโยชน์) ลัทธินี้ถือว่าการกระทำจะดีหรือไม่มีมาตรฐานตายตัวที่จะตัดสิน การกระทำที่ดี คือการกระทำที่ก่อให้เกิดความสุขแก่คนจำนวนมากที่สุด ความสุขในที่นี้หมายถึง Pleasure เป็นความสุขใจ คือความสะดวกสบายหรือถือว่าการกระทำอะไรก็ตาม จะดีถ้าก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่เรื่องของศีลธรรมไม่ใช่เรื่องของความรู้สึก

ปัจจุบันแนวคิดของประโยชน์นิยมเข้าไปสู่แนวคิดของสังคมที่มีประชากรอาศัยอยู่ในประเทศที่มีความเจริญทางวัฒนธรรม ประโยชน์นิยมแทรกกลางเข้ามาสู่จริยธรรมมวลชนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจบนพื้นฐานของมวลชนการทำดีเพื่อส่วนรวม การอนุรักษ์วัฒนธรรมเพื่อคนส่วนรวมที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกันภายในชุมชนขนาดใหญ่ หากมีเรื่องที่ทำให้เกิดภัยและอันตรายต่อสังคมและต่อชุมชน

^{๒๔} ลัทธิอัตนิยม (Egoism) เป็นกลุ่มนักปรัชญาที่ถือว่า ความดีไม่มีหลักการที่แน่นอนย่อมขึ้นอยู่กับตัวบุคคล คือ ความต้องการ ความสนใจ ผลประโยชน์เป็นต้น บุคคลจะเป็นตัวตัดสินว่าการกระทำอย่างไรจึงถือว่า ดีถูกและควรทำ เช่น ๑.ลัทธิโซพิสต์ ถือว่า บุคคลแต่ละบุคคลเป็นมาตรวัดทุกสิ่ง ความดีความชั่ว ความถูกความผิด ความยุติธรรมย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลที่ชี้ขาดตามที่เขาพอใจ คือสิ่งที่ให้ประโยชน์ก็ถือว่าดีเป็นต้น ดังนั้นคุณค่าทั้งหลายจึงไม่ตายตัวแน่นอนย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามบุคคล ๒.ลัทธิอีออส ถือเอาผลดีของการกระทำเป็นมาตรวัดความดี ความเห็นแก่ตัวเป็นแก่นแท้ของมนุษย์ “ดี” เป็นคำที่ใช้เรียกสิ่งทีตนชอบและปรารถนา “ชั่ว” เป็นเพียงคำที่เรียกสิ่งตรงข้าม ฉะนั้น ดี-ชั่ว จึงเป็นเพียงสิ่งสมมติไม่มีเกณฑ์ที่แน่นอนที่จะวัด.

การออกมาโต้แย้งกับความคิดและการกระทำที่เป็นอันตรายต่อมวลชนทั้งภายในสังคมกลุ่มและสังคมของชุมชนกลายเป็นข้อบังคับที่ทุกชุมชนและทุกสังคมเต็มใจที่นำไปใช้ หากการกระทำไม่ผิดต่อกลุ่มและสังคมในชุมชนทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมมีสวัสดิภาพไม่มีการทำผิดกฎหมาย ไม่มีการทำผิดจริยธรรม ไม่มีการทำสิ่งใด ๆ ที่ทำให้การอยู่ร่วมกันเกิดความเดือดร้อน การอยู่ในสังคมจึงจะดำเนินไปด้วยความสุขและสวัสดิ์ดี สิ่งที่มีคุณค่าของการอยู่ในสังคมคือจริยธรรมในใจที่ทุกคนพึงมีต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมสิ่งที่สำคัญคือการรำลึกถึงจริยธรรม พื้นที่ของความยุติธรรมที่มนุษย์ในสังคมควรมี

๔.๑.๓ ข้อโต้แย้งเหตุการณ์อัศจรรย์

ก. เรื่องปาฏิหาริย์เหตุแห่งอัศจรรย์

๑.๑ เลดีแห่งกัวดาลูป หรือที่เรียกว่า พระแม่มาเรียแห่งกัวดาลูป (Virgen de Guadalupe) เป็นชื่อคาทอลิกของพระแม่มาเรียที่ เกี่ยวข้องกับรูปเคารพบูชาซึ่งประดิษฐานภายในมหาวิหารของพระแม่มาเรียของกัวดาลูป ในเม็กซิโกซิตี มหาวิหารเป็นสถานที่แสวงบุญคาทอลิกที่เยี่ยมชมนอกสุดในโลก สมเด็จพระสันตปาปาโอที่ ๑๓ ได้รับภาพบูชาพิธีราชาภิเษกเมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม ค.ศ. ๑๗๙๕ เหตุการณ์แม่พระประจักษ์ เกิดขึ้น ในปี ค.ศ. ๑๕๓๑ พระนางมาพระจักซ์แกยวง ดิเอโก (Juan diego) วันที่ ๙ , ๑๐ , ๑๒ ธันวาคม ค.ศ. ๑๕๓๑ รวม ๓ ครั้ง ที่ภูเขาเตเปยากประเทศเม็กซิโก ซึ่งภายหลังทำให้ดิเอโกเป็นนักเผยแผร์ศาสนาคริสต์คาทอลิกในเม็กซิโก ในวันเสาร์ที่ ๙ ธันวาคม ค.ศ. ๑๕๓๑ ชาวอินเดียนแดงผู้หนึ่งชื่อ ยวง ดิเอโก ขึ้นไปที่ตำบลเตเปยาก เม็กซิโกเพื่อจะไปวัดที่วานเตียโก ตลาดเตโลโก เป็นวัดของฤๅษีคณะพรินซินกัน เพื่อไปสวดภาวนา ในเช้าวันนั้นเขาได้ยินเสียงเพลงไพเราะอ่อนหวาน เสียงนั้นบอกให้เขาป็นที่ยอดเขาลูกนั้น ดิเอโกป็นถึงยอดเขาเตเปยาก และที่นั่นได้พบสตรีรูปหนึ่งซึ่งงามมาก พระพักตร์ค่อนข้างคล้ายเหมือนชาวพื้นเมือง พูดภาษาอาสเทก โดยเธอบอกเขาและไปเมืองเม็กซิโกไปบอกท่านสังฆราชให้เขาสร้างวัดในที่นี้ ดิเอโกทำตามที่พระมารดาขอร้อง แต่เขาต้องไปเมืองเม็กซิโกถึง ๓ ครั้ง (และสองครั้งแรกเขากลับมาหาพระมารดาทุกครั้ง) ครั้งแรก (วันที่ ๙ วันเดียวกัน) โดนปฏิเสธ ครั้งที่สอง (๑๐ ธันวาคม) พระสังฆราชต้องการรักษาความมืออยู่จริงของพระมารดา ดิเอโกกลับไปหาพระมารดาอีกครั้ง เขาขอเครื่องหมายแก่นาง พระนางบอกให้เขามาวันพรุ่งนี้ แต่แล้ววันรุ่งขึ้นเขาไม่ได้ไปหาเพราะลุงเขาป่วยหนัก ทำให้พระมารดาต้องมาหาเขาด้วยตัวเอง (๑๒ ธันวาคม) และบอกว่าลุงของเขาจะไม่มีอะไร แล้วบอกให้เขาออกไปป็นเขา ไปรวบรวมดอกกุหลาบซึ่งน่าแปลกมากเพราะฤดูที่วานั้นเป็นฤดูหนาวไม่น่าจะมีกุหลาบได้ แต่ดิเอโกพบกุหลาบ เขาเก็บมามากที่สุดเท่าที่จะเก็บได้ แล้วกลับมาหาพระนาง พระมารดาหยิบช่อกุหลาบจัดลงในเสื้อคลุมของยวง แล้วบอกว่าอย่าให้ใครดูดอกกุหลาบนี้ตามทางที่พบ อย่าเปิดเสื้อคลุมให้ใครดูนอกจากเวลาอยู่ต่อหน้าท่านสังฆราช ดิเอโกเดินทางไปสำนักสังฆราชระหว่างทางพบข้ารับใช้เข้ามาขัดขวาง พวกเขาสั่งให้เขาเปิดผ้าคลุม และพบว่าป็นกุหลาบ พวกเขาพยายามเอื้อมมือ

มาจับแต่จับไม่ได้เพราะกลายเป็นภาพวาดติดกับผ้า พวกเขาตกใจรีบวิ่งไปเล่าเรื่องให้ท่านสังฆราชฟัง ท่านสังฆราชสั่งให้เรียกยวงเข้าไปหา ยวงเรียนว่ามีเครื่องหมายที่ขอจากสตรีนั้นแล้วเขาเปิดเสื้อคลุม ดอกกุหลาบบางดอกก็หล่นลงบนพื้น ปรากฏภาพวาดรูปแม่พระที่สวยงามอยู่บนเสื้อคลุม ทุกคนที่อยู่ ที่นั่นต่างรู้สึกยำเกรง คุณเขาลงต่อน้ำภาพอันงามนั้น ในไม่ช้าท่านสังฆราชได้สร้างวัด และมอบให้ ดิเอโกเป็นผู้ดูแลวัดนั้น ดิเอโกได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความศรัทธาและละเอียดถี่ถ้วน เขาสิ้นชีวิตเมื่อ ปี ๑๕๘๔ ปัจจุบัน เสื้อคลุมพระแม่มาเรียยังคงเก็บรักษาอย่างดีในตู้แก้ว เสื้อคลุมทำจากเส้นใยของ ต้นตะบองเพชร ซึ่งปรกติจะผุเปื่อยภายในเวลาไม่เกิน ๒๕ ปี แต่ปัจจุบันไม่ผุพังแต่อย่างใด ทั้ง ๆ ที่ ทอขึ้นตั้งแต่ ค.ศ.๑๕๓๑ หรือ ๔ ศตวรรษมาแล้ว นักวิทยาศาสตร์ตรวจสอบผ้าคลุมพบว่า แม้ภายนอกเหมือนเสื้อคลุมธรรมดาของคนจนสมัยก่อน แต่ตัวสีนั้นพิศวงมากเหมือนกับว่าผู้คนที่ใช้ วาดรูปนี้ มิใช่ผู้คนที่ของโลกนี้ นอกจากนี้ยังมีเรื่องแปลกในผ้าคลุมมากมาย เช่น ที่ตามีรูปของชายคน หนึ่ง (ขนาดเล็กมากต้องส่องกล้องจุลทรรศน์) ถ่ายรูปไม่ค่อยติดผ้าคลุม ในปี ค.ศ.๑๗๕๓ สมเด็จพระ สันตะปาปาเบเนดิกต์ที่ ๑๔ ทรงประกาศรับรองการประจักษ์ของแม่พระแห่งกัวดาลูป อย่างเป็นทางการ^{๒๕}

ข. วิพากษ์เหตุอัศจรรย์ กรณีพระแม่มาเรียแห่งกัวดาลูป ตามการนิยามเหตุการณ์อัศจรรย์ ของฮูม กรณีนี้ เป็นในเชิงรูปแบบที่สอง “เหตุการณ์อัศจรรย์ ที่ละเมิดกฎธรรมชาติโดยเจตจำนงของ พระเจ้า หรือโดยการเข้าแทรกแซงของผู้กระทำที่มองไม่เห็น” เรามุ่งจำแนกว่าข้อไหนที่ละเมิดกฎของ ธรรมชาติได้บ้าง

๑) ดิเอโกไปรวบรวมดอกกุหลาบซึ่งนำแปลกมากเพราะฤดูที่เวลานั้นเป็นฤดูหนาวไม่ น่าจะมีกุหลาบได้ แต่ดิเอโกพบกุหลาบ เขาเก็บมามากที่สุดเท่าที่จะเก็บได้ เหตุการณ์อัศจรรย์ข้อนี้คือ กฎของธรรมชาติของดอกกุหลาบ ซึ่งฤดูหนาวไม่มีต้นไม้ออกมาจากริมได้ แต่ดิเอโกเก็บดอกกุหลาบได้ มากมาย ข้อนี้ละเมิดกฎธรรมชาติ

๒) ระหว่างทางพบซาร์ปโซ่เข้ามาขัดขวาง พวกเขาสั่งให้เขาเปิดผ้าคลุม และพบว่า เป็น กุหลาบ พวกเขาพยายามเอื้อมมือมาจับแต่จับไม่ได้เพราะกลายเป็นภาพวาดติดกับผ้า พวกเขาตกใจ รีบวิ่งไปเล่าเรื่องให้ท่านสังฆราชฟัง เหตุการณ์อัศจรรย์ในจุดนี้คือ กุหลาบกลายเป็นภาพวาดติดกับผ้า ซึ่งดอกกุหลาบจะเข้าไปอยู่ในผ้าคลุมได้อย่างไร เมื่อยังเป็นกุหลาบที่เป็นดอกไม้ ข้อนี้เป็นความ อัศจรรย์เกิดขึ้น มีผู้ประสบเหตุการณ์เป็นพยานยืนยัน

๓) ยวงเรียนว่ามีเครื่องหมายที่ขอจากสตรีนั้นแล้วเขาเปิดเสื้อคลุม ดอกกุหลาบบาง ดอกก็หล่นลงบนพื้น ปรากฏภาพวาดรูปแม่พระที่สวยงามอยู่บนเสื้อคลุม ข้อนี้แสดงปาฏิหาริย์ปรากฏ

^{๒๕} Wikipedia, **Our Lady of Guadalupe**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://en.wikipedia.org/wiki/Our_Lady_of_Guadalupe [๑ สิงหาคม ๒๕๖๑].

ภาพวาดรูปแม่พระอยู่บนเสื้อคลุม เหตุการณ์นี้เกิดต่อหน้าท่านสังฆราช โดยตรงเป็นการแสดงเจตจำนงของผู้กระทำที่มองไม่เห็น โดยเจตจำนงของพระเจ้า

๔) ปัจจุบัน เสื้อคลุมพระแม่มารีย์ยังคงเก็บรักษาอย่างดีในตู้แก้ว เสื้อคลุมทำจากเส้นใยของต้นตะบองเพชร ซึ่งปรกติจะผุเปื่อยภายในเวลาไม่เกิน ๒๕ ปี แต่ปัจจุบันไม่ผุพังแต่อย่างใด ทั้ง ๆ ที่ทอขึ้นตั้งแต่ ค.ศ.๑๕๓๑ หรือ ๔ ศตวรรษมาแล้ว หลักฐานยืนยันอยู่ที่เสื้อคลุมพระแม่มารีย์ ยังคงปรากฏหลักฐานของความอัศจรรย์มาถึงในปัจจุบัน

๕) นักวิทยาศาสตร์ตรวจสอบผ้าคลุมพบว่า แม่ภายนอกเหมือนเสื้อคลุมธรรมดาของคนจนสมัยก่อน แต่ตัวสีนั้นพิศวงมากเหมือนกับว่าผู้ที่ใช้วาดรูปนี้ มิใช่ผู้กั้นของโลกนี้ นอกจากนี้ยังมีเรื่องแปลกในผ้าคลุมมากมาย เช่น ที่ตามีรูปของชายคนหนึ่ง (ขนาดเล็กมากต้องส่องกล้องจุลทรรศน์) ถ้ายรูปไม่ค่อยติดผ้าคลุม มาถึงตรงจุดนี้ นักวิทยาศาสตร์ได้ทำการทดสอบ โดยยืนยันถึงสีมีความพิเศษซึ่งอาจจะมิใช่ผู้กั้นหรือสีที่ใช้ในโลกใบนี้

ทั้ง ๕ ข้อนี้ เชื่อมคำตอบไปสู่การมีประสบการณ์ทางศาสนา โดยเนื้อหาของเหตุอัศจรรย์เป็นเหตุการณ์ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วทำให้รู้สึกถึงการประทับอยู่และฤทธิ์อำนาจของพระเจ้า การทรงจัดเตรียม และเหตุการณ์ประจวบเหมาะต่าง ๆ ที่น่าตื่นใจตลอดจนด้วยเหตุที่สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนสื่อให้เราตระหนักถึงการประทับอยู่และฤทธิ์อำนาจของพระเจ้าเช่นกัน ในแง่นี้อย่างน้อยเราก็ถือได้ว่าการอัศจรรย์ยังมีอยู่ในปัจจุบัน แต่เมื่อเราพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนในเหตุอัศจรรย์ ฮุมได้ให้เหตุของการมีประสบการณ์ทางศาสนา (อัศจรรย์) ว่าอาจจะเป็นเพียงเครื่องชี้นำความคิดของพวกเราในการอ้างในเรื่องราวของข้อเท็จจริง เราควรเข้าใจว่าเครื่องชี้นำนี้ได้ไม่ผิดพลาดทุกครั้ง บางครั้งมันก็ง่ายต่อการนำพาเราไปสู่ความผิดพลาดได้ บุคคลที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่มีภูมิอากาศเป็นไปตามฤดูกาลเขาน่าจะคาดเดาว่าภูมิอากาศในเดือนมิถุนายนจะดีกว่าในเดือนธันวาคม ซึ่งเป็นการใช้เหตุผลที่ถูกต้องและสอดคล้องกับประสบการณ์ แต่แน่นอนว่าเขาอาจอยู่ในสถานการณ์ที่พบว่าตัวเองคาดเดาผิดพลาด อย่างไรก็ตาม เราอาจสังเกตว่าในกรณีเช่นนี้เขาไม่ต้องตำหนิประสบการณ์เพราะเป็นธรรมดาที่ประสบการณ์มักจะบอกเราล่วงหน้าเกี่ยวกับความไม่แน่นอนซึ่งพวกเราอาจเรียนรู้จากการหมั่นสังเกตจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ขัดแย้ง ฮุมมีจุดยืนตรงที่ เขาไม่ยืนยันกับสิ่งใด เพราะทุกอย่างยืนบนฐานที่ไม่แน่นอน เราไม่สามารถนำความรู้มากล่าวยืนยันถึงความรู้อย่างแน่นอน

ประสบการณ์ทางศาสนา นักจิตวิทยา คาร์ล จี จุง เขาอธิบายในแง่จิตวิทยาไว้ว่า “ถึงแม้ว่า การเปลี่ยนจิตใจจะเกิดขึ้นทันทีอย่างไม่คาดคิดมาก่อนก็ตาม แต่จากประสบการณ์ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ที่เราได้พบผ่านมา เราก็ทราบว่าการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงและกล้าลึกเช่นนั้นมักจะมีระยะพักตัวอยู่ในจิตไร้สำนึกมาชั่วระยะเวลาหนึ่งก่อน เมื่อมีการเตรียมการขั้นต้นสมบูรณ์แล้วคือเมื่อเขาพร้อมที่จะเปลี่ยนจิตใจแล้วทัศนะใหม่จึงระเบิดออกมาพร้อมด้วยอารมณ์รุนแรง” ประสบการณ์ทางศาสนาในมุมมองของจุงนั้น ฐานอธิบายด้วยจิตวิทยา เขากล่าวถึงจิตไร้สำนึกซึ่งอยู่ภายในจิตใจ ซึ่งมีความ

ปรารถนาแรงกล้าอยู่ภายใน แรงผลักดันของจิตไร้สำนึกที่มีอยู่ก่อนแล้ว เมื่อถูกกระแทกจนระเบิดออกมาสู่จิตใจด้วยอารมณ์อันรุนแรง นั่นเอง การเปลี่ยนความคิดแบบเก่าไปสู่ทัศนคติใหม่ต่อระบบความคิด มีผลทำให้เกิดการกระทำที่ตรงกันข้ามกับความคิดดั้งเดิม หรือนั่นเป็นการเปลี่ยนทัศนคติแบบที่พลิกรูปแบบชีวิตไปอีกรูปแบบหนึ่งได้ แก่การอธิบายของจุง เป็นการแสดงออกถึงภาวะในตัวตนของมนุษย์ สำหรับผู้วิจัย มีความคิดเห็น ว่าเป็นการอธิบายถึงการบรรลุ หลุดพ้น จากภาวะตัวตนเดิมสู่ภาวะตัวตนใหม่ โดยการผลักดันของจิตไร้สำนึกในตัวเอง มูลบทของความเชื่อสามารถมีการเปลี่ยนแปลงได้ฉับพลัน เมื่อจิตไร้สำนึกมีความปรารถนาเบื้องลึกอยู่ภายใน เมื่อเจอสิ่งทีผลักดันให้จิตไร้สำนึกเปิดเผยความปรารถนาต่อการบรรลุ หรือหลุดพ้นต่อข้อบังคับของกฎเกณฑ์ต่าง ๆ จึงถือว่าการเกิดสำนึกขึ้นใหม่นี้ ได้เปลี่ยนทั้งชีวิต และความคิดดั้งเดิมให้เปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน ประสบการณ์ทางศาสนาที่มนุษย์ได้รับนี้เรียกว่าการวิวัฒน์ซึ่งสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลจากคนไม่ตึกกลับเปลี่ยนเป็นคนดีอุทิศตัวต่อศาสนา อาจเป็นเพราะพระเจ้าทรงมอบให้กับผู้ที่มีความเชื่อต่อพระองค์สำหรับการวิวัฒน์ หากมองอีกมุมหนึ่งเมื่อมีผู้ศรัทธาก็ต้องไม่มีผู้ศรัทธาแนวคิดของผู้ที่ไม่ศรัทธาไม่อาจสร้างสรรค์ความมีอยู่ของพระเจ้า การอัศจรรย์ การวิวัฒน์อาจไม่เกิดขึ้นสำหรับผู้ที่ไม่มีความศรัทธาหากเราพิจารณาดูแล้วในเรื่องเหตุอัศจรรย์ไม่มีใครสามารถตัดสินได้อย่างชัดเจนว่ามีจริงหรือไม่จริงหากเราอยู่ในความเชื่อของศาสนาการรับรองถึงความเชื่อมีพื้นฐานของความจริงอยู่ได้เส้นบรรทัดและการย้ำเตือนถึงความเชื่อต่อมโนคติในทุกเรื่องของสำนึกที่สามารถนึกรู้ได้

ดังนั้น ความเชื่อต่อการวิวัฒน์เป็นการรักษาเหตุแห่งอัศจรรย์ของพระเจ้าของศาสนา เทวนิยม ส่วนความเชื่อต่อเหตุผลที่สำคัญต่อข้อพิสูจน์ก็นำมาใช้ในวิถีทางของวิทยาศาสตร์ไม่ว่าเหตุอัศจรรย์จะนำความพิศวงต่อแนวคิดทางวิทยาศาสตร์มากเท่าไร การพิสูจน์เข้าไปจนพบเหตุอัศจรรย์โดยใช้วิธีของวิทยาศาสตร์อาจทำให้ค้นพบคำตอบที่เปลี่ยนแปลงโลกและแนวคิดเชื่อมโยงสู่สาเหตุของเหตุอัศจรรย์ได้ แนวคิดของวิทยาศาสตร์และไสยศาสตร์อาจเดินอยู่ข้างกันเพื่อพิสูจน์ซึ่งกันและกัน จนกว่าความรู้จะสับสนจนได้รับความกระจ่างต่อเหตุการณ์ การพิสูจน์จะเน้นย้ำให้มนุษย์เดินต่อไปในยุคที่พร้อมจะเปลี่ยนแปลงต่อความคิดทุกระบบเพื่อปรับเปลี่ยนให้เข้ากับวิถีชีวิตของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี

๔.๑.๔ มโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม

แนวคิดที่ว่าคนเท่านั้นที่สามารถรับรู้ได้อย่างแท้จริง สิ่งที่ฮูมแสดงคือสถานะ แห่งความรู้เกี่ยวกับโลกของเราทั้งโลก ว่าด้วยโลกแห่งศาสนาและโลกแห่งวิทยาศาสตร์ ก็ไม่มีโลกไหนที่แน่นอน เราสามารถที่จะเลือกเชื่อศาสนาถ้าเราต้องการ แต่เราก็ทำอย่างนั้นโดยที่ไม่มีหลักฐานที่แน่นอน และเราสามารถที่จะเลือกที่จะสร้างการอุปนัยทางวิทยาศาสตร์ เพื่อที่จะกำหนดความปรารถนาของเราใน

โลก แต่ทั้งศาสนาและวิทยาศาสตร์ก็ไม่สามารถที่จะอยู่ได้ด้วยตนเอง ทั้งสองเป็นเพียงปฏิภิกิริยาของเรา ต่อประสบการณ์ เป็นหนึ่งในปฏิภิกิริยาที่เป็นไปได้จำนวนหนึ่ง^{๒๖}

ข้อสรุปของฮูมต่ออภิปรัชญานั้น มีความเห็นต่อความเชื่อที่เป็นอิสระ ต่อสิ่งต่าง ๆ ในเอกภพแต่เราก็ไม่สามารถจะแสดงสิ่งเหล่านี้ให้ปรากฏแก่สายตาได้ ยิ่งเป็นสภาวะเกี่ยวกับวิญญาณตลอดจนความเป็นอมตะวิญญาณก็เช่นกันเป็นสิ่งที่เราจะแสดงให้ปรากฏมิได้ในทำนองเดียวกัน ใครจะบอกให้เราทราบถึงว่า พระเจ้าคืออะไรจริง ๆ อะไรคือคุณสมบัติหรือขอบเขตและ พลังภาพของพระองค์ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องเป็นไปไม่ได้ที่เราจะเข้าไปพูดถึงกัน เพราะว่าความสามารถและวิจรรณญาณมนุษย์นั้นอยู่ในฐานะมืดบอดและอ่อนกำลังที่จะพูดถึงสภาวะเหล่านี้มากเหลือเกิน มนุษย์ไม่สามารถจะแยกแยะแม้กระทั่งสภาวะการรวมตัวของก้อนหินว่าเป็นอย่างไร แล้วเราจะโยนเรื่องให้มันไกลไปถึงสภาวะนิรันดรอย่างอื่นอีกอย่างไร ปัญญาและสมองของมนุษย์อยู่ขึ้นฐานะที่ห่างไกลเกินที่จะพูดถึงต้นกำเนิดและจุดปลายทางขั้นสุดท้ายของสิ่งใดโดยตรง^{๒๗}

“เมื่อเราเห็นว่าเอกภพกับบ้านของเรานั้นมันแตกต่างกันอย่างมากมายอยู่แล้ว เราจะเอาอะไรมาเป็นข้อยุติแน่นอนในเรื่องนี้ เราเคยพูดกันมาแล้วว่าสภาพแห่งพระเจ้านั้นเป็นวิญญาณที่อมตะและนิรันดรซึ่งเป็นต้นกำเนิดทุกอย่าง แต่เราจะพบว่าสภาพที่ปรากฏแก่สายตาของเราทั้งในมนุษย์และเดียวจิตอันก็เป็นองค์ประกอบในเอกภพ ซึ่งแต่สภาวะสูญสลายและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่ง่ายเกินไปที่เราจะด่วนสรุปเอาความจริงของเอกภพจากสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ เหล่านี้ หากข้อสรุปเป็นความจริงแล้ว เราจะต้องทราบด้วยว่าอะไรคือลักษณะพิเศษของพระเจ้าที่สร้างเอกภพให้เป็นระบบเช่นนี้ และเอกภพกับสิ่งต่าง ๆ มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างไร”^{๒๘}

หากมองในแง่ศาสนาแล้ว ฮูมเห็นว่าการกำเนิดการนับถือศาสนา (Religion) ความจริงนั้นไม่ใช่เพราะการแสดงหาความจริงจากสัจธรรมอะไร หากแต่เป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องการเสพสุขที่เขาใฝ่ฝันมากกว่าอย่างอื่น ชีวิตของมนุษย์เต็มไปด้วยความเจ็บปวด ทุกข์ระทม และความขัดแย้งตลอดเวลา ขณะเดียวกันเขาก็มีแต่ความทิวโหย ความหวาดกลัวและอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้ทำให้เขาหาที่พึ่งพำนักแก่ตัวเอง เห็นได้ว่าสภาพของศาสนาในยุคแรกเป็นเรื่องของพหุเทวะนิยม หรือพวเทพเทวรูปมากกว่าเรื่องของการมีพระเจ้าผู้สร้างองค์เดียว^{๒๙}

“โดยทั่วไปแล้วเราก็ถือว่าทุกอย่างเป็นสิ่งมาแต่เหตุปัจจัยเหมือนกันหมด กล่าวได้แต่เพียงว่า มันเป็นความจำเป็นที่ต้องเป็นเช่นนั้น หากจะถามว่าความจำเป็นมาจากไหน ฮูมนั้นสามารถตอบได้ทันทีว่ามันเป็นสาเหตุอย่างหนึ่งเช่นกัน อย่างไรก็ตามฮูมมิได้ปฏิเสธสภาวะแห่งเหตุและผลตามที่คน

^{๒๖} สมหวัง แก้วสุฟอง แปล, เดวิด ฮูมใน ๙๐ นาที, หน้า ๔-๕.

^{๒๗} บุญย นิลเกษ, เมตาฟิสิกส์เบื้องต้น, (เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๖), หน้า ๙๒.

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๓.

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๔.

ทั่วไปเข้าใจ แต่สิ่งที่เขาเน้นและสงสัยตลอดเวลาก็คือว่า เหตุและผลมีความสัมพันธ์กันอย่างไร และมันมีความจำเป็นอะไรที่ต้องสัมพันธ์กันเช่นนั้น” แนวความคิดดังกล่าวนี้ นักปรัชญารุ่นหลังยอมรับว่าเป็นจุดเด่นทางปรัชญาของฮูมโดยตรงตามแนววิมตินิยมของเขา^{๓๐}

๔.๑.๕ สรุปมโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม

จากการศึกษาและวิจัย เห็นได้ว่า ฮูมได้ใช้ประสบการณ์ทั้งชีวิตของเขาต่อการแสดงแนวคิดขัดแย้งทั้งทางศาสนา และขัดแย้งทั้งทางปรัชญา ไม่ว่าจะเขาจะเขียนหนังสือ ทุกปัญหาของเขาคงต้องมายุติที่ปัญหาของศาสนาและปัญหาของปรัชญา จนมาถึงงานชิ้นสุดท้ายในชีวิตของเขา นั่นคือบทสนทนาว่าด้วยศาสนา ประสบการณ์ในการเขียนงานทางปรัชญาของเขา ได้สร้างอิทธิพลต่อแนวคิดปัญหาทางศาสนา การตอบปัญหาของเขา มาจากการตั้งคำถามต่อปัญหาทางศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ความสงสัย การตั้งคำถาม เน้นย้ำถึงภาพรวมของแนวคิดได้เป็นอย่างดี

ผู้วิจัยเห็นข้อควรสังเกต เรื่องของปัญหาทางปรัชญา เป็นปัญหาที่กว้าง อย่างเช่นการตั้งคำถามขึ้นมาในสิ่งที่สงสัย หากสิ่งที่สงสัยมีความซับซ้อน และต้องใช้ปัญหาหลายข้อมาเป็นสมมุติฐานของคำตอบ เราตั้งคำถามต่อสิ่งนี้ และหาคำตอบที่สามารถหยุดการตั้งคำถามต่อสิ่งที่สงสัยได้ แต่ที่สุดปรัชญาได้ทำหน้าที่ อีกครั้งโดยการมีคำถามที่มีความซับซ้อนขึ้นในส่วนที่ยังต้องการคำตอบอีกหลายครั้งและหลายครั้ง การมีแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สามารถตั้งคำถามที่นำไปสู่คำตอบได้อีกหลายคำถาม แต่การวิเคราะห์ศาสนาของฮูม ทำให้เห็นว่า เขาได้วิเคราะห์ต่อปัญหาหลักใหญ่ วิเคราะห์ปลีกย่อยไปตามปัญหา และฉีกกระชากปัญหาออกมาเพื่อให้ความชัดเจนต่อคำถามที่เขาได้สร้างขึ้นมา โดยสรุปได้อย่างเป็นที่เข้าใจในหลายปัญหา

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๙.

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ศึกษาแนวคิดด้านศาสนาในสังคมร่วมสมัยของเดวิด ฮูม

ความเชื่อเป็นกิจกรรมหรือพฤติกรรมทางจิตที่ค่อนข้างสลับซับซ้อน เป็นการโยงใยไปถึงอารมณ์ ความรู้สึกการยอมรับความมีอยู่ เป็นอยู่และความรู้ อาจยอมรับในสิ่งที่เราเชื่อโดยอาศัย การรับรู้ทางประสบการณ์ให้เกิดการยอมรับต่อความเชื่อ ในรูปแบบนั้น ๆ จึงเป็นมูลเหตุที่ก่อให้เกิดการสนับสนุนความเชื่อ เป็นจุดเริ่มต้นของศาสนา เห็นได้ว่าศาสนาเป็นความเชื่อของมนุษย์ที่กำหนดชีวิต วัฒนธรรม คุณค่า ความดี ความชั่วร้าย มีการกำเนิดและสิ้นสุดของโลก มีหลักศีลธรรมและคำสั่งสอน ศาสนาโบราณมีมาแต่ยุคอียิปโบราณตามมาถึงยุคสุเมเรียน ยุคบาบิโลเนีย และศาสนาเฮบรู อันเป็นต้นกำเนิดศาสนายิว ศาสนาเทวนิยม เป็นศาสนาที่นับถือพระเจ้าตั้งแต่พระเจ้าองค์เดียว พระเจ้าหลายพระองค์และวิญญาณ โดยสรุปแล้ว ศาสนาคือที่รวมความเคารพนับถืออันสูงส่ง ศาสนาคือที่พึ่งทางใจ ศาสนาคือคำสั่งสอน

ศาสนาร่วมสมัยยุคปี ค.ศ. ๑๗๐๐-๑๘๐๐ ยังเป็นยุคมืดของปรัชญา ยุคศาสนาฟื้นฟู ถึงขั้นเป็นรัฐศาสนา ความสำคัญของนักบวช ศาสนาจารย์ และพระสันตะปาปา มีอยู่กระจายในทวีปยุโรป รัฐศาสนาเข้ามาสู่กรุงโรมในสมัยพระเจ้าติเบริอุส (ค.ศ๑๔-๓๘) ในเวลาไม่ถึง ๓๐๐ ปี อาณาจักรกรุงโรมก็กลายเป็นอาณาจักรแห่งคริสต์ศาสนา ต่อมาคริสต์ศาสนาแตกแยกเป็น ๒ ฝ่าย คือฝ่ายตะวันตกเรียกว่า นิกายโรมันคาทอลิก มีประมุขอยู่กรุงโรม ส่วนฝ่ายตะวันออก เรียกว่า นิกายกรีก ออร์ทอดอกซ์ อยู่ที่กรุงคอนสแตนติโนเปิล ประเทศกรีซ หลังจากนั้น อังกฤษได้นับถือคริสต์ใน ค.ศ. ๕๙๖ เมื่อพระคาดินัลเกรกอรีที่ ๑ ได้ส่งบาทหลวงชื่อ ออกัสติน พร้อมด้วยคณะ ๔๐ คน ไปสอนศาสนาคริสต์ที่อังกฤษ ชาวอังกฤษได้เริ่มนับถือศาสนาคริสต์มาตั้งแต่ครั้งนั้น

โลกและจักรวาลภายใต้ความคิดของนักปรัชญาและศาสนา ทำให้พบความคิดในหลายรูปแบบตั้งแต่การอนุমানว่าเอกภพนี้ไม่มีที่สิ้นสุดของอริสโตเติล จนมาถึงโลกมีลักษณะคล้ายกล่องจนมาถึงยุคของ เคอร์โพนิกัสเขาคิดว่า โลกเป็นศูนย์กลางของจักรวาล มาจนถึงความรู้ทางวิทยาศาสตร์ การพบเห็นสิ่งมีชีวิตที่เหลือเป็นฟอสซิล อย่างเช่น ไดโนเสาร์ ที่มีอายุเกือบสิบล้านปีถึงร้อยล้านปี

โลกของศาสนาเช่นกัน บนคัมภีร์ศาสนาคริสต์ได้กล่าวถึงภาระงานของพระเจ้าพระผู้สร้างโลกจากความว่างเปล่า ไม่มีสิ่งใดแม้กระทั่งกลางวันและกลางคืน น้ำขึ้น น้ำลง พระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกดิน สัตว์ทั้งหลายและมาจนถึงการกำเนิดมนุษย์เช่น อาดัมและเอวา ซึ่งกลายเป็นมนุษย์ผู้ชายและมนุษย์ผู้หญิง คู่แรกของโลก เรื่องของศาสนาและวิทยาศาสตร์ดำเนินมาควบคู่กับความเชื่อหลายศาสตร์ ทำให้เราเข้าใจบริบทของการกำเนิดในหลากหลายแง่มุมทั้งวิธีการเป็นศาสนาและวิธีที่ออกมาจากศาสนา

เรื่องความบาปและความชั่วร้าย ปัญหานี้เกิดมาในหลากหลายมุม ในวิถีของมนุษย์เราเรียกได้ว่าเป็นบาปกำเนิด ซึ่งเกิดจากอาดัมและเอวา บุรุษและสตรี คู่แรกของโลก นับแต่กำเนิดมา มนุษย์มีเชื้อสายแห่งความบาปติดตัวมาแต่ครั้งสมัยของมนุษย์รุ่นแรกจนถึงรุ่นปัจจุบัน ตามมาด้วยปรากฏการณ์ธรรมชาติที่พระเจ้าทรงแสดงอิทธิฤทธิ์และปาฏิหาริย์ ต่อมนุษย์ มาถึงรุ่นของโนอาห์ที่พระเจ้าทรงทำลายล้างโลกที่พระองค์ทรงสร้าง ทรงทำลายด้วยการบันดาลให้น้ำท่วมโลก เป็นเวลา ๑๕๐ วัน แต่โนอาห์นั้นพระเจ้าทรงดำริให้เขาต่อเรือเพื่อให้พ้นกับภัยพิบัติอันร้ายแรง นี่คือนมมมองต่อบาปและความชั่วร้ายทางศาสนาในทางปรัชญา บาปและความชั่วร้ายคนที่สรุปเรื่องนี้ได้ดีคือ จอห์น อิค เขากล่าวว่ามีอยู่ ๒ แนวคิด นั่นคือวิธีการแบบอ็อกสติน คือการมองโลกเป็นสถานที่จำกัด ไม่สมบูรณ์ และความทุกข์หรือความชั่วร้ายได้สะท้อนถึงสิ่งนี้ และวิธีการแบบไอเรเนียส เป็นวิธีการที่ยอมรับว่าความทุกข์และความชั่วร้ายมีอยู่ และได้รับการยอมรับให้มีอยู่จากพระเจ้า แต่ได้ให้เหตุผลว่าพระเจ้าทรงยอมให้สิ่งเหล่านี้มีอยู่ในโลก

เรื่องเหตุอัศจรรย์ มีปัจจัยหลายเหตุการณ์ของอัศจรรย์ อาทิ การฟื้นคืนชีวิต การอัศจรรย์ของพระเยซู นั่นคือ ทรงรักษาคนตาบอด ทรงรักษาคนง่อย และทรงเรียกคนตายให้ฟื้น และอีกหลายอัศจรรย์ของพระเยซู เหตุอัศจรรย์นั้น มีหลายสาเหตุและปัจจัยเนื่องด้วยจากพระผู้เป็นเจ้าบันดาลให้เกิดอัศจรรย์ทรงให้มนุษย์ได้เห็นเหตุอัศจรรย์ เพื่อระลึกถึงพระองค์พระผู้เป็นเจ้าและเพื่อให้มนุษย์ได้ทำความดีละเว้นจากบาป กระทำแต่สิ่งที่ดีที่ควรเมื่อมีปาฏิหาริย์เกิดขึ้นนับได้ว่าเป็นการสื่อสารกับพระเจ้าอีกทางหนึ่งของผู้ที่มีความศรัทธาอย่างแท้จริง

ในสมัยปี ค.ศ.๑๗๐๗ อังกฤษและสกอตแลนด์ได้เข้าร่วมกันในปี ค.ศ.๑๗๐๗ พระมหากษัตริย์ของอังกฤษเริ่มเสวยอำนาจ สมบูรณ์ณาयाสิทธิราช ไปเป็นพรรคการเมือง มีพระนางแอนน์ (ค.ศ.๑๗๐๒-๑๗๑๔) ขึ้นอยู่กับพรรคการเมืองทั้งสองพรรคคุมเสียงข้างมากในสภา ในยุคปี ค.ศ.๑๗๔๐ ประเทศในยุโรป มีความวุ่นวายแหล่งที่มาของปัญหาคือ โปแลนด์ มีพรมแดนติดกับมหาอำนาจ เช่น รัสเซีย ปรัสเซีย สวีเดน ตุรกี จึงทำให้โปแลนด์กลายเป็นศูนย์กลางของการวางแผนซับซ้อนในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ยุคสมัยของฮูม เป็นยุคแห่งสงครามครอบครองพื้นที่ซึ่งพื้นที่โปแลนด์ระหว่างประเทศมหาอำนาจต่างๆ สงครามไซลีเซียจึงถือกำเนิดในยุคสมัยที่ไซลีเซียเปรียบเสมือนเมืองหลวงเข้าสู่

เวียนนา เป็นยุทธศาสตร์อันสำคัญ เป็นดินแดนอุดมสมบูรณ์ สงครามระหว่างปรัสเซียและออสเตรีย จึงเริ่มขึ้นและจบลงด้วยสัญญาสงบศึก และหลังจากนั้นจึงเกิดสงคราม ๗ ปี หรือสงครามโซลิเซียครั้งที่ ๓ เกิดช่วงกลางปี ค.ศ.๑๗๕๖ ถึงปี ๑๗๖๓ สงครามเจ็ดปีเป็นสงครามระหว่างปรัสเซียและบริเตนใหญ่(โปรตุเกส,สเปน) และกลุ่มนครรัฐเล็กในเยอรมันนี้ที่ต่อต้านฝ่ายออสเตรีย ฝรั่งเศส สวีเดนและ แหกโซนี่ สงครามเจ็ดปีได้รับการบรรยายว่าเป็น สงครามโลกครั้งแรก อังกฤษทำสงครามเพื่อแย่งชิง อเมริกาเหนือ ส่วนปรัสเซียทำสงครามกับออสเตรีย สงครามนี้เริ่มต้นในอเมริกา ก่อนที่จะมาบาน ปลายในยุโรปและสิ้นสุดลงในอเมริกาในเวลาต่อมา

๕.๑.๒ ศึกษาโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม

ประสบการณ์นิยม เป็นความรู้ที่แท้จริงต้องมาจากประสบการณ์ (Empirical knowledge) ประสบการณ์ประกอบด้วย ประสบการณ์สัมผัสภายใน และประสบการณ์สัมผัสภายนอก อัน ประกอบไปด้วย การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรู้รส และการรู้สัมผัส ลัทธิประสบการณ์นิยม มี จอร์จ ล็อก เป็นผู้ก่อตั้ง สรุปว่า ความรู้ของมนุษย์นั้นมีขอบเขตจำกัดอยู่กับความคิด(ideas) เท่านั้น เพราะความคิดเป็นสิ่งเดียวที่จิตของเราสามารถรู้ได้โดยตรง และโดยเหตุที่ความคิดต่างๆ ของเรานั้น มาจากประสบการณ์ ประสบการณ์จึงเป็นต้นกำเนิดหรือที่มาของความรู้ของมนุษย์ จอร์จ เบิร์กเลย์ เป็นนักปรัชญาในกลุ่มประสบการณ์นิยม สรุปว่า ความคิดซึ่งเราได้จากประสบการณ์นั้นไม่ได้มีอยู่ ภายนอกจิต และข้อมูลทางประสาทสัมผัส (Sense Data) ก็ไม่สามารถมีอยู่โดยไม่ขึ้นต่อการรับรู้ของ จิต ความมีอยู่ของสิ่งต่างๆ จึงเป็นเพียงความคิดในจิตซึ่งมีอยู่ได้ก็เพราะมีจิตรับรู้ ดังนั้นสิ่งต่างๆ จึงไม่สามารถจะมีอยู่โดยอิสระจากการรับรู้ของจิต สิ่งที่มีอยู่มันจะต้องมีอยู่ในจิตของเราหรือของผู้ใดผู้หนึ่ง เสมอ การมีอยู่ของวัตถุหรือสิ่งต่างๆ ก็คือการที่มันถูกรับรู้นั่นเอง

เดวิด ฮูม เป็นนักประสบการณ์นิยม ที่ปิดประตูของคำว่าประสบการณ์ ไปสู่ลัทธิใหม่ คือ เพนทาการนิยม ฮูมเห็นว่า ไม่มีสิ่งใดที่เรารู้อย่างถูกต้อง เราเชื่อกันว่ามีสิ่งต่างๆ ในโลกแต่แท้จริงมันเป็นเพียงจินตนาการของเราเท่านั้น เราไม่สามารถพิสูจน์การมีอยู่ของสิ่งต่างๆ ในโลกได้ว่าจริงตาม หลักเหตุผล แม้ประสบการณ์ไม่เคยให้ความแน่นอนแก่เรา เราก็จำต้องเชื่ออะไรบางอย่าง ดังนั้น เดวิด ฮูมได้ตอบปัญหาทางอภิปรัชญาและทางญาณวิทยาไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

ปัญหาเกี่ยวกับการออกแบบพระเป็นเจ้าได้ว่า ฮูมยอมรับว่า การอ้างเหตุผลจาก ประสบการณ์กับข้อเสนอกที่เป็นจริงไปสนับสนุนข้อสรุปในระดับที่แตกต่างกัน แน่นนอน ในจำนวนนี้ไม่มี อะไรที่สมเหตุสมผลในทางนิรนัย แต่บางคนพิสูจน์ในการไม่มีของหลักฐานพิสูจน์ความจริงในเชิง ปฏิบัติบนข้อสรุป ซึ่งฮูม เรียกสิ่งเหล่านี้ว่า คือข้อพิสูจน์บางอย่าง สามารถทำให้เกิดข้อสรุปได้แต่ไม่ แน่นนอน แต่บางอย่างก่อให้เกิดข้อสนับสนุนได้เพียงนิดหน่อยหรือไม่มีเลย สำหรับที่จะก่อให้เกิด ข้อสรุป (ตรรกวิทยานิรนัย)

ปัญหาเรื่องบาปและความชั่วร้าย ฮูมพบว่า จากประสบการณ์คนเรารู้ว่าการจะอยู่ร่วมกันได้นั้น จะต้องเสียสละอะไรบางอย่างเช่น เสรีภาพในการทำตามใจชอบ หมายอมรับกฎร่วมกัน กฎหมายจึงถูกตั้งขึ้นเพื่อรับใช้มนุษย์ ฮูมกล่าวว่า เมื่อเรากันพบจากประสบการณ์ว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะอยู่คนเดียวและก็เป็นไปไม่ได้อีกเหมือนกันที่จะอยู่ในสังคมโดยที่ต่างคนต่างทำตามความพอใจของตนเอง ดังนั้นจึงมีการตั้งกฎข้อบังคับขึ้นมา เรียกว่า กฎแห่งความยุติธรรมและเพื่อป้องกันการใช้กฎหมายไปในทางมิชอบ เช่น ตั้งขึ้นสำหรับหาผลประโยชน์ให้ชนกลุ่มน้อย ฮูมได้กล่าวถึงความยุติธรรมไว้ว่า ความยุติธรรมนั้นจะเป็นที่ยอมรับก็ไม่ใช่ด้วยเหตุผลใดไปกว่าความยุติธรรมนั้นจะต้องเป็นไปเพื่อส่วนรวม เราอาจสรุปได้ในทำนองเดียวกันกับคุณธรรมอื่น ๆ ว่า ต้องเป็นไปเพื่อส่วนรวมเช่นกัน

เหตุอัศจรรย์ของฮูม ฮูมได้ให้เหตุของการมีประสบการณ์ทางศาสนา ว่าอาจจะ (อัศจรรย์) เป็นเพียงเครื่องชี้นำความคิดของพวกเราในการอ้างในเรื่องราวของข้อเท็จจริง เราควรเข้าใจว่าเครื่องชี้นำนี้มีได้ไม่ผิดพลาดทุกครั้ง บางครั้งมันก็ง่ายต่อการนำพาเราไปสู่ความผิดพลาดได้ บุคคลที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่มีภูมิอากาศเป็นไปตามฤดูกาล เขาน่าจะคาดเดาว่าภูมิอากาศในเดือนมิถุนายนจะดีกว่าในเดือนธันวาคม ซึ่งเป็นการใช้เหตุผลที่ถูกต้องและสอดคล้องกับประสบการณ์ แต่แน่นอนว่าเขาอาจอยู่ในสถานการณ์ที่พบว่าตัวเองคาดเดาผิดพลาด อย่างไรก็ตาม เราอาจสังเกตว่าในกรณีเช่นนี้เขาไม่ต้องตำหนิประสบการณ์เพราะเป็นธรรมดาที่ประสบการณ์มักจะบอกเราล่วงหน้าเกี่ยวกับความไม่แน่นอน ซึ่งพวกเราอาจเรียนรู้จากการหมั่นสังเกตจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ขัดแย้ง ฮูมมีจุดยืนตรงที่ เขาไม่ยืนยันกับสิ่งใด เพราะทุกอย่างยืนบนฐานที่ไม่แน่นอน เราไม่สามารถนำความรู้มากล่าวยืนยันถึงความรู้อย่างแน่นอน

๕.๑.๓ วิพากษ์มโนทัศน์ทางศาสนาของเดวิด ฮูม

ข้อสรุปของฮูมต่ออภิปรายนั้น มีความเห็นต่อความเชื่อที่เป็นอิสระ ต่อสิ่งต่าง ๆ ในเอกภพแต่เราก็ไม่สามารถจะแสดงสิ่งเหล่านี้ให้ปรากฏแก่สายตาได้ ยิ่งเป็นสภาวะเกี่ยวกับวิญญาณตลอดจนความเป็นอมตะวิญญาณก็เช่นกันเป็นสิ่งที่เราจะแสดงให้ปรากฏมิได้ในทำนองเดียวกัน ใครจะบอกให้เราทราบถึงว่า พระเจ้าคืออะไรจริง ๆ อะไรคือคุณสมบัติหรือขอบเขตและพลาณภาพของพระองค์ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องเป็นไปไม่ได้ที่เราจะเข้าไปพูดถึงกัน เพราะว่าความสามารถและวิจารณญาณมนุษย์นั้นอยู่ในฐานะมีขอบเขตและอ่อนกำลังที่จะพูดถึงสภาวะเหล่านี้มากเกินไป มนุษย์ไม่สามารถจะแยกแยะแม้กระทั่งสภาวะการรวมตัวของก้อนหินว่าเป็นอย่างไร แล้วเราจะโยนเรื่องให้มันไกลไปถึงสภาวะนิรันดรอย่างอื่นอีกอย่างไร ปัญญาและสมองของมนุษย์อยู่ขั้นฐานะที่ห่างไกลเกินที่จะพูดถึงต้นกำเนิดและจุดปลายทางขั้นสุดท้ายของสิ่งใดโดยตรง

หากมองในแง่ศาสนาแล้ว ฮูมเห็นว่าการกำเนิดการนับถือศาสนา ความจริงนั้นไม่ใช่เพราะ การแสวงหาความจริงจากสัจธรรมอะไร หากแต่เป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องการเสพสุขที่เขาใฝ่ฝันมากกว่า อย่างอื่น ชีวิตของมนุษย์เต็มไปด้วยความเจ็บปวด ทุกข์ระทม และความขัดแย้งตลอดเวลา ขณะเดียวกันเขาก็มีแต่ความหิวโหย ความหวาดกลัวและอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้ทำให้เขาหาที่พึ่งพำนักแก่ ตัวเอง เห็นได้ว่าสภาพของศาสนาในยุคแรกเป็นเรื่องของพหุเทวะนิยม หรือพวกเทพเทวรูปมากกว่า เรื่องของการมีพระเจ้าผู้สร้างองค์เดียว

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

ข้อคิดในการทำวิทยานิพนธ์ ในเนื้อหาของศาสนา สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดได้อีกใน หลายประเด็น การที่ผู้วิจัยไม่ได้นับถือคริสต์ศาสนา จึงอาจทำให้เกิดความเป็นกลางในการเข้าใจ หลักการทางเทววิทยาโดยไม่ถูกคำว่าศรัทธาปิดบังทางความคิด การที่จะศึกษาทางด้านเทววิทยา จึง ต้องมีกรอบและบริบทที่ไม่ล่วงล้ำความเป็นศาสนิก คงความเป็นกลางให้เกิดความน่าเคารพต่อศาสนา ทุกศาสนา ในการพัฒนาครั้งต่อไปผู้วิจัยหวังว่า การได้เรียนวิชาปรัชญาในมหาวิทยาลัยของ พระพุทธศาสนา จะได้เรียนวิชาเกี่ยวกับทางเทววิทยา เพิ่มขึ้นเพื่อให้เกิดสายสัมพันธ์ ความเข้าใจ ระหว่างศาสนาต่อกัน แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นโดยมีความคิดเห็นที่มีอิสระ การได้เปิดรับสิ่ง ใหม่ ๆ ให้กลไกทางด้านศาสนาที่มีต่อกันเกิดทัศนคติใหม่ๆ มุมมองร่วมกันระหว่างศาสนาทุกศาสนา

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยเสนอแนวทางและความคิดในการทำวิจัย ซึ่งเกี่ยวข้องกับเดวิด ฮูม มีความน่าสนใจใน หลายเรื่องโดยการเจาะลึกในแต่ละประเด็นของเดวิด ฮูม

๑. ปัญหาเรื่องความไม่แน่นอนตามทัศนะของเดวิด ฮูม
๒. มโนคติในเรื่องจิตวิทยาของเดวิด ฮูม
๓. เปรียบเทียบแนวคิดกาลและเวลาของเดวิด ฮูมกับพุทธศาสนา
๔. การออกแบบพระเจ้าของคริสต์ศาสนาทัศนะของเซนส์ออกัสติน
๕. บาปและจริยธรรมในทัศนะของเดวิด ฮูม

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

สมาคมพระคริสตธรรมไทย. **พระคริสตธรรมคัมภีร์ (Thai Holy Bible) ฉบับ ค.ศ.๑๙๗๑.**

กรุงเทพมหานคร: สมาคมพระคริสตธรรมไทย, ๒๐๑๐.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(๑) หนังสือ :

กิริติ บุญเจือ. **มนุษย์รู้ได้อย่างไร.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, ๒๕๒๕.

_____ . **หลักความเชื่อของชาวคริสต์คาทอลิก.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๙.

กองคริสต์ศาสนบรรณศาสตร์. **พระคริสต์คือแสงสว่างของโลก.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญธรรม, ๑๙๙๐.

เค ไฟเบลแมน เขียน สมหวัง แก้วสุฟองแปล. **ความเข้าใจปรัชญา.** เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗.

คณะนักศึกษปริญาโท สาขาปรัชญา แปล. **ปัญหาญาณวิทยา.** เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓.

เจริญ ไชยชนะ. **เรื่องของสันตะปาปา.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๐๙.

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. **พจนานุกรมอังกฤษ-ไทยปรัชญา.** กรุงเทพมหานคร: โสภณการพิมพ์, ๒๕๕๗.

จูเลียน เอกซ์ลีย์ และคณะ เขียน จุฑาทิพย์ อุมะวิชนี แปล. **วิวัฒนาการแห่งความคิด ภาคมนุษย์และโลก.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, ๒๕๑๔.

จอร์จ โปลิแซร์ เขียน กลุ่มเพื่อนพ้องยุโรป แปล. **รากฐานปรัชญาวัตถุนิยม.** พิมพ์ครั้งที่ ๒.

กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, ๒๕๒๕.

เจ.เอ็ม.ทอมป์สัน เขียน นันทา โชติกะพุกะณะและนิออน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา แปล. **Foreign**

history ๑๔๙๔ – ๑๗๘๙ (ประวัติศาสตร์ยุโรป ค.ศ.๑๔๙๔ – ค.ศ. ๑๗๘๙).

กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์อนุสาร, ๒๕๔๕.

เจ ไอ แพคเกอร์ เขียน เครือวัล เทียงธรรม แปล. **ศาสนศาสตร์ฉบับย่อ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เซนจูรี่, ๒๐๐๓.

ชัยวัฒน์ อัมพพัฒน์. **ญาณวิทยา (ทฤษฎีความรู้)**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.

_____. **จริยศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
๒๕๕๐.

ชเอิญศรี อิศรางกูร ณ อยุธยา. **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.

दनัย ไชโยธธา. **ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับลัทธิและศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์,
๒๕๓๘.

เดือน คำดี. **ศาสนาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑.

_____. **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่**. กรุงเทพมหานคร: ห.จ.ก.ทิพย์อักษร, ๒๕๒๖.

ทรงยศ แวงหงษ์. **ประวัติศาสตร์อาหารับและกำเนิดอิสลาม**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำรา
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๕๑.

ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม. **ประวัติศาสตร์ยุโรปสมัยใหม่ค.ศ.๑๔๕๓-๑๘๐๔**. กรุงเทพมหานคร: เทพเนรมิต
การพิมพ์, ๒๕๒๔.

ธีระพงษ์ มีไธสง. **มิติทางศาสนาและปรัชญาของโลก**. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินติ้งจำกัด,
๒๕๕๑.

บุญย์ นิลเกษ. **ปรัชญาศาสนา**. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖.

_____. **เมตตาพิลึกซ์เบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๖.

บุญมี แทนแก้ว. **ปรัชญาศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินติ้งจำกัด, ๒๕๔๘.

ปรีชา ช่างขวัญยืน สมภาร พรหมทา. **มนุษย์กับศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราคณะอักษร
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

ปานทิพย์ ศุภนครและคณาจารย์ภาควิชาปรัชญา. **ปรัชญาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

ผดุงยศ ควงมาลา. **ประวัติวิทยาสาสตร์**. ปัตตานี: ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา สำนักวิทยบริการ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๔๒.

พระยาอนุমানราชธน. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๒

พินิจ รัตนกุล. **รวมบทความทางศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๑๖.

พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์. **ทฤษฎีความรู้**. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓.

_____. **ฮันส์ เฮอร์มส์ เดอคร็อบ**. **ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่**. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

พระญาณวโรดม. **ศาสนาต่างๆ**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย, ๒๕๓๘.

พริตจ็อฟ คาปรา เขียน พระประชา ปสนธมโม พระไพศาล วิสาโล สันติสุข โสภณสิริ รสนาโตสิ ตระกูล แบล. **จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๒.

ภัทรสินี ภัทรโกศล. **ธรรมชาตวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วีพรีน จำกัด (๑๙๙๑), ๒๕๕๐.

มยุรี เจริญ. **ประวัติศาสตร์ยุโรป๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑.

เมล์ ทอมป์สัน เขียน สมหวัง แก้วสุฟอง แบล. **ปรัชญา**. เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๙.

_____ . เขียน สมหวัง แก้วสุฟอง แบล. **ปรัชญาศาสนา**. เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๖๑.

มาลีลิน คูช และ แคทเทอร์ลิน เซลล์ เขียน กองคริสเตียนบรรณศาสตร์ แบล. **พระคริสต์ธรรมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จรัสสนิทวงศ์, ๒๕๑๙.

มุกดา ศรียงค์ นวลศิริ เปาโรหิตย์ สิริวรรณ สารนาถ สุวิไล เรียงวัฒนธรรม นิภา แก้วศรีงาม. **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๙.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสากล อังกฤษไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๘.

_____ . **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖.

วรยุทธ กิจบำรุง. **บาทหลวง**. กรุงเทพมหานคร: สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย, ๒๕๔๖.

วรรณวิสาข์ ไชโย. **จิตวิทยาศาสนา**. เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๒.

_____ . **ปรัชญาศาสนา**. เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕.

วันดี ศรีสวัสดิ์. **อภิปรัชญา**. เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๑.

วิลต์ ดูแรนท์ เขียน วันเพ็ญ บงกชสถิต แบล. **ชีวิตและความคิดของนักปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๓๕.

วิกิจ สุขสำราญ. **เทววิทยากับปรัชญาการเมือง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คบไฟ, ๒๕๕๘.

วิธาน สุขีวิคุปต์. **อภิปรัชญา**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

วิโรจน์ นาคชาติ. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

ศรัณย์ วงศ์คำจันทร์. **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อมรการพิมพ์, ๒๕๒๕.

สมฤดี วิทเวทส์. **ทฤษฎีความรู้ของฮิวม์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

สติเฟน เนลล์ เขียน กองคริสเตียนศึกษา แพล. **มนุษย์คืออะไร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญธรรม, ๒๕๐๔.

สมัคร บุราวาส. **วิชาปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม, พิมพ์ครั้งที่ ๔, ๒๕๔๔.

สมนึก ชูวิเชียร. **โสกราตีสถึงชาร์ตร์ประวัติศาสตร์ของปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท บพิธิการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๘.

สมหวัง แก้วสุฟอง แพล. **เดวิด ฮูมใน ๙๐ นาที**. เชียงใหม่: ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๖๐.

สุจิตตรา อ่อนค้อม. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๔๒.

_____. **ปรัชญาเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๕๒.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **ประวัติศาสตร์ศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: บริษัท รวมสาส์น (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๔๑.

_____. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.

สุวัฒน์ จันทร์จำนง. **ความเชื่อของมนุษย์ เกี่ยวกับปรัชญา และศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๐.

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. **วิทยปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร: ประสิทธิ์ภักดิ์ แอนด์ พรีนติ้ง, ๒๕๔๑.

สุวรรณ สถาอานันท์. **ศรัทธากับปัญญา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

สุวรรณ เพชรนิล. **ตรรกวิทยาอุปนัย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๔.

เสรี พงศ์พิศ. **ศาสนาคริสต์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑

เสฐียร พันธรั้ง. **ศาสนาโบราณ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

- _____ . **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๒.
- แสง จันทร์งาม. **ศาสนศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช ,๒๕๓๑.
- แสวง แสนบุตร. **ปรัชญาศาสนา**. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ,๒๕๔๕.
- หลวงวิจิตรวาทการ. **ศาสนาสากล เล่มที่๑**. กรุงเทพมหานคร: อุกาการพิมพ์, ๒๕๔๖.
- อดิศักดิ์ ทองบุญ, **คู่มืออภิปรัชญา**. พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.
- อนันตชัย จินดาวัฒน์. **ประวัติศาสตร์ยุโรป**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท .เอส.เค.เอส. อินเตอร์พรีน จำกัด, ๒๕๕๖.
- อมร โสภณวิเชษฐวงศ์. **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประสานมิตร, ๒๕๒๐.
- อธยา โกมลกาญจน. **อารยธรรมตะวันตก**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

- ปานทิพย์ ศุภนคร. “ปัญหาความชั่วร้ายในปรัชญาคริสต์”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต** .บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,๒๕๑๗.
- พระมหาวิรัตน์ อภิธมโม (เข้พวง). “การศึกษาวิเคราะห์พรมแดนความรู้ในพุทธปรัชญาเถรวาทและเดวิด ฮิวม์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต** .บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ,๒๕๓๖.
- พระมหาเอกนรินทร์ เอกนโร (วงษ์จันทร์). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องบุญในพุทธปรัชญาเถรวาท และปรัชญาคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** ,บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ,๒๕๓๖.
- พระสร้างชาติสิริ จารุฉณโณ (สุวรรณพุทธ.). “การศึกษาเปรียบเทียบหลักการเชื่อในพระพุทศศาสนาเถรวาทกับศาสนาคริสต์ตามคติของนักบุญออกัสติน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ,๒๕๕๔.
- พระสุทธิชัย ฑิฆายุกโก (ยังสุข). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักจริยธรรม เกณฑ์ตัดสินจริยธรรมในพุทธศาสนานิกายเถรวาทและคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** ,บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ,๒๕๓๗.
- ศิริวรรณ โอสถานนท์. “การวิจัยเชิงเปรียบเทียบบรรพชนะเรื่องตัวตนในพุทธปรัชญากับปรัชญาของเดวิด ฮูม”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**บัณฑิตวิทยาลัย ,: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ,๒๕๒๓.

สรยุทธ ศรีวรกุล. “ปัญหาของประสบการณ์นิยมในการเข้าใจประสบการณ์นิยม”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

สิวลี ศิริไล. “ปัญหาเรื่องการเมืองของพระเจ้า”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗.

อัญชลี ปิยปัญญาวงศ์. “มโนทัศน์เรื่องเหตุการณ์อัศจรรย์ของเดวิด ฮูม”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

Ven. Naing Kruy (Inthapanyo). “ศึกษาเปรียบเทียบกำเนิดโลกในพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาคริสต์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

(๓) สื่อสารสนเทศ :

Wikipedia. Earth. [ออนไลน์] .แหล่งที่มา : <http://en.wikipedia.org/wiki/Anaxagoras>
[๑๕ /๘/๒๐๑๖]

Wikipedia. Earth. [ออนไลน์] .แหล่งที่มา : <http://en.wikipedia.org/wiki/Empedocles>
[๑๕ /๘/๒๐๑๖]

สำนักพิมพ์ข่าวสด. **ขบวนการโกงเงินคนจน**. [ออนไลน์] . แหล่งที่มา : https://www.khaosod.co.th/newspaper-column/news_๘๒๔๑๗๐ [๑๑/๓/๒๕๖๑]

สำนักพิมพ์เดลินิวส์. **เปิดจดหมายอดีตปลัดพัฒนาสังคม**. [ออนไลน์] . แหล่งที่มา : <https://www.dailynews.co.th/politics/๖๕๒๓๓๒> [๓๐/๖/๒๕๖๑].

๒. ภาษาอังกฤษ

I. Primary Sources:

David, Hume, 1711-1776. **Dialogues Concerning Natural Religion**. Dover philosophical classics Originally published. London: Robinson, 1779.

David Hume, **A Treatise of Human Nature**, edited by C.W.Hendel. New York: Charles Scribner & Sons, 1955.

II. Secondary Sources:

I) Books :

Charles W. Hendel, Jr, **Hume Selections**. New York: Charles scribner’s sons, 1955.

- T.V.Smith and Marjorie Greene, **Philosophers Speak For Themselves**
Berkely, Hume, and Kant. London: The university of Chicago Press,1963.
- David Mills Deniel. **Briefly Hume's Dialogues Concerning Natural Religion.** London:
SCM Press, 2006.
- Gorge Berkeley, **The Principles of Human knowledge**, Edited by G.J.Warnock.
London: Collins Clear-Type Press), 1969.
- John Locke, **An Essay Concerning Human Understanding**, Edited by P.H.Nidditch
Oxford: The Clarendon Press, 1982.
- Peter A. Angeles. **Dictionary of philosophy.** New York: Harper & Row, 1981.
- Pual Draper. **The history of western philosophy of religion.** New York: Oxford
University Press, 2009.
- Robert Audi, **The Cambridge dictionary of philosophy**, second edition, New York:
Cambridge University, 1999.

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : นางสาวพิมพ์พนิต พิจิตเพ็ญ
- เกิด : ๙ สิงหาคม ๒๕๒๓
- สถานที่เกิด : โรงพยาบาลฝาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
- การศึกษา : ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (สาขาการตลาด)
- การงาน : ประกอบธุรกิจเกษตร อาชีพ เกษตรกร
- ที่อยู่ปัจจุบัน : ๙๘/๓ ถนนบ้านแพะ ตำบลท่าศาลา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๐๐๐
- อีเมล : pooampai@gmail.com